

3260

Χ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ
Καθηγητού τοῦ Πανεπιστημίου
Θεσσαλονίκης

Α. ΛΑΖΑΡΟΥ
Καθηγητοῦ τοῦ προτύπου τοῦ
Διδ. τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως

Α. ΛΑΖΑΡΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΦΡΑΓΚΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΜΑΣ

*Διὰ τὴν Τρίτην τάξιν τοῦ Ἐλληνικοῦ σχολείου
καὶ τὰς ἀντιστοίχους τῶν ἄλλων σχολείων
τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως*

'Εγκυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας

ΜΕ ΠΟΛΛΑΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΚΑΙ ΧΑΡΤΑΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩ. Ν. ΣΙΔΕΡΗ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
46, ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ, 46

1927

- γ) Επαρχιακή
γ) Φερμ. πολιτών
γ) Τρία. πολιτών
γ) Ανεπίσημη βιβλία
γ) Η ανεπίσημη πολιτική της επαρχίας Καρδιτσών
γ) Άνεβα σενάριο τουρισμού
γ) Ο. Περιφερειακός

Πᾶν ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφὴν ἐνὸς τῶν συγγραφέων

Σταύρος
Σαββάς

ΜΕΡΟΣ Α'.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ (1204-1453)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Η ΦΡΑΓΚΟΚΡΑΤΙΑ

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ

Ἡ μεγάλη καὶ δυνατὴ ὁμαικὴ αὐτοκρατορία ἔχωσισθη, ὡς γνωρίζομεν, εἰς δύο, εἰς τὴν Ἀνατολικὴν καὶ τὴν Δυτικήν. Ἡ Ἀνατολικὴ αὐτοκρατορία ἀπέκτησε μεγάλην σπουδαιότητα, ὅταν δ. Μ. Κωνσταντῖνος ἔκτισε τὴν Κωνσταντινούπολιν (330 μ. Χ.). Μετ' ὀλίγον τὸ Δυτικὸν ϕωμαϊκὸν κράτος κατεστράφη ἀπὸ τὴν μεγάλην ἐπιδρομὴν τῶν γερμανικῶν λαῶν (476 μ.χ.), ἐνῶ ἡ Ἀνατολικὴ αὐτοκρατορία διετηρήθη ἐπὶ 1000 ἔτη ἀκόμη, ἔγινε τὸ ἴσχυρότερον κράτος τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ ὠνομάσθη *Bυζαντινὴ* ἢ *Ἐλληνικὴ αὐτοκρατορία*. Ἐπὶ πολὺν καιρὸν τὸ κράτος ἦτο πλούσιον, εἶχεν ἴσχυρὸν στρατὸν καὶ στόλον, σημαντικά τα τον ἐμπόριον καὶ ἦτο ἀνεπτυγμένον εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνας περισσότερον ἀπὸ ὅλα τὰ κράτη τῶν μέσων χρόνων.

Εἰς τὰ σύνορα τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἀνεπτύχθη ἀπὸ τοῦ 7ου αἰῶνος ἡ μεγάλη Ἀραβικὴ αὐτοκρατορία, ἡ δποίᾳ ἀπέκτησε πολλὴν δύναμιν, προώδευσεν εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ ἔκαμε μακροὺς πολέμους μὲ τὸ ἔλληνικὸν κράτος. Εἰς τὴν Εὐρώπην οἱ γερμανικοὶ λαοί, οἱ δποίοι ἐκυρίευσαν τὰς χώρας τοῦ Δυτικοῦ ϕωμαϊκοῦ κράτους, ἥσαν κατ' ἀρχὰς ἀπολίτιστοι καὶ ἔξησαν χωρισμένοι εἰς μικρὰ κράτη. Ὁλίγον κατ' ὀλίγον ὅμως ἀνεπτύχθησαν καὶ ἔγιναν μεγάλα ἔθνη (Γάλλοι, Ἰσπανοί, Ἰταλοί, Ἀγγλοί, Γερμανοὶ κτλ.), καὶ ἀνεγνώρισαν ὡς ἀρχηγόν των τὸν Πάπαν τῆς Ρώμης. Οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ὡφελήθησαν πολὺ ἀπὸ τὰς Σταυροφορίας, ἔμαθον πολλὰ ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν, ὅπου ἐπῆγαν νὰ ποπολεμήσουν, διὰ νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς Ἀγίους τόπους ἀπὸ τοὺς

Μωαμεθανούς, ἀνέπτυξαν τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ μετ' ὅλιγον ἡσαν πολὺ ἴσχυρότεροι ἀπὸ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς. Τότε ἔστρεψαν τὰ βλέμματά των πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν, κατώρθωσαν νὰ κυριεύσουν τὴν Κων)πόλιν, διεμοιράσθησαν τὰς χώρας τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἔγιναν κύριοι τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἀνατολῆς.

ΔΙΑΜΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Τὸ 1204 μ. Χ. οἱ Φράγκοι ἐκυρίευσαν τὴν Κων)πόλιν. ² Απὸ [1204] τῆς ἡμέρας ἐκείνης διελύθη ἡ ἄλλοτε μεγάλη καὶ ἴσχυρὰ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία. Οἱ σταυροφόροι καὶ οἱ Βενετοί διεμοιράσθησαν τὰς χώρας της. Κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Φράγκων ἀνώτατος ἡγεμὼν τοῦ κράτους διωρίσθη ὁ ἴσχυρότατος ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Δ' Σταυροφορίας, ὁ *Βαλδούνιος*, κόμης τῆς Φλάνδρας. Ο Βαλδούνιος ἔλαβε τὴν Κων)πόλιν καὶ τὴν Θράκην καὶ τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος. Αἱ λοιπαὶ χῶραι τῆς αὐτοκρατορίας ἐδόθησαν εἰς ἄλλους ἀρχηγούς, οἱ δποῖοι ἀνεγνώριζον τὴν κυριαρχίαν τοῦ φράγκου αὐτοκράτορος τῆς Κων)πόλεως. *Ο Βονιφάτιος δ Μομφερατικὸς* ἔγινε βασιλεὺς τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἔλαβεν ὅλας τὰς ἐνδικαὶς χώρας τῆς αὐτοκρατορίας.³ Άλλοι φράγκοι πολεμισταὶ κατέλαβον διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἰδρυσαν μικροτέρας ἡγεμονίας, ὅπως ἡσαν τὸ *Δουκάτον τῶν Ἀθηνῶν*, ἡ *Κομητεία τῶν Σαλώνων* καὶ τὸ *Πριγκιπάτον τῆς Αχαΐας*. Οἱ δὲ Βενετοί, οἱ δποῖοι ἐφόροντιζον κυρίως διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰ κέρδη των, ἔλαβον τὰς Ἑλληνικὰς νήσους καὶ πολλὰς παραλίους πόλεις, αἱ δποῖαι ἡσαν κατάλληλοι σταθμοὶ τοῦ ἐμπορίου των εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Άλλοι οἱ Φράγκοι δὲν κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς χώρας. Εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον οἱ Ἑλληνες ἀντέτεξαν ἴσχυρὰν ἀντίστασιν. Εἰς τὰ μέρη αὐτὰ ἐσχηματίσθησαν κράτη Ἑλληνικὰ μὲν Ἑλληνας ἡγεμόνας. Τοιουτορόπως διεμελίσθη ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία.

ΤΑ ΦΡΑΓΚΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

Τὸ σημαντικότερον μέρος τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Φράγκων. Διὰ τοῦτο ἡ περίοδος αὐτὴ τῆς Ἑλ-

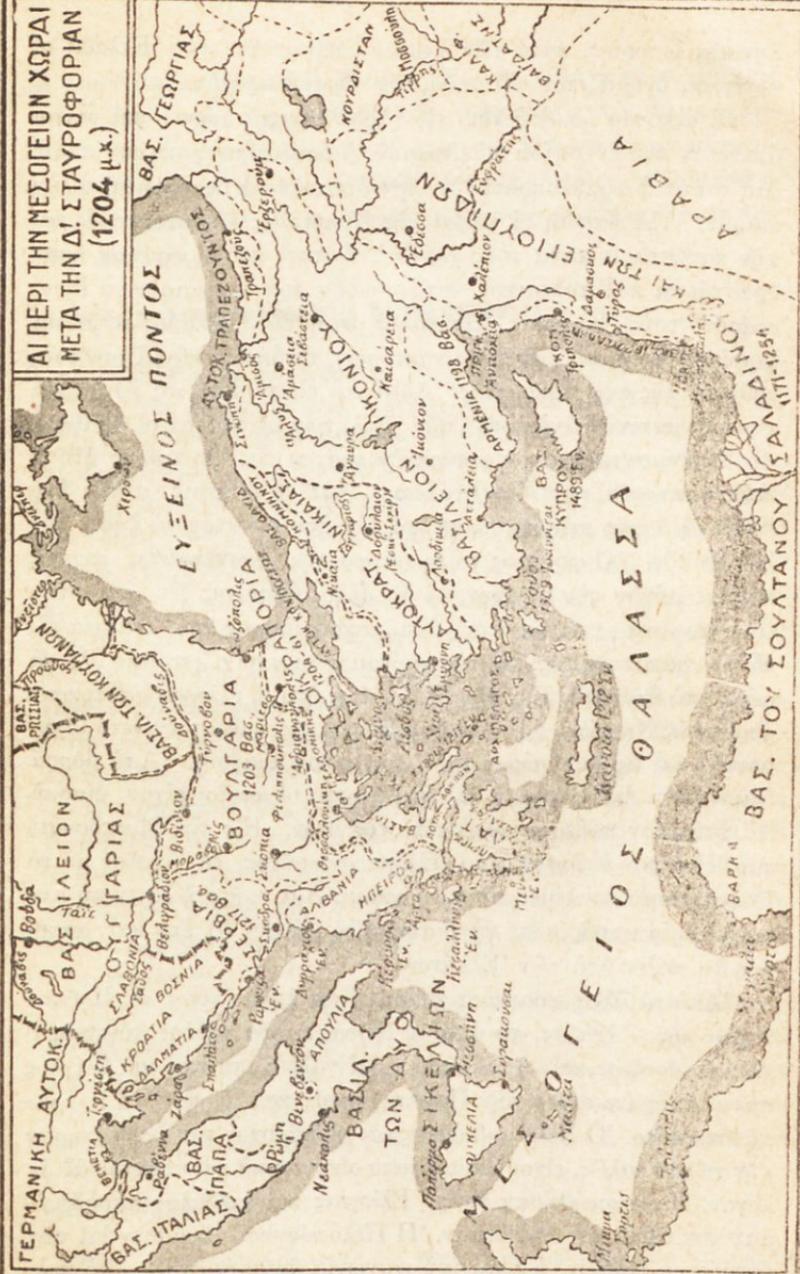
ληνικῆς Ἰστορίας, κατὰ τὴν δόποιαν κυβερνοῦν τὴν Ἑλλάδα οἱ Φράγκοι, δύναμίζεται Περίοδος τῆς Φραγκοκρατίας.

Οἱ φράγκοι ἡσαν ξένοι εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας καὶ δλίγοι ἀπένεντι τοῦ ἐντοπίου πληθυσμοῦ, δ δόποιος τοὺς ἐμίσει πολύ. Διὰ τοῦτο ἡ φραγκοκρατία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διατηρηθῇ πολὺν καιρὸν. Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ χώραι τῆς Ἀνατολῆς εὑρίσκοντο εἰς κακὴν κατάστασιν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καὶ οἱ φράγκοι ἦσαν δραστήριοι καὶ πολεμικοί, κατώρθωσαν ἀρκετὸν καιρὸν νὰ ἔχουσιάσουν τοὺς Ἑλληνας. Εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος σφέζονται φρούρια, τείχη καὶ λείφανα ἀνακτόρων, τὰ δόποια ἐνθυμίζουν τοὺς χρόνους τῆς φραγκοκρατίας. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἥμη καὶ ἔθιμα καὶ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν Ἑλλήνων ἐπέδρασαν οἱ Φράγκοι.

Τὸ σημαντικότατον φραγκικὸν κράτος τῆς Ἀνατολῆς ἦτο ἡ *Αὐτοκρατορία τῆς Κων)πόλεως*. Ἀλλ' ἡ δύναμις αὐτῆς ἦτο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς περιωρισμένη καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ζήσῃ πολὺν καιρὸν. Ὁ φράγκος αὐτοκράτωρ τῆς Κων)πόλεως κυρίως κατεῖχε μόνον τὴν Θράκην, οἱ δὲ ἄλλοι ἡγεμόνες δὲν ὑπήκοον εἰς αὐτὸν καὶ γενικῶς ἐπερχότει κακοδιοίκησις καὶ ἀναρχία εἰς τὸ φραγκικὸν κράτος. Ἐκτὸς τούτου περιεστοιχίζετο ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη ἀπὸ ἐχθρούς. Εἰς τὴν Μ. Ἄσιαν ἦτο ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας, ἡ δόποια ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐγίνετο ἰσχυροτέρα καὶ ἀφήσει χώρας τοῦ φραγκικοῦ κράτους. Ἀπὸ βιορᾶ ἐπικίνδυνοι ἐχθροὶ ἦσαν οἱ Βούλγαροι, οἱ δόποι εἰχον διαρκῆ καὶ ἐπίμονον πόλεμον κατὰ τῶν φράγκων. Εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἡπειρον ὑπῆρχεν ἄλλο Ἑλληνικὸν κράτος, τὸ δόποιον μὲ τὸ ἕδιον πεῖσμα ἐπολέμει τοὺς φράγκους. Διὰ τοῦτο ἡ λατινικὴ αὐτοκρατορία κατώρθωσε νὰ διατηρηθῇ μόνον 57 ἔτη καὶ κατελήφθη πάλιν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

Ἀπὸ τὰ ἄλλα φραγκικὰ κράτη ἄξιον λόγου εἶναι τὸ *Πριγκιπάτον τῆς Ἀχαΐας*, τὸ δόποιον ἵδρυσαν δύο γάλλοι εὐγενεῖς, δ Βιλλεαρδούνιος καὶ δ Σαυπλίτ. Οἱ γάλλοι ἵπποται μὲ δλίγονος πολεμιστὰς ὑπέταξαν τὴν Πελοπόννησον καὶ ἴδρυσαν τὸ πριγκιπάτον τοῦτο. Ὁ Βιλλεαρδούνιος καὶ οἱ διάδοχοί του ἐκυβέρνησαν τὴν χώραν καλῶς, εἶχον ἀκμαίότατα οἰκονομικὰ καὶ στρατὸν ἀξιόλογον. Περιεποιήθησαν τοὺς Ἑλληνας καὶ ἐπέβαλον παραδειγματικὴν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν. Ἡ Πελοπόννησος ἤκμασεν ἐπὶ τῶν ἡγεμόνων τούτων, ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία ἀνεπτύχθη καὶ ἀπὸ πολ-

**ΑΙΓΑΙΟ ΤΗΝ ΜΕΣΟΓΕΙΟΝ ΧΩΡΑΙ
ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΙΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑΝ
(1204 μ.Χ.)**

λὰς ἐπόψεις ἡτο ὠφέλιμος ἡ κυριαρχία τῶν φράγκων. Εἰς πολλὰ μέρη τῆς Πελοποννήσου σύζονται σήμερον ἔρειτα ἵπποικῶν φρονιών, τὰ διποῖα μαρτυροῦν τὴν οἰκονομικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἀκμὴν τῆς χώρας.

Ο Βιλλεαρδούνος ἔκτισε νέαν πρωτεύουσαν, τὸν Μυστρᾶν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ταῦγέτου δλίγας ὥδας μακρὰν τῆς Σπάρτης, ἡ δούια ἀπέκτησε μεγάλην σημασίαν βραδύτερον ἐπὶ τῶν Παλαιολόγων. Τὸ πριγκαπάτον τῆς Ἀχαΐας διετηρούμην περισσότερον ἀπὸ 150 ἔτη. Ἀλλὰ τὸ 1262 ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διατοράτωρ Μιχαὴλ Παλαιολόγος κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ ἐπικαίρους θέσεις εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὴν Μονεμβασίαν, τὴν Μάνην καὶ τὸν Μυστρᾶν καὶ ἀνεξωγόρνησε τὸ ἔθνικὸν φρόνημα τῶν Ἑλλήνων. Ἀπὸ τὰς θέσεις ἐκείνας δομώμενοι οἱ Ἑλληνες ἀνέκτησαν δλίγον κατ' ὅλιγον τὴν Πελοπόννησον καὶ ἰδουσαν τὸ Δεσποτάτον τοῦ Μωρέως, τὸ διποῖον ἐκυβέρνησαν οἱ Παλαιολόγοι.

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

Ἐνδο οἱ Σταυροφόροι εἰσήρχοντο εἰς τὴν Κων)πολιν, οἱ Ἑλληνες ἀνεκήρυξαν αὐτοκράτορα τὸν Θεόδωρον Α' Λάσκαριν (1204-1222). Ο νέος αὐτοκράτωρ εἶδεν ὅτι ἡτο ἀδόνατον νὰ σωθῇ ἡ πρωτεύουσα καὶ ἔφυγε μαζὶ μὲ τοὺς εὐγενεῖς, τὸν Πατριάρχην καὶ τὸν κλῆρον εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας. Τοιουτοδόπιος ἦδρα τῆς ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας μετεκομίσθη εἰς τὴν Νίκαιαν.

Η Αὐτοκρατορία τῆς Νίκαιας διωφγανώθη παλῶς, κατέλαβε σημαντικὰς ἐκτάσεις καὶ ἔγινεν ἀρκετὰ ἴσχυρά. Οἱ Ἑλληνες εὐθὺς ἔξ ἀρχῆς ἐθεώρησαν ὅτι ἡτο προσωρινὴ ἡ ἀπώλεια τῆς Κων)πόλεως καὶ δὲν ἔχασαν τὴν ἔλπιδα ὅτι 3^ο ἀνιδρύσουν πάλιν τὴν αὐτοκρατορίαν των. Εἰς τὴν Νίκαιαν ἐβασίλευσαν μερικοὶ ἀξιόλογοι αὐτοκράτορες. Ἐκ τούτων διακόπησεν οἱ Ιωάννης Βατάτσης (1222-1254) εἰκένεν ἀξιόλογα διοικητικὰ καὶ στρατιωτικὰ προσόντα. Η Μ. Ἀσία ἤκμασεν ἐπ' αὐτοῦ καὶ τὸ κράτος ἀπέκτησε μέγια γόνητρον. Ο Βατάτσης ἐπεξέτεινε τὸ κράτος του εἰς Μ. Ἀσίαν, κατόπιν ἐπέρασεν ἀπὸ τὸν Ἑλλήσποντον εἰς τὴν Θράκην καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Θεσσαλονίκης, ἐδίωξε τὸν Βουλγάρους ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν καὶ περιώρισε τὸν φράγκον αὐτοκρά-

τορα σχεδὸν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κων)πόλεως.

Τοιουτορόπως ἡ αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας ἔλαβε μεγάλην ἔκτασιν, ἡ δὲ στρατιωτικὴ καὶ οἰκονομική της ύστερης ἦτο ἀνθηρά. Ἐμενε δὲ νὰ δοθῇ τὸ τελευταῖον κτύπημα, διὰ ν' ἀνακτήσουν οἱ Ἑλληνες πάλιν τὴν Κων)πολιν. Τοῦτο ἐπραξεν διὰ **Μιχαὴλ Η' ὁ Παλαιολόγος** (1259-1282).

Εἰς τὴν Ἡπειρον ἰδρυσεν ἴδιαιτερον κράτος ἑλληνικὸν διὰ **Μιχαὴλ Ἀγγελος ὁ Κομνηνὸς** (1204-1216), τὸ διοῖον περιελάμβανε τὴν Ἡπειρον, τὴν Αιτωλίαν καὶ Ἀκαρνανίαν καὶ εἶχε πρωτεύουσαν τὴν Ἀρταν. Τὸ κράτος τοῦτο ὀνομάσθη **Δεσποτᾶτον τῆς Ἡπείρου**. Οἱ δεσπόται τῆς Ἡπείρου ἐκνοίενται τὴν Ἀλβανίαν μέχρι τοῦ Δυρραχίου καὶ τὴν Θεσσαλίαν, καὶ Στερεάν Ἑλλάδα μέχρι Ναυπάκτου. Βραδύτερον ἔγιναν κύριοι τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης μέχρι Ἀδριανοπόλεως, ὧνειρεύοντο δὲ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κων)πολεως. Ἀλλ' ἡ δύναμις τῶν κατέπεσεν ἔπειτα ἀπὸ ἕνα ἀτυχῆ πόλεμον κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ ἡναγκάσθησαν ν' ἀναγνωρίσουν τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Νικαίας.

Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων ἰδρύθη καὶ τρίτον ἑλληνικὸν κράτος εἰς τὴν βόρειον Μ. Ἀσίαν μὲν πρωτεύουσαν τὴν Τραπεζοῦντα. Τὸ κράτος τοῦτο ὀνομάσθη **Αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος** καὶ οἱ ἡγεμόνες αὐτῆς κατήγοντο ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Κομνηνῶν. Ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος δὲν ἔδειξε πολλὰ σημεῖα ζωῆς καὶ δυστυχῶς δὲν ἐπῆλθε συνεννόησις μεταξὺ τῶν δύο γειτόνων ἑλληνικῶν αὐτοκρατοριῶν. Μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κων)πόλεως διετήρησε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς καὶ κατέλυθη ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 1461, δηλαδὴ δικτὸ ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων)πόλεως.

ΑΝΑΚΤΗΣΙΣ ΚΩΝ)ΠΟΛΕΩΣ

Ἡ φραγκικὴ αὐτοκρατορία τῆς Κων)πόλεως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ζήσῃ πολὺν καιρόν, ἀφοῦ μάλιστα ἀνεπτύχθη ἡ αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας. Τὸ 1261, δηλαδὴ 57 ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν φράγκων, οἱ Ἑλληνες εἰσῆλθον πάλιν εἰς τὴν Κων)πολιν. Αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας ἦτο διὰ **Μιχαὴλ Παλαιολόγος**, διοῖος κατήγετο ἀπότιν μεγάλην οἰκογένειαν τῶν Παλαιολόγων καὶ ἐβασίλευε κατ' ἀρχὰς ὡς ἐπί-

τροπος του ἀνηλίκου ἐγγόνου του Βατάτση.

‘Ο Μιχαὴλ ἔστειλε στρατὸν κατὰ τοῦ δεσπότου τῆς Ἰπεί-
ρου. ‘Ο στρατηγός του Ἀλέξιος Στρατηγόπονλος διερχόμενος
διὰ τῆς Θράκης ἔφθασεν εἰς τὴν Σηλυβρίαν. Ἐκεῖ ἐπληροφορή-
θη ὅτι ἡ Κων]πολις ἦτο ἀφούρητος, διότι ὁ ἐνετικὸς στόλος μὲ
τὸν φραγκικὸν στρατὸν εἶχεν ἐκπλεύσει διὰ μίαν στρατιωτικὴν
ἐπιχείρησιν εἰς τὰ περίχωρα τῆς Κων]πόλεως. Τότε ἐπλησίασεν
εἰς τὰ τείχη καὶ ἀπὸ μίαν ὑπόγειον θύραν εἰσῆγαγεν ὀλίγους ἄν-
δρας ἐντὸς τῆς πόλεως, οἵ διοῖοι ἥνοιξαν τὰς πύλας. ‘Ο ἐλληνι-
κὸς στρατὸς εἰσῆλθε καὶ ἐπροξένησε πανικὸν εἰς τοὺς φράγκους.
‘Ο αὐτοχράτωρ μὲ τὸν ἐνετὸν Πατριάρχην καὶ μὲ τὴν
ἀκολουθίαν του εἰσῆλθεν εἰς ἐνετικὸν πλοῖον καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν
Εὐρώπην. ‘Αμα ἔμαθε ταῦτα ὁ αὐτοχράτωρ Μιχαὴλ Παλαιολό-
γος, ἔσπευσεν εἰς τὴν Κων]πολιν, εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν πανηγυρι-
κῶς καὶ ἐστέφθη αὐτοχράτωρ εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν (15 Αὔγου
στου 1261).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Η ΑΝΑΤΟΛΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΥΣΙΝ ΤΗΣ ΦΡΑΓΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Μετά τὴν κατάλυσιν τῆς Φραγκοκρατίας ἡ Βαλκανικὴ χερσόνησος παρουσιάζει περίπου τὴν δψιν, τὴν δποίαν ἔχει σήμερον. Ἐκτὸς τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ὑπάρχει κράτος Βουλγαρικόν, Σερβικόν, Κροατικόν, καὶ Μανδοβισυνιωτικόν.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κων]πόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων τὰ κράτη ταῦτα ἀπαλλάσσονται τελειωτικῶς ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἀποκτοῦνται ἰδικήν των ζωήν. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἑλληνικὸν κράτος μετασχηματίζεται καὶ λαμβάνει νέαν μορφήν. Τοιουτούτως δὲν ἔχομεν πλέον μίαν μεγάλην αὐτοκρατορίαν, ἡ δποία ἔξουσιαζει τολλὰ ἔθνη, ἀλλὰ κάθε ἔθνος προσπαθεῖ νὰ κάμῃ ἰδιού του κράτος. Τὰ ἔθνη ταῦτα δὲν εἰναι οὔτε ἀρκετὰ μεγάλα οὔτε ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένα, ὥστε νὰ δημιουργήσουν ἀκαταία ἔθνικὰ κράτη, δπως συνέβη τοῦτο εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τοὺς Ἰδίους χρόνους (Γαλλία, Ἀγγλία, Ἰσπανία κτλ.). Ἐπειδὴ δὲ ὅλα προσπαθοῦν νὰ ἐπικρατήσουν εἰς τὴν Βαλκανικήν, περιπλέκονται εἰς πολέμους καὶ ἀδυνατίζουν περισσότερον. Διὰ τοῦτο ὅταν ἔμφαντίζεται εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἔνα ισχυρὸν κατακτητικὸν ἔθνος, οἱ Τούρκοι, δὲν ἡμποροῦν γ' ἀντισταθμοῦν καὶ χάνουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των.

Η ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Ἡ νέα ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία, ἡ δποία ἐσχηματίσθη μὲ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κων]πόλεως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, δὲν είχεν οὔτε τὴν ἔκτασιν οὔτε τὴν δύναμιν τῆς παλαιᾶς. Εἰς τὴν Εὐρώπην περιλαμβάνει τὴν Θράκην καὶ μικρὸν μέρος τῆς Μακεδονίας μὲ τὴν Θεσσαλονίκην. Εἰς τὴν Ἀσίαν είχε μόνον μικρὸν μέρος τῶν παλαιῶν κτήσεων, δηλαδὴ τὴν νοτιοδυτικὴν Μ. Ἀσίαν, καὶ ἐκ

τῶν νήσων μόνον τὴν Ρόδον, Λέσβον, Σαμοθράκην καὶ Ἰμβρον.

Άλλὰ καὶ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους δὲν ενδίσκονται εἰς καλὴν κατάστασιν, διότι τὸ ἐμπόριον τῶν Ἑλλήνων κατεστράφη πρὸ πολλοῦ. Οἱ ἔχθροὶ κατέζουν τοὺς μεγάλους ἐμπορικοὺς δρόμους καὶ Ἐνετοὶ καὶ Γενούᾶται ἐκμεταλλεύονται τὰ πλούτη τῆς Ἀνατολῆς. Ἀνάλογος εἶναι καὶ ἡ στρατιωτικὴ δύναμις. Οἱ Ἑλληνες δὲν στρατεύονται καὶ δ στρατὸς εἶναι μισθοφορικός Πέριξ τῆς αὐτοκρατορίας ἐσχηματίσθησαν διάφορα κράτη, τὰ δποῖα εἶναι διαρκῆς κίνδυνος. Άλλὰ τὸ θλιβερώτερον εἶναι ἡ ἀθλία ἐσωτερικὴ κατάστασις. Οἱ Ἑλληνες δὲν δμονοοῦν πάλιν. Εἰς τὴν αὐλὴν γίνονται διαρκῶς στάσεις καὶ δ ἔνας αὐτοκράτωρ ἐκθρονίζει τὸν ἄλλον, ἐπακόλουθον ἐμφύλιοι πόλεμοι, τὰ μίση ἔξαπτονται καὶ οἱ ἀντίπαλοι προσκαλοῦν εἰς βοήθειαν τοὺς ἔχθρούς. Γενικῶς δὲ δ ἑλληνικὸς λαὸς κατὰ τοὺς χρόνους τούτους παρουσιάζει μίαν οἰκτῷαν κατάστασιν, ἡ δποία θὰ καταλήξῃ εἰς τὴν τρομερὰν καταστροφήν.

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ

Γείτονες τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Βαλκανικὴν ἦσαν οἱ Σλαύοι. Οἱ Σλαύοι τῆς Βαλκανικῆς πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοὺς Σλαύους τῆς Ρωσίας δνομάζονται Νοτιοσλαύοι. Ἡσαν διηγημένοι εἰς μικρὰ ἔθνη, τοὺς Βούλγαρους, τοὺς Σέρβους, τοὺς Κροάτας τοὺς Μανδοβουνίους κτλ. Τὰ ἔθνη ταῦτα δὲν ἦσαν πολὺ ἀνεπτυγμένα, ἀλλ’ είχον ἀρκετὴν ζωτικότητα καὶ ἐπάλαισαν μὲ τοὺς Ἑλληνας διὰ τὴν κυριαρχίαν τῆς Βαλκανικῆς.

Τὸ σημαντικώτερον νοτιοσλαυικὸν κράτος ἐσχηματίσθη κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ὑπὸ τῶν Σέρβων. Τὸ σερβικὸν κράτος ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν τὸν 14ον αἰώνα ἐπὶ τοῦ βασιλέως Στεφάνου Ντουσιάν (1331 - 1355). Τὸ κράτος τοῦ Ντουσιάν περιελάμβανεν ἐπτὸς τῆς Σερβίας τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἡπειρον, τὴν Ἀλβανίαν, τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Θράκην μέχρι τοῦ Ἐβρον. Οἱ Ντουσιάν ἐστέφθη εἰς τὰ Σκόπια Τσάρος Σέρβων καὶ Ῥωμαίων, ἰδρυσεν ἴδιαίτερον πατριαρχεῖον εἰς τὸ Ἰπέκ καὶ ὠνειρεύετο νὰ ἰδρύσῃ μεγάλην νοτιοσλαυικὴν αὐτοκρατορίαν καὶ νὰ γίνη κύριος τῆς Κων.)πόλεως. Ἐπωφελήθη τὰς ἔριδας τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κων.)πόλεως, ἐκνρίευσε τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἐπετέθη κατὰ τῆς Κων.)πόλεως. Άλλ’ ἀπέθανεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν

ἐπιχειρήσεων καὶ τὰ σχέδιά του ἐματαιώθησαν. Τὸ νοτιόσλαυ-
κὸν κράτος, ἡ Γιουγκοσλανία, ὅπως λέγουν, ἴδρυθη μόλις ἐπὶ
τῶν ἡμερῶν μαζ.

Τὸ βουλγαρικὸν κράτος δὲν ἦτο πολὺ ἵσχυρὸν κατὰ τὴν ἐπο-
χὴν αὐτῆν. Ἀλλ' οἱ Βούλγαροι ἔπαιξαν σπουδαῖον πρόσωπον
κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς παρακμῆς τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους,
διότι ἐπωφελήθησαν ἀπὸ τὰς ἐσωτερικὰς ἔριδας τῶν Ἐλλήνων.
Ἐβοήθουν πότε τὴν μίαν καὶ πότε τὴν ἄλλην μερίδα καὶ ηὔξα-
νον τὸ κράτος των εἰς βάρος τῶν Ἐλλήνων καὶ ἐξήντλησαν τὰς
δυνάμεις τοῦ κράτους μὲν τὰς ουχινὰς ἐπιδρομάς των.

Ἀλλ' ὁ φοβερώτερος ἐχθρὸς τῆς αὐτοκρατορίας ἦσαν οἱ
Τούρκοι, οἱ ὅποιοι ὅχι μόνον ἔμελλον νὰ καταστρέψουν αὐτήν,
ἄλλὰ καὶ νὰ ὑποτάξουν τὰ κράτη τῶν Σέρβων καὶ Βουλγάρων.

4

ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ

Οἱ Μωαμεθανοί, καθὼς γνωρίζομεν, ἦσαν φοβερὸς ἐχθρὸς τοῦ
ἐλληνικοῦ κράτους. Οἱ πρῶτοι μωαμεθανοί, δηλαδὴ οἱ Ἀραβεῖς,
ἔκαμαν μεγάλους πολέμους ἐναντίον τῆς αὐτοκρατορίας, ἀφήρε-
σαν πολλὰς ἐπαρχίας καὶ ἐποξένησαν εἰς αὐτὴν μεγάλας ζημίας.
Ἀλλ' οἱ Ἀραβεῖς είχον παρακμάσει καὶ δὲν ἦσαν πλέον κίνδυνος
διὰ τοὺς Ἐλληνας. Τὰς κτήσεις των εἰς τὴν Ἀσίαν κατέλαβον
οἱ Σελτζοῦκοι Τούρκοι, οἱ ὅποιοι, καθὼς γνωρίζομεν, κατέκτη-
σαν τὰς περισσοτέρας χώρας τῆς Μ. Ἀσίας, ἔφθασαν πλησίον
τῆς Κων(πόλεως) καὶ ἦσαν μέγας κίνδυνος διὰ τοὺς Ἐλληνας.
Ἐναντίον αὐτῶν οἱ εὐρωπαῖοι ἔκαμαν τὰς σταυροφορίας. Ἀλλ'
ἀπὸ τοῦ 13ου αἰῶνος ἐμφανίζεται εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν νέος μωα-
μεθανικὸς λαός, οἱ Ὁθωμανοί Τούρκοι, οἱ ὅποιοι ἐπανέλαβον μὲ
μεγάλην δρμὴν τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ.

Οἱ Ὁθωμανοί Τούρκοι ἦσαν Μογγόλοι καταγόμενοι ἀπὸ τὰς
πεδιάδας, αἱ ὅποιαι κεῖνται ἀνατολικῶς τῆς Κασπίας θαλάσσης.
Εἰς τὰς μεγάλας ἐκείνας πεδιάδας ἔζων κατὰ τοὺς μέσους χρόνους
πολλαὶ τουρκικαὶ φυλαί. Τὸν 12ον καὶ 13ον αἰῶνα ἔγινεν εἰς τὰ
μέρη ἐκείνα μεγάλη κίνησις λαῶν. Μία μικρὰ τουρκικὴ φυλὴ
κατέβη εἰς τὴν Περσίαν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἐκεῖ
δ ἀρχηγός των Ἐρτογρούνλ εἰσῆλθεν ὡς μισθοφόρος εἰς τὴν
ὑπηρεσίαν τοῦ Σελτζούκου σουλτάνου, δ ὅποιος ἔδωσεν εἰς αὐ-

τὸν διὰ τὰς ὑπηρεσίας του μικρὰν ἡγεμονίαν πλησίον τῆς Προύσης.

Τὸν Ἐρτογροὺν διεδέχθη ὁ Ὀσμᾶν ἢ Ὁθωμᾶν (1289-1326), ὁ ὅποιος ἔγινε ἡγεμὼν ἀνεξάρτητος, διότι ἐν τῷ μεταξὺ κατεστράφη τὸ κράτος τῶν Σελτζούκων. Ἀπ' αὐτὸν τὸ κράτος ὄνομασθη Ὁθωμανικὸν καὶ οἱ ὑπήκοοι του Ὁθωμανοί. Ὁ Ὀσμᾶν ἐμεγάλωσε τὸ κράτος του εἰς βάρος τοῦ ἐλληνισμοῦ καὶ τέλος ἐκνεύεισε τὴν Προύσαν, τὴν ὅποιαν ἔκαμε πρωτεύουσάν [1326] του. Ἀπὸ τότε τὸ διθωμανικὸν κράτος προώδευσε μὲν καταπληκτικὴν ταχύτητα.

ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΩΔΟΥ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

Οἱ Τούρκοι ἦσαν φύσει πολεμικὸς λαός. Ἐπειδὴ δὲ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν καρδίαν τῆς Μ. Ἀσίας, κατώρθωσαν πολὺ ταχέως ν ἀφομοιώσουν τοὺς ἐντοπίους κατοίκους. Διὰ τοῦτο ὁ τουρκικὸς λαός, ὁ ὅποιος εἰς τὴν ἀρχὴν ἦτο διλγάριθμος, ηὗξηθη ταχύτατα. Ἀναλόγως ηὗξησαν καὶ οἱ μωαμεθανοὶ πολεμισταί. Διὰ νὰ ἐπιτύχουν τοῦτο οἱ Τούρκοι, μετεζειρίσθησαν μέσον ἐπιτυχέστατον, τὴν στρατολογίαν τῶν μικρῶν παιδίων. Κατ' ἔτος δηλαδὴ ἐστρατολόγουν εἰς ὅλον τὸ κράτος των παιδία ενδωστα, κατὰ προτίμησιν χριστιανόπαιδα, εἰς τὰ δυοῖς ἔδιδον στρατιωτικὴν ἀνατροφὴν καὶ ἔδιδασκον τὴν μωαμεθανικὴν θρησκείαν. Τὰ παιδία ταῦτα ὅταν ἐμεγάλωντο, ἐλησμόνουν τὴν καταγωγὴν των καὶ ἐγίνοντο φανατικάταοι μωαμεθανοὶ καὶ ἐχθροὶ τῶν χριστιανῶν. Δι' αὐτοῦ τοῦ μέσου ηὗξαν οἱ μωαμεθανοὶ καὶ οἱ χριστιανοὶ ἔχανον πολύτιμον αἷμα. Τὴν στρατολογίαν αὐτὴν οἱ Ἑλληνες ὠνόμασαν **Παιδομάζωμα**. Ο δὲ στρατός, ὁ ὅποιος ἐσχηματίσθη μὲν αὐτὸν τὸ σύστημα, ὠνόμασθη **Γενιτσάροι**, δηλαδὴ νέος στρατός.

Ο στρατὸς τῶν Γενιτσάρων ἦτο τὸ ἴσχυρότερον ὅπλον τῶν σουλτάνων. Αὐτὸς ἔκαμε τὰς μεγάλας κατακτήσεις τῶν Τούρκων. Διότι, ἐνῶ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους οἱ ἄλλοι βασιλεῖς εἶχον μισθοφόρους, οἱ σουλτάνοι εἶχον μόνιμον καὶ καλῶς γυμνασμένον στρατόν, ὁ ὅποιος ἦτο πολὺ ἀνώτερος ἀπὸ τὸν μισθοφορικὸν τῶν βασιλέων.

Οἱ Τούρκοι ἦσαν ἀπολίτιστοι ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγκατεστάθησαν εἰς χώρας ἀνεπτυγμένας καὶ πλησίον τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους, ἐδιδάχθησαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας.

Ἐμαθον τὴν διοίκησιν, τὴν στρατιωτικὴν ὁργάνωσιν καὶ κατεσκεύασαν ὅπλα τελειότερα.

ΩΙ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΙ

Ἄπὸ τῆς ἀνακτήσεως τῆς Κων)πόλεως μέχρι τῆς ἀλώσεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπὶ δύο σχεδὸν αἰῶνας ἔβασιλευσεν εἰς τὴν Κων)πολιν μία δυναστεία, ἡ δυναστεία τῶν Παλαιολόγων. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἔβασιλευσαν δέκα βασιλεῖς.

Ο **Μιχαὴλ Η'**, ὁ πρῶτος μετὰ τὴν ἀνακτήσιν τῆς Κων)πόλεως αὐτοκράτωρ, ἦτο ἀνὴρ μὲ μεγάλην ἀξίαν. Προσεπάθησε νὰ δώσῃ εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν τὴν παλαιὰν ἔκτασιν καὶ ἐπιβολήν. Ἐπολέμησε μὲ τοὺς Φράγκους, οἱ δποῖοι κατεῖχον τὴν Ἑλλάδα, μὲ τοὺς Βουλγάρους καὶ μὲ τὸ Δεσποτᾶτον τῆς Ἡπείρου. Ἀνέκτησε τὴν Μακεδονίαν καὶ κατέλαβε τὰ Ἰωάννινα. Ἀπὸ τοὺς Ἐνετοὺς ἀφῆρεσε πολλὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Εἰς τὴν Πελοπόννησον εἶχε σημαντικὴν ἐπιτυχίαν, διότι ἐκνοίεντε τὴν Μονεμβασίαν, τὴν Μάνην καὶ τὸν Μυστρᾶν. Ο **Μιχαὴλ εἰχεν** ἔξοχα προσόντα καὶ θεωρεῖται ὁ τελευταῖος ἐκ τῶν μεγάλων αὐτοκρατόρων.

Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ νίοῦ του **'Ανδρονίκου Β'** (1282-1328) ἀρχίζουν αἱ ἐμφύλιοι ἔριδες. Ο **Ἐγγονός** του, ὁ νομαζόμενος ἐπίσης **'Ανδρόνικος**, τὸν δποῖον εἶχε παραλάβει ὡς συνάρχοντα, ἥλθεν εἰς οῆξιν πρὸς αὐτὸν. Κατέλαβε τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἐκηρύχθη αὐτοκράτωρ. Τὸ κράτος ἔχωρίσθη εἰς δύο. Οἱ δύο ἀντίπαλοι προσκαλοῦν εἰς βοήθειαν τοὺς Σέρβους καὶ Βουλγάρους. Τέλος ἐπεκράτησεν ὁ ἔγγονος.

Ο **ἔμφυλος** πόλεμος ἐπανελήφθη μετ' δλῆγα ἔτη ἐπὶ τοῦ νίοῦ τοῦ **'Ανδρονίκου Γ'** τοῦ **'Ιωάννου Ε'** (1341-1391). Ο **'Ανδρόνικος** εἶχε διορίσει ἐπίτροπον τοῦ ἀνὴρίκου νίοῦ του τὸν φίλον καὶ σύμβουλόν του **'Ιωάννην Καντακουζηνόν**. Ἄλλ' ἡ βασιλομήτωρ **'Αννα** τῆς Σαβοΐας ἥθελε νὰ κυβερνήσῃ αὐτήν. Διὰ τοῦτο περιῆλθεν εἰς ἔριδα πρὸς τὸν Καντακουζηνόν, ὁ δποῖος ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ περιφήμου βασιλέως τῶν Σέρβων Στεφάνου Ντουσιάν καὶ ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ εἰς τὸ Διδυμότειχον. Τοιουτορόπως τὸ κράτος πάλιν διηρέθη εἰς δύο, ἐνῶ οἱ ἔχθροι ἔλεηλάτουν καὶ κατέστρεφον τὰς ἐπαρχίας του. Οἱ δύο ἀντίπαλοι ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν ἔνων, οἱ δποῖοι ἐπωφελήθησαν ἀπὸ τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τοῦ κράτους. Ο **Καντακουζηνός** ἔδωσε

μάλιστα τὴν 13ετῆ θυγατέρα του ὡς γυναικα εἰς τὸν γέροντα σουλτάνον Οὐρχάν. Τότε ὁ βασιλεὺς τῶν Σέρβων ἐπεξέτευνε τὸ κράτος του καὶ ἐσχεδίαζε νὰ γίνη αὐτοκράτωρ τῆς Βαλκανικῆς. Οἱ δὲ Τούρκοι διέβησαν τὸν Ἐλλήσποντον καὶ κατέλα-
βον τὴν **Καλλίπολιν.**

[1354]

‘Αξιολογώτερος αὐτοκράτωρ ἦτο ὁ **Μανουὴλ Β'** (1391-1425), ὁ δποῖος πολὺν καιρὸν ἔμεινεν εἰς τὴν Προῦσαν ὡς δμη-
ρος τῶν Τούρκων. “Οταν δὲ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον, κατέβαλε
σοβιαρὰς προσπαθείας, διὰ νὰ διορθώσῃ τὴν ἀθλίαν κατάστασιν
τοῦ κράτους. Μετὰ τὸν Μανουὴλ ἐβασίλευσεν ὁ ἀνεψιός του **Ιω-**
άννης Η' (1425-1448). ‘Ο Ιωάννης εἶναι ὁ προτελευταῖος
αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου. Κατὰ τὰ 23 ἔτη τῆς βασιλείας του
είδε τὴν ἀπειλητικὴν πρόοδον τῶν Τούρκων καὶ μὲ μεγάλην
λύπην ἔβλεπε νὰ καταρρέῃ τὸ κράτος του καὶ νὰ πλησιάζῃ εἰς
τὸ μοιραῖον τέλος.

Ο ΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

‘Αφοῦ οἱ Τούρκοι τὸ 1326 ἐκυρίευσαν τὴν Προῦσαν καὶ ἔκα-
μαν αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους των, ἐπὶ τοῦ σουλτάνου
Οὐρχάν (1326-1359), τοῦ νίοῦ καὶ διαδόχου τοῦ **Οσμάν**, ἐπω-
φελήμησαν ἀπὸ τὰς ἔριδας τῶν αὐτοκρατόρων, διέβησαν, ὡς εἴ-
δομεν, ἀπὸ τὸν Ἐλλήσποντον εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἐκυρίευσαν τὴν
Καλλίπολιν. ‘Ο διάδοχος τοῦ Οὐρχάν **Μουράτ ὁ Α'** (1359-1389)
ήτο μέγας κατακτητής. Τὸ 1365 κατέλαβε τὴν **Αδριανούπολιν**.
τὴν δποίαν ἔκαμε δευτέραν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους
του. Μετ' ὀλίγον ἐκυρίευσε τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Μακε-
δονίαν καὶ ἐνίκησε τοὺς Σέρβους εἰς μεγάλην μάχην. ‘Η μάχη αὐ-
τῇ ἔγινεν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ **Κοσσυφοπεδίου** καὶ ἔχει μεγάλην
ἰστορικὴν σημασίαν, διότι ἔκει οἱ Τούρκοι κατέστρεψαν τὴν
σημαντικωτέραν στρατιωτικὴν δύναμιν, ἡ δποία ὑπῆρχεν εἰς τὴν
Βαλκανικήν, δηλαδὴ τὰ ἥμωμένα στρατεύματα τῶν Σέρ-
βων, Βοσνίων, Κροατῶν, Μαυροβουνίων, Πολωνῶν, Οῆγ-
γρων κτλ. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης ἐφορεύθη καὶ ὁ Μουράτ,
[1365]

‘Ο διάδοχός του **Βαγιαζήτ Α'** (1389-1402) ἦτο τρομερὸς πο-
λεμιστής καὶ ἔξηκολούμθησε τὰς κατακτήσεις τοῦ πατρός του. Εἰς
τὴν **Ἀσίαν** κατέλυσε τὸ σελτζουκικὸν κράτος τοῦ **Ικονίου**. Εἰς
τὴν Εὐρώπην ἀπέκλεισε τὴν Κωνικοπόλιν καὶ ἤρχισεν ἐπιδρομὰς

[1389]

εἰς τὴν Βλαχίαν καὶ Ούγγαρίαν. Τότε οἱ Εὐρωπαῖοι ἀνησύχησαν καὶ προετοίμασαν σταυροφορίαν κατὰ τῶν Τούρκων. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ούγγαρίας Σιγισμοῦνδος μὲ γάλλους ἵπποτας ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Νικοπόλεως τῆς Βουλγαρίας. Ἀλλ' ἐκεῖ ὁ Βαγιαζίτ τὸν εὑνήσεν εἰς μεγάλην μάχην (1396). Κατόπιν ἀπέκλεισε στενάτερον τὴν Κων)πόλιν, ἡ δοιά ἐφαίνετο ὅτι θά ἐκνοιεύνετο. Ἀλλὰ τότε φοβερὸς ἔχθρος προσέβαλε τὸ διθωμανικὸν κράτος εἰς τὴν Ἀσίαν.

Ο αὐτοκράτωρ Μανουὴλ καὶ οἱ Τούρκοι ἡγεμόνες τῆς Μ. Ἀσίας, τὸν δοπίους εἶχε νικήσει ὁ Βαγιαζίτ, προσεκάλεσαν τὸν περιφρημὸν ἡγεμόνα τῶν Μογγόλων **Ταμερλᾶνον**. Ὁ Ταμερλᾶνος εἶχε πρωτεύουσαν τὴν Σαμαρκάνδην εἰς τὸ Τουρκεστάν καὶ εἶχε γίνει περιφημός διὰ τὰς μεγάλας ἐπιδρομὰς καὶ τὰς κατακτήσεις του. Ἰδρυσε παμμέγιστον βαρβαρικὸν κράτος, τὸ δοπίον ἔφθανεν ἀπὸ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας καὶ τῆς Σιβηρίας μέχρι τῶν συνόρων τοῦ διθωμανικοῦ κράτους. Ὁ Ταμερλᾶνος μὲ 800 χιλ. Μογγόλους ὥρμησεν ώς θύελλα εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ὁ Βαγιαζίτ ἔλυσε τότε τὴν πολιορκίαν τῆς Κων)πόλεως καὶ ἔτρεξεν ἐναντίον του μὲ 350 χιλ. στρατόν. Οἱ δύο βαρβαρικοὶ στρατοὶ συνητήθησαν πλησίον τῆς Ἀγκύρας καὶ ἐπολέμησαν μὲ μανίαν. Οἱ Τούρκοι ἐνικήθησαν καὶ ὁ Βαγιαζίτ συνελήφθη αἰχμάλωτος (1402) καὶ ἀπέθανε μετ' ὀλίγον.

Οἱ Μογγόλοι ἀφοῦ ἐλεητάτησαν ἀγρίως τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ κατέστρεψαν τὴν Σιμύρην, ἀπεσύρθησαν. Ἀλλὰ τὸ διθωμανικὸν κράτος ἀδυνάτησε πολὺ καὶ περιήλθεν εἰς ἀναρχίαν. Οἱ Ἑλληνες ἐπίστευσαν τότε ὅτι ἐσώθησαν ἀπὸ τὸν τουρκικὸν κίνδυνον. Ἀλλ' ἡ ἀδυναμία τῶν Τούρκων ἦτο προσωρινή.

Ο ἔγγονος τοῦ Βαγιαζίτ **Μουράτ Β'** (1421 - 1451) ἀναδιωργάνωσε τὸ κράτος καὶ ἐνεφανίσθη πάλιν εἰς τὴν Εὐρωπήν πανίσχυρος. Ἐκνοεύσε τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὸ Ἀγιον Ὄρος καὶ ἐλεηλάτησε τὴν Πελοπόννησον. Τέλος ἀπέκλεισε τὴν Κων)πόλιν. Ἀλλ' οἱ ἔξωτερικοὶ περισπασμοὶ δὲν ἐπέτρεψαν εἰς αὐτὸν νὰ τὴν κυριεύσῃ.

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΙ ΠΡΟΣ ΔΙΑΣΩΣΙΝ ΤΗΣ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ

Ἡ Κων)πολις ἀπεκλείσθη ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη καὶ ἐφαίνετο ὅτι ἦτο μοιραῖον νὰ κυριεύθῃ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Κατὰ τὴν κοισι-

μιωτάτην ἐκείνην στιγμὴν οἱ Ἑλληνες δὲν ἡσαν εἰς θέσιν νὰ σώσουν τὴν πρωτεύουσάν των. Οἱ περισσότεροι ἔβλεπον τὴν ἐπερχομένην καταστροφὴν καὶ ἀνέμενον τὴν σωτηρίαν ἐξ οὐρανῶν. Ἀλλ' ὑπῆρχον πολλοί, οἱ δόποιοι τὴν τελευταίαν ἐκείνην στιγμὴν ἐσκέφθησαν νὰ εὑδογη μέσον σωτηρίας. Αὗτοὶ ἡσαν κυρίως οἱ ἀνεπτυγμένοι, οἱ ἀνώτεροι στρατιωτικοὶ καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρους κληρικούς. Ὡς μόνον δὲ μέσον σωτηρίας ἔβλεπον τὴν βοήθειαν τῆς Δύσεως. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιτύχουν τοῦτο, ἔπειτε νὰ παύσῃ τὸ σχίσμα καὶ νὰ ἐνωθοῦν αἱ δύο ἐκκλησίαι. Οὗτοι ὠνομάσθησαν Ἐρωτικοί. Ἀλλ' ὁ κλῆρος καὶ οἱ μοναχοὶ ἐφανάτισαν τὸν λαόν, ὁ δόποιος ἐξηγέρθη κατὰ τῆς ἐνώσεως. Ἡ μερὶς αὐτὴ ὠνομάσθη Ἀρθερωτικοί.

Οἱ αὐτοκράτορες Ἰωάννης Ε' καὶ Μανουὴλ Β' περιώδευσαν τὴν Εὐρώπην, διὰ νὰ ζητήσουν τὴν βοήθειαν τῶν ἡγεμόνων κατὰ τῶν Τούρκων. Τέλος ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Ε' ἐπειδὴ ἔβλεπε τὴν θλι-

βερὰν κατάστασιν, ἔλαβε γενναιοτέραν ἀπόφασιν καὶ ἐμήνυσεν εἰς τὸν Πάπαν διτέ δέχεται τὴν ἐνώσιν τῶν ἐκκλησιῶν. Τότε συνεκροτήθη σύνοδος εἰς τὴν Φλωρεντίαν (1437). Ὁ αὐτοκράτωρ παρευρέθη εἰς αὐτὴν μὲ τὸν Πατριάρχην καὶ ἄλλους ἀνωτέρους κληρικούς καὶ παρεδέχθη τὴν ἐνώσιν. Ὁ δὲ Πάπας ὑπερσκέθη νὰ παρακινήσῃ τοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως εἰς σταυροφορίαν κατὰ τῶν Τούρκων. Ἀλλ' ἡ ἀνθενωτικὴ μερὶς εἰς τὴν Κωνσταντίνον ἐξήγειρε τὸν λαόν, δο ὁ δόποιος ἐδέχθη μὲ ἀποδοκιμασίας τὸν αὐτοκράτορα, ὅπαν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην. Ἡ ἐνωτικὴ προσπάθεια ἀπέτινχεν.

Α Λαζάρον Ἰστορία Γ' Ἐλληνικοῦ

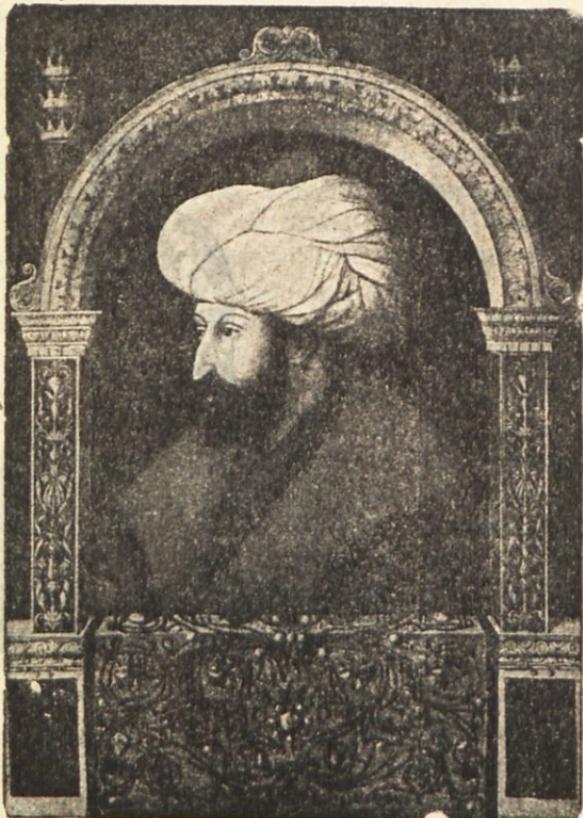

Κωνσταντῖνος ΙΑ' ὁ Παλαιολόγος

6 11

Η ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Τὸ 1448 ἀπέθανεν δὲ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης δὲ Η' καὶ ἀνὴλθεν εἰς τὸν θρόνον δὲ **Κωνσταντῖνος ΙΑ'** δὲ **Παλαιολόγος** (1448-1453), δὲ δόποιος ἦτο ἔως τότε δεσπότης τοῦ Μωρέως. Μετὰ τοία

Μωάμεθ Β'

ἔτη ἀπέθανεν δὲ Μουράτ Β' καὶ διεδέχθη αὐτὸν δὲ νίος τοῦ **Μωάμεθ Β'** (1451 - 1480). Οὐ Κωνσταντῖνος ἦτο ἀνὴρ πεπειραμένος καὶ εἶχε δεῖξει ἀξιόλογα στρατιωτικὰ προσόντα, ὅταν ἦτο δεσπότης. Οὐ δὲ Μωάμεθ ἦτο νεαρώτατος, μόλις 21 ἐτῶν, φιλοπόλεμος καὶ πολὺ δρμητικός. Τὸ δὲνειρον τοῦ Μωάμεθ ἦτο

νὰ κυριεύσῃ τὴν Κων]πόλιν καὶ πολλάκις ἐπανελάμβανεν ἔνα μέρος τοῦ κορανίου, εἰς τὸ δόποιον ὁ προφήτης λέγει: *Μακάριος ὁ ἡγεμών, δ δρός θὰ κυριεύσῃ τὴν Κων]πόλιν.*

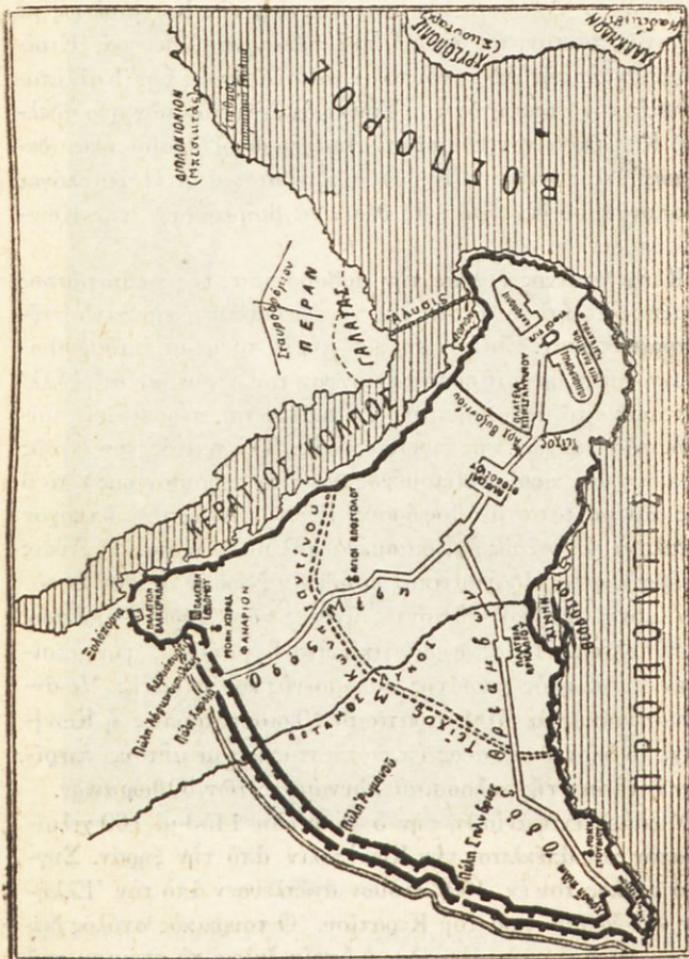
Μόλις ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον, ἥρχισε μὲ σύστημα νὰ ἑτοιμάζῃ τὴν πολιορκίαν. Ἀπέκοψε τὴν συγκοινωνίαν τῆς Κων]πόλεως μὲ τὸν Εὔξεινον πόντον, ἀπ' ὅπου ἡ πόλις ἔπαιρνε τὰ σιτηρά. Ἐτοίμασε στρατὸν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ στόλον εἰς τὴν Καλλίπολιν. Ἔστειλε τὸν στρατηγὸν του Τουραχᾶν ἐναντίον τῶν δύο ἀδελφῶν τοῦ Κωνσταντίνου, Θωμᾶ καὶ Δημητρίου, οἵ δοποῖοι ἦσαν δεσπόται τῆς Πελοποννήσου. Ἐχύθη πολὺν αἷμα καὶ οἱ Παλαιολόγοι τῆς Πελοποννήσου δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ βοηθήσουν τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ο Κωνσταντίνος ἔβλεπε τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως καὶ ἔπραξεν ὅ,τι ἡτο δινατόν, διὰ νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν κινδυνεύουσαν πρωτεύουσαν. Εἰσήγαγεν εἰς αὐτὴν τρόφιμα, ἐπιδιώρυθωσε τὰ τείχη καὶ προσεπάθησε νὰ ἐνισχύσῃ τὸν στρατὸν του. Ἄλλ. ἡ κατάστασις ἦτο ἀξιοθρήνητος. Τὸ κράτος του περιωρίζετο μόνον ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πρωτευούσης. Ο στρατός του κακῶς ὀδργανωμένος καὶ κακῶς ὀπλισμένος δὲν ἦτο περισσότερος ἀπὸ 6 χιλιάδας καὶ μάλιστα μισθοφόρους. Εἰς τὸν Κερατίουν ὑπῆρχον δλίγα παλαιὰ καὶ κακῶς ἐφωδιασμένα πολεμικὰ πλοῖα. Η Λύσις δὲν τὸν ἔβοήθησε. Πραγματικὴν βοήθειαν ἔδωσαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα μόνον μερικοὶ ἔξχοντες ἄνδρες τῶν ξένων παροικῶν τῆς Κων]πόλεως. Ἰδίως σημαντικὴ ἦτο ἡ βοήθεια, τὴν δοποῖαν ἔφερεν ὁ τολμηρὸς γενοάτης θαλασσινὸς καὶ πειρατὴς Ἰωάννης Ἰουστινάνης μὲ 700 στρατιώτας. Τοιοντοτρόπως ἡ Κων]πόλις εἶχε τὸ ὅλον 9 χιλιάδας ὑπερασπιστὰς καὶ μὲ αὐτοὺς ἐπερίμενε τὴν ἐπίθεσιν τῆς κολοσσιαίας δυνάμεως τῶν Ὀθωμανῶν.

Ο Μωάμεθ ἐνεφανίσθη τὴν δ' Ἀποιλίου 1453 μὲ 160 χιλιάδας στρατὸν καὶ ἀπέκλεισε τὴν Κων]πόλιν ἀπὸ τὴν ἔηράν. Συγχρόνως ὁ στόλος του ἐκ 400 πλοίων ἀνέπλευσεν ἀπὸ τὸν Ἐλλήσποντον καὶ ἔφθασε πρὸ τοῦ Κερατίουν. Ο τουρκικὸς στόλος δὲν κατώρθωσε νὰ κόψῃ τὴν ἀλυσίδα, ἡ δοποίᾳ ἔκλειε τὸ στόμιον τοῦ Κερατίουν, καὶ ἡγκυροβόλησε πρὸ τοῦ Διπλοκιονίου, τὸ δοποῖον εὑρίσκεται εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Βοσπόρου ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς παραλίας.

Οἱ Τούρκοι ἥρχισαν τὴν ἐπίθεσιν, ἀλλὰ κατ' ἀρχὰς δὲν κα-

τώραθωσαν τίποτε. Έπισης τὸ πυροβολικόν των δὲν ἔφερε μεγάλην ζημίαν εἰς τὰ τείχη. Ο Οὐγγρός Οὐρθάν εἶχε κατασκευάσει κολοσσιαίον τηλεβόλον, τὸ δόποιον ὅμως ἐσπασε μετά δύο ἡ τρεῖς βολάς. Τούναντίον οἱ Ἑλληνες εἶχον σημαντικὴν ἐπιτυχίαν εἰς

Η διχύρωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως

τὴν θάλασσαν, ἡ δοποία τοὺς ἔδωκεν θάρρος. Τέσσαρα ἑλληνικὰ πλοῖα, τὰ δοποῖα εἶχον ἀποκλεισθῆ εἰς τὸ Αλγαῖον, ἔφθισαν μὲ τρόφιμα καὶ στρατιώτας πρὸ τῆς πόλεως. Μετὰ πεισματώδῃ ἀγῶνα διέσχισαν τὰ τουρκικὰ πλοῖα καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν Κεράτιον.

Τότε δ σουλτάνος διὰ ν' ἀποκλείσῃ τελειωτικῶς τὴν πρωτεύουσαν καὶ ἀπὸ θαλάσσης, διεβίβασε διὰ τῆς ξηρᾶς 70 πλοῖα ἀπὸ τὸ Διπλοκιόνιον εἰς τὸν Κεράτιον. Τοῦτο ἐτάφαξε πολὺ τοὺς πολιορκημένους.

Ἡ πολιορκία διήρκεσε 52 ἡμέρας. Τὰς ἐπιθέσεις διηγύθυνεν αὐτοπροσώπως ὁ Μωάμεθ. Ἀλλὰ καὶ δ Κωνσταντῖνος εἶχε τὴν γενικὴν ἀρχιστρατηγίαν, διώρισε δὲ τὸν Ἰουστινιάνην ἀρχηγὸν τῆς ἀμύνης. Οἱ Τούρκοι ἔκαμαν σφροδάς ἐπιθέσεις, τὰς δοπίας οἵ πολιορκούμενοι ἀπέκρουσαν μὲν θάρρος. Ἀφοῦ δὲ ἔγιναν ἀρχετὰ δῆματα εἰς τὸ τεῖχος, ὁ Μωάμεθ ἔστειλε κήρυκα καὶ ἐπρότεινεν εἰς τὸν Κωνσταντῖνον νὰ παραδώσῃ εἰρηνικῶς τὴν πόλιν. Ἀλλὰ τὸ συμβούλιον, τὸ δοπῖον ἔγινεν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ αὐτοκράτορος, ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν. Λέρ έχω δικαίωμα οὐτ' ἔχω οὔτε ἄλλος ἀπὸ τοὺς κατοίκους, ἀπήντησεν δὲ αὐτοκράτωρ, νὰ παραδώσωμεν τὴν πόλιν. Εἴμεθα δὲ οἱ ἀποφασισμένοι ν' ἀποδάνωμεν.

Ο σουλτάνος ἐκήρυξε τότε εἰς τὸν στρατὸν τοῦ διτὶ πρόκειται νὰ γίνῃ ἡ τελευταία ἐπίθεσις. Ὅπερεχθη μεγάλας τιμᾶς καὶ ἀμεβὰς εἰς τοὺς ἀνδρείους. Τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως καὶ τὴν περιουσίαν των ἐχάριζεν εἰς τοὺς πολεμιστάς, ἐκράτει δὲ διὰ τὸν ἑαυτόν του μόνον τὰ τείχη καὶ τὰ δημόσια κτίρια.

Ἐντὸς τῆς πόλεως οἱ πολιορκούμενοι ἐτοιμάζοντο ἐπίσης διὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν ἐπίθεσιν. Εἰς τὴν Ἀγ. Σοφίαν ἔγινε μεγάλη δέσης. Ο αὐτοκράτωρ ἐκοινώνησεν, ἔζήτησε συγχώρησιν ἀπὸ τοὺς παρισταμένους καὶ ἀπῆλθε διὰ νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὰ τείχη.

Η ἐπίθεσις ἥρχισε τὴν χαραγήν τῆς 29 Μαΐου μὲ μεγάλην ὁρμὴν καὶ διήρκεσε 4 ὥρας. Κατ' ἀρχὰς οἱ πολιορκούμενοι ἀπέκρουσαν ἐπιτυχῶς τοὺς Τούρκους. Ἀλλὰ μετ' δλίγον ἐκάμψθησαν ἀπὸ τὴν πίεσιν τοῦ διγκού τῶν ἐχθρῶν. Ο Ἰουστινιάνης ἐπληγώθη καὶ ἀπεσύρθη καὶ τοῦτο ἔφερε σύγχυσιν εἰς τὰς τάξεις τῶν ἀμυνομένων. Ἐν τούτοις δὲ αὐτοκράτωρ ἔξηκολούθει ν' ἀμύνεται εἰς τὴν πύλην τοῦ Ἀγίου Ρωμανοῦ, ὅπότε ἀνεφάνησαν δπισθέν του οἱ Τούρκοι ἐντὸς τῆς πόλεως. Λέγεται διτὶ οἱ Τούρκοι εἰσῆλθον ἀπὸ μίαν μικρὰν πύλην, ἡ δοπία εἶχε μείνει ἀνοικτή. Κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμὴν δὲ αὐτοκράτωρ ἐφώναξε: δὲν ὑπάρχει χριστιανὸς νὰ μοῦ πάρῃ τὸ κεφάλι; Καὶ ἐπεσε νεκρός, ἀγνώστος μεταξὺ τῶν πτωμάτων.

1453 Οἱ Τοῦρκοι ἡσαν κύριοι τῆς Κωνζπόλεως. Οἱ δὲ λίγοι στρατιῶται καὶ ἄλλοι, οἱ δποῖοι ἀντεστάθησαν, ἐσφάγησαν. Τοὺς κατοίκους συνέλαβον αἰχμαλώτους καὶ ἐπώλησαν. Μέγα μέρος διμως τῶν κατοίκων ἔφυγε καὶ ἡ πόλις ἐρημώθη. Πολλοὶ ἐκ τῶν κατοίκων εἶχον καταφύγει εἰς τὴν Ἀγ. Σοφίαν, διότε ὑπῆρχε λαϊκὴ παραδοσὶς ὅτι ἄγγελος κυρίου ὅταν ἔσφιξεν αὐτούς. Οἱ Τοῦρκοι ἔσπασαν μὲν πελέκεις τὴν πύλην, ἐσφαῖσαν δὲ λίγους, τοὺς δὲ λοιποὺς ἡχμαλώτισαν. Ἡ πόλις ἐλεηλατήθη συστηματικῶς. Τὴν ἐπομένην ὁ Μωάμεθ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀγ. Σοφίαν καὶ ηχαρίστησε τὸν Ἀλλὰξ διὰ τὴν νίκην. Ἀπὸ τότε ὁ ναὸς μετεβλήθη εἰς τζαμίον. Ὁ Μωάμεθ διέταξε νὰ φονεύσουν τοὺς εὐγενεῖς καὶ τιτλούχους τοῦ Βυζαντίου, ὃσοι εἶχον αἰχμαλωτισθῆ. Ἄλλοι οἱ περισσότεροι εὐγενεῖς κατώρθωσαν νὰ φύγουν εἰς τὸ ἔξωτερικόν. Τοιουτορόπως ἔξηφανίσθη ἡ Ἑλληνικὴ ἀριστοκρατία.

ΜΕΡΟΣ Β'.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

ΧΡΟΝΩΝ (1453 - 1862)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

7

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΤΙΚΗΝ ΕΥΡΩΠΗΝ

ΟΙ ΝΕΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Τὸ 1453, δηλ. τὸ ἔτος τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντίνεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀρχίζει ἡ ἱστορία τῶν νέων χρόνων. Τότε συμβαίνουν εἰς τὸν κόσμον μερικὰ πολὺ σπουδαῖα γεγονότα. Οἱ λαοὶ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἀρχίζουν νὰ προοδεύουν πολὺ.

Ἐις τοὺς παλαιοτέρους χρόνους ἡ Βαλκανικὴ ἦτο ἡ πλέον ἀνεπιγμένη χώρα τοῦ κόσμου. Ἐκεῖ ἔζησεν ὁ εἰνφέρστατος ἐλληνικὸς λαός, ὁ δοποῖος ἀνέπτυξε τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Ἡ Ἑλλὰς παρήκμασε κατόπιν, ἀλλὰ τὰ λείψανα τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ διετηρήθησαν εἰς τὸ βυζαντινὸν κράτος καὶ κατὰ τοὺς μέσους χρόνους ἡ Βαλκανικὴ ἦτο πάντοτε περισσότερον προωδευμένη ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην. Διότι οἱ γεωμανικοὶ λαοί, οἱ δοποῖοι κατέλιπον τὸ Δυτικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος καὶ ἔγκατεστάθησαν εἰς τὰς ἐπαρχίας του, ἥσαν ἀκόμη βάρβαροι καὶ κατέστρεψαν τὸν ὁμαίκὸν πολιτισμόν.

Ἄλλ' εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν νέων χρόνων ἔγινε μεγάλη μεταβολή. Οἱ Τούρκοι ἐκυρίευσαν τὴν Βαλκανικὴν καὶ κατέστρεψαν τὸν ἐλληνικὸν πολιτισμόν. Ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἐδυστύχησεν, ὑπεδουλώθη εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἔχασε τὴν ἀνάπτυξίν του. Εἰς τὴν Δύσιν δύως κατὰ τοὺς ἰδίους χρόνους οἱ λαοὶ ἔξηντησαν, ἐτίναξαν ἀπὸ ἐπάνω τους τὴν νάρκην τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων καὶ ἤρχισαν νὰ κινοῦνται καὶ νὰ προοδεύουν μὲν μεγάλην δρμὴν καὶ διάθεσιν

Τότε ἐφάνη ὅτι ἐπανέρχεται εἰς τὴν ζωὴν ὁ ἀρχαῖος πολιτισμός, τὸν δόποιον εἶχον καταστρέψει οἱ Γερμανοί εἰς τὴν Δύσιν καὶ οἱ Τούρκοι εἰς τὴν Ἀνατολήν. Τοῦτο ὀνόμασαν Ἀραγέννησιν.

Τὸ πρῶτον καὶ σημαντικώτατον γεγονός, τὸ δόποιον ἐβοήθησε πολὺ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Εὐρώπης, εἶναι ἡ ἀνακάλυψις νέων χωρῶν καὶ προπάντων τῆς Ἀμερικῆς καὶ τοῦ θαλασσίου δρόμου εἰς τὰς Ἰνδίας. Τοῦτο ὠφέλησε πολὺ τὸ ἐμπόριον. Οἱ Εὐρωπαῖοι ἐκέρδισαν πολλὰ χρήματα. Οἱ βασιλεῖς των ἐπλούτησαν, κατήρτισαν μόνιμον στρατὸν καὶ ἀπέκτησαν μεγάλην δύναμιν. Ἐπίσης δὲ πλοῦτος ὠφέλησε τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἀνθρώποι ἀνεπτύχθησαν, ἥρχισαν νὰ διακρίνουν τὴν παχὴν κατάστασιν τῆς πατικῆς ἐκκλησίας καὶ ἐξηγέρθησαν ἐναντίον της. Τὰ κύρια λοιπὸν χαρακτηριστικά τῆς ἀναγέννησεως εἶναι: α) ἡ ἀνακάλυψις νέων χωρῶν β) ἡ ἐνίσχυσις τῆς βασιλικῆς ἔξουσίας γ) ἡ ἀνάπτυξις τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν καὶ δ) ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις.

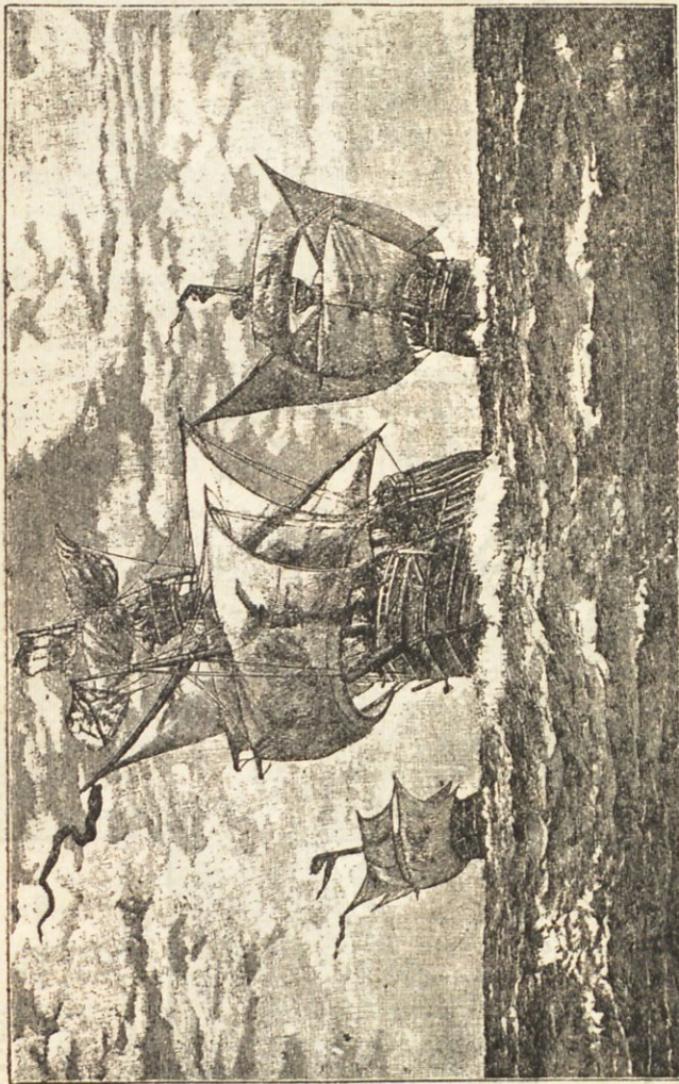
ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ ΝΕΩΝ ΧΩΡΩΝ

Οἱ ἀρχαῖοι κόσμοι περιωρίζετο κυρίως εἰς τὰς χώρας, αἱ δόποιαι εὑρίσκονται γύρω εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Μεγάλα μέρη τῆς γῆς ἦσαν ἄγνωστα. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν νέων χρόνων οἱ εὐρωπαῖοι ἀνεκάλυψαν ἐκεῖθεν τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ωκεανοῦ δλόκληρον νέον κόσμον. Οἱ κυριώτεροι λόγοι, δὲ δόποιος ὠδήγησε τοὺς ἀνθρώπους ν' ἀνακαλύψουν τὰς νέας χώρας, ἢτο ἡ δίψα τοῦ κέρδους. Οἱ ἀνθρώποι ἀνεκάλυψαν αὐτὰς τυχαίως, ἐνῶ ἔζητον νέους δρόμους διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ κυρίως δρόμου θαλάσσιον διὰ τὰς Ἰνδίας.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἦσαν περιζήτητα εἰς τὴν Εὐρώπην τὰ προϊόντα τῶν Ἰνδῶν, τὰ ἀρώματα, τὸ θυμάμα, τὸ γαρύφαλλον, ἡ κανέλλα, τὸ μοσχοκάρυδον, τὸ πιπέρι. Ἀπὸ τὰς Ἰνδίας ἐπίσης ἥρχοντο τὰ βελοῦδα, οἱ πολύτιμοι λίθοι, οἱ μαργαρῖται, ἡ πορσελάνη, τὰ σπάνια ξύλα, δέξιενος κτλ. Τὰ ἐμπορεύματα αὐτὰ ἔφερον οἱ Ἀραβεῖς ἔμποροι ἀπὸ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν καὶ τὰ ἐπόλουν εἰς πολὺ μεγάλας τιμάς. Ἀπ' ἐκεῖ τὰ ἡγόραζον τὰ βεγετικὰ πλοῖα καὶ τὰ μετέφερον εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου ἐπωλοῦντο πολὺ ἀκριβά. Οἱ ἔμποροι τῆς Ἰταλίας ἐκέρδισαν πολλὰ χρήματα ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸν ἐμπόριον

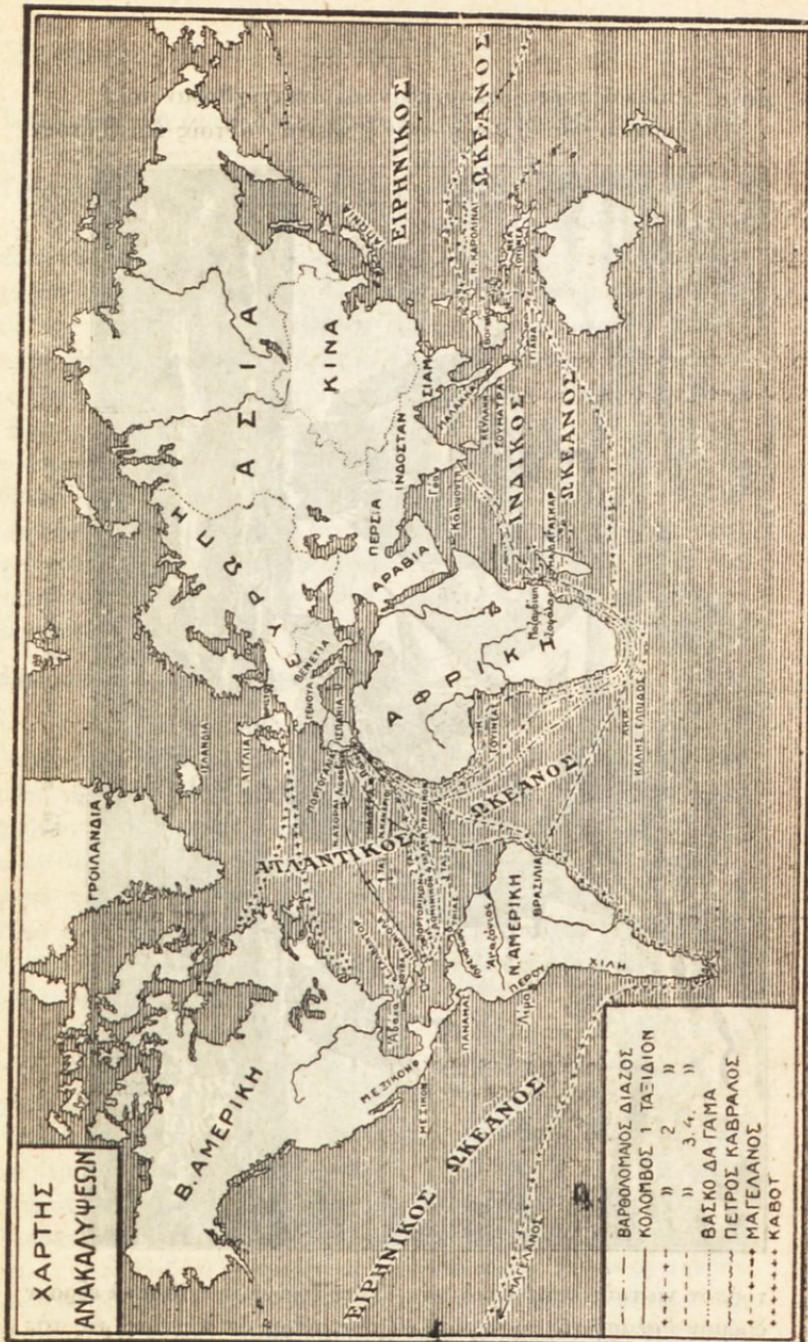
καὶ αἱ Ἰταλικαὶ πόλεις ἐπλούτησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν πολὺ.

Οἱ ἔμποροι τῶν ἄλλων χωρῶν ἐξήλευσον αὐτοὺς καὶ ἐξήτουν

Tὰ πλοῖα τοῦ Κολοδμύθου

τρόπον νὰ τοὺς συναγωνισθοῦν. Τότε ἐγεννήθη ἡ ἴδεα νὰ εὑροῦν δρόμον θαλασσινόν, δ ὅποιος νὰ τοὺς φέρῃ ἀπ' εὐθείας εἰς τὰς

Ίνδιας διὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὡκεανοῦ. Κατὰ τὸ τέλος τῶν μέσων χρόνων οἱ ἐνδωπαῖοι ἔμαθον τὴν χρῆσιν τῆς ναυτικῆς πνείδος, ἥ δποιά ἐβοήθησε πολὺ τοὺς θαλασσινούς. Τώρα εἶχον τὸ θάρ-
ρος νὰ πλέουν εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος, ἐνῷ οἱ ἀρχαιότεροι ναυ-
τικοὶ δὲν ἀπεμακρύνοντο ἀπὸ τὰς ἀκτάς.

Οἱ Πορτογάλοι ἔκαμαν τὰς πρώτας ἀνακαλύψεις. Ἀνεκάλυ-
φαν τὰς Μαδέρας, τὰς Καραϊόνς νῆσους καὶ τέλος ἐφθασαν εἰς
τὸ Πράσινον ἀκρωτήριον εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Ἀφρι-
κῆς. Τότε παρετίθησαν ὅτι ἡσαν φευδεῖς μῦθοι ὅσα διηγοῦντο
διὰ τὰς χώρας τοῦ Ισημερινοῦ, ὅτι δηλαδὴ ἡ θαλασσα ἐκεῖ βρά-
ζει, ὅτι θαλάσσια τέρατα ἀνατρέπουν τὰ πλοῖα κλπ. Τέλος τὸ
1488 ὁ τολμηρὸς θαλασσοπόρος **Βαρθολομαῖος Διάζος** ἐφθα-
σεν εἰς τὴν νοτιωτάτην ἄκραν τῆς Ἀφρικῆς, τὴν ὅποιαν ὠνόμα-
σαν **Ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος**.

ΑΝΑΚΑΛΥΨΙΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ ΤΩΝ ΙΝΔΙΩΝ

Ἐνῷ οἱ Πορτογάλοι ἔξήτουν τὸν δρόμον τῶν Ίνδιων πλέον-
τες πρὸς Ἀνατολάς, ἄλλος θαλασσοπόρος, ὁ **Χριστόφορος Κολόμ-
βος**, ἐσκέφθη ὅτι ἡτο δυνατὸν νὰ φθάσῃ εἰς τὰς Ίνδιας, ἐὰν πλεύσῃ
πρὸς δυσμάς. Ὁ Κολόμβος κατήγετο ἀπὸ τὴν Γένουαν τῆς Ιταλίας,
ἡτο ἀνθρώπος μὲ πολὺ μεγάλην φαντασίαν, ἄλλα καὶ μὲ παρα-
τηρητικότητα καὶ μὲ πρακτικὸν νοῦν. Τότε πολλοὶ σοφοὶ ἐδίδασκον
ὅτι ἡ γῆ εἶναι σφαιρική. Διὰ τοῦτο ὁ Κολόμβος ἐφθασεν εἰς τὸ
συμπέρασμα ὅτι, ἐὰν πλεύσῃ πρὸς δυσμάς, θὰ φθάσῃ εἰς τὰς
Ίνδιας. Πολὺν καιρὸν ἔμεινεν εἰς τὴν Λισσαβῶνα, ἥ δποιά ἡτο
τότε ὁ μεγαλύτερος λιμὴν τοῦ Ἀτλαντικοῦ, καὶ αἱ διηγήσεις τῶν
θαλασσινῶν ἔξήγειραν περισσότερον τὴν φαντασίαν του. Παρε-
κάλεσε τὸν βασιλέα τῆς Πορτογαλίας, ἄλλο ἐκεῖνος δὲν τὸν ἐβοή-
θησεν. Ὁ Κολόμβος κατέφυγε τότε εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ισπανίας
Φερδινάνδον καὶ τὴν σύζυγόν του Ἰσαβέλλαν. Ἐκεῖνοι
τοῦ ἐδωσαν τὰ μέσα καὶ τὴν 3 Αὐγούστου 1492 ἀνε-
χώρησε μὲ τοία πλοῖα ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς Πάλου. Μετὰ δύο μῆ-
νας ἐφθασεν εἰς μίαν νῆσον τῆς Ἀμερικῆς, τὴν ὅποιαν ὠνόμα-
σεν **Ἄγιον Σωτῆρα**. Ὁ Κολόμβος ἐπεχείρησε τέσσαρα ταξίδια
καὶ ἀνακάλυψε τὴν Ἀμερικήν.

Οἱ Πορτογάλοι ἐβιάσθησαν τότε νὰ φθάσουν εἰς τὰς Ίνδιας.
Τὸ 1498 ὁ περίφημος θαλασσοπόρος **Βάσκος δὰ Γάμα** ἐφυγεν-

13

492

ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ, ἀφοῦ ἔλαβεν ἄραβας ὁδηγούς, ἔφθασεν εἰς τὴν Καλκούταν τῶν Ἰνδιῶν. Τοιουτούρπιας ἀνεκαλύφθησαν ἡ Ἀμερικὴ καὶ ὁ δρόμος πρὸς τὰς Ἰνδίας.

Ἄπὸ τότε ἔγινε μεγάλη κίνησις πρὸς τὰς νέας χώρας. Οἱ Πορτογάλοι ἔξεμεταλλεύθησαν τὸ ἐμπόριον τῶν Ἰνδιῶν, οἱ Ἰσπανοὶ ἔξερεύνησαν καὶ κατέλαβον τὸ Μεξικὸν καὶ μέγα μέρος τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ὡς τὴν Περοῦ, τὴν Χιλῆν, τὴν Ἀργεντικὴν κλπ. Οἱ Πορτογάλοι κατέλαβον τὴν Βραζιλίαν. Τὸ 1521 οἱ Ἰσπανοὶ ἔκαμαν τὸν πρῶτον γῦρον τοῦ κόσμου. Ἐπέρασαν ἀπὸ τὸ νοτιώτατον ἄκρον τῆς Ἀμερικῆς, ἔφθασαν εἰς τὰς Φιλιππίνας νήσους, ἐκεῖ ιθεν εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Εὐρώπην.

Βραδύτερον οἱ Ἀγγλοι κατέλαβον τὴν βορειοανατολικὴν ἀκτὴν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς καὶ ἀκόμη βορειότερον οἱ Γάλλοι κατέλαβον τὸν Καναδᾶν. Η ἐγκατάστασις τῶν Ἀγγλων εἰς τὴν Ἀμερικὴν, εἶναι γεγονός σημαντικότατον, διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐσχηματίσθη ὁ πυρὴν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

10

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΩΝ

Ἡ ἀνακάλυψις τῶν νέων χωρῶν εἰχε σπουδαιοτάτας συνεπίας. Τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον ἀνεπτύχθη πολύ, τὰ μεταλλεῖα τῆς Ἀμερικῆς ἔδωσαν μεγάλην ἀφθονίαν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Ὡστε κατέπεσεν ἡ ἀξία τοῦ χοήματος καὶ ηὔησεν ἡ τιμὴ τῶν ἐμπορευμάτων καὶ τροφίμων. Ἐπίσης ἐμεγάλωσεν ὁ διανοητικὸς δοἵζων τοῦ ἀνθρώπου, ἀνεστατώθησαν αἱ περὶ τῆς γῆς γνώσεις. ἡ γεωγραφία, ἡ ἀστρονομία καὶ ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη ἐποδόθησαν πολὺ. Ἡ Μεσόγειος θάλασσα, ἡ δούρια ἡτο τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου, ἔχασε τὴν παλαιὰν σημασίαν τῆς. Ὁ πλοῖος καὶ ὁ πολιτισμὸς συγκεντρώθησαν εἰς τὰ παρόλια τοῦ Ἀτλαντικοῦ.

ΕΝΙΣΧΥΣΙΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Κατὰ τοὺς μέσους χρόνους ἡ διοίκησις τῶν κρατῶν διέφερε πολὺ ἀπὸ τὴν σημερινήν. Μὲ τὴν μικρὰν ἀνάπτυξιν τῶν ἀνθρώπων τότε δὲν ἦτο δυνατὸν ὁ βασιλεὺς νὰ κυβερνήσῃ μίαν πολὺ μεγάλην χώραν. Ἡτο δύσκολον νὰ εἰσπράττῃ τοὺς φόρους τῶν μακρινῶν ἐπαρχιῶν καὶ νὰ διατηρῇ στρατὸν εἰς αὐτάς. Διὰ τοῦ

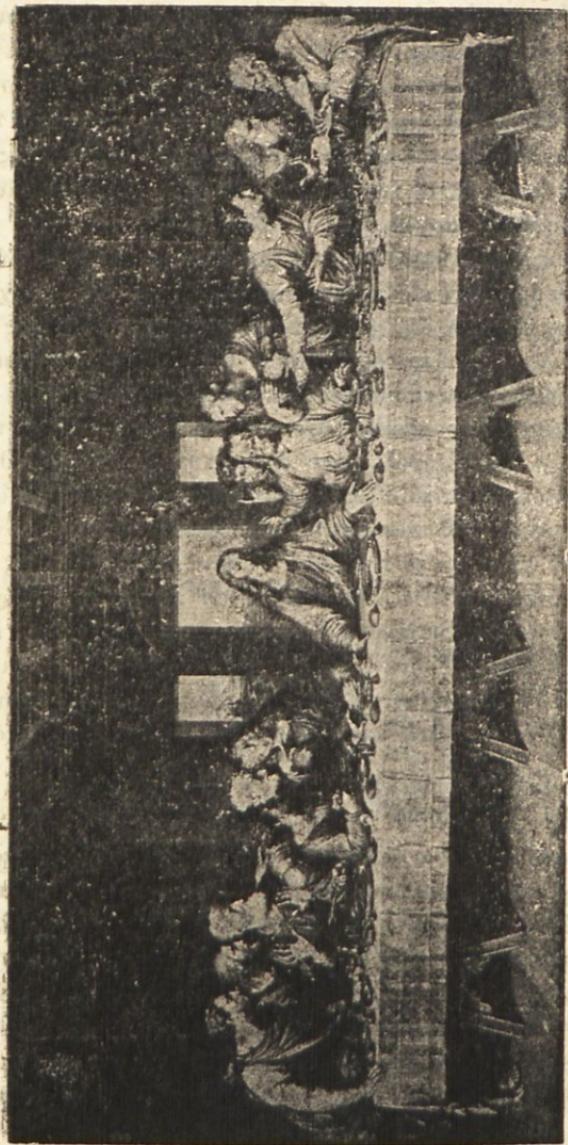
το τὴν διοίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν ἔδωσαν εἰς διαιρόδους εὐγενεῖς, οἱ ὅποιοι ἔγιναν ἡγεμόνες αὐτῶν καὶ εἶχον διάφορα ὀνόματα, δοῦκες, κόμητες, βαρδῶνοι, μαρκήσιοι κλπ. Οἱ ἡγεμόνες οὗτοι ἀνεγνώριζον τὴν κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ δὲν ὑπήκουον εἰς αὐτὸν πάντοτε. Πολλάκις μάλιστα ἐπολέμουν ἐναντίον του ἥ καὶ μεταξύ των. Ἡ ἔξουσία λοιπὸν τοῦ βασιλέως ἦτο ἀσθενῆς καὶ ἐπεκράτει ἀναρχία εἰς τὸ κράτος. Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς διοικήσεως ἐλέγετο **Φεουδαρχία**.

Μετὰ τὰς ἀνακαλύψεις ὅμως οἱ λαοὶ ἐπλούτησαν. Ἐπλούτησε καὶ ὁ βασιλεὺς, διότι εἰσέπραττε πολλοὺς φόρους. Τότε ἐσχημάτισε μόνιμον στρατὸν ἀπὸ χωρικοὺς μισθοφόρους, ἐνῷ ἔως τότε οἱ μόνοι πολεμισταὶ ἦσαν οἱ εὐγενεῖς. Ὁ βασιλεὺς ἀπέκτησε δύναμιν καὶ τὴν δύναμίν του ἐμεγάλωσε τὸ πυροβολικόν. Διότι κατὰ τὸ τέλος τῶν μέσων χρόνων ἀνεκαλύφθη ἡ πυρὶτις καὶ κατεπικενάσθησαν τὰ πυροβόλα, κατ' ἀρχὰς τηλεβόλα. Ὁ μισθοφορικὸς στρατὸς τοῦ βασιλέως ἔγινεν ἴσχυρότερος ἀπὸ τὸν ἵπποτικὸν στρατὸν τῶν εὐγενῶν, διότι ἡ προσωπικὴ ἀνδρεία δὲν εἶχεν ὅσην ἄλλοτε ἀξίαν καὶ τὰ τηλεβόλα ἐκρήμνιζον εὐκόλως τοὺς πύργους τῶν εὐγενῶν. Τότε ὁ βασιλεὺς ἔγινε κύριος εἰς τὸ κράτος του. Τοιουτορόπως κατέλυθη ἡ φεουδαρχία καὶ ἐνισχύθη ἡ ἔξουσία τῶν βασιλέων. Τοῦτο ἦτο γεγονός σημαντικόν, διότι ἔθεσε τέλος εἰς τὴν ἀναρχίαν καὶ τὰς αὐθαίρεσίας τῶν εὐγενῶν. Ὁ λαὸς ἀπῆλλάγη ἀπὸ τὰς καταπιέσεις καὶ ἀνέπτυξε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν.

11) **ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΤΕΧΝΩΝ**

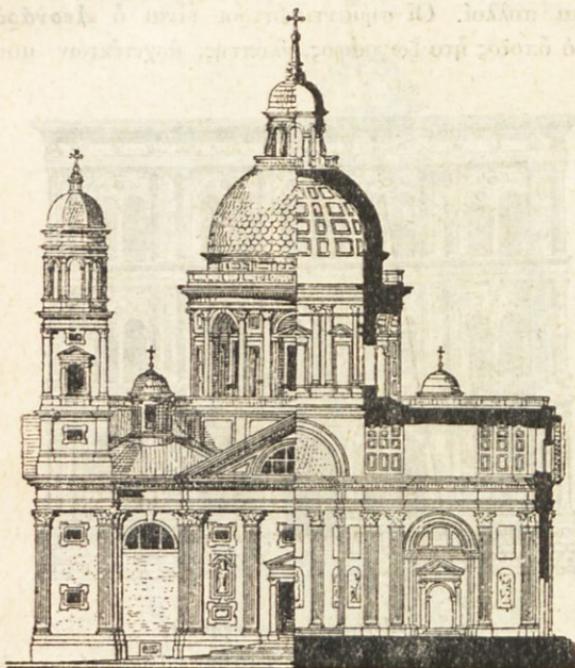
14

Οἱ γερμανικοὶ λαοὶ ἀφοῦ κατέλαβον τὰς ὁμαϊκὰς ἐπαρχίας τῆς Δύσεως, κατέστρεψαν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Διὰ τοῦτο πολλοὺς αἰῶνας ἡ Εὐρώπη ἐβυθίσθη εἰς τὴν ἀμάθειαν. Ἀλλ' οἱ νέοι λαοὶ τῆς Δύσεως, Ἰταλοί, Γάλλοι, Γερμανοί, Ἄγγλοι κλπ., εἶχον φυσικὴν εὐφυΐαν καὶ αἱ χρώματα των ἥσαν πλούσιαι. Ὁλίγον κατ' ὀλίγον ἀνεπτύχθησαν καὶ κατὰ τὸ τέλος τῶν μέσων χρόνων εἶχον προοδεύσει ἀρκετά εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὰ γράμματα. Τότε ἐκτίσθησαν ὥραιοι καὶ μεγαλοπρεπεῖς ναοὶ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, οἱ λεγόμενοι **Τοτόμοι ναοί**, καὶ ἔζησαν ζωγράφοι, τῶν ὅποιών τὰ ἔργα φανερώνουν τὴν πρόοδον τῆς τέχνης.

Δεοντόδος δι Βύρσα - Μωσης δευτερος

Άλλα τὸν 15ον αἰώνα ἥρχισε μία μεγάλη κίνησις εἰς τὰς τέχνας. Οἱ καλλιτέχναι παρετήρησαν τότε τὴν ὀραιότητα τῶν ἀρχαίων ναῶν καὶ τῶν ἀρχαίων ἀγαλμάτων. Κνοίως, εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐσφύζοντο πολλὰ λείφανα τῆς ἀρχαίας τέχνης. Οἱ καλλιτέχναι ἥγαπησαν τὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ κατεσκεύασαν ναῶν,

**Εκκλησία ἀναγεννήσεως*

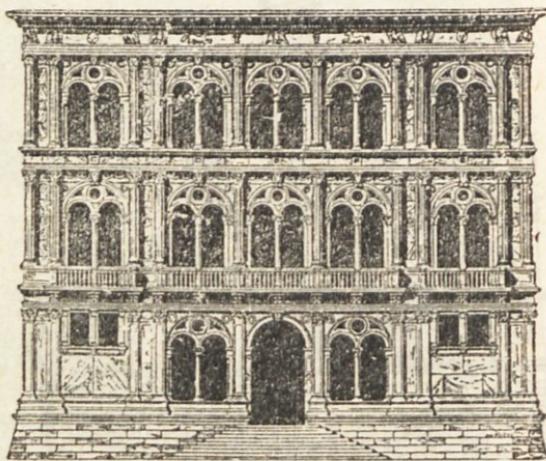
Είναι ἐκκλησία ρυθμοῦ **Αναγεννήσεως* εἰς τὴν Γένουναν τῆς Ἰταλίας. Ἀριστερὰ φαίνεται ἡ πρόσοψις, δηλαδὴ τὸ ἔξωτερικόν, δεξιά τὸ ἐσωτερικόν. Τὸ οἰκοδόμημα είναι εὐθύγραμμον μὲ τόξα κανονικὰ καὶ μὲ κίονας κορινθιακούς, ὅπως συνηθίζουν εἰς τὸν ρυθμὸν τῆς ἀναγεννήσεως.

ἀγάλματα καὶ εἰκόνας κατ' ἀπομίμησιν τῶν ἀρχαίων προτύπων.
Τούτο ὠνόμασαν **Αναγεννησιν τῆς τέχνης.*

Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἰδίως ἔζησαν κατὰ τὸν 15ον καὶ 16ον αἰώνα μερικοὶ ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους καλλιτέχνας τοῦ κόσμου. Οἱ Ἰταλοὶ ἀρχιτέκτονες κατ' ἀπομίμησιν τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ναῶν

έδημιούργησαν τὸν ὁυθὺὸν τῆς ἀναγεννήσεως. Ἀλλ' οἱ Ἰταλοὶ ἡσαν προπάντων ζωγράφοι. Διὰ τοῦτο ἡ ζωγραφικὴ ὀνομάζεται ἡ κυρίως Ἰταλικὴ τέχνη, ἐνῷ ἡ κυρίως ἑλληνικὴ τέχνη εἶναι ἡ γλυπτική.

Οἱ μεγάλοι καλλιτέχναι τῆς Ἰταλίας κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἶναι πολλοί. Οἱ σημαντικώτεροι εἶναι δὲ **Λεονάρδος δὲ Βίντσι**, δὲ δποῖος ἡτο ζωγράφος, γλύπτης, ἀρχιτέκτων μουσικὸς

Μέγαρον ἀναγεννήσεως

Απὸ τὰ κομφύτατα ἔργα τῆς ἵταλικῆς ἀναγεννήσεως εὗρι-
σκόμενον εἰς τὴν Βενετίαν. Ἐπίστηθι εἰς τὸ τέλος τοῦ 15ου αἰώ-
νος. Είναι εὐθύγραμμον μὲ κανονικὰ τόξα καὶ κίονας κορινθια-
κούς. Απομιμεῖται ἀρχαῖα ἑλληνορισμαῖς οἰκοδομήματα.

καὶ σπουδαῖος μηχανικός. Πρὸ πάντων ὅμως ἐδοξάσθη ὡς ζω-
γράφος. Ὁ Λεονάρδος ἐζωγράφισε τὸν **Μυστικὸν Δεῖπνον**, τὴν
Τζοκόνταν καὶ ἄλλας εἰκόνας, αἱ δποῖαι κινοῦν τὸν θαυμασμόν.
Περίφημος γλύπτης καὶ ἀρχιτέκτων ἡτο δὲ **Μιχαὴλ Ἀγγελος**.
Κατεσκεύασε τὸν θόλον τοῦ περιφήμου ναοῦ τοῦ Ἀγ. Πέτρου
εἰς τὴν **Ρώμην** καὶ πολλὰ ἀξιοθαύμαστα ἀγάλματα, τὸν **Μωϋσῆν**,
τὴν **Πιετά**, δηλαδὴ τὴν Παναγίαν, ἡ δποία κρατεῖ εἰς τὰς ἀγκά-
λας τὸν **Χριστὸν** νεκρόν, τὸν **Δαιτήν κ. ὥ.** Ἀφθαστος εἰς τὴν ζω-

Santi
1483-1520

γραφικὴν ἡτο ὁ Ἡραφαήλ, ὁ δποῖος ἔζησε μόνον 37 ἔτη. Ἐλλ' ἡ βραχεῖα ζωή του ἡτο διαρκῆς δημιουργία. Ἐξωγράφισε πλῆθος εἰκόνων, αἱ δποῖαι ἀποπνέουν γλυκύτητα καὶ χάριν. Ἐκόσμησε μὲ τοιχογραφίας τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἀγ. Σήκτου εἰς τὸ Βατικανόν. Περίφημοι εἰναι αἱ εἰκόνες τῆς Παναγίας μὲ τὸν μικρὸν

Μιχαὴλ Ἀγγελος—δ Μωϋσῆς

Χριστόν, αἱ δποῖαι εἰναι γνωσταὶ μὲ τὸ ὄνομα Μαντόραι. Περίφημοι εἰναι ἐπίσης οἱ ζωγράφοι τῆς Βενετίας, μεταξὺ τῶν δποίων τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ὁ Τιτσιάνο.

Μεγάλοι καλλιτέχναι ἔζησαν κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς καὶ εἰς
Α. Δαξάρον, "Ιστορία Γ" Ἑλληνικοῦ

ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης, εἰς τὴν Γερμανίαν, εἰς τὴν Γαλλίαν,
Οὐλανδίαν κλπ.

12

ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

137

Ἐπίσης κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν νέων χρόνων ἀναγέννηθη ἡ

Ραφαὴλ· Ἡ ἀγία οἰκογένεια

σπουδὴ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Κατὰ τοὺς μέσους χρόνους
μόνον δ ἀνώτερος κλῆρος ἥξεντε γράμματα καὶ μάλιστα μόνον
τὰ ἐκκλησιαστικά. Κατὰ τὴν ἀναγέννησιν οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης

ἥρχισαν νὰ μελετοῦν τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων Λατίνων καὶ Ἑλλήνων. Τὰ ἑλληνικὰ ἔμαθον ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας λογίους, οἱ δποῖοι ἔφυγον εἰς τὴν Ἰταλίαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀλώσεως. Οἱ Εὐρωπαῖοι παρετήρησαν τότε ὅτι εἰς τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων ἐκρύπτοντο πολύτιμοι θησαυροί. Διὰ τοῦτο

Τιτσάνο—‘Ο Ἰησοῦς καὶ ὁ Φαρισαῖος

ῆγάπησαν τὰ ἀρχαῖα βιβλία, μὲ αὐτὰ ἀνέτρεψον τὰ τέκνα των καὶ προσεπάθησαν ν' ἀπομιμηθοῦν τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ ὄφος των. Κατ' ἀρχὰς οἱ σοφοὶ τῆς Εὐρώπης ἔγραφον εἰς τὴν λατινικὴν. ‘Ἄλλ’ οἱ μεγάλοι ποιηταὶ καὶ λογογράφοι παρετήρησαν ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γράψουν σπουδαία ἔργα εἰς γλῶσσαν ξένην

καὶ νεκράν. Ἡχισαν λοιπὸν νὰ γράφουν τὴν μητρικήν των γλῶσσαν. Τοιουτόροπως ἐκαλλιεργήθησαν αἱ γλῶσσαι τῶν δυτικῶν λαῶν, ἡ γαλλική, ἡ ἵταλική, ἡ ἀγγλική, ἡ γερμανική κτλ. καὶ ἐφάνησαν μεγάλοι ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς εἰς τὴν Εὐρώπην.

Απὸ τοὺς παλαιότερους ποιητὰς τῆς Ἰταλίας είναι ὁ περίφημος Δάντε, ὁ ποιητὴς τῆς Θείας Κομηρδίας, καὶ ὁ Πετράρχας. Τὸν 16ον αἰώνα ἔζησαν ὁ Τουρκοῦτος Τάσσος καὶ ὁ Ἀριστο-Περιφημοὶ ἵταλοὶ πεζογόραφοι ἦσαν ὁ διηγηματογόραφος Βοκάκιος καὶ ὁ ἴστορικὸς Μακιαβέλλι. Εἰς δὲ τὴν Ἀγγλίαν ἔζησεν εἰς τὸν μεγίστων ποιητῶν τοῦ κόσμου, ὁ περίφημος δραματογράφος Σαιξπῆρος.

Οἱ 15οι καὶ 16οι αἰώνες είναι οἱ αἰώνες τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν τεχνῶν καὶ τῶν γραμμάτων.

Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ

Εἰς τὴν Εὐρώπην ἐπῆρχον πολλοὶ ἀνθρώποι, οἱ δποῖοι δὲν ἦσαν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν κυτάστασιν τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ δημοσκευτικὸν αἴσθημα εἶχε ψυχανθῆ, ὁ λαὸς ἡτο ἀμειθῆς καὶ εἶχε πολλὰς δεισιδαιμονίες. Ἐτίστευεν εἰς τὴν θευτικὸν δύναμιν τὸν ἱερῶν λειψάνων καὶ ἐνόμιζεν ὅτι θὰ συγκωρηθοῦν αἱ ἀμαρτίαι του καὶ θὰ κερδίσῃ τὸν πλειάδεισον, ἐὰν ἐπεσκέπτετο τοὺς ἱεροὺς τόπους. Τὸν παλαιότερον καιρὸν οἱ πιστοὶ ἐπήγαινον εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, διὰ νὰ προσκυνήσουν τὸν τάφον τοῦ Σωτῆρος. Ἄλλοι ἀφότου οἱ Τούρκοι ἐκυρίευσαν τὴν Παλαιστίνην, ἡ ἐπίσκεψις τῶν Ἅγιων Τόπων ἦτο ἀδύνατος καὶ οἱ χριστιανοὶ ἐπήγαινον εἰς τὴν Ρώμην. Εἰς τὸν προσκυνητᾶς ὁ Πάπας ἔδιδε συγχώρησιν τῶν ἀμαρτιῶν ἔγγραφον, τὰ λεγόμενα Συγχωρούσα-να. Οἱ ἀνώτεροι κλῆροι ἦτο πλουσιώτατος καὶ ἔζη βίον πολυτελέστατον. Οἱ ἀρχιεπίσκοποι καὶ οἱ ἡγούμενοι τῶν μοναστηρίων εἶχον ἐκτεταμένα κτήματα, ἤσαν δεσποτικοὶ καὶ ὑπερήφανοι ὥπως οἱ φεούδαρκοι ἀρχοντες καὶ ἐκακομεταχειρίζοντο τὸν λαόν. Τουναντίον οἱ ἱερεῖς ἤσαν πτωχοὶ καὶ ἀμόρφωτοι, εἶχον πολλὰς προλήψεις, ἔζων ὅπως οἱ ἀπλοὶ χωρικοί, ἐμέθυνον καὶ ἐχαρτοπαίκτουν.

Οἱ ἀρχηγὸις τῆς Δ. Ἐκκλησίας, ὁ Πάπας, εἶχε πολὺ μεγάλην δύναμιν καὶ πολλάς ἔκαμνε καὶ πλήν χρῆσιν αὐτῆς. Εἰς τὰ δημοσκευτικὰ ζητήματα ἦτο ἀπόλυταρχος, ἡ γνώμη του ἐπρεπε νὰ

Θεωρεῖται ἀλάνθαστος. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πάπας ἔζησαν βίον σκανδαλώδη, ἐπώλευν τὰς ἀνωτέρας ἐκκλησιαστικὰς θέσεις καὶ ἐπλούτιζον μὲν παρόντα μέσα. Ταῦτα ὡνόμασαν καταχρήσεις τῆς ἐκκλησίας.

Πολλοὶ κατὰ διαφόρους καιρούς κατέκριναν τὰς καταχρήσεις καὶ ἐποισπάθησαν νὰ βελτιώσουν τὴν κατάστασιν τῆς ἐκκλησίας, δηλαδὴ νὰ μεταρρυθμίσουν τὴν ἐκκλησίαν, ὅπως ἔλεγον. Ἐάλλος διάποτε καὶ ὁ κλῆρος κατεδίωξαν μὲν ἄγρια μέσα τοὺς μεταρρυθμιστάς. Ὅσοι ἐτόλμων νὰ κατακρίνουν τὴν ἐκκλησίαν ἐθεωροῦντο ἄντας αἰρετικοὶ καὶ ἐκαίοντο ἐπὶ τῆς πυρᾶς.

ΟΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΑΙ

Ἄλλα τὸν 16ον αἰῶνα ἀφοῦ οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἥρχισαν

Ο Δούνθηρος

νὰ μορφώνωνται, ηὕξησεν ἡ δυσαρέσκεια κατὰ τοῦ Πάπα. Πρὸ πάντων εἰς τὴν Γερμανίαν ὑπῆρχε μεγάλος ἀναβρασμός. Ο Πά-

πας Λέων Γ' ἔκτιζε τότε τὸν ναὸν τοῦ Ἀγ. Πέτρου εἰς τὴν Ρόμην καί, ἐπειδὴ εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ χρήματα, ἔβαλε τὸν μωυχὸν νὰ πωλήσουν συγχωροχάρτια. Τότε ἐξηγέρθη ὁ μοναχὸς **Μαρτῖνος Λούθηρος** (1483-1546) κατὰ τοῦ Πάπα. Κατέκρινε τὰ

1517 συγχωροχάρτια καὶ γενικῶς τὰς καταχρήσεις τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας. Τὸν Λούθηρον ἤκολούθησαν ἄλλοι μεταρρυθμισταὶ εἰς διαφόρους χώρας. Ὁ **Ζβίγγλιος π.χ.** εἰς τὴν Ἐλβετίαν, ὁ **Καλβῖνος** εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἀπὸ τότε ἤχισε μεγάλη θρησκευτικὴ κίνησις εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν ὅποιαν ὀνόμασαν **Μεταρρύθμισιν**.

ΚΑΘΟΛΙΚΟΙ - ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΩΜΕΝΟΙ

Ἡ μεταρρύθμισις διήρεσε τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης εἰς δύο στρατόπεδα. Ὅσοι ἔμειναν πιστοὶ εἰς τὸν Πάπαν ὀνομάζοντο **Καθολικοί**, οἱ ἄλλοι **Διαμαρτυρόμενοι**. Εἰς ὅλας τὰς χώρας τῆς Α. Εὐρώπης ἐγεννήθησαν μεγάλαι θρησκευτικαὶ ἔριδες καὶ εἰς πολλὰ μέρη ἔγιναν ἄγροι εἱμφύλιοι πόλεμοι καὶ ἐχύθη πολὺ αἷμα. Ἡ Γαλλία ἐταράχθη ἀπὸ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 16ου αἰῶνος, ἀλλ᾽ ἐκεῖ ἐπεκράτησεν ἡ καθολικὴ ἐκκλησία. Ὁ σπουδαιότερος θρησκευτικὸς πόλεμος ἔγινεν εἰς τὴν Γερμανίαν κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ 17ου αἰῶνος, διήρεσε 30 ἔτη, ἀπὸ τοῦ 1618 μέχοι τοῦ 1648, καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζεται **Τριας τριας της πόλεως**. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Γερμανίας ἐδέχθη τὴν μεταρρύθμισιν. Ἡ μεταρρύθμισις διεδόθη ἐπίσης εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, Σκανδιναվικὴν χερσόνησον καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Τοιουτούρως διεσπάσθη ἡ ἐνότης τῆς ἐκκλησίας. Ἀντὶ τῆς μιᾶς καθολικῆς ἔγιναν πελλαὶ ἀνεξάρτητοι ἐκκλησίαι.

Οἱ διαμαρτυρόμενοι παραδέχονται τὰ ἔξις, α') "Ἐκαστος μανθάνει τὴν θρησκείαν ἀναγινώσκων τὴν Ἀγίαν Γραφήν, διότι ἡ γνησία διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ εὑδίσκεται εἰς τὸ Εὐαγγέλιον. Διὰ τοῦτο οἱ διαμαρτυρόμενοι ἀπορρίπτουν τὴν ιερὰν παράδοσιν, τοὺς πατέρας τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰς συνόδους. β') "Ἐκαστος σώζει τὴν ψυχήν του μόνος μὲ τὰς πράξεις του. Δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη προσώπων, τὰ ὅποια μεσολαβοῦν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο οἱ διαμαρτυρόμενοι ἔχουν ιεροκήρυκας ἀντὶ ιερέων. Καταργοῦν τὰς τελετὰς καὶ τὰς πομπὰς τῆς

ἐκκλησίας καὶ προσπαθοῦν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν ἀπλότητα τῆς
ἰοχαίας ἐκκλησίας.

Ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις ἀπήλλαξε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ
τὸν ζυγὸν τοῦ πάπα καὶ ἔδωσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἔλευθερίαν τῆς
σκέψεως. Διὰ τοῦτο είχεν εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα, τὰ δοῖα
ὅμως ἐφάνησαν ἀργότερον. Ἀλλ' ἔξήγειρε τὰ πάθη καὶ προεπά-
λεσε φοβεροὺς πολέμους, οἱ δποῖοι διήρκεσαν ἐπὶ ἕνα αἰῶνα καὶ
πλέον καὶ ἐπροσένησαν μεγάλα κακὰ εἰς τὴν Εὐρώπην. Πρὸ πάν-
των ἡ Γερμανία κατεστράφη ἀπὸ τὸν λεγόμενον τριακονταετῆ
πόλεμον. Ἐπὶ τέλους ἔγινεν ἡ *Εἰρήνη τῆς Βεστφα- 1648*
λίας, ἡ δποία ἔθεσε τέρμα εἰς τοὺς ἀγρίους θρησκευτι-
κοὺς πολέμους.

ΚΕΦΑΛΛΙΟΝ Δ'

Η ΕΥΡΩΠΗ ΤΟΝ 17^{οΝ} ΚΑΙ 18^{οΝ} ΑΙΩΝΑ

Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

Κατά τούς μέσους χρόνους υπήρχον εἰς τὴν Εὐρώπην δύο μεγάλαι ἔξουσίαι, μία θρησκευτική, δὲ Πάπας, καὶ μία κοσμική δὲ Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας. Ὁ πάπας ἔξουσίαζεν δὲν τὸν, χριστιανικὸν κόσμον τῆς Δύσεως. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας εἶχεν υπὸ τὴν κυριαρχίαν του δῆλην τὴν Γερμανίαν, τὴν Αὐστρίαν, τὴν Οὐγγαρίαν, τὴν Βοημίαν καὶ μέρος τῆς βορείου Ἰταλίας. Δηλαδὴ ἔξουσίαζε διαφόρους λαούς, οἱ δοποῖοι διαφόρους γλώσσας καὶ εἶχον διάφορα ἥθη. Ἀλλ᾽ δὲ αὐτοκράτωρ δὲν ἦτο ἀπόλυτος κύριος εἰς δῆλα τὰ μέρη τοῦ κράτους του. Ἡ Γερμανία εἶχε πολλοὺς ἡγεμόνας, αἱ δὲ ἄλλαι χῶραι εἶχον αὐτοδιοίκησιν. Διὰ τοῦτο δὲ αὐτοκράτωρ μολονότι ἔξουσίαζεν ἐκτεταμένας χώρας, δὲν ἦτο πολὺ ἴσχυρός.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀνεπτύχθησαν μερικὰ ἄλλα κράτη τῆς Εὐρώπης, τὰ δοποῖα δὲν ἤσαν τόσον ἐκτεταμένα ὅπως ἡ γερμανικὴ αὐτοκρατορία, ἀλλ᾽ ἀπετελοῦντο ἀπὸ ἓν ἔθνος καὶ δι' αὐτὸν εἶχον ἐνότητα μεγαλυτέραν. Ταῦτα ὠνομάσθησαν Ἐθνικὰ Κράτη Τοιαῦτα ἤσαν ἡ Γαλλία, ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ Ἄγγλια.

Οἱ κάτοικοι τῶν κρατῶν τούτων ἐπλούτησαν ἀπὸ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν καὶ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν διέθετε πολλὰ μέσα. Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας πρὸ πάντων ἦτο πολὺ πλούσιος καὶ ἐδημιουργησεν ἴσχυρὸν στρατόν. Ἐνῶ δὲ ἡ γερμανικὴ αὐτος κρατορία ἔτεινε νὰ διαλυθῇ διότι ἀπετελεῖτο ἀπὸ διάφορα ἔθνη, τὰ ἐθνικὰ κράτη εἶχον μεγαλυτέραν συνοχὴν καὶ ζωτικότητα.

Τὸ 1519 αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ἔξελέγη δὲ βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας **Κάρολος Ε'**. Τοιουτούρπως συνηνώθη τὸ Ἐθνικὸν κράτος μὲ τὴν Γερμανικὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ἀπετελέσθη μία κολοσσιαία δύναμις. Ὁ Κάρολος Ε' ἦτο δὲ ἴσχυρότατος μονάρχης τῆς Εὐρώπης. Ἡ Γαλλία, δὲ βούλα εὑρέθη μεταξὺ τῶν δύο τμημάτων τοῦ κράτους του, διέτρεχε τὸν κύνδυνον νὰ συν-

τριβῇ. Τότε ἥρχισεν δὲ ἀμείλικτος πόλεμος μεταξὺ τοῦ βασιλέας τῆς Γαλλίας Φραγκίσκου Α' καὶ τοῦ Καρολού Ε', τὸν δποῖον ἔξηρο-
λούθησαν οἱ διάδοχοί των. Ἀλλὰ τὸ μικρὸν σχετικῶς γαλλικὸν
κράτος ἀπεδείχθη ὅτι ἡτο στεγέντερον ἀπὸ τὴν ἀχανῆ αὐτοκρα-
τορίαν τοῦ Καρολού Ε'. Ἀπεδείχθη λοιπὸν ὅτι δὲν ἡτο δυνατὸν
πλέον νὰ διατηρήθῃ ἀντὶ ικρατορίου ἀποτελούμεναι ἀπὸ διάφορα
ἔθνη κατὰ τὸ μεσαιωνικὸν σύστημα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κα-
ρολού Ε' ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ Γερμανικὴ αὐτοκρατορία ἐχωρίσθησαν
καὶ διλίγον κατ' διλίγον ἥρχισαν νὰ ἀναπτύσσωνται τὰ διάφορα ἔθνη
τῆς αὐτοκρατορίας καὶ νὰ ζητοῦν νὰ σχηματίσουν αὐτεξόνσια
κράτη. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἥρχισεν ἀπὸ τὸν 16ον καὶ ἐξεδηλώθη
ζωηρότερον τὸν 17ον καὶ 18ον αἰώνα.

Τοιουτορόπως βλέπομεν ὅτι κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους
ἔκαστον ἔθνος προπτερεῖ νὰ σχηματίσῃ ἴδιον κράτος. Αἱ με-
σαιωνικαὶ αὐτοκρατορίαι διαλύονται καὶ τὰ ὑπόδουλη ἔθνη σχη-
ματίζουν κράτη ἀνεξάρτητα, ὅπως συνέβη καὶ εἰς τὴν Ἑπαλήσιαν
μετὰ τὴν ἐμφίνισιν τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως. Ἄντι
δηλαδὴ μιᾶς καθολικῆς ἑκκλησίας, ἰδρύθησαν πολλαὶ ἔθνικαὶ
ἑκκλησίαι.

Η ΑΝΑΓΓΕΙΛΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Εἰς τὸν μέσους χρόνους οἱ μόνοι μορφωμένοι ἦσαν οἱ ἀγώ-
τεροι κληρικοί, οἱ δποῖοι ἐμάνυντον τὰ ἐκλησιαστικὰ γράμματα.
Κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν κυρίως οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ κληρικοὶ ἐμε-
λέτησαν τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων. Ὁλοι αὐτοὶ ἐνδιαφέροντο
πρὸ πάντων διὰ τὰ θρησκευτικά, διὰ τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογο-
τεχνίαν. Ἀλλὰ κατὰ τὸν 17ον αἰώνα ἐμορφώθησαν σοφοί, οἱ
δποῖοι ἐδειξαν ἐνδιαφέρον διὰ τὰ φυσικὰ φαινόμενα. Οἱ σοφοὶ
αὐτοὶ δὲν ἦσαν οὔτε κληρικοὶ οὔτε εὐγενεῖς, ἀλλ' ἀνήκον εἰς τὸν
λαόν. Ὁ σκοπός των ἦτο νὰ μελετήσουν τὰ φαινόμενα τῆς φύ-
σεως καὶ νὰ ποιησθοῦν ὁφελίμους γνώσεις. Διὰ τοῦτο μετεχειρί-
σθησαν μίνιν νέαν μεθόδων, τὴν παρατήρην καὶ τὸ πείραμα.
Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀνεκάλυψαν διλίγον κατ' διλίγον τοὺς φυ-
σικοὺς νόμους. Κατώρθωσαν δηλαδὴ νὰ προβλέπουν τὴν σειρὰν
τῶν φαινομένων καὶ προσεπάθουν νὰ χρησιμοποιήσουν αὐτὰ
διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου. Τοιουτορόπως ἀνεπτύχθησαν
αἱ Φυσικαὶ Ἐπιστήμαι.

Τὸν 16ον αἰῶνα ἔνας πολιωνὸς ἴερεύς, ὁ περίφημος **Κοπέρνικος**, ὑπεστήθησεν ὅτι ἡ γῆ κινεῖται περὶ τὸν ἥλιον, καὶ τὸν 17ον αἰῶνα οἱ σπουδαιότεροι σοφοί, ὁ **Γαλιλαῖος** καὶ ἄλλοι παρεδέχθησαν αὐτὴν τὴν γνώμην καὶ μὲ αὐτὴν τὴν βάσιν ἐμελέτησαν τὴν κίνησιν τῶν ἀστρων. Τοιουτοδόπως ἐδημιουργήθη ἡ ἐπιστήμη τῆς Ἀστρονομίας, ἡ ὧδοια ἀπίλλαξε τὸν ἀνθρωπὸν ἀπὸ πολλὰς δεισιδαιμονίας.

Τὸν 17ον αἰῶνα ἐποδόδευσε πολὺ ἡ Ἀνατομία τοῦ ἀνθρώπου. Ἐνας ἄγνωτος ιατρὸς ἀνεκάλυψε τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἷματος καὶ ἐτελειοποίησαν αἱ γνώσεις περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Τοιουτοδόπως ἀνεπτύχθη ἡ Ἰατρική. Ἐπίσης τὸν 17ον αἰῶνα ἀνεπτύχθη ἡ Φυσικὴ Πειραματική, ἡ ὧδοια ἐτελειοποίησαν τὸν 18ον καὶ κυρίως τὸν 19ον αἰῶνα.

Τὰ πορίσματα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐφηρμόσθησαν εἰς τὴν τέχνην καὶ ὁ ἀνθρωπὸς ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν καὶ ἔξουσίαν ἐπὶ τῆς φύσεως. Άι τέχναι καὶ ἡ βιομηχανία ἀνεπτύχθησαν πολὺ, ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων ἔγινεν ἀνετότερος, κατεσκεύαζον καλυτέρας οἰκίας, λεπτότερα ἔπιπλα καὶ ἐνδύματα καὶ γενικῶς ὁ ἀνθρωπὸς ἔγινεν εὐτυχέστερος.

Η ΑΠΟΛΥΤΟΣ ΜΟΝΑΡΧΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗΝ

Οἱ βασιλεῖς, καθὼς εἴδομεν, ἀπέκτησαν μεγάλην δύναμιν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν νέων χρόνων. Ἡ φεουδαρχία κατελύθη καὶ οἱ βασιλεῖς ἔγιναν ἀπόλυτοι κύριοι εἰς τὸ κράτος των. Ὁ βασιλεὺς διὰ νὰ δαμάσῃ τοὺς διαφόρους τοπικοὺς ἀρχοντας, δηλαδὴ τοὺς φεουδάρχας, ἐστηρίχθη εἰς τὸν λαόν. Ἄλλ' ὅταν κατελύθῃ ἡ φεουδαρχία, οἱ βασιλεῖς παρετήρησαν ὅτι δὲν ἔπειτε νὰ δώσουν μεγάλην ἔλευθερίαν καὶ δικαιώματα εἰς τὸν λαόν, διότι ἐκανδύνευε καὶ ἡ Ἰδική των ἔξουσία. Διὰ τοῦτο περιεποιήθησαν τοὺς εὐγενεῖς καὶ τοὺς κληρικοὺς καὶ μὲ αὐτοὺς ἔξηρκολούθησαν νὰ κυβερνοῦν τὸ κράτος. Ἄλλ' οἱ εὐγενεῖς καὶ κληρικοὶ δὲν ἤσαν πλέον ἀρχοντες, ἀλλ' αὐλικοὶ καὶ δραγανα τοῦ βασιλέως.

Τοιουτοδόπως ἐδημιουργήθη νέα κατάστασις εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁ βασιλεὺς κυβερνᾷ τὸ κράτος ὡς ἀπόλυτος κύριος. Ἰσχυρίζεται ὅτι ἔχει τὴν ἔξουσίαν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅτι δηλαδὴ εἶναι βασιλεὺς ἐλέφ Θεοῦ. Ἐπίσης οἱ **Εὐγενεῖς** καὶ ὁ **Κλῆρος** ἔχουν προνομιούχον θέσιν εἰς τὴν πολιτείαν, διότι τοῦτο εἶναι θέλημα

τοῦ Θεοῦ. Τοιουτορόπως μία μικρὰ μειοψηφία τοῦ ἔθνους κατέχει ὅλην τὴν ἔξουσίαν καὶ ἀπολαύει ὅλα τὰ ἀγαθά. Οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ κληροί εἰναι μεγάλοι γαιοκτήμονες, κατέχουν τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα, εἰναι ἀρχιεπίσκοποι ἢ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ καὶ ἀπολαύουν τὴν εὐνοίαν καὶ τὰς δωρεάς τοῦ βασιλέως. "Ολον τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ ἔθνους, ὅσοι δηλαδὴ δὲν εἰναι εὐγενεῖς ἢ κληροί, ἀποτελεῖ τὴν **Τοτίην τάξιν**. Ἡ τοίτη τάξις ἀποτελεῖται ἀπὸ γεωργοὺς καὶ ἀπὸ ἀστούς. Οἱ γεωργοὶ δὲν ἔχουν συνήθως κτήματα, ἀλλὰ καλλιεργοῦν ὡς δουνιστάροικοι (κολλῆγαι) τὰ κτήματα τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου, δίδουν εἰς αὐτοὺς τὸ σημαντικότερον μέρος τῶν προϊόντων καὶ ὑποχρεοῦνται νὰ ἐκτελοῦν διαφόρους ἀγγαρείας. Ἀστοὶ εἰναι οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων, κυρίως οἱ ἔμποροι, τεχνῖται, ἐπιστήμονες κτλ. Ἡ τοίτη τάξις δὲν λαμβάνει μέρος εἰς τὴν διοίκησιν καὶ ἔχει μόνον ὑποχρεώσεις καὶ οὐδὲν δικαίωμα. Πληρώνει τοὺς φόρους καὶ σηκώνει ὅλα τὰ βάρη τοῦ κράτους. Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς διοίκήσεως ὀνόμασαν **ἀπολυταρχίαν**, ἢ παλαιὸν καὶ θεστώς.

Κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα πρότυπον ἴσχυροῦ ἀπολυταρχικοῦ κράτους ἦτο ἡ Γαλλία. Οἱ βασιλεῖς αὐτῆς ἥσαν ἴσχυροτάτοι, εἶχον πολλὰ πλούτη καὶ μεγάλην στρατιωτικὴν δύναμιν. Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 17ον αἰῶνος ἐβασίλευσεν εἰς τὴν Γαλλίαν ὁ **Λουδοβίκος ΙΔ'**, ὁ δόποιος εἰναι ὑπόδειγμα μεγαλοπρεποῦς ἀπολυταρχικοῦ βασιλέως. Η βασιλεία τοῦ Λουδοβίκου ἀποτελεῖ τὴν λαμπροτάτην περιόδον τῆς μοναρχικῆς Γαλλίας. Ο βασιλεὺς ἔζησε βίον λαμπρὸν περιστοιχιζόμενος ἀπὸ πολυτέλεστάτην αὐλὴν εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Βερσαλλιῶν. Ἡ δὲ διοίκησις καὶ ὁ βίος αὐτοῦ ἔχοησίμευσαν ὡς παράδειγμα εἰς τοὺς ἄλλους ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης. Ἐπὶ τοῦ Λουδοβίκου ἡκμασαν τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι, ἡ Γαλλία ἀπέκτησεν ὄνομαστοτάτους συγγραφεῖς καὶ ὁ βίος ἐλεπτύνθη πολύ.

"Απὸ τὴν Γαλλίαν ἡ ἀπολυταρχία μετεδόθη ὀλίγον πατ' ὀλίγον εἰς τὰ ἀνατολικά τερα μέρη τῆς Εὐρώπης. Οἱ Γερμανοὶ ἡγεμόνες εἰσήγαγον τὴν ἀπολυταρχίαν, ἀλλὰ δὲν κατώθισαν νὰ ἔνωσουν τὴν χώραν εἰς ἐν κράτος. Μόνον εἰς τὴν βόρειον Γερμανίαν ἐσχηματίσθη ἴσχυρὸν ἀπολυταρχικὸν κράτος, ἡ Πρωσία. Ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς αὐτῆς περίφημος εἶναι ὁ **Φρειδερίκος δ Μέ-**

γας, ὁ δποῖος ἔξησε κατὰ τὰ μέσα τοῦ 18ος αἰῶνος.

Ἐλεῖ τὴν Ρωτισμὸν εἰσήγαγε τὴν εὐρωπαϊκὴν τέχνην καὶ τὴν εὐρωπαϊκὴν βιουμανίαν ὁ **Μίχας Πέτρος**, ὁ δποῖος διωργάνωσε τὸ κράτος του εἰς δυνατὴν ἀπολυταρχικὴν μοναρχίαν καὶ ἀνέδειξεν αὐτὸν μεγάλην δύναμιν.

ΤΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΑΞΤΙΚΩΝ ΠΩΛΙΤΕΥΜΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑΝ

Ἐνῶ λοιπὸν εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Εὐρώπην ἐβασίλευεν ἡ ἀπολυταρχία, εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀνεπτύχθη νέον εἶδος πολιτεύματος. Οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας οὐδέποτε ἥσαν ἀπόλυτοι κύριοι εἰς τὸ κράτος των. Κυρίως δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ εἰσπράττουν ὅσους φόρους ἥθελον αὐτοῖ. "Οταν ἥθελον νὰ ἐπιβάλλουν νέον φόρον, ἔπρεπε νὰ λάβουν τὴν συγκατάθεσιν τῶν εὐγενῶν. Διότι εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἴσχυεν ἡ ἀρχή, ὅτι ὁ ἄρχων δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλῃ φόρους ἀνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν φορολογουμένων.

Τὸν 13ον αἰῶνα ὁ βασιλεὺς **Ιωάννης** ὁ **Ἄετήμων** ἐδοκίμασε νὰ ἐπιβάλῃ φόρους αὐθαιρέτως. Ἀλλὰ οἱ εὐγενεῖς ἐπανεστάτησαν καὶ ἡνάγκασαν αὐτὸν νὰ παραχωρήσῃ τὸν περιφέρμον **Μέγαν Χάρτην** (1215), διὰ τοῦ δποίου ὑπερχεοῦτο νὰ μὴ φόρολογῇ αὐθαιρέτως καὶ νὰ μὴ φυλακίζῃ τοὺς πολίτας ἀνευ λόγου. Αἱ παραχωρήσεις αὐταὶ ὀνομάσθησαν ἐλευθερίαι τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ. Ἐπερχότησε λοιπὸν ἡ συνήθεια οἱ βασιλεῖς νὰ ζητοῦν εἰς σπονδαῖα ζητήματα τὴν γνώμην τῶν ἀντιπρόσωπων τοῦ ἔθνους καὶ ἐδημιουργήθησαν δύο συμβούλια ἀντιπροσώπων, τὰ δποῖα ὀνομάσθησαν **Κοινοβούλια**. Τὸ πρῶτον ωνομάζετο **Βουλὴ τῶν Δόξων**, ἡ "Αἱρετούσας Βουλή", διότι ἀπετελεῖτο ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ ἀνωτέρου αἰγάλου. Τὸ δεύτερον **Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων** ἡ **Κάτω Βουλή**, διότι ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῶν Κοινοτήτων.

Κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα οἱ βασιλεῖς ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Στούαρτ ἥθελησαν νὰ παραβιάσουν τὰς ἐλευθερίας τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ καὶ νὰ κυβερνήσουν ἀπολυταρχικῶς. Ἀλλὰ τότε ἔγινε φορεός ἔξεγερος ἐναντίον αὐτῶν. Τὸ 1648 ὁ λαὸς ἐπανεστάτησεν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ περιφέρμου **Κρόμβελ**. Ὁ βασιλεὺς ἀπεκφαλίσθη καὶ ἤκολούθησαν πολιτικαὶ ταραχαὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐγεννήθησαν νέαι ἰδέαι περὶ τοῦ πολιτεύματος. Συμφώνως μὲ αὐτὰς τὸ κράτος δὲν

είναι κτήμα τοῦ βασιλέως, ὅλλα τοῦ λαοῦ. Αὐτὴ εἶναι ἡ κυριαρχία τοῦ λαοῦ. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνεφαίρετα διαιτάτα, τὰ δικαιώματα τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἡσωγείας καὶ τῆς περιουσίας. Αὐτὰ λέγονται Φυσικὰ δικαιώματα. Οἱ πολῖται ἐμπιστεύονται τὴν κυβέρνησιν εἰς τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἀρχοντας. Ἀλλ᾽ ἐὰν αὐτοὶ κυβερνήσουν κοινῶς, οἱ πολῖται ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐπαναστατήσουν. Αὐτὸ λέγεται Δικαίωμα ἀντιστάσεως.

Τὸ 1688 ἔγινε νέα ἐπανάστασις, τὴν δόπιαν οἱ Ἀγγλοι ὀνομάζουν Ἐρδοξον Ἐπανάστασιν, διότι ὁ λαὸς ἐπιχράτησε καὶ ἔκησε σφάλισε τὰς ἐλευθερίας του. Ἀπὸ τότε ἔπαιναν αἱ πολιτικαὶ ταροχαὶ καὶ ἤχοισεν ἡ περίοδος τῆς εἰρήνης καὶ τῆς προόδου. Ὁ βαστλεὺς ἐπεκριαθῆ νὰ ἐκτελῇ τὰς ἀποφάσεις τοῦ Κοινοθάλιου καὶ νὰ διεῖλῃ ἴσποιες τον τοὺς δεχηγοὶς τοῦ πλειονψηφοῦντος κόμματος. Τοισυτοιςέστως ἀνεπιχρήστης τὴν Ἀγγλίαν τὸ Κοινοβούλευτικὸν πολίτευμα. Τὸν 18ον αἰῶνα ἡ Ἀγγλία ἥτο τὸ φιλελευθερώτερον κράτος τῆς Εἰρήνης καὶ τὸ πολίτευμά της ἔχοντος μεταξύ των παρόδειγμά εἰς τοὺς ἄλλους λαούς.

ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΙΔΕΩΝ

Τὸν 18ον αἰῶνα οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἀνετέχουσαν περισσότερον. Αἱ ιδέαι τῶν ἀνθρώπων διὰ τὸ κρατος καὶ τὴν πολιτείαν ἤλλαξαν τὴν ὅψιν τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας. Διὰ τοῦτο διαφορούντος κόμματος. Τοισυτοιςέστως ἀνεπιχρήστης τὴν Ἀγγλίαν τὸ Κοινοβούλευτικὸν πολίτευμα. Τὸν 18ον αἰῶνα ἡ Ἀγγλία τὸ πολίτευμα.

Ἐως τότε οἱ ἀνθρώποι παρεδέχοντο ὅτι ὁ βασιλεὺς ἔχει τὴν ἔξουσίαν διὰ τὸν Θεόν, ὅτι οἱ ἀνθρώποι δὲν εἶναι ίσοι μεταξύ των, ὅτι δὲν οἱ ὑπήρχοι ἐπρεπε νὰ ἔχουν μίαν θρησκείαν, τὴν ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ κράτους. Τέλος ὅτι τὸ κράτος ἐπρεπε νὰ κανονίζῃ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν. Ἀλλά, καθὼς εἴδομεν, εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐπεκράτησαν ίέαι ιδέαι περὶ τῶν ζητημάτων αὐτῶν. Τὸν 18ον αἰῶνα αἱ ἀγγλικαὶ ιδέαι διεδόθησαν εἰς δῆλην τὴν Εὐρώπην καὶ ιδίως εἰς τὴν Γαλλίαν, διότου ἐπεκράτει ἀκόμη ἡ ἀπολυταρχία καὶ ἐγίνοντο μεγάλαι καταχρήσεις. Ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ εὑγενεῖς ἐκυβέρνοντο τὸ κράτος μὲ αὐθαιρεσίαν καὶ ἐπίεζον τὸν λαόν. Εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως ἐγίνετο μεγάλη στατάλη κοήματος. Ὁ λαὸς ἐφορούσετο ἀγρίως

δὲν εἶχε πολιτικὰ δικαιώματα καὶ ἡτο πτωχὸς καὶ δυστυχῆς.

Μετὰ τὸν Λουδοβίκον ΙΔ' ἐβασίλευσαν ἡγεμόνες ἀνάξιοι. Τότε ἥρχισε μεγάλη ἀντίδρασις κατὰ τοῦ καθεστῶτος. Εἰς τὴν Γαλλίαν ἔζησαν κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα μεγάλοι συγγραφεῖς, οἱ δοτοῖοι εἰς τὰ συγγράμματά των ἐπετέθησαν κατὰ τῶν καταχρήσεων καὶ διέδωκαν τὰς νέας Ἰδέας εἰς τὸν λαόν. Ἐδίδασκον ὅτι ἡ ἔξουσία ἀνήκει εἰς τὸν λαόν, ὅτι οἱ ἀνθρώποι εἶναι ὄλοι ἴσοι, ὅτι ἔκαστος εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἔχῃ ὅποιαν θρησκείαν θέλει καὶ ὅτι τὸ κράτος πρέπει ν' ἀφήσῃ ἐλεύθερον τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν. Οἱ δονομαστότεροι ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς αὐτοὺς ἦσαν ὁ **Βελταίζ**, ὁ **Μαντεσκιέ**, ὁ **Ρουσσώ** καὶ ὁ **Διδερὼ**. Διὰ τῶν συγγραμμάτων των διέδοσαν τὰς νέας Ἰδέας εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τὴν Γαλλίαν ἥρχισε μεγάλος ἀναβρασμός, ὁ δοποῖος κατέληξεν εἰς τὴν Μεγάλην Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν. Οἱ λαὸς δηλαδὴ ἔξηγέρθη καὶ κατέλυσε τὸ παλαιὸν καθεστώς καὶ τὴν ἀπολυταρχίαν.

ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ

Ἡ ἐπίδρασις τῶν νέων Ἰδεῶν ἐφάνη κατὰ πρῶτον εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἀποικίας τῆς Β. Ἀμερικῆς. Οἱ Ἀγγλοί ἀνεδείχθησαν δισπονηδιότερος ἀποικιακὸς λαὸς τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἡσαν τολμηροί, διψοκίνδυνοι καὶ ἥγαπτον τὰ ταξίδια. Ἐπήγιανον εἰς τὰς νέας χώρας ὅχι διὰ νὰ τὰς ἐκμεταλλευθῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἰδρύσουν νέαν πατρίδα. Διὰ τοῦτο αἱ ἀγγλικαὶ ἀποικίαι ἐπροσδένευσαν πολὺ καὶ εἶχον ἀκμαῖον καὶ ἐργατικὸν πληθυσμόν. Αἱ σημαντικώτεραι ἀγγλικαὶ ἀποικίαι ἦσαν εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἦσαν 13 ἀποικίαι, ἀπὸ τὰς δύοις μερικαί, δύος π.χ. ἡ **Φιλαδέλφεια**, ἡ **Βοστώνη** κλπ., ἦσαν μεγάλαι πόλεις. Αἱ ἀποικίαι εἶχον αὐτοδιοίκησιν καὶ ἀνεγνώριζον τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Ἀγγλίας.

Ἀλλὰ κατὰ τὰ μέσα τοῦ 18ον αἰῶνος ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἥθελησε νὰ φορολογήσῃ τὰς ἀποικίας. Τοῦτο ὅμως ἡτο ἐναντίον τῶν συνηθειῶν τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ, διότι δὲν εἶχον βουλευτὰς εἰς τὴν ἀγγλικὴν βουλὴν καὶ δὲν εἶχον ἔγκρίνει οἱ ἴδιοι τοὺς φόρους. Διὰ τοῦτο διεμαρτυρήθησαν καὶ διεκήρυξαν ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις θέλει νὰ καταργήσῃ τὰς ἐλεύθερίας, τὰς δοπίας οἱ

ἄποικοι ἔφερον μαζί τους ἀπό τὴν Ἀγγλίαν. Ἡ Ἀγγλία ἐπεχεί-
ρησε νὰ ἐπιβληθῇ διὰ τῆς βίας. Τότε αἱ ἄποικίαι ἔστειλαν ἀντι-
προσώπους εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν, οἱ δποῖοι ἐκήρυξαν τὴν ἀνε-
ζαρτησίαν τῶν ἀποικιῶν τὸ 1776.

Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἔστειλε στρατὸν καὶ ἤρχισε πόλεμος,
ὁ δποῖος διήρκεσεν ἑπτὰ ἔτη. Οἱ ἄποικοι δὲν εἶχον στρατὸν καὶ
ἡτο δύσκολον ν' ἀντισταθοῦν εἰς τὴν δύναμιν τῆς Ἀγγλίας. Ἀλλ.
ἤρχισαν τὸν ἀγῶνα μὲν μεγάλον ἐνθουσιασμὸν καὶ ἀνέδειξαν με-
γάλους ἄνδρας, οἱ δποῖοι διηγύθιναν καλῶς τὸν ἀγῶνα. Τὴν πρώ-
την θέσιν κατέζει μεταξὺ αὐτῶν ὁ *Γεώργιος Οὐάσινγκτον*, ὁ
δποῖος διωργάνωσε τὸν ἀμερικανικὸν στρατὸν καὶ ἐπεβλήθη μὲ
τὴν εὐθύτητα τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν πατρί-
δα. Ἐπίσης μεγάλας ὑπηρεσίας προσέφερεν ὁ *Βενιαμίν Φραγ-
κλῖνος*, ὁ δποῖος παρεσκεύασε τὸ σχέδιον τῆς ὁμοσπονδίας τῶν
ἀποικιῶν καὶ διεκρίθη ὡς λεπτὸς καὶ ἐπιτήδειος διπλωμάτης. Ἔ-
σταλή εἰς τὸ Λονδίνον, ὅπου διέθεσε πολλοὺς πολιτευομένους
ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἀμερικῆς. Ἀλλὰ τὴν μεγαλυτέραν
ἐπιτυχίαν είχεν εἰς Ηαρισίους, ὅπου κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὴν
Γαλλίαν νὰ ἔπειβῃ εἰς τὸν πόλεμον ὑπὲρ τῆς Ἀμερικῆς.

1783 Τέλος ή Ἡ Ἀγγλία ἀνεγνώρισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν
ἀποικιῶν, αἱ δποῖαι ἥνωθησαν εἰς μίαν Ὁμοσπονδίαν
μὲ τὸ ὄνομα *'Ηνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς* καὶ εἰσή-
γαγον τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα.

Αἱ Ἡνωμέναι πολιτεῖαι ἀνεπτύχθησαν θαυμασίως. Ὁ πλη-
θυσμός των ηὔξησε κολοσσιαίως καὶ κατέλαβε τὸ μέγιστον μέρος
τῆς Β. Ἀμερικῆς. Σήμερον εἶναι μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας δυ-
νάμεις τοῦ κόσμου καὶ εἶναι ἀξιοθαύμαστοι διὰ τὴν βιομηχανίαν,
διὰ τὴν μεγάλην κίνησιν καὶ ζωήν, διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν
τάξιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Η ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΠΙΚΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΟΘΩΜΑΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

Μετά τὴν ἄλωσιν τῆς Κων(πόλεως) οἱ Τοῦρκοι ἐκυρίευσαν ὅλας τὰς ἑλληνικὰς χώρας καὶ ἔδρυσαν μεγίστην αὐτοκρατορίαν, ἡ δποία ἔξετείγετο εἰς τὰς τρεῖς ἡπείρους, Εὐρώπην, Ἀσίαν καὶ Ἀφρικήν. Οἱ Ἑλληνες ἀπὸ τοῦ 1453 μέχρι τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἐμειναν ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν. Διὰ τοῦτο ἡ περίοδος αὗτη τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ὀνομάζεται *Τουρκοκρατία*.

ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΜΩΑΜΕΘ Β'

Οἱ Τοῦρκοι, καθὼς εἰδομεν, διέβησαν ἀπὸ τὴν Ἀσίαν εἰς τὴν Εὐρώπην μὲν μεγάλην πολεμικὴν δρμήν, ἐνίκησαν τοὺς Ἐλληνας, τοὺς Σέρβους καὶ τοὺς Βουλγάρους καὶ τέλος ἐκυρίευσαν τὴν Κων(πόλιν τὸ 1453. Μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐπὶ δύο σχεδὸν αἰῶνας, δηλαδὴ τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα, ἐξηρκολούθησεν ἡ πολεμικὴ δρμὴ τῶν Τούρκων.

Ο Μωάμεθ Β' (1451 - 1481) ὑπέταξε σχεδὸν ὅλας τὰς ἑλληνικὰς χώρας. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων(πόλεως) ἐπροχώρησε κατὰ τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐνίκησεν εὐκόλως τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ Παλαιολόγου. Ο Θαμῆς Παλαιολόγος ἔφυγε εἰς τὴν Εὐρώπην, δὲ δὲ Λημνῷος ἐδέχθη τὸν μωαμεθανισμόν. Συγχρόνως κατέληφθησαν τὰ κράτη τῶν Θηβῶν καὶ τῶν Αθηνῶν. Τὸ 1461 δὲ Μωάμεθ κατέλυσε τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζούντας καὶ ἀργότερε εἰς τὴν Εύβοιαν καὶ τὴν Χίον ἀπὸ τοὺς Ἐνετοὺς καὶ τὴν Μυτιλήνην ἀπὸ τοὺς Γενονάτας. Ο Μωάμεθ ὑπέταξεν ἐπίσης τὴν Σερβίαν καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Βοσνίαν καὶ Ἐρζεγοβίνην. Οἱ Τοῦρκοι ἦσαν πλέον κίνδυνος διὰ τὴν Εὐρώπην. Εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἐνετῶν τὸ τουρκικὸν ἵπποικὸν ἐπροχώρησε μέχρι τῆς πεδιά-

δος τῆς Βενετίας, ὁ δὲ τουρκικὸς στόλος ἔκαμπνεν ἀποβάσεις εἰς τὰ παφάλια τῆς Ἰταλίας, ἔκαιε τὰς πόλεις καὶ συνελάμβανεν αἰχμαλώτους.

ΑΙ ΤΟΥΡΚΙΚΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ 16ΟΥ ΑΙΩΝΟΣ

Τὸν 16ον αἰῶνα ἔξηπολούθησαν αἱ κατακτήσεις τῶν Τούρκων. Ὁ ἄγριος καὶ αἷμοχαρής σουλτάνος **Σελίμ Α'** (1512-1520) ἐκύρωσε τὴν Σνοίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ Καλίφου, δηλαδὴ τοποτηρητοῦ τοῦ Προφήτου, τὸν δποῖον εἶχον ἄλλοτε οἱ ἡγεμόνες τῶν Ἀράβων.

‘Αλλ’ ὁ δυνομαστότατος τῶν τούρκων σουλτάνων εἶναι ὁ **Σουλεύμαν Β'** ὁ **Μεγαλοπρεπής** (1520 - 1566). Ὁ Σουλεύμαν ἦτο μεγάλος πολεμιστής καὶ καλὸς πυθεονήτης καὶ ἐπροστάτευσε τὰ εἰρηνικὰ ἔργα. Μόλις ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον, ἐκυρίευσε τὸ Βελιγράδιον. Μετ’ δλίγον ἰσχυρός τουρκικὸς στόλος ἐπετέθη κατὰ τῆς Ρόδου, τὴν δποίαν κατεῖχον φράγκοι ἵπποται ἀπὸ τοῦ 14ον αἰῶνος. Οἱ Τούρκοι μετὰ αἱματηρὸν ἀγῶνα ἔγιναν κύριοι τῆς νήσου. Μετ’ δλίγον ὁ σουλτάνος ἔλαβεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του τὸν περίφημον πειρατὴν **Χιζεντίν Βαρβαρόσσαν**, ὁ δποῖος ἦτο ἄρχων τοῦ πειρατικοῦ κράτους τοῦ Ἀλγερίου, καὶ διώρισεν αὐτὸν Καπετάν Πασᾶν (ναύαρχον) τοῦ στόλου του. Οἱ Τούρκοι καὶ οἱ Ἀλγερινοὶ ἐτρόμοκράτησαν τότε τὴν Μεσόγειον. Συνελάμβανον τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ἥρπαζον τὰ ἐμπορεῖματα καὶ ἐπόλουν τοὺς ἐπιβάτας ὡς δούλους.

ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ ΠΡΟ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ

‘Ο Σουλεύμαν ἐπεχείρησε μεγάλην ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας, ὁ δποῖος εἶχε πρωτεύουσαν τότε τὴν Βιέννην. Κατ’ ἀρχὰς ἐνίκησε τοὺς Οὐγρούς εἰς μεγάλην μάχην, ἐφόνευσε τὸν βασιλέα των καὶ κατέλαβε τὴν πρωτεύουσάν των Βουδαπέστην. Τὴν 26ην Σεπτεμβρίου τοῦ 1529 ὁ Σουλεύμαν ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Βιέννης μὲ 250 χιλ. στρατὸν καὶ 300 τιλερόλα. Οἱ Μωαμεθανοὶ ενρέσκοντο τῷδε εἰς τὴν καρδιὰν τῆς Εὐρώπης, οἱ Γενίτσαροι ἐλεηλάτησαν τὴν πέριξ χώραν καὶ ὅλος ὁ χριστιανικὸς κόσμος ἔτρεμε διὰ τὴν τύχην τῆς Βιέννης. ’Αλλ’ ἀπὸ τότε ἐφάνη ὅτι οἱ Εὐρωπαῖοι ἦσαν ἀνώτεροι

Δ. Λαζάρου 'Ιστορία Γ' Ελληνικού

1529

4

εἰς τὰ πολεμικά. Ή φυνὴ τῆς πόλεως ἐπολέμησε γενναῖος καὶ οἱ Γερμανοὶ ἄγωμένοι ἀπέκρουσαν τὸν Σουλεύμαν.

Σουλεύμαν Β'

Ο περιφήμος σουλτάνος τῆς Τουρκίας τὸν 16ον αἰδον Σουλεύμαν δι-Μεγαλοπρεπής. Ἐπ' αὐτοῦ ἡ Τουρκία εἶχε τὴν μεγίστην δύναμιν τῆς. Οἱ στρατοὶ τοῦ σουλτάνου ἀφοῦ κατέστρεψαν τὸν οὐγγρικὸν στρατόν, ἔπειρογόρησαν μέχρι τῆς Βιέννης. Ο Σουλεύμαν φέρει τὴν ἐνδιμασίαν τῶν τούρκων σουλτάνων. Εἰς τὴν κεφαλὴν φορεῖ τὸ συνηθισμένον κάλυμμα καὶ πέριξ αὐτοῦ παρέτατον σαφίζει.

ΙΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ ΚΡΗΤΗΣ

Ο νίδιος τοῦ Σουλεύμαντος **Σελίμ Β'** (1566 - 1574) ἐκυρίευσε τὴν Κύπρον, τὴν δποίαν κατεῖχον οἱ Ἐνετοί. Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην δ τουρκικὸς στόλος ἤτοι ἰσχυρότατος καὶ σχεδὸν κύριος τῆς Μεσογείου. Τότε οἱ Ἐνδωπαῖοι ἐταράχθησαν καὶ δ Πάπας συνήνωσε τὰς ναυτικὰς δυνάμεις τῶν ζρόνων ἔκεινων, τὴν Βενετίαν, τὴν Ἰσπανίαν καὶ ἄλλα μικρότερα κράτη εἰς συμμαχίαν κατὰ τὸν σουλτάνον. Οἱ ἡνωμένοι εὐρωπαῖοι στόλοι προσέβαλε τὸν τουρκικὸν εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ Κορινθιακοῦ κάλπου τὴν 7 Ὁκτωβρίου τοῦ 1571 καὶ μετὰ σφροδόρων ναυμαχίαν κατέστρεψεν αὐτόν. Αὐτὴν εἶναι ἡ περίφημος **Ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου**. Ή κατὰ θάλασσαν δύναμις τῶν Τούρκων συνετρίβη καὶ ἀπὸ τότε ἔπανσαν οἱ Τούρκοι νὰ εἶναι σπουδαία ναυτικὴ δύναμις.

Μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου ἐφαίνετο ὅτι τὸ τουρκικὸν κράτος ἥρχισε νὰ παρακμάζῃ. Ἀλλὰ τὸν 17ον αἰῶνα τὴν παρακμὴν ἐσταμάτησαν πρὸς στιγμὴν περίφημοι μεγάλοι βεζίραι, οἱ δποίοι δονομάζονται **Κιοπρουλῆδες**. Τὸ 1645 οἱ Τούρκοι ἐξεστράτευσαν εἰς τὴν Κρήτην, τὴν δποίαν κατεῖχον οἱ Ἐνετοί. Μεγάλην ἀντίστασιν εἶδον οἱ Τούρκοι εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεγάλου Κάστρου (Ἡρακλείου). Περισσότερον ἀπὸ 20 ἔτη ἐπολέμησαν εἰς τὴν δχνρᾶν ἔκεινην θέσιν οἱ Τούρκοι καὶ οἱ Φοάρκοι. Τέλος οἱ Ἐνετοί ἐσυνθηκολόγησαν καὶ ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὴν Κρήτην, ἡ δποία ὑπετάχθη εἰς τοὺς Τούρκους.

Τοιουτορόπως συνεπληρώθη ἡ ὑποδούλωσις τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ μόνον αἱ νῆσοι τοῦ Ἰονίου πελάγους, τὰ λεγόμενα **Ἐπτάνησα** (Κέρκυρα, Κεφαλληνία κτλ.) ἔμειναν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἐνετῶν καὶ μέχρι τέλους δὲν ἐγνώρισαν τὸν τουρκικὸν ξυγόν.

ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Τὸ τουρκικὸν κράτος ἀρχίζει νὰ παρακμάζῃ ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 17ον αἰῶνος. Αἱ κρισιανικαὶ δυνάμεις Ἐνετία καὶ Αὐστρία συνεμάχησαν καὶ ἐνίκησαν πολλάκις τοὺς Τούρκους. Οἱ αὐστρια-

1571

1669

κοι ἐνίκησαν εἰς μεγάλην μάχην τὸν τουρκικὸν στρατὸν καὶ ἔξεδίωξαν τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὴν Οὐγγαρίαν. Οἱ δὲ Ἐνετοὶ κατέλαβον τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐποχώρησαν εἰς τὴν Ἀττικὴν

[1687] Τότε κατὰ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις ἔπαθε μεγάλην καταστροφὴν ὁ Παρθενών. Ἡ ἐνετικὴ κυριαρχία δὲν διετηρήθη εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀλλ᾽ οἱ αὐστριακοὶ εἶχον μεγάλας ἐπιτυχίας κατὰ τῶν Τούρκων. Ἡ Αὐστρία εἶναι ἡ πρῶτη δύναμις, ἡ δποία ἐσταμάτησε τὴν δρμὴν τῶν Τούρκων καὶ ἔσπασε τὴν δύναμιν των. Ἀλλὰ τὸν 18ον αἰῶνα ἐφίνη ἄλλη εὐρωπαϊκὴ δύναμις, ἡ Ρωσία, ἡ δποία ἀνέλαβεν ἀμείλικτον ἀγῶνα κατὰ τῶν Τούρκων καὶ συνέτριψεν δριστικῶς τὴν δύναμιν των.

Τὸν 18ον αἰῶνα καὶ πρὸ πάντων τὸν 19ον ἀρχίζει νὰ καταρρέῃ ἡ Τουρκία. Οἱ κυριώτεροι λόγοι τῆς τουρκικῆς παρακμῆς εἶναι οἱ ἔνας: 1) Οἱ Τούρκοι δὲν κατώρθωσαν νὰ παρακολουθήσουν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Εὐρώπης. Δὲν ἦσαν ἵκανοι νὰ μάθουν τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν τέχνην τῶν εὐρωπαίων. Διὰ τοῦτο ὅταν ἀνεπτύχθη ἡ στρατιωτικὴ τέχνη καὶ ἐτελειοποιήθησαν τὰ μέσα τοῦ πολέμου, οἱ Τούρκοι δὲν ἦσαν εἰς θέσιν ν' ἀντιμετωπίσουν τὸν εὐρωπαϊκὸν στρατόν. 2) Τὸ τουρκικὸν κράτος ἦτο κακῶς δργανωμένον. Τὰ οἰκονομικά του ἦσαν πάντοτε εἰς ἀδύλιαν καταστασιν καὶ ὁ σουλτάνος, ἀφοῦ ἔπαινσαν αἱ κατακτήσεις καὶ τῷ λάφυρᾳ, εὐδίσκετο πάντοτε εἰς χρηματικὴν στενοχωρίαν. 3) Μὲ τὸν καιόδον ἔσβισεν ἡ πολεμικὴ δρμὴ τῶν Τούρκων. Ὁ φοβερὸς στρατὸς τῶν γενιτσάρων παρέλυσε καὶ κατήντησεν ἀπειλάρχητον πλῆθος. 4) Ὑπῆρχον πολλαὶ ἔνναι φυλαὶ εἰς τὸ κράτος, αἱ διοικητικαὶ εἰργαζοντο διὰ τὴν διάλυσίν του.

Διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος οἱ Εὐρωπαῖοι ἐνόησαν ὅτι ἡ Τουρκία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ζήσῃ καὶ ἐσκέπτοντο ποιὸς δὰ τὴν κληρονομήσῃ. Τότε τὰ χριστιανικὰ ἔθνη, Ἑλληνες, Σέρβοι, Ρουμάνοι, Βούλγαροι κτλ. ἔλαβον θάρρος καὶ ἤρχισαν νὰ κινοῦνται διὰ ν' ἀποκτήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Τοιούτοις πότεροι ἐγνήσθη τὸ λεγόμενον **'Ανατολικὸν ξήτημα'**.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

15 ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΥΠΟ ΤΟΝ ΤΟΥΡΚΙΚΟΝ ΖΥΓΟΝ

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΩΣ 18

Ή υπόδοιλωσις είς τοὺς Τούρκους ἦτο ἡ μεγαλυτέρα συμφορά, τὴν διοίαν ἡμπορεῖ νὰ πάθῃ ἔνα ἔθνος. Ἡ ζωή, ἡ τιμὴκαὶ ἡ περιουσία τῶν Ἑλλήνων παρεδόθησαν εἰς τὰς χειρας ἀγερώχων καὶ βαρβάρων πολεμιστῶν, οἱ διοίοι τὸν νικημένον ὁμαλάν ἔθεωρον ὃς τὸ εὐτελέστερον πρᾶγμα τοῦ κόσμου. Οἱ Ἑλληνες ἐπαθον ἀνεπανόρθωτα κακά.

1) Ἡλαττώη ὁ ἑλληνικὸς πλονησμός, διότι οἱ Τούρκοι ἔσφαξαν καὶ ἔξισλάμισαν παντοῦ. Ἀλλοι ἔφυγον εἰς ξένας χώρας, πρὸ πάντων οἱ πλουσιώτεροι καὶ εὐφυέστεροι. Ἡ τάξις τῶν εὐγενῶν τελείως κατεστράφη καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος περιωρίσθη εἰς δύιγα μόνον ἔκατομιά.

2) Κατεστράφη ἡ περιουσία τῶν Ἑλλήνων. Ο σουλτάνος ἀφίσεσεν ἀπὸ τὸν Ἑλληνας τὰ κυριώτερα κτήματα καὶ τὰ παρέδωκεν εἰς τοὺς Τούρκους πολεμιστάς, διὰ νὰ καρποῦνται αὐτὰ καὶ νὰ συντηροῦν ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα στρατὸν καὶ ἵππους. Οἱ γαιοκτήμονες οὗτοι ὠνομάσθησαν μπέηδες καὶ τὸ κτῆμά των τεμίουν. Ἀλλα κτήματα ἐχάρισαν εἰς τὰ τζαμιά διὰ τὴν συντήρησίν των. Ταῦτα ὠνομάσθησαν βακούφια.

3) Κατεστράφη ὁ πόλιςιμος καὶ ἡ παιδεία τῶν Ἑλλήνων καὶ σκότος καὶ ἀμάθεια ἔξηπλώθη εἰς δλην τὴν ἑλληνικὴν χώραν.

Ο ΒΙΩΣ ΤΩΝ ΥΠΟΔΟΥΛΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Τὸ ἑλληνικὸν ιράτος κατεστράφη, ἀλλὰ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν ἐχάθη. Οἱ Τούρκοι εἶχον ἀνάγκην τῶν Ἑλλήνων, διότι οἱ ίδιοι ἦσαν μόνον πολεμισταὶ καὶ ἐχρειάζοντο τεχνίτας, ἐμπόρους καὶ γεωργούς. Διὰ τοῦτο τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος διεσώθησαν καὶ ἀλλα ὑποτελῆ χριστιανικὰ ἔθνη (Ἀρμένιοι, Βούλγαροι, Σέρβοι, Ἀλβανοί κλπ.). Ἀφοῦ δὲ συνήλθεν ἀπὸ τὴν πρώτην συμφοράν, ἐκανόνισε τὸν βίον του σύμφωνα μὲ τὴν νέαν κα-

τάστασιν. Τοιουτορόπως ἥρχισε νέος βίος τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους,,
δ βίος τοῦ τουρκοκρατουμένου ἐλληνισμού.

Οἱ Ἐλληνες διετήρησαν ἔξεχουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν ὑπηκόων·
τοῦ σουλτάνου, εἰτοὶ δὲ οἱ Τούρκοι ἐσέβοντο τὸν λαόν, δ ὅποιος
ἄλλοτε ἡγο κυρίαρχος τῆς Βαλκανικῆς. Ως ἀρχηγὸν καὶ κεφαλὴν
δ ἐλληνικὸς λαὸς ἐθεώρησε πλέον τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐκκλησίας, τὸν
Πατριάρχην τῆς Κωνσταντινούπολεως. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἀρχοντες, οἱ
ἀρχιεπίσκοποι, ήσαν οἱ ἀρχοντες τῶν ὑποδούλων Ἐλλήνων. Εἰς
τὴν πατριαρχικὴν ἐκκλησίαν ἀνεπτύχθη νέα τάξις εὐγενῶν, οἱ λε-
γόμενοι Φαναριῶνται. Κατὰ τόπους δὲ διετηρήθη εἰδος αὐτοδο-
κήσεως τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, δ θεσμὸς τῶν κοινοτήτων. Ἐπειδὴ
δὲ εἰς πολλὰ ἀπομεμακρυσμένα καὶ δύσβατα μέρη ἡ τουρκικὴ κυ-
ριαρχία ἦτο χαλαρά, οἱ χριστιανοὶ διετήρησαν εἰδός τι ἀνεξαρτη-
σίας καὶ ἔξων ὡς πολεμισταί. Οὕτοι ήσαν οἱ λεγόμενοι ἀριματωλοὶ
καὶ πλέρται. Ὅταν δὲ ἡ πίεσις τοῦ κατακτητοῦ ἐχαλαρώθη, οἱ
Ἐλληνες εὗρον τὴν εὐκαιρίαν ν ἀναπτύξουν τὰ φυσικὰ προσόν-
τα των. Ἐπεδόθησαν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν καὶ ἀνέ-
πτυξαν τὴν παιδείαν ὅσον ἦτο δυνατὸν κατὰ τοὺς σκληροὺς ἐκεί-
νους χρόνους.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ο Μωάμεθ διετήρησε τοὺς θρησκευτικοὺς ἀρχηγοὺς τῶν χρι-
στιανῶν. Ἐδοργήσε μάλιστα εἰς αὐτοὺς καὶ πολιτικὴν ἔξουσίαν
ἐπὶ τοῦ ποιμήνου των. Η σημαντικωτάτη ἀπὸ τὰς χριστιανικάς
ἔθνοτητας ἦτο ἡ ἐλληνική. Ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐχήρευεν δ
πατριαρχικὸς θρόνος, διέταξε τοὺς Ἐλληνας νὰ ἐκλεξουν νέον
πατριάρχην. Τότε ἔξελέγη δ **Γεώργιος Σχολάριος** ὁ νομα-
σθεὶς **Γεωράδιος**, δ ὅποιος ἦτο ἀρεστὸς εἰς τὸν σουλτάνον,
διότι ἦτο ἐναντίον τῆς ἐνώσεως μὲ τὴν πατικὴν ἐκκλησίαν (ἀν-
θεντικός). Ο νέος Πατριάρχης ἐστέφθη μὲ δῆλην τὴν λαμπρότητα
τῶν βυζαντινῶν χρόνων καὶ δ Μωάμεθ ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν ὅτι
θὰ ἔχῃ τὴν φιλίαν καὶ τὴν εὔνοιάν του καθὼς καὶ τὰ δικαιώματα
καὶ προνόμια, ὅσα είχεν ἐπὶ τῶν χριστιανῶν αὐτοκρατόρων.

Η δύναμις τοῦ Πατριάρχου ἦτο μεγάλη ἐπὶ τουρκοκρατίας.
Διότι ὅλοι οἱ δρυόδοξοι τῆς Τουρκίας, Ἐλληνες, Αλβανοί, Βούλ-
γαροι, Σέρβοι, Βλάχοι, ἀνεγνώριζον αὐτὸν ὡς ἀρχηγὸν. Ο δρ-

θόδοξος κληρος, ο διοικησε προ Ελληνικός, είχεν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ δύναμιν σχεδὸν ἵσην μὲ τὸν σουλτάνον. Τὸ πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶχεν ἔδομαν τὸ Φανάριον, τὸ διοικητικὸν εἶναι συνοικία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εὐρισκομένη εἰς τὴν νότιον ἀκτὴν τοῦ Κερατίου κόλπου. Ήτο δὲ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κέντρον τῶν

Φαντασιώτης

Είναι ο πατήρ τοῦ Ἀλεξάνδρου Υψηλάντου, Εξοριάτισεν ἡγεμῶν τῆς Μολδοβλαζίας τὸ 1789. Είναι ἐνδεδιμένος διώρος οἱ τοῦροι αἴχοντες. Εἰς τὴν κεφαλὴν ἐπίσης φέρει κάλυμμα Τούρκου πασᾶ.

δοθεὶσιν τῆς Τουρκίας, πρωτίστως ὅμως τὸ ἐμνικὸν κέντρον τῶν Ἑλλήνων. Πέριξ αὐτοῦ συνεκεντῷθη τὸ ἔθνος μετὰ τὴν τραγικὴν καταστοφήν. Εἰς τὸ πατριαρχικὸν ταυτὸν σινέρρεεν ἀρκετὸν χρῆμα ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν, ο διάνωτερος κληρος ήτο πλούσιος, μιօνωμένος καὶ είχε μεγάλην ἐπιβολὴν εἰς τὸ ἔθνος.

ΦΑΝΑΡΙΩΤΑΙ

16

20

Πέριξ τῆς πατριαρχικῆς αἰώνιος ἐδημιουργήθη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας νέα τάξις εὐγενῶν, ἀφοῦ ἡ παλαιὰ βυζαντινὴ ἀριστοκρατία κατεστράφη μετὰ τὴν ἀλωσιν. Οἱ εὐγενεῖς οὗτοι ὠνομάσθησαν Φαναριώται ἐκ τῆς συνοικίας, ὅπου εὑρίσκεται τὸ πατριαρχεῖον. Τὸ πατριαρχεῖον ἦτο τότε κατάλληλον ἔδαφος, ὅπου ἦτο δυνατὸν νὰ δεῖξον τὴν ἴκανότητά των, νὰ διακριθοῦν καὶ νὰ προαχθοῦν. Οἱ Φαναριώται ἀνεμιγνύοντο εἰς τὰ ἐκκλησια-
στικὰ καὶ ἥσαν στενῶς συνδεδεμένοι μὲ τοὺς ἀρχιερεῖς.

Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἥσαν εὐφυεῖς, ἐμάνθανον ξένας γλώσσας καὶ ἐγγνώριζον τὰ εἰνωπιακὰ πρόγυματα καλύτερον ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Διὰ τοῦτο ὁ σουλτάνος μετεχειοῖζετο αὐτοὺς εἰς ἀνωτέρας διπλωματικὰς ὑπηρεσίας. Διώριζεν αὐτοὺς διερμηνεῖς ἢ πρεσβευτάς. Ἀργότερον διώριζε τοὺς Φαναριώτας ἡγεμόνας τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδανίας. Άι γνωστότεροι οἰκογένειαι Φαναριώτῶν εἶναι οἱ Μαρδοκούρδαι, οἱ Ὑψηλάνται, οἱ Μουσούροι, οἱ Καρατζάδες κλπ. Οἱ Φαναριώται ἐφάνησαν πολλάκις ὁφέλιμοι εἰς τὸ ἔθνος.

ΑΙ ΚΥΝΟΤΗΤΕΣ

Αἱ πόλεις καὶ τὰ χωρία εἰς τοὺς παλαιοτέρους χρόνους ἥσαν ωργανωμέναι εἰς κοινότητας. Ἐξέλεγον δηλαδὴ ἐπιτροπήν, ἥ δποιά ἐφρόντιζε διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ναῶν, νοηνῶν, νεκροταφείων κλπ. καὶ ἵδιως διὰ τὴν εἰσπραξιν τῶν φόρων. Ἡ δργάνωσις αὕτη ἔβοήθει πολὺ τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους, διότι διηγόλυνε τὴν εἰσπραξιν τῶν φόρων καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων. Διὰ τοῦτο ὅλοι οἱ κατακτηταὶ διετήρησαν καὶ περιεποιήθησαν τὰς κοινότητας, ὅπως π. χ. οἱ Ρωμαῖοι καὶ βραδύτερον οἱ αὐτοκράτορες τῆς Κων)πόλεως. Διὰ τὸν ἴδιον λόγον οἱ Τοῦρκοι διετήρησαν τὰς ἐλληνικὰς κοινότητας. Ἡ κυβέρνησις ἀνέθετε τὴν εἰσπραξιν τῶν φόρων εἰς τὰς ἐπιτροπὰς τῶν κοινοτήτων, εἰς τὰς δποιά-
ἔξελέγοντο οἱ ἔρχοντες πολῖται, ὄνομαζόμενοι Ηροσοτοὶ ἢ Δη-
μογέροντες. Οἱ Τοῦρκοι ὠνόμαζον αὐτοὺς Γκοτζαμπάσηδες

ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Ἐνεκα τῶν δικαιωμάτων, τὰ δποιά ἀνεγνώριζον οἱ Τοῦρκοι

εἰς τὸν ἔλληνικὸν κλῆρον καὶ εἰς τὰς κοινότητας, ἀνεπτύχθη εἶδος αὐτοδιοικήσεως τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ἕλληνες ἀπετέλεσαν κράτος ἐν κράτει. Τὴν αὐτοδιοίκησιν αὐτὴν τῶν θρησκευτικῶν καὶ κοινοτικῶν πραγμάτων ὀνόμασαν βραδύτερον *Προνόμια τοῦ ἔλληνικοῦ ἔθνους*. Οἱ Ἕλληνες δηλαδὴ εἶχον ἐλευθερίαν θρησκείας καὶ γλώσσης καὶ διὰ τὰς φιλονικίας των ἡμποροῦσαν νὰ καταφύγουν εἰς τοὺς πνευματικοὺς ἀρχηγοὺς καὶ ὅχι εἰς τὰ τουρκικὰ δικαστήρια. Τὰς περὶ γάμου καὶ κληρονομίας δίκας ἐδίκαζε τὸ πνευματικὸν δικαστήριον, τοῦ δποίου προϊόδρευεν δὲ ἀρχεπίσκοπος. Ἀνώτατον δικαστήριον καὶ συγχρόνως τὸ ἀνώτατον διοικητικὸν σῶμα τῆς ἐκκλησίας ἦτο ἡ *Ιερὰ Σύνοδος τῆς Κων*πόλεως, τῆς δποίας προΐόδρευεν δὲ Πατριάρχης. Τὴν κοινότητα ἐκνιψέργα ἡ *Αημογεροντία*, τὴν δποίαν ἐξέλεγον οἱ κάτοικοι.

Μερικαὶ κοινότητες εἶχον μεγαλύτερα προνόμια, ός ἡ *Xίος*, ἡ *Tήρος*, ἡ *Nάξος*, αἱ τρεῖς ναυτικαὶ νῆσοι *Υδρα Σπέτσαι Ψαρά*. Ὁλίγα δὲ κοινότητες τῆς ἔλληνικῆς χώρας δὲν ἔχετάχθησαν τελείως εἰς τοὺς Τούρκους, ὅπως π. χ. ἡ *Mάρη* εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἡ δποία ἦτο αὐτόνομος καὶ ἐκνιψεργάτο ἀπὸ ἐντόπιον ἀρχοντα, τὸν δποίον διώλυζεν δ σουλτάνος καὶ ὀνομάζετο μπέης. Ομοίως τὰ *Σφακιά* τῆς Κρήτης καὶ τὸ *Σοῦλι* εἰς τὴν *Ηπειρον* διετήρησαν εἶδος ἀνεξαρτησίας καὶ ἐπλήρωνεν μικρὸν φόρον εἰς τὸν σουλτάνον.

17 ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΚΑΙ ΝΑΥΤΙΛΙΑ

22

Οταν ἥκμαζεν ἡ Βυζαντικὴ αὐτοκρατορία, οἱ Ἕλληνες εἶχον εἰς τὰς χειράς των τὸ ἐμπόριον τῆς *Ανατολῆς*. Επίσης ἦτο πολὺ ἀνεπτυγμένη ἡ ναυτιλία. Αργότερον παρήκμασαν τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ ναυτιλία τῶν Ἑλλήνων, διότι οἱ ἐχθροὶ ἐκνιψευσαν τὰς ἐπαρχίας τῆς αὐτοκρατορίας, εἰς τὰς δποίας ὑπῆρχον οἱ μεγάλοι ἐμπορικοὶ δρόμοι. Τότε ἀνεπτύχθησαν αἱ παραθαλάσσιαι πόλεις τῆς *Ιταλίας*, ἡ *Βενετία*, ἡ *Γένοντα*, ἡ *Πίσσα* κ.π., αἱ δποῖαι ἀπέκτησαν ναυτικὸν ἀξιόλογον καὶ ἔλαβον εἰς χειράς των τὸ ἐμπόριον τῆς *Ανατολῆς*.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων κατεστραμμένη τελειωτικῶς ἡ ἔλληνικὴ ναυτιλία καὶ ἐκνιψάρχησαν αἱ ιταλικαὶ ναυτικαὶ πόλεις εἰς τὴν *Ανατολήν*. Κατόπιν ἤλθεν ἡ

τονδρική κατάκτησις καὶ ἐπὶ δύο αἰῶνας δὲν ὑπῆρχεν οὔτε ἐμπόριον οὔτε ναυτικία Ἑλληνική.

Αλλὰ τὸν 18ον αἰῶνα πολλαὶ πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἀπέκτησαν ἐμπορικὰ πλοῖα. Μίαν νῆσος εἰς τὰ ἀγατολικὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου, ή "Υδρα, σχεδὸν ἄγνωστος εἰς παλαιοτέρους χρόνους, ἀπέκτησε μεγάλην σημασίαν μὲ τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν τῆς. Οἱ Υδραῖοι ἦσαν ἀλβανοί, οἱ δροῖοι ἔξεδιώχμησαν ὑπὸ τὸν Τούρκον ἐκ τῆς χώρας των καί, ἀφοῦ ἐπλανήθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπέρασαν τὸν 17ον αἰῶνα εἰς τὴν Υδραν. Ἐκεῖ ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἀλιείαν καὶ κατεσκεύασαν τὰ πρῶτα πλοῖα, τὰ διποταὶ ἦσαν τελείως πρωτόγονα. Κατόπιν ἐτελειοποίησαν τὴν τέχνην των βλέποντες τὰ ξένα πλοῖα καὶ τέλος παρηγγειλαν πλοῖα εἰς τὰ εὐθωπαϊκά ναυπηγεῖα. Τότε ἤχοισαν νὰ πλέουν τὴν Μεσόγειον καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ον αἰῶνος πλοῖα ὑδραϊκὰ ἔφθασαν ὡς τὴν Ἀμερικήν. Τὸ πιο ἀριστερά τῆς Υδρας ἦκολον θηθῆσαν ἄλλαι νῆσοι καὶ παραλίοι πόλεις, ὅπως π. χ. αἱ Σπέτσαι, τὰ Ψαρά, ή Κάστος, ή Μύκονος, τὸ Γαλαξεῖδι εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ πλ.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ τουρκοφατούμενη Ἑλλὰς ἀπέκτησεν ἀξιόλογον ναυτικὸν. **1774** Τὸ 1774 ἔγινε σημαντικὸν γεγονός, τὸ δροῖον ὁφέλησε πολὺ τὴν Ἑλληνικὴν ναυτιλίαν. Τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἔγινε συνιδήκη μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας, η δοτούχε πέτρεπεν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα νὰ πλέουν μὲ διστοιχή σημαίαν.

Τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα τῶν χρόνων τούτων ἦσαν ὀπλισμένα μὲ τηλεβόλα καὶ οἱ ναῦται των ἦσαν ἔξησημένοι εἰς τὰ δπλα, διότι ὑπῆρχον πειραταὶ εἰς τὴν θαλασσαν καὶ κυρίως ἀλγερινοί. Διὰ τοῦτο ἡτο εἰνολον τὰ πλοῖα νὰ μεταβληθοῦν εἰς πολεμικά.

Μαζὶ μὲ τὸ ναυτικὸν προώδευσε καὶ τὸ ἐμπόριον τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ἑλλήνες εἶναι φυσικὰ ἐπιχειρηματίαι, τολμηροί καὶ ἀγαποῦν τὰ ταξίδια. Εἰς τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης, εἰς τὴν Μασσαλίαν, Γένοναν, Βενετίαν, Λονδίνον, Ἀμβέρσαν, Ὁδησσὸν καὶ τ. ὑπῆρχον πολλοὶ Ἑλληνες ἐμπόροι, οἱ δροῖοι ἐκέρδιζον χρήματα καὶ ἀνέπτυσσον τὴν ἐργασίαν των. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἐγκατεστάθησαν μονίμως εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα καὶ ἐφερούν τὰς οἰκογενείας των. Τοιουτορόπως ἐσχημάτισθησαν αἱ Ἑλληνικαὶ παροικαὶ εἰς πολλὰς εὐθωπαϊκὰς πόλεις. Οἱ διασκορπι-

σμός· αὐτὸς ὁφέλησε πολὺ τὸ ἔθνος, διότι οἱ Ἑλληνες ἐμορφώθησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν, ἐγνῶρισαν κόσμον ἀνώτερον καὶ ἔμαθον τὴν εὐρωπαϊκὴν πολιτικήν. Ἐνσφράζει τὸν τοῦρον καὶ ἐνόμιζον αὐτὸν τρομερὸν καὶ ἀκατανίκητον. Ἀλλ' ἀπὸ μακρὰν ἔβλεπον ὅτι η Τουρκία εἶναι κράτος ἀδύνατον καὶ ἐνισχύοντο εἰς τὴν πίστιν ὅτι εἶναι δυνατὸν νῆποι τούς την εἰλευθερίαν των.

Κατὰ τοὺς πολέμους τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τοῦ Ναπολέοντος, ὅποτε η Ἀγγλία ἀπέκλεισε τὴν Εὐρώπην, οἱ Ἑλληνες ραντικοὶ ἐπλούτησαν μὲ τὸ ἡμιπόριον καὶ κυρίως μὲ τὸ λαθρεμπόριον. Τότε κατεσκεύασαν μεγαλύτερα πλοῖα, τὰ ὅποια ἐργησιμοποίησαν εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας.

18) Η ΠΑΙΔΕΙΑ

“Οταν ἔξεσπασεν η τουρκικὴ θύελλα κατὰ τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους, πολλοὶ Ἑλληνες λόγιοι ἔφυγον εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ κυρίως εἰς τὴν Ἰταλίαν. Οἱ ἀξιολογήτεροι ἀπὸ αὐτοὺς ήσαν διοικητοὶ της Βεζιταζίνων. Μετὰ τὴν ἄλωσιν ἔφυγαν ὅσοι κατώχθωσαν νὰ σωθοῦν. Αὗτοὶ ὁφέλησαν πολὺ, καθὼς εἴδομεν, τοὺς εὐρωπαίους, διότι ἐδίδαξαν τὰ ἀρχαῖα ἐλληνικά, τὰ ὅποια δὲν ἤξενον οἱ εὐρωπαῖοι. Τότε βιβλὸς σκότου ἐσκέπασε τὴν ἀτυχὴν Ἑλλάδα καὶ κατὰ τὸν 16ον καὶ 17ον αἰῶνα ὑπῆρχε μεγάλη ἀμάθεια εἰς τὸ ἔθνος.

Ἄλλα καὶ εἰς τοὺς σκοτεινοτέρους χρόνους τῆς δουλείας δὲν ἔλειψαν ἀμυδρὰ φῶτα εἰς μερικὰ σημεῖα τῆς Ἑλλάδος. “Οσον δὲ ὁ τουρκικὸς ζωγὸς ἐγίνετο ἐλαφρότερος, τόσον τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων ἀφυπνίζετο καὶ ἐζήτει ἀνωτέραν μάθησιν. Τὸ πρῶτον σημεῖον τῆς πνευματικῆς προόδου φαίνεται τὸν 17ον αἰῶνα. Τότε πολλοὶ λόγιοι ἀρχέζουν νὰ μελετοῦν τοὺς ἀρχαίους Ἑλληναστιγγαφεῖς καὶ ἐκτιμοῦν τὴν μεγάλην ἀξίαν των, ἐνῶ ἔως τότε οἱ δλίγοι λόγιοι τῆς τουρκοκρατουμένης Ἑλλάδος ἤξενον μόνον τὰ ἐκκλησιαστικὰ γράμματα.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ 17ον αἰῶνος ἐφάνη ἔνας σπουδαῖος λόγιος, δοκίμιος λογοτέλος, ὁ δοποῖος κατήγετο ἀπὸ τὴν Κρήτην καὶ ἔγινε τοεὶς φορὺς Πατριάρχης. Ο Κύριλλος ἦτο σύγχρονος τοῦ Γαλιλαίου καὶ ἀλλων σπουδαίων ἀνδρῶν τῆς Δύσεως, οἱ δοποῖοι ἀνέπτυξαν τὴν φυσικὴν ἐπιστήμην. Κατώρθωσε λοιπὸν νὰ ἐκτι-

μήση τὴν ἀξίαν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἡθέλησε νὰ δώσῃ
νέαν κατεύθυνσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν. Ἀλλ᾽ οἱ σύγχρονοι
τὸν παρεξήγησαν καὶ τὸν ὄνόμασαν αἰρετικόν.

Απὸ τοῦ τέλους τοῦ 17ου αἰῶνος ἴδονται σχολεῖα εἰς τὰ
διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ἀξιολογώτερον εἶναι ή **Πατριαρχικὴ Σχολὴ τοῦ Φαναρίου** καὶ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα αὐτῆς ἴδού-
θησαν σχολεῖα εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν Πάτμον,
τὴν Θεσσαλονέκην, Λάρισαν, Ιωάννινα κτλ.

19) 01 ΑΘΓΙCΙ ΤΟΥ 18ου ΑΙΩΝΟΣ

Περισσότερον ὅμως ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ἀνεπτυγ-
μέναι ἦσαν αἱ νῆσοι τοῦ Ιονίου πελάγους καὶ ἴδιος ἡ Κέρκυρα.
Διότι αἱ νῆσοι αὗται, παθὼς εἴπομεν, δὲν ἔγνωσισαν τὸν τουρκι-
κὸν Ἰνγὸν καὶ ἥλθον εἰς μεγαλυτέραν συναφειαν μὲ τὴν Ἰταλίαν
καὶ τὴν Εὐρώπην. Ἡ Κέρκυρα εἶχε πάντοτε καλὰ σχολεῖα καὶ
βραδύτερον ἴδρυθη ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ ἄγριου φιλέλληνος Γκύζιφορδ
ἀνιστέρα σχολή, ἡ δοπία ὁνομάσθη **Ιόνιος Ακαδημία**. Εἰς τὴν
Κεφαλληνίαν ἐγεννήθη ὁ **Ηλίας Μηνιάτης**, δοποῖος ἔγινεν ὁνο-
μαστὸς ἐκκλησιαστικός ὄγκως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος.
Τὰ κηρύγματα τοῦ Μηνιάτη ἦσαν πλήρη ζωῆς, διότι μετεχειρί-
ζετο τὴν ἀπλῆν γλῶσσαν. Ἀκόμη καὶ σήμερον ἀναγνωρίζομεν
αὐτὰ μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν. Ἀπὸ τὴν Κέρκυραν κατήγοντο δύο
ἄλλοι ὄνομαστοί λόγιοι τοῦ 18ου αἰῶνος, δο **Εὐγένιος Βούλγαρης**
καὶ δο **Νικηφόρος Θεοτόκης**. Καὶ οἱ δύο ἐσπούδασαν εἰς τὴν
Ἐνδρόπην, ἀπέκτησαν μέγα ὄνομα διὸ σοφοὶ καὶ ἔγιναν πληρικοί.

Ἄλλος ὄνομαστότατος ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἑλληνας λογίους τοῦ
18ου αἰῶνος εἶναι δο **Άδαμάντιος Κοραῆς** (1748 - 1833). Ο Κο-
ραῆς κατήγετο ἀπὸ τὴν Χίον, ἀλλ᾽ ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην. Ο
πατήρ του ἦτο ἔμπορος ὑφασμάτων καὶ προώγιζε τὸν υἱὸν του,
διὰ τὸ ἐμπόριον. Διὰ τοῦτο ἐστειλεν αὐτὸν εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον
τῆς Ὀλλανδίας χάριν ἐμπορικῶν ὑποθέσεων. Ἀλλ᾽ δο Κοραῆς ἦγά-
πησε τὰ γράμματα ἀπὸ τὴν παιδικήν του ἡλικίαν. "Οτε ενδίσκετο
εἰς τὴν Σμύρνην, ἔμαθε τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ καὶ τὰ λατινικὰ μὲ
τὴν βοήθειαν καθολικοῦ ιερέως. "Οταν δὲ ἐπῆγεν εἰς τὸ Ἀμστε-
λόδαμον, κατεγίνετο περισσότερον εἰς τὰ γράμματα παοῦ εἰς τὸ
ἐμπόριον. Διὰ τοῦτο δο πατήρ του ἤναγκάσθη νὰ τὸν ἀφῆῃ εἰς

τὴν κλίσιν του καὶ τὸν ἔστειλεν εἰς τὸ Μομπελιέ τῆς Γαλλίας, διὰ νὰ σπουδάσῃ τὴν Ἰατρικήν.

Ο Κοραῆς ἔλαβε δίπλωμα Ἰατρικῆς, ἀλλὰ κυρίως κατέγινεν εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους καὶ ἀπέκτησε μεγάλην φήμην ὡς ἐλληνιστής. Ο Κοραῆς ἔξεδωκε πολλοὺς ἔλληνας συγγραφεῖς, ἔγραψε σχόλια καὶ ἐξμηνείας εἰς αὐτοὺς καὶ προσεπάθησε νὰ ἐμψυχώσῃ τὴν παιδείαν τῆς πατρίδος του. Ἡθέλε κυρίως ν' ἀνάψῃ εἰς τὰ στήθη τῶν Ἑλλήνων τὴν ἀγάπην τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Μὲ τὴν περίφημον συγγραφήν του Ἀδελφικὴ διδασκαλία ἥζελησε νὰ φονηματίσῃ τοὺς Ἑλληνας καὶ νὰ τοὺς παρακινήσῃ εἰς ὑγῶνα ὑπέρ ἀνεξαρτησίας. Διὰ τοῦτο οἱ Ἑλληνες ἐτίμησαν αὐτὸν ὡς ἐξιηνευτὴν τῶν προγονικῶν συγγραμμάτων καὶ ὡς ἔνα τῶν κυριωτάτων προδρόμων τῆς ἑθνικῆς ἀναγεννήσεως.

ΑΡΜΑΤΩΛΟΙ ΚΑΙ ΚΛΕΦΤΕΣ

25

Ἐκτὸς ὅμως τῶν διανοητικῶν στηριγμάτων τὸ ἔθνος εἶχε καὶ ἐνάπλους ἀνθρώπους, εἰς τοὺς δποίους ἥδούντο νὰ στηριχθῇ. Εἰς πολλὰ μέρη οἱ Τούρκοι ἀφηνον τοὺς Ἑλληνας ὅπι μόνον νὰ κυβερνοῦν τὰ κοινοτικά, ἀλλὰ καὶ νὰ φυλάττουν οἱ ἴδιοι τὸν τόπον. Εἰς τὸ τοροκικὸν κράτος δὲν ὑπῆρχεν ὅπως εἰς τὰ σημερινὰ τάξις καὶ ἀσφάλεια. Εἰς τὰ ἀπόκεντρα καὶ δρεινὰ μέρη, ὅπως εἰς τὰ Ἀγραφα, εἰς τὸ Ὀλυμπιον, εἰς τὸ Ξηρόμερον καὶ ἄλλα μέρη, δὲν εἶχεν οὔτε ἀστυνομίαν οὔτε στρατόν. Ἐκεῖ καὶ οἱ Τούρκοι ἦσαν ὀλίγοι. Λιὰ τοῦτο τὴν φύλαξιν τῶν μερῶν αὐτῶν ἀνέθετον εἰς τοὺς ἐντοπίους χριστιανούς, οἱ δποίοι ὠνομάζοντο **Ἀρματωλοί**, διότι ἔφερον ὅπλα καὶ είχον ἐπάγγελμα τὰ πολεμικά. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἀρματωλῶν ὠνομάζοντο **Καπετᾶνοι**.

Αλλὰ καὶ εἰς τὰ πεδινὰ μέρη, δπου ἦσαν περισσότεροι Τούρκοι, ἐπίειζον τοὺς χριστιανούς, ἥρπαζον τὴν περιουσίαν των καὶ τοὺς ἐκακοποίουν μὲ κάθε τρόπον. Οσοι λοιπὸν δὲν ἥμπτοδούσαν νὰ ὑποφέρουν τὰς πλέσεις τῶν Τούρκων, ὅσοι ἦσανοντο ἀνδρικὴν καρδιὰν εἰς τὸ στῆθός των, ἔφευγον εἰς τὰ βουνὰ καὶ ἔγινοντο ἀντάρται. Καὶ ἐνῶ χθὲς ἦσαν δοῦλοι τῶν Τούρκων, τώρα ἔγινοντο ἐπίφοβοι ἔχθροι. Ἐλέγετενον τοὺς Τούρκους, ἥρπαζον τὰ ποιμνιά των καὶ τοὺς ἔβλαπτον μὲ κάθε τρόπον. Αὗτοὶ ὠνομάσθησαν **Κλέφτες**.

Ἡ ληστεία τότε δὲν ἦτο ἐντροπή. Μᾶλλον ἐθεωρεῖτο τιμῇ
ἢ βλάπτουν τοὺς τυφάννους. Οἱ λαὸς ἤκουε μὲν ἀνακούφισιν τὰ
κατορθώματα τῶν κλέφτῶν ἐναντίον τῶν Τούρκων, τοὺς ἡγάπα

καὶ τοὺς ἀνύψωνεν εἰς ἥρωας εἰς τὴν φαντασίαν του. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κλέφτες ἦσαν ἄνδρες τολμηρότατοι καὶ ἔκαμαν καταπληκτικά κατορθώματα. ὅπως εἴναι π.χ. ὁ κλέφτης τοῦ Ὀλύμπου Βλαζάβας ὁ πέριφημος Κατσατόγης, δὲ Ἀρδοῦσος καὶ οἱ Κολοκοτρωναῖοι τῆς Πελοποννήσου.

Οἱ Τούρκοι κατεδίουκον μὲν πεῖσμα τοὺς κλέφτας, τοὺς ἐβασά-

·Ἐρδυμαστα ἵει δικλιομός· Ἐλλήρων·
Οἱ Ἑλλήρης τῆς ἐπαναστάσεος ἐνδύνοντο ὅπος καὶ σημερον εἰς πολλὰ μέρη
τῆς Ἐλλάδος. Ὁπλον ἦτο τὸ χαϊφάλι,

νιζον καὶ τοὺς ἔφόνενον, δσάκις τοὺς σινελάμβανον. Πολλάκις
διωτος τοὺς ἐκολάκενόν καὶ τοὺς διώριζον φύλακας εἰς τὰ δρεπά
μέρη, δηλαδὴ τοὺς ἔκαιμον ἀρματωλούς. Ἀλλ' ἐπῆρχε μεγάλη
συμπάθεια μεταξὺ τῶν κλεφτῶν καὶ τῶν φύλάκων, διότι ὁ ἀρμα-
τωλὸς τῆς σήμερον ἥτο δινατὸν νὰ γίνῃ αἴσιον κλέφτης. Καὶ ο
δέος ὡς χριστιανοὶ ἐμί-
σουν τοὺς Τούρκους.
Διὰ τοῦτο τὰ δνόματα
ἀμαρτωλὸς καὶ κλέφτης
κατήντησαν νὰ σημα-
νουν τὸ ἴδιον πρᾶγμα.

Ο ΕΙΣ ΤΩΝ ΚΛΕΦΤΩΝ

Εἰς τοὺς χρόνους
τῆς τουρκοκρατίας λοι-
πὸν ἐπῆρχε πραγμα-
τικὴ ἀναοχία εἰς τὴν
Ἐλλάδα. Πολλοὶ ἄν-
θρωποι ἐζων ὀπλισμέ-
νοι μαχαράν ἀπὸ τὰς πό-
λεις καὶ τὰ χωρία εἰς
διαρκὴ σχεδὸν πόλεμον
μὲ τοὺς Τούρκους. Τοὺς
ἀνθερόπους αὐτοὺς ὁ Ἐλ-
ληνικὸς λαὸς ἐθεώρησεν
ὡς ἐθνικοὺς ἥρωας.

Οἱ κλέφτες ἦσαν ὑπε-
ργάφανοι, διότι ἔφευγον
τὴν καταπίεσιν τῶν
Τούρκων καὶ πολλάκις
κατώρθωντο νὰ τοὺς ἐκ-
δικηθοῦν δι᾽ ὅσα κακὰ
ἔκαιμον εἰς τοὺς χρι-
στιανούς. Κατοικία των,
ἢ τὰ λημέρια των, δπως ἔλεγον αὐτοί, ἦσαν τὰ ὑψηλά καὶ διά-
βατα· βουνὰ τῆς Ἐλλάδος, τὰ δάση καὶ τὰ λειβάδια. Ο κλέ-

Ἐνδυμασία γυναικῶν Ἀττικῆς

φτης ἀγαπᾶ μὲ πάθος τὴν φύσιν. Ἀδέλφια τὸν ἔχει τὰ βράχια
καὶ συγγενεῖς τὰ δένδρα. Θέλει νὰ τὸν κοιμίζουν οἱ πέρδικες καὶ
νὰ τὸν ξυπνοῦν τ' ἀηδόνια. Ἡ ζωή του εἶναι σκληρὸν καὶ γεμάτη

Ἐνδυμασία γυναικῶς (Τρίκερι)

ἀπὸ κινδύνων. Ἔνας κλέψτης παραπονεῖται ότι ἔκαμε δώδεκα
χρόνους καπετάνιος καὶ δὲν «ἔφαγε» ζεστὸ φωμί, δὲν ἐπλάγιασεν
οὐε στρῶμα, δὲν ἐκόρτεε τοῦ ὕπου τῇ γλιτάδα. Εἶχε τὸ χέρι τοῦ

προσκέφαλο καὶ τὸ σπαθί του στρῶμα. Ποτέ του δὲν ἄλλαξε ποτὲ
δὲν ἀσπροφόρεσεν. Όλη μερὶς εἶχε πόλεμον καὶ τὴν νύχτα καφαοῦλι». «Ολα
ὅμως αὐτὰ ὑποφέρει μὲν εὐχαρίστησιν καὶ εἶναι ὑπερήφα-

Ἐγδυμασία γυναικὸς (Μύκονος)

αος, διότι ἔχει τὴν ἀνεξαρτησίαν του. Προτιμᾷ νῦν ἀφῆση ὅλας
τὰς ἀναπαύσεις καὶ τὰ πλούσια ἐπαγγέλματα καὶ νὰ γίνη ἀρμα-
τωλὸς καὶ κλέφτης, «σκλάβο νὰ μὴ τὸν λένε». Διὰ τοῦτο ἀγαπᾶ
Α. Λαζάρου *'Ιστορία Γ' Ελληνικοῦ*

τὸ σπαθί τον· ποὺ τόχει καμάρι ἡ λεβεντιὰ κι ὁ κλέφτης περιφάνεια· διότι αὐτὸ τοῦ δίδει τὴν ἀνέξαρτησίαν.

Οὐ κλέφτης ὅταν δὲν πολεμῇ, ἀσκεῖται εἰς τὰ ὄπλα. Ἡ ζωὴ του ἔχει καὶ τὰς ὑραίας στιγμάς της. Οἱ κλέφτες πολλάκις συναθροίζονται εἰς τὰ λημέρια, των κάτω ἀπὸ τὰ μεγάλα δένδρα καὶ ποντὶ «στέκεις κρίνες βρύσες». Ἐκεῖ «ψήνουν τὰ σφαγτά, πίνουν τὸ γλυκὸ κρασί», χορεύουν καὶ γυμνάζονται. «Ρίπτουν στὸ σημάδι καὶ παιζοντὶ τὸ λιθάρι».

Ἡ ζωὴ αὐτὴ σκληραγωγεῖ τὸ σῶμα τοῦ κλέφτου, τοῦ δίδει μεγάλην ἀντοχὴν καὶ ἀναπτύσσει τὰς δεξιότητας τοῦ σώματός του. Τοῦ δίδει «λαγοῦ ποδάρι καὶ δράκου δύναμη». «Ξέρει τὰ μονοπάτια καὶ τὰ σύχματα, ξένει ποῦ εἶναι οἱ κρίνες βρύσες, τὰ μοναστήρια, ἀπ' ὅπου μπορεῖ νὰ πάρῃ φωνή, καὶ τὰ χωριά, ὅπου μπορεῖ νὰ κριψθῇ».

Διὰ τοῦτο φίνεται παραβλέποντας τὰς δυσκολίας τοῦ βίου τῶν κλέφτῶν καὶ δινειρεύονται πότε νὰ μεγαλώσουν «νὰ πάρουν τὸ σπαθί καὶ τὸ υποφέρει καὶ νὰ πεταχθοῦν σὰν τὸ πουλὶ στὰ κορφοβούνια, νὰ βροῦν τὰ λημέρια τῶν κλέφτων, νὰ σμίξουν μὲ τοὺς συντρόφους, ποὺ πολεμοῦν μὲ τοὺς Τούρκους καὶ μὲ τοὺς Αρβανίτας». Ἀλλὰ καὶ αἱ γυναικεῖς καὶ τὰ κοράσια λαγταροῦν τὴν ζωὴν τῶν κλέφτων, τραγῳδοῦν τὰ κατορθώματά τουν καὶ μυρολογοῦν τὴν δυστυχίαν καὶ τὸν θάνατον.

21)

ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Οἱ "Ελληνες" λόγιοι ἔγραφον τὰ συγγράμματά των εἰς τὴν ἀρχαιότεραν γλῶσσαν, ἡ δποία δὲν ἦτο καταληπτὴ εἰς τὸν ἱαόν. "Αλλ' ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἀπὸ τοὺς μέσους χρόνους είχε δημιουργῆσει ποιήματα εἰς τὴν ὅμιλον μένην γλῶσσαν. Περίφημα ἥσατὸν 12ον αἰῶνα τὰ **"Ακριτικὰ ποιήματα**, τὰ δποῖα ἔψαλλον τι κατορθώματα τῶν ἀκριτῶν, δηλαδὴ τῶν φρουρῶν τῶν συνόδων εἰς τοὺς πολέμους κατὰ τῶν Αράβων. "Οταν ἐκνιεύθη ἡ Κονιὰ πολις ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐθρήνησε τὴν μεγάλην καταστροφὴν καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας ἔψαλε τὰς δυστυχίας τοὺς πόθους του.

Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ ποιήματα εἶναι ἀριστονογήματα, διότι ἔχουν μεγάλην ἐκφραστικὴν δύναμιν καὶ τελειότητα εἰς τὴν μορ

αφήν. Τὰ περισσότερα ψάλλονταν τὴν χαράν, τὴν λύπην, τὴν ἀγά-
πην, τὴν θλῖψιν τοῦ θανάτου. "Άλλα ἔξυμνοῦν τὸν ἡρωϊσμὸν τῶν
πλευτῶν, οἱ ὄποιοι ἐπολέμησαν τοὺς Τούρκους ἢ ἐπεσαν θύματα
τῆς ἀγριότητός των. Διαπνέονται δὲ ἀπὸ θερμὴν ἀγάπην πρὸς τὴν
φύσιν, τὰ ὑψηλὰ βουνά, τὸν Ὅλυμπον καὶ τὸν Κίσσαβον, πρὸς
τὰ πτηνά, τοὺς σταυραετοὺς καὶ τὰς πέρδικας, πρὸς τὰ δένδρα
καὶ τὰ φυτά. Τὰ ἄσματα αὐτὰ ὠνόμασαν *Δημοτικὰ τραγούδια*,
εἶναι δὲ τὸ γηησιώτερον καὶ τὸ ωραιότερον πνευματικὸν προϊὸν
τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας. Τὰ δημοτικὰ
τραγούδια περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο ἔξυψωσαν τὸ φρόνιμα
πᾶν Ἑλλήνων καὶ ἔθρεψαν τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπελευθερώσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΡΟΣ ΑΝΑΚΤΗΣΙΝ
ΤΗΣ ΕΛΛΥΘΕΡΙΑΣ

ΠΙΣΤΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ

27
“Η ύποδούλωσις εἰς τοὺς Τούρκους ἔφερε τῷμεράν συντοιβήν εἰς τὰ Ἑλληνικὸν ἔθνος. “Η καταστροφὴ ἡτο ἀνυπολόγιστος. “Αλλ’ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς καὶ εἰς τὸν σκληροτέρους χρόνους τῆς ἐθνικῆς ταπεινώσεως δὲν ἔχασε τὴν ἐλπίδα ὅτι μίαν ἡμέραν θ’ ἀποτινάξῃ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν καὶ θ’ ἀνακτήσῃ τὴν παλαιάν του ὑψηλὴν θέσιν. Λιὸν τοῦτο βλέπομεν ὅτι ὁ περίφημος θρῆνος διὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινούπολεως ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα ταύτην εἰς τὸν τελευταῖον στίχους. Καθ’ ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς τουρκοκρατίας ὁ πλῆρος, οἱ λόγιοι οἱ ποιηταὶ δὲν ἔταυσαν νὰ ἐπαναλαμβάνουν τὴν ἐλπίδα ταύτην καὶ νὰ ἐνισχύουν τὴν πίστιν τοῦ λαοῦ.

Κατὰ τὸν πρώτους ὅμοιος μετὰ τὴν ἄλωσιν αἰῶνας ή ἵδεα τῆς ἀνεξαρτησίας ἡτο πόθος μαρτυρίας, διότι οἱ “Ἑλληνες ἐβλεπον ὅτι δὲν ἡτο δυνατὸν ν’ ἀντιταχθοῦν εἰς τὴν μεγάλην καὶ ἴσχυράν τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν, τὴν δποίαν ἔτρεμε καὶ η Εὐρώπη. “Αλλ’ ὅσον κατέπιπτεν η δύναμις τῶν Τούρκων, ὁ πόθος τῆς ἀνεξαρτησίας ἐγίνετο ἴσχυρότερος.

ΕΛΠΙΔΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΝ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ

Κατ’ ἀρχὰς οἱ “Ἑλληνες ἀνέμεινον τὴν ἀπελευθέρωσίν των διὰ τὴν ἔνης βοηθείας. “Ἡλπίζον δηλαδὴ ὅτι οἱ ἡγεμόνες τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης θὰ ἐβοήθουν αὐτούς, διὰ ν’ ἀπελευθερωθοῦν ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν.

Κατὰ τὸν πρώτους χρόνους μετὰ τὴν ἄλωσιν μόνον οἱ βιοιτεῖς τῆς Δυτ. Εὐρώπης ἡμιποροῦσαν νὰ σώσουν τοὺς χριστιανοὺς τῆς Ἀνατολῆς. Διὰ τοῦτο πολλοὶ “Ἑλληνες ἀπ’ αἰτοὺς ἀνέμενον τὴν σωτηρίαν καὶ δνομαστοὶ λόγιοι, ὡς δὲ Βησσαρίων κ. ἄ., παρεκάλεσαν τοὺς ἴσχυροὺς τῆς Δύσεως ἡγεμόνας, τὸν Πάπαν καὶ τοὺς βασιλεῖς τῶν Γάλλων, ν’ ἀναλάβοντο σταυροφορίαν κατὰ τῶν ἀπίστων. Αἱ ἐλπίδες τῶν “Ἑλλήνων ηὔξησαν μετὰ τὰς μεγάλας

φίκας τῶν Αἴστοιακῶν κατὰ τῶν Τούρκων Κατὰ βάθμος ὅμως ὁ
εὐληγνικὸς λαός καὶ ὁ εὐληγνικὸς κλῆρος δὲν είχον μεγάλην ἐμπι-
στοσύνην εἰς τοὺς Φράγκους.

Ἄλλὰ τὸν 18ον αἰῶνα ἐνεφανίσθη εἰς τὴν σκηνὴν ἡ Ρωσσία
καὶ οἱ Ἕλληνες μὲν βαθυτάτην συγκίνησιν ἔχαιρέτησαν τὰς νίκας
τῶν ὄμοδόξων Ῥώσων κατὰ τῶν μιστητῶν κατακτητῶν. Αἱ ἐλπί-
δες τῶν Ἑλλήνων ἀνεπτερώθησαν τότε καὶ ἥψισταν ὅτι ἡτο
πλησίον ἡ ἡμέρα τῆς σωτηρίας. Ἐθεώρησαν δὲ καθῆκον νὰ συνερ-
γασθοῦν μὲ τοὺς Ῥώσους, διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ποθητὴν ἀνε-
ξαρτησίαν. Διὰ τοῦτο μὲ τοὺς ὁσπισιοὺς πολέμους συνδέοντα^τ
οἱ πρῶτοι ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν.

Άλλοι οἱ Ῥώσοι ἀφοῦ εἰρήνευσαν μὲ τοὺς Τούρκους, ἐγκα-
τέλειψαν τοὺς Ἕλληνας, οἱ δοτοῖοι τότε ἐστράφησαν πρὸς τὴν
Γαλλίαν. Διότι εἰς τὸ τέλος τοῦ 18ον αἰῶνος ἥρχισεν εἰς τὴν Γαλ-
λίαν μέρας ἀγώνων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν, δηλαδὴ ἡ Γαλ-
λικὴ ἐπανάστασις. Οἱ Ἕλληνες τότε ἀνέμενον τὴν σωτηρίαν τῶν
διὰ τῆς γαλλικῆς βοήθειας.

Άλλα τέλος ἀπερίσχυσαν, καθὼς θὰ ἴδωμεν, εἰς τὴν Εὐφώπην
οἱ ἀπολυταρχικοὶ ἡγεμόνες καὶ ἐφάνη πρὸς στιγμὴν ὅτι κατεπνί-
γη ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις. Οἱ Ἕλληνες ἐπαυσαν πλέον νὰ περι-
μένουν ξένην βοήθειαν καὶ δλίγον κατ' δλίγον δρίμασεν ἡ ἴδεα
ὅτι μόνοι καὶ μὲ τὰς ἴδιας των δυνάμεις ἔπειτε ν^τ ἀποκτήσουν
τὴν ἐλευθερίαν των. Τότε ἔξερράγη ἡ Ἕλληνικὴ ἐπανάστασις.

Διὰ τοῦτο πρὸιν ἔξετάσωμεν τὴν Ἑλλ. ἐπανάστασιν, εἶναι ἀνάγ-
κη νὰ γνωρίσωμεν 1) τοὺς ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων, οἱ δοτοῖοι συν-
δέονται μὲ τοὺς ὁσπισιούς πολέμους 2) τὴν ἐπίδρασιν τῆς
γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ 3) πῶς δριμάζει εἰς τοὺς Ἕλληνας
ἡ ἴδεα ν^τ ἀγωνισθοῦν μόνοι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των.

ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΡΩΣΟΙ

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 18ον αἰῶνος ἡ Ῥωσσία ἀπέκτησεν ἔνα
ἀξιολογώτατον ἡγεμόνια, τὸν Μέγαν Πέτρον. Ο Πέτρος διωργά-
νωσε τὸ δωσικὸν κράτος, εἰσῆγαγεν εἰς αὐτὸν τὸ γεννωπαϊκὸν
πολιτισμὸν καὶ ἀνέδειξε τὴν Ῥωσσίαν μεγάλην δύναμιν. Απὸ
τότε ἡ Ῥωσσία ἔγινεν δὲπικινδυνωδέστερος ἐχθρὸς τῆς Τουρκίας.
Οἱ Ἕλληνες εἶδον τοῦτο μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν καὶ τὰ

βλέμματά των ἐστράφησαν εἰς τὴν δομόδοξον Ρωσσίαν. Τὸν ἔργον τοῦ Μεγάλου Πέτρου ἐξηκολούθησεν ἡ περίφημος αὐτοχρότειρα Αἰκατεφίνη Β' (1762-1796), ἡ δποία ἐβασίλευσε κατὰ τὸ δευτέρον ὥμισυ τοῦ 18ου αἰώνος. Η Αἰκατεφίνη ἦτο γυνὴ δραστηρία καὶ φιλόδοξος καὶ ἐφαντάσθη ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ κατα-

λύσῃ τὸ τουρκικὸν κράτος καὶ νὰ φορέσῃ τὸ στέμμα τῶν Βιζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Διὰ τοῦτο ἤρχισε σφοδρὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, καὶ διὰ νὰ νικήσῃ αὐτὴν εἰνολάβερον, ἐπεκείνη σὺ τοὺς χριστιανοὺς τῆς Βαλκανικῆς.

Οἱ Ρώσοι ἐπέθαλψαν τότε μὲ κάθε τρόπον τὸν ιερὸν πόθον τῶν Ἑλλήνων ν ἀποσέίσουν τὸν τουρκικὸν ζυγόν. Ἐπροστάτευνον τοὺς Ἑλληνας, οἱ δποῖοι ἐπήγαι-

νον εἰς τὴν Ρωσσίαν, ἐδέχοντο αὐτοὺς εἰς τὸν στρατὸν καὶ ἔδιδον εἰς αὐτοὺς ἀξιώματα. Οἱ κλῆρος τῆς Μόσχας ἐνεθάρρυνε τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἔστελλεν εἰς τὰς μονὰς τοῦ Ἀγίου Ὁρούς, δῶρα, ἄμφια, σκεύη πολύτιμα, εἰκόνας, σταυροὺς κτλ. Ταῦτα ἤναψαν τὸν πόθον καὶ τὴν φαντασίαν τῶν Ἑλλήνων, ἐλέγοντο. πολλαὶ προφητεῖαι καὶ διεδίδοντο πολλαὶ διηγήσεις περὶ θαυμασίων φαινομένων, τὰ δποῖα προανήγγελον τὴν ταχεῖαν ἀπελευθέρωσιν.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ 1769

Διὰ τοῦτο οἱ Ἑλληνες ἐφάνησαν πρόθυμοι, ὅταν ἡ Αἰκατεφίνη προσεκάλεσεν αὐτοὺς εἰς ἔξέργεσιν. Οἱ εὐνοούμενος αὐτῆς Γοηγόριος Ὁρλόφφ ἔστειλε τὸ 1766 εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Γεώργιον Παπάζολην, ὁ δποῖος κατήγετο ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν καὶ ἦτο

ἀξιωματικὸς εἰς τὸν ὁφσιτικὸν στρατόν. Ὁ Παπάζολης ἔφθιασεν εἰς τὴν Ἡπειρον, κατέβη εἰς τὴν Ἀραγωνίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐφερε δεινοὺς λόγους καὶ ἐκλυστικὰς ὑποσχέσεις. Ἀλλ᾽ οἱ προύχοντες καὶ οἱ ἀριατῶλοι, μὲ τοὺς ὅποιους συνεννοήθη, ἔφάνησαν δισταχτικοί. Μόνον δὲ γραπτοὶ προύχοντες τῶν Καλαμῶν Μπενάκης ἔφάνη πρόδημος.

Τὸ 1768 ἥρχισεν δὲ ὁ ϕωσσοτουρχικὸς πόλεμος καὶ αἱ πρώται νίκαι τῶν Ρώσων ἔκαμπαν μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν. Ἡρξισαν δὲ νὰ διαδιδωνται πολλαὶ φῆμαι καὶ παντοῦ ἐπίστενον ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔμελλε νὰ ἐλευθερωθῇ ὑπὸ τῆς Ρωσίας. Ἐλέγετο π.χ. ὅτι ἔφάνη ἀκτινοβόλος σταυρὸς ἐπὶ τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ ὅτι ματαίως οἱ Τούρκοι προσεπάθησαν νῦν ἀποδιώξουν τὸ θαυμάσιον σημεῖον. Τότε εἰς τὰ βουνά τῆς Πελοποννήσου ἔφαλλον τὸ ἔξης δημῶδες ὄσμα :

«Αὐδούῃ τούτῳ τὴν ἄνοιξη, δαγιάδες, δαγιάδες,

Τοῦτο τὸ καλοκαίρι, ὅσδε νάρθῃ δὲ Μόσκοβος

Νά φέρῃ τὸ σεφέρι Μωριά καὶ Ρούμελη».

Μετ' ὀλίγον ἔφθιασεν εἰς τὴν Οἴτυλον, τὸν λιμένα τῆς [1769] Μάνης, δὲ Θεόδωρος Ὁλόδωφ μὲ πέντε πολεμικὰ πλοῖα. Ὁ ϕωσσικὸς στόλος εἶχε παταπλεύσει ἀπὸ τὴν Βαλτικὴν εἰς τὴν Μεσόγειον διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Γιβραλτάρ. Τότε ἐπανεστάτησεν ἡ Πελοπόννησος. Βραδύτερον πατέπλευσε καὶ δὲ Ἀλέξιος Ὁρλόφ μὲ ἄλλα ἔξι πολεμικά, ἀλλ᾽ ἡ ϕωσσικὴ βοήθεια ἦτο ἀνεπαρκῆς διὰ

Αἰνατερίη Β'

Ἡ περίφημος αὐτοκράτειρα τῆς Ρωσίας, ἡ ὅποια ὑπέθαλπε τοὺς πόθους τῶν Ἑλλήνων περὶ ἀπελευθερώσεως καὶ τοὺς παρεζίνει εἰς ἐπιναστάσεις διὰ τὸ συμφέρον τῆς Ρωσίας.

τόσον μεγάλην ἐπιχείρησιν. Οἱ ἐπαναστάται ἐπετέθησαν κατὰ τῆς Τριπόλεως, τὴν δούιαν δὲν ἡμπόρεσαν νὰ κυριεύσουν.

‘Ο σουλτάνος τότε ἔστειλε 15 χιλ. Ἀλβανοὺς εἰς τὴν Πελοπόννησον, οἱ δποῖοι ἔπνιξαν εἰς τὸ αἷμα τὴν ἐπανάστασιν. Οἱ Ἀλβανοὶ ἐκνρίευσαν τὰς Πάτρας καὶ ἔσφαξαν 3 χιλ. κατοίκους μὲ τὸν ἀρχιεπίσκοπον. Πλησίον τῆς Κορώνης συνέτριψαν τοὺς Μανιάτας καὶ ἔσφαξαν 400 ἀπὸ ἀντούς. Οἱ Ῥῶσσοι τότε ἀπέπλευσαν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον καὶ ἀφῆσαν τοὺς Ἐλληνας εἰς τὴν τύχην των.

[1770] Μετὸ δύλιγον (Ιούνιος 1770) οἱ Ῥῶσσοι κατέστρεψαν τὸν τουρκικὸν στόλον εἰς τὸν λιμένα τοῦ **Τσεσμέ**, ἀπέναντι τῆς Χίου. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ὠφέλησε τοὺς Ἐλληνας. Οἱ Τούρκοι ἔκαμαν σφαγὰς εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἐλλάδος. Πρὸ πάντων ὅμως οἱ Ἀλβανοὶ ἦρήμιωσαν ὡς ἄγρια θηρία τὴν Πελοπόννησον, ὥστε οἱ κάτοικοι ἥναγκάσθησαν νὰ φύγουν εἰς τὰ βιονὰ καὶ τὰ σπίλαια. Αἱ σφαγαὶ καὶ ἡ λεηλασία τῆς χώρας διήρκεσαν ἐννέα ἔτη, ἔως ὅτου ὁ σουλτάνος διέταξε τοὺς Ἀλβανοὺς νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπέκουουσαν, ὁ Καπετάν πατᾶς **Χασάν** ἔστρεψε κατ’ αὐτῶν καί, διὰ νὰ τοὺς καταβάλῃ, ἔξήτησε τὴν βοήθειαν τῶν Ἕλλήνων δπλαζηγῶν. Ὁ Χασάν κατέστρεψε τοὺς Ἀλβανοὺς πλησίον τῆς Τριπόλεως. Ἀλλὰ παρασπονήσας ἐπετέθη καὶ κατὰ τῶν δπλαζηγῶν. Τότε θῦμα τῆς τουρκικῆς ἀπιστίας ἔπεσεν ὁ ἐκ Γορτυνίας ἀρματωλὸς **Κωνσταντίνος Κολοκοτρώνης**, πατὴρ τοῦ Θεοδώρου Κολεκοτρώνη.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΑΤΣΩΝΗΣ

Τὸ 1788 ἡ Αἰγατερίνη ἔκαμε νέον πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας. Ἡ τσαρīνα ἔχριζολούμει νὰ ἔχῃ τὸν παλαιὸν πόδον νὰ κυριεύσῃ τὴν Κωνστολίν. Διὰ τοῦτο τὸν ἔγγονόν της ὀνόμασε Κωνσταντίνον· γαὶ ὀνειρεύετο νὰ τὸν ἀναβιβάσῃ εἰς τὸν θρόνον τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Ἡ Αἰγατερίνη προσεπάθησε νὰ παρασύῃ πάλιν τοὺς Ἐλληνας. Ἀλλ’ οἱ Ἐλληνες δὲν ἔκινήθησαν αὐτὴν τὴν φοράν.

‘Αλλὰ τὸ 1790 ἐνεφανίσθη ὁ περίφημος **Δάμπρος Κατσώνης** εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Ὁ Κατσώνης **[1790]** κατήγετο ἀπὸ τὴν Λεβάδειαν καὶ ἦτο λοχαγὸς εἰς τὸν ὁσσικὸν στρατόν. Απὸ τὴν Ῥωσίαν κατέβη εἰς τὴν Τεργέστην καὶ ἀφοῦ ἔξωπλισε μικρὸν στόλον μὲ συνεισφορὰς τῶν Ἐλλήνων, ἤρχισε

νὰ κάμην ἐπιδρουάς εἰς τὸ Αἴγαίον καὶ ἐντὸς δλίγον ἔγινεν ὁ τρόμος τῶν Τούρκων. Συνέλαβε πολλὰ τουρκικὰ πλοῖα καὶ, ἀφοῦ ηὗξησε τὸν στόλον του εἰς 16 πλοῖα, συνεκρούσθη ἐπανειλημένως μὲ τὸν τουρκικὸν στόλον καὶ ἔτρεψεν αὐτὸν εἰς φυγήν. Ὁ σουλτάνος διὰ νὰ προσελκύσῃ αὐτόν, ἔστειλε κολακευτικοτάτην ἐπιστολήν, τὴν δόπιαν εἶχε γράψει ὁ διεμηνεὺς τοῦ στόλου Στέφανος Μαυρογένης, καὶ ὀνόμαζεν αὐτὸν ἀνδρείοτατον ἥρωα καὶ γενναῖον Λάμπρον Κατσώνην.

Ο Κατσώνης ἐπεβίβασεν εἰς τὰ πλοῖά του τὸν περίφημον ἀρματωλὸν Ἀνδρῖτσον μὲ 500 παλληράρια καὶ ἐπετέθη κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου μεταξὺ Ἀνδρου καὶ Εὐβοίας. Ἀλλὰ τότε κατέφθασεν ὁ ἀλγερινὸς στόλος καὶ ὁ Λάμπρος εὑρέθη μεταξὺ δύο πυρῶν καὶ ὑπέστη μεγάλην καταστροφήν.

Κατὰ τὴν κρίσιμην ἐκείνην στιγμὴν οὐδεὶς ἡθέλησε νὰ βοηθήσῃ τὸν τολμηρὸν καταδρομέα. Ἡ τσαρīνα ἔκαμε εἰδοήνην μὲ τὴν Τουρκίαν καὶ διέταξε αὐτὸν νὰ παύσῃ τὰς ἐχθροποραξίας. Ἀλλ. ὁ Κατσώνης δὲν ὑπέκυνε, Κατέλαβε τὴν ἀκτὴν τοῦ Ταινάρου ἐγκατέστησεν ἐκεῖ τὸν Ἀνδρῖτσον καὶ ἤρχισε πάλιν τὰς ἐπιδρομάς του. Ἀλλ. ὁ μπέης τῆς Μάρνης ἡτείλησεν ὅτι θὰ ἐπιτεθῇ ἐναντίον του καὶ οἱ Τούρκοι προσέβαλον αὐτὸν ἀπὸ τὴν θάλασσαν μὲ Ισχυρὸν στόλον. Ο Κατσώνης κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ εἰς τὴν Ἰθάκην καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ρωσίαν. Ο δὲ Ἀνδρῖτσος καταδιωκόμενος ἀπὸ τοὺς Τούρκους διέσχισεν ὅλην τὴν Πελοπόννησον καὶ μετὰ πεισματώδη ἀγῶνα διεσώθη εἰς τὴν Κεφαλληνίαν. Ἀλλ. οἱ Ἐνετοὶ πάρδωσαν αὐτὸν εἰς τοὺς Τούρκους, οἱ δποῖοι τὸν μετέφεραν εἰς τὴν Κωνιτόλιν καὶ ἀφοῦ τὸν ἤβασάνισαν οἰκτῷσ, τὸν ἐφόνευσαν.

Αλλὰ τὰ κατωρθώματα τοῦ πειρατοῦ καὶ τοῦ κλέφτου διετηρούμεθαν εἰς τὴν μνήμην τῶν Ἐλλήνων καὶ τὰ δημοτικὰ ἔμματα ἔμνησαν τὰ κατορθώματά των καὶ ἔθρηνησαν τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ Ἀνδρῖτσου. Ἡ Αἰκατερίνη ἀφοῦ ἔκλεισε εἰδοήνην μὲ τὴν Τουρκίαν, ἐλησμόνησε τοὺς Ἐλληνας. Διὰ τοῦτο οἱ Ρῶσσοι ἔχασαν τὰς συμπαθείας τῶν Ἐλλήνων, ὅσαι διατηροῦντο μετὰ τὰ παθήματα τοῦ 1769. Οἱ Ἐλληνες τότε ἐστράφησαν πρὸς τὴν Γαλλίαν, ὅπου εἶχεν ἀρχίσει ἡ μεγάλη ἐπανάστασις καὶ συνέβαινον καταπληκτικὰ γεγονότα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

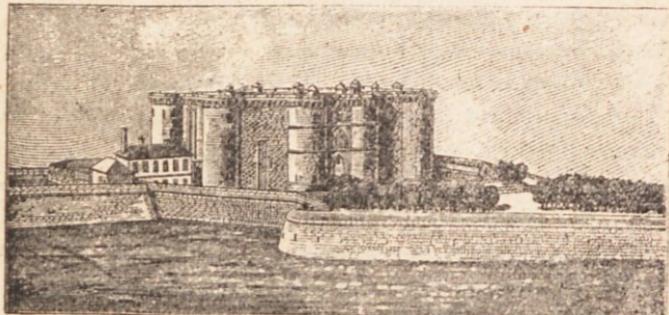
ΠΑΡΑΜΟΝΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

31

Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Αἱ ἵδεαι περὶ τῆς κυριαρχίας τοῦ λαοῦ, περὶ ἴσοτητος καὶ ἔλευθερίας τῶν ἀνθρώπων, διεδόμησαν, καθὼς εἴδομεν, εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα. Μεγάλην ἐπίδρασιν εἶχον καὶ εἰς τοὺς Ἑλλήνας. Ἀλλὰ κορίως ἴσχυρος ἀναβρασμὸς ὑπῆρχεν εἰς τὴν Γαλλίαν κατὰ τῶν καταχρήσεων τῆς ἀπολυταρχίας.

Ο βασιλεὺς *Λουδοβίκος Ι* ἐπειδὴ εὑρίσκετο εἰς μεγάλην

Ἡ Βαστίλη

Τὸ φρούριον τῆς Βαστίλης ἐκτίσθη κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα. Γύρῳ ἔχει ἴσχυρὸν τεῖχος καὶ τάφρον. Ή μανία τοῦ λαοῦ ἐστριψη φρούριον κατὰ τοῦ φρούριον αὐτοῦ, διότι ἔστε ἐφυλακίζοντο διέχθυοι τοῦ ἀπολυταρχικοῦ κυβεστότος καὶ ὅλοι οἱ φιλελεύθεροι ἀνθρώποι, οἱ δόποιοι ἐπεπτον εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ βασιλέως καὶ τῶν εὐγενῶν. Τὸ φρούριον ἐξηριεύθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ κατεργάφη (14 Ἰουνίου 1789).

οἰκονομικὴν στενοχωρίαν, προσεκάλεσε τὸ 1789 τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν τριῶν κοινωνικῶν τάξεων, τῶν εὐγενῶν, τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, διὰ νὰ σκεφθοῦν πῶς ἡτο δυνατὸν νὰ διορθώσουν τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους. Ἀλλ᾽ οἱ ἀντιπροσώποι τοῦ λαοῦ ἥλθον μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ καταργήσουν τὴν ἀπολυταρχίαν. Διὰ τοῦτο ἀπὸ τὴν πρώτην συνεδρίασιν ἐφιλονίκησαν μὲ τοὺς ἀντιπροσώ-

ποις τῶν ἄλλων τάξεων, ἐκήρυξαν ὅτι αὐτοὶ μόνοι ἀντιπροσωπεύουν τὸν γαλλικὸν λαὸν καὶ ἀπετέλεσαν ἐν σῶμα, τὸ ὅποιον ὠνόμασαν **'Εθνοσυνέλευσιν**. Ὁ βασιλεὺς ἤθελησε νὰ διαλύσῃ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν διὰ τῆς βίας. Ἀλλὰ τότε ἔξηγέρθη ὁ λαὸς τῶν Παιονίων, διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν, καὶ ἐπετέμη κατὰ τοῦ φρουρίου τῆς **Βασιλλῆς**, τὸ **[1789]** ὅποιον κατέστρεψεν. Τότε ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἐκήρυξε τὰ δικαιόματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ συνέταξε τὸν θεμελιώδη νόμον, κατὰ τὸν

Ἐπίθεσις πατὰ τοῦ Κεραμεικοῦ

Σκηνὴ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ λαός ἐπιτίθεται κατὰ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Κεραμεικοῦ καὶ προσπαθεῖ μὲ κανόνια νὰ τὰ καταστρέψῃ. Είναι ὡπλισμένοι μὲ ἀρόντια, ἐνῷ ἀριστερά εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ ἀνακτόρου φαίνονται οἱ φρουροὶ τοῦ βασιλέως, οἱ ὅποιοι πυροβόλοιν ἐναντίον τοῦ λαοῦ (10 Αὔγ. 1792).

ὅποιον ἔπρεπε νὰ κυβερνηθῇ εἰς τὸ ἔξης ἡ Γαλλία. Τὰ προνόμια κατηγορήθησαν, οἱ δὲ κάτοικοι ἐκηρύχθησαν ἵσοι. Ἡ ἀνωτάτη ἔξουσία ἐδόθη εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ, δηλαδὴ εἰς τὴν Βουλήν. Ὁ βασιλεὺς εἶχε μόνον τὴν ἐπελεστικὴν ἔξουσιαν. Ὁ νόμος ὠνομάσθη **Σύνταγμα**, τὸ δὲ νέον πολίτευμα **Σύνταγματικὸν** καὶ ἡ πρώτη ἐθνοσυνέλευσις **Σύντακτική**; διότι συνέταξε τὸ σύνταγμα.

ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Μὲ τὴν περίφημον κήρυξιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου· ἡ Ἐθνοσυνέλευσις τῆς Γαλλίας ἡδη̄ησε νὰ διαλαλήσῃ εἰς δλον· τὸν κόσμον δτὶ πᾶς ἄνθρωπος ἔχει δικαιώματα, τὰ δποὶα πρέπει νὰ σέβωνται οἱ κυβερνῆται. Τὰ κυριώτερα σημεῖα τῆς διακηρύξεως εἶναι τὰ ἔχη:

1) Οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐλεύθεροι καὶ δλοι ἔχον τὰ ἴδια δικαιώματα. "Ολοὶ οἱ πολῖται ἡμποροῦν νὰ φθάσουν εἰς δλα τὰ ἀξιώματα καὶ εἰς δλας τὰς θέσεις, ἀμετεῖ νὰ εἶναι ίσανοι. (Ποὶν τὰς θέσεις καὶ τὰ ἀξιώματα ἐλάμβανον οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ κληρικοί).

Μαρά

Δαντόν

Ροβοσπιέρ

Οἱ τρεῖς ἔχειντες ἄνδρες τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, οἱ δποῖοι ἡθέλησαν νὰ ἔχαπανίσουν κάθε ὥγος τοῦ ἀπολυταρχικοῦ καθεστώτος καὶ νὰ ἴδρυσουν Δημοκρατίαν. Εφάνησαν πολὺ σκληροί, ἀλλ' ἐπωσαν τὴν Γαλλίαν, ὅταν ἔκινδυνεν ἀπὸ τοὺς ἔωτεροικούς, ἔχθρούς.

2) Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ φυλακισθῇ κανεὶς ἄνευ δικαστικῆς ἀποφάσεως καὶ τότε μόνον φυλακίζεται, ἀν ἔχῃ παραβῆ νόμου τινά. (Ποὶν δ βασιλεὺς καὶ οἱ ἀρχοντες ἐφυλάκιζον δποιον ἡθελον).

3) Πᾶς πολίτης δύναται νὰ ἔχῃ δποιαν ὅρησκείαν θέλει. "Εγει τὸ δικαίωμα νὰ διμιλῇ, νὰ γράφῃ καὶ νὰ δημοσιεύῃ δτὶ θέλει. "Αν κάμη κατάργησιν, θὰ τιμωρηθῇ συμφόνως πρὸς τοὺς νόμους. ("Άλλοτε τὸ κράτος ὠριζε τὴν θρησκείαν, τὴν δποιαν ἐπρεπε νὰ ἔχουν οἱ ὑπήκοοι. Δὲν ἡδύνατο κανεὶς νὰ ἐκφράσῃ ἐλευθέρως τὴν γνώμην του καὶ νὰ δημοσιεύσῃ βιβλίον).

4) Η κυριαρχία ἀνήκει εἰς τὸν λαόν, ἀπὸ τὸν δποῖον προέρχεται πᾶσα ἄλλη ἔξουσία.

5) Οἱ νόμοι τοῦ κράτους πρέπει νὰ γίνωνται μὲ τὴν θέλησιν ὅλων. (Ἄλλοτε νόμος ἡτοῦ ηθέλησις τοῦ βασιλέως. Τώρα τοὺς νόμους κάμινουν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ, δηλαδὴ ἡ βουλῆ).

6) Ὄλοι οἱ πολῖται εἰναι ὑποχρεωμένοι νὰ πληρώνουν φόρους. (Ποὶν οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ κληρικοὶ δὲν ἐπλήρωνον φόρους).

7) Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ ὅρίζουν τοὺς φόρους καὶ φροντίζουν νὰ ἔξοδεύωνται διὰ τὸ καλὸν τοῦ κράτους. (Ο βασιλεὺς λοιπὸν δὲν δύναται νὰ σπαταλῇ τὸ χρῆμα ὅπως αὐτὸς θέλει καὶ γιορτὶς νὰ δίδῃ λόγον εἰς κανένα).

ΕΞΑΠΑΛΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΩΝ ΙΔΕΩΝ

Άλλ' ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ εὐγενεῖς δὲν ὑπετάχθησαν εἰς τὴν ἀέλησιν τοῦ λαοῦ καὶ συνεννοήθησαν μὲ τοὺς ἐχθροὺς τῆς Γαλλίας, διὰ νὰ καταργήσουν τὸ νέον πολίτευμα. Μὲ τὴν ὑποκίνησιν αὐτῶν ἡ Ανστρία, ἡ Πρωσία καὶ ἄλλοι ἀπολυταρχικοὶ ἡγεμόνες τῆς Γερμανίας ἐκήρυξαν πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ ἔδαφός της. Άλλ' ὁ γαλλικὸς λαὸς ἐξηγέρθη ὡς εἰς ἄνθρωπος, ἡ νεολαία ἔλαβε τὰ ὅπλα καὶ ἀπέκρουσε τοὺς ἐχθρούς. Ἀπὸ τότε οἱ Γάλλοι ἀνέλαβον νὰ διαδώσουν τὰς νέας ἰδέας εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ νὰ ἐγκαταστήσουν παντοῦ τὸ φιλελεύθερον πολίτευμα. Εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην οἱ λαοὶ ἤκουσαν μὲ βιθεῖαν συγκίνησιν τὸ κήρυγμα τῶν Γάλλων, ἀλλ' οἱ ἡγεμόνες καὶ αἱ κυβερνήσεις ἦσαν κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ κατεδίωκον τοὺς ὀπαδοὺς τῶν νέων ἰδεῶν.

Εἰς Παρισίους συνῆλθε νέα ἐπαναστατικὴ ἐθνοσυνέλευσις, πολὺ δρμητικωτέρα τῆς πρώτης, ἡ ὅποια κατεδίκασεν εἰς θάνατον τὸν βασιλέα καὶ ἐκήρυξε τὴν δημοκρατίαν. Τότε τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν νεαρῶν στρατηγῶν διέβησαν τὰ σύνορα τῆς Γαλλίας μὲ τὸ σύνθημα πόλεμος εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ἐθῆκη εἰς τὰς καλύβας καὶ εἶχον μεγάλας ἐπιτυχίας, διότι οἱ στρατιῶται τῶν ἀλλων ἡγεμόνων δὲν ἐπολέμουν μὲ προθυμίαν ἐναντίον τῶν Γάλλων, τοὺς ὅποιους ἐθεώρουν ἐλευθερωτάς. Άλλ' ἡ Ἀγγλία ἐκήρυξεν ἀμείλικτον πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας καὶ συνήννωσεν ἐναντίον τῆς τὰ κυριώτερα κράτη τῆς Εὐρώπης, τὴν Αυστρίαν, τὴν Πρωσίαν, τὴν Ρωσίαν κλπ. Οἱ Γάλλοι διώρισαν τότε ἀνώτατον ἀρχιστράτηγον τὸν Ναπολέοντα Βοναπάρτην, δ

· ὅποιος εἶχε διακριθῆ εἰς πολέμους καὶ εἶχε τὴν φήμην μεγάλου στρατηγάτου.

Ο Μέγας Ναπολέων

Η είσιν μᾶς δειγνύει πῶς ἦτο ὁ Ναπολέων, ὅταν ἦτο στρατηγός εἰς ἡλικίαν 28 ἔτῶν. Εἰς τὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου διακρίνομεν ὅλα τὰ μεγάλα προτερόγυματα τοῦ ἀνδρός, ὁ ὅποιος κατόπιν ἔγινεν αὐτοκράτωρ, ἴδουσε μεγάλην αὐτοκρατορίαν καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ γίνῃ κοσμοκράτωρ.

Ο Ναπολέων ἔλαβε κατ' ἀρχὰς τὰν τίτλον τοῦ *Πρωτόν* Υπάτου καὶ βραδύτερον, ἀφοῦ ἐδοξάσθη εἰς τὸν πολέμους, ἀνεκρι-

φύκη Αὐτοχράτωρ τῶν Γάλλων. Ὁ Ναπολέων ἦτο δαιμόνιος στρατιώτικος καὶ ἐπιτηδειότατος διπλωμάτης, εὑφνέστατος καὶ ἀκούφαστος. Ἐνίκησεν εἰς μεγάλας καὶ περιφήμους μάχας τοὺς ἔχθρούς του καὶ κατέστρεψε τὰ στρατεύματα τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης. Ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Πρωσσία ἡγαγκάσθησαν νὰ ὑποσιεύσουν εἰς τὰ θελήματα τοῦ μεγάλου στρατηγού. Τοιουτοῦτο γένεται πως ὁ Ναπολέων ἴδρυσε μεγάλην αὐτοχρατορίαν, ἥ δοπιά περιέλαβε μέγα μέρος τῆς Εὐρώπης. Ἀλλὰ κατὰ τὴν περίφημον ἐκστρατείαν ἐναντίον τῆς Ρωσίας ὑπέστη μεγάλην καταστροφήν. Τότε συνηρώθησαν οἱ ἔχθροι τοῦ, εἰσέβαλον εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰσῆλθον εἰς Παρισίους καὶ ἡγάγασαν τὸν Ναπολέοντα νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς Ἀγγλούς, οἱ δοποὶ τὸν μετέφερον εἰς τὴν νῆσον Ἀγίαν Ελένην, ὅπου ἀπέθανεν.

ΕΡΑ ΣΥΜΜΑΧΙΑ

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Εὐρώπην ἐπεκράτησαν οἱ ἀπολυταρχικοὶ ἡγεμόνες. Εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας ἀνῆλθεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀποκεφαλισθέντος βασιλέως Λουδοβίκου ΙΗ' καὶ εἰς ἄλλα μικρότερα κράτη ἐπανῆλθον οἱ ἡγεμόνες, τοὺς δοποίους εἶχεν ἐκδιώξει ὁ Ναπολέων. Τότε ἐπεκράτησεν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην ἡ ἀπολυταρχία καὶ κατεδιώχθησαν οἱ δπαδοὶ τῶν νέων ἰδεῶν. Οἱ τοεῖς νικηταὶ ἡγεμόνες, ὁ αὐτοχράτωρ τῆς Ρωσίας Ἀλέξανδρος, ὁ αὐτοχράτωρ τῆς 1815 Αὐστρίας καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἐσχημάτισαν τὴν **Τεράν Συμμαχίαν**, ἥ δοπιά εἶχε σκοπὸν νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἀπολυταρχίαν καὶ νὰ κατατίξῃ τὰ κινήματα ὑπὲδο ἐλευθερίας. Ἡ ψυχὴ τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας ἦτο ὁ περίφημος πρωθυπουργὸς τῆς Αὐστρίας **Μέττερνιχ**, ὁ δοποὶ ἐμίσει θανασίμως τοὺς δπαδοὺς τῶν νέων ἰδεῶν καὶ μὲ μεγάλην ἐπιτηδειότητα ἡγωνίσθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη, διὰ νὰ διατηρήσῃ τὸ παλαιὸν καθεστώς.

ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οταν ἱκρούσθη τὸ κίρωγμα τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, βαίθεια συγκίνησις διεπέρασεν ἀπὸ ἄκρους εἰς ἄκρους τὴν Ελλάδα: Ἡ κίρρυξις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἔκαμε μεγάλην αἰσθησιν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν δούλων Ελλήνων, οἱ δοποὶ ὑπὸ τὴν τόνως κακὴν δεσποτείαν εἶχον χάσει δλα τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα. Ο

ελληνες φοιτηται των εὐρωπαϊκων Πανεπιστημίων ἔγιναν θεο-
μοὶ δπαδοὶ τῶν νέων ἰδεῶν καὶ δλαι αἱ κοινωνικαὶ τάξεις τῆς Ἑλ-
λάδος ἐπόθουν τὴν ἀφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν τούτων εἰς τὴν Ἀνα-
τολήν. Βραδύτερον δ Κολοκοτρώνης εἶπεν δτι ἡ Γαλλικὴ ἐπα-
νάστασις ἐσήμαινεν ὡς «σάλπιγξ τῆς ἐσχάτης κρίσεως δτι ἐγγίζει
ἡ ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας». Οἱ Ἐλληνες τότε, οἱ δποῖοι εἰχον πι-
κρὰν πεῖραν τῆς ἁστικῆς προστασίας, ἐστράφησαν πρὸς τὴν
Γαλλίαν καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐπερίμενον τὴν ἐλευθερίαν των. Μὲ μεγά-
λην συγκίνησιν ἤκουον τὰς νίκας τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἐνόμιζον
δτι δ ἐνδοξος αὐτοκράτωρ θὰ στραφῇ ἐντὸς δλίγου κατὰ τῆς
Τουρκίας, διὰ νὰ διαλύσῃ τὸ κράτος τοῦ Σουλτάνου καὶ νὰ ἐλευ-
θερώσῃ τοὺς χριστιανοὺς τῆς Βαλκανικῆς.

ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ

Ο ἄνθρωπος, δ δποῖος ἡσθάνθη βαθύτερον ἀπὸ δλους τὴν
ἐπίδρασιν τὴν γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἡτο δ **Ρήγας δ Φεραῖος**.
Ο **Ρήγας** ἐγεννήθη εἰς τὸ Βελεστίνον τῆς Θεσσαλίας, τὰς ἀρχαίας
Φεραῖς. Ἡτο κατ' ἀρχὰς διδάσκαλος εἰς τὰ χωρία τοῦ Πηλίου. Ἄλλ
ἐπειδὴ ἐζήτει μεγαλυτέραν ἐλευθερίαν, ἐπῆγεν εἰς τὸ Βουκουρέ-
στιον, δπου ἔγινε γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος. Ὁταν ἐξερράγη ἡ
γαλλικὴ ἐπανάστασις, ἐλαβε τόσον ἐνδιαφέρον δι' αὐτήν, ὥστε
ἔμαθε τὴν γαλλικήν, διὰ νὰ παρακολουθῇ καλύτερον τὰ μεγάλα
γεγονότα. Ο **Ρήγας** ἡτο ἔξαιρετικὸς ἀνθρωπος. Είχε ψυχήν θεο-
μοτάτην, μεγάλην φιλομάθειαν καὶ πίστιν εἰς τὸ μέλλον τοῦ
ἔθνους. Ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἡτο τόσον μεγάλη,
ὥστε ἥθελε ν' ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τῶν μισητῶν ζυγὸν τοῦ σουλτάνου.
δχι μάνον τοὺς διογενεῖς του, ἀλλὰ καὶ δλους τοὺς χριστιανοὺς
τῆς Ἀνατολῆς. Διὰ τοῦτο εἰς ἔνα ποίημά του παρακινεῖ Βουλ-
γάρους, **Ἀρβανίτας**, **Σέρβους**, **Ρωμιούς**, **Νησιώτας**, **Ηπειρώτας**
νὰ ζώσουν τὸ σπαθὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν.

Εἰς τὸ Βουκουρέστιον ἐσχημάτισε μυστικὴν ἐπαναστατικὴν
ἐταιρείαν, ἡ δποία σκοπὸν εἶχε νὰ προετοιμάσῃ τὴν ἐπανάστασιν.
Κατήκησε πολλοὺς ἐπιφανεῖς **Ἐλληνας**, ἐμπόρους, ὁπλαρχηγούς,
κληρικοὺς πτλ. Λέγεται δὲ ὅτι κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν πασᾶν
τοῦ Βιδινίου **Πεσβάρογλου** νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ κίνημα. Ο **Ρήγας**
ἐψαλε τοὺς πόθους, οἱ δποῖοι ἐπλημμύριζον τὴν ψυχήν του, εἰς

τὰ ἀπλᾶ καὶ ἐκφραστικὰ ποιήματά του. Τὸ γνωστότερον ἀπ' αὐτὰ εἶναι δὲ λεγόμενος Θούρως.

«Ως πότε παλληκάρια νὰ ζῶμεν στὰ στενά,

μονάχοι σὰν λιοντάρια στὲς ράχες στὰ βούνα» κ.τ.λ.

Ο Ρήγας ἐπῆγεν εἰς τὴν Βιέννην, ὅπου κατήχησε πολλοὺς διμογενεῖς, ἔξέδωκε τὴν Χάρταν τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κων]πολιν καὶ ἐτύπωσε τὰ ποιήματά του. Ἀπ' ἐκεῖ ἔστειλε προκήρυξιν εἰς τοὺς Ἑλληνας καὶ τοὺς προέτρεπε νὰ ἐπαναστατήσουν. Μετ' ὀλίγον ἐπῆγεν εἰς τὴν Τεργέστην μὲ τὸν σκοπὸν νὰ περάσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ συναντήσῃ τὸν Ναπολέοντα. Ο Ρήγας ἐφαντάζετο, ὅπως καὶ ἄλλοι Ἑλληνες, ὅτι ἡτο δυνατὸν νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ πόθου του μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Ναπολέοντος. Ἄλλος δὲ αὐτοριακὴ ἀστυνομία τὸν συνέλαβε μὲ ἔξ συντρόφους του καὶ τὸν ἔστειλεν εἰς τὴν Βιέννην. Ἐκεῖ ὑπεβλήθη εἰς αὐτηροτάτην ἀνάκρισιν, κατόπιν παρεδόθη εἰς τὸν πασᾶν τοῦ Βελιγραδίου καὶ ἐφονεύθη τὸν Μάιον τοῦ 1798.

1798

Ρήγας Φεραίος

Οι Ἑλληνες δὲν ἔπανσαν νὰ ἐλπίζουν βοήθειαν ἀπὸ τὸν Ναπολέοντα καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ρήγα. Ἄλλος δὲν κατεστράφη δὲ Ναπολέων καὶ ἐπεχράτησαν οἱ ἀπολυταρχικοὶ ἥγειμόνες, ἔτεισθησαν δὲν ἔπρεπε νὰ περιμένουν ξένην βοήθειαν, ἀλλὰ μόνοι των ν' ἀναλάβουν τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν Τούρκων.

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ ΚΑΙ ΣΟΥΛΙ

36

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ περίφημοι ἀγῶνες τοῦ Σουλίου κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ὕψωσαν τὸ φρόνημα τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐνίσχυσαν τὴν

Α. Λαζάρου, *Ιστορία Γ' Ἑλληνικοῦ*

8

πεποίθησιν ὅτι ἡτο δυνατὸν ν' ἀντιμετωπισθεῖν μὲ τοὺς Τούρκους μόνοι.

Οἱ Σουλιῶται ἦσαν ἀλβανοὶ χωιστιανοί. Τὸν 17ον αἰώνα καταπεζόμενοι ἀπὸ τοὺς Τούρκους κατέφυγον εἰς τὰ ἀπόκρημνα βορρὰ τοῦ Σουλίου εἰς τὴν Ν. Ἡπειρον, δώδεκα ὥρας μαρχάν τῶν Ιωαννίνων. Ἐκεῖ ἔδουσαν στρατιωτικὴν κοινότητα, ἡ οποίᾳ ἀπετελεῖτο κατ' ἀρχὰς ἀπὸ τέσσαρα χωρία, βραδύτερον ἀπὸ ἑνδεκα. Οἱ Σουλιῶται ἦσαν κυρίως ποιμένες, ἀλλ᾽ ἐπεδίδοντο καὶ εἰς τὴν λαστείαν καὶ εἶχον ἀποκτήσει τὴν φήμην τολμηρῶν πολεμιστῶν.

Οἱ δὲ μωαμεθανοὶ ἀλβανοὶ τῶν περιχώρων πολλάκις εἴζον δοκιμάσει τὴν τόλμην τῶν. Η κοινότης τον είχεν αὐτοδιοίκησιν, τὴν ὧδοιαν ἀνεγνώριζεν δοσιλτάνος καὶ ἐπεστήριζε, διότι τοὺς ἔχοιειστο πολλάκις ἐναντίον τῶν ἀνιστάκτων ἀλβανῶν. Η φύσις τῆς χώρας καὶ αἱ συγκαταστάσεις τοὺς εὔπολες μὲ τοὺς Ἀλβανοὺς τοὺς εἴζον κάμει τραχεῖς καὶ πολεμικούς. Καὶ αὗται αἱ γινναῖκες τῶν ἐγνώριζον νὰ πολεμοῦν.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰώνος ὁ πασᾶς τῶν Ιωαννίνων Ἀλῆς δ Τεπελενλῆς εἴχεν ἀποκτήσει μεγάλην δύναμιν καὶ ἡτο περιβόητος διὰ τὴν πονηρίαν, τὴν τόλμην καὶ τὰς βιαιοπραγίας τον. Ο Ἀλῆς είχε σχέδιον νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἔσονσίαν του εἰς ὅλην τὴν Ἀλβανίαν, Ἡπειρον, Μακεδονίαν καὶ Ἑλλάδα καὶ νὰ γίνη ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸ σουλτάνον. Διὰ τοῦτο συνέτριβε πᾶσαν ἀντίστασιν, τὴν δροίαν εὑρισκεν εἰς αὐτὰ τὰ μέρη. Πολλοὶ ἀλβανοὶ μπέηδες, πολλοὶ ἔλληνες κλέψται καὶ πολ-

*Αλ., πασᾶς

τῶν Ιωαννίνων Ἀλῆς δ Τεπελενλῆς εἴχεν ἀποκτήσει μεγάλην δύναμιν καὶ ἡτο περιβόητος διὰ τὴν πονηρίαν, τὴν τόλμην καὶ τὰς βιαιοπραγίας τον. Ο Ἀλῆς είχε σχέδιον νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἔσονσίαν του εἰς ὅλην τὴν Ἀλβανίαν, Ἡπειρον, Μακεδονίαν καὶ Ἑλλάδα καὶ νὰ γίνη ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸ σουλτάνον. Διὰ τοῦτο συνέτριβε πᾶσαν ἀντίστασιν, τὴν δροίαν εὑρισκεν εἰς αὐτὰ τὰ μέρη. Πολλοὶ ἀλβανοὶ μπέηδες, πολλοὶ ἔλληνες κλέψται καὶ πολ-

Ιαὶ κοινότητες μωαμεθανικαὶ καὶ ἑλληνικαὶ ἐδοκίμασαν τὴν σκληρότητά του.

Οταν ἐτελείωσεν ὁ δεύτερος ωσσοτουρκικὸς πόλεμος, ὁ Αλῆς παρέστησεν εἰς τὸν σουλτάνον τὸ Σοῦλι ὅτι ἡτο φωλεὰ ἡγετῶν καὶ προδοτῶν καὶ ἐπέτυχε νὰ λάβῃ σουλτανικὸν φιρμάνι, μιὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Σουλιώτας. Είχε δὲ σκοπὸν νὰ ἔξαφανίσῃ τὸν μικόδον ὀρεινὸν λαόν, ὁ δοτοῖς ἡτο ἐμπόδιον εἰς τὰ σκέδιά του. Τὸ Σοῦλι τότε ἥριθμει 2500 πολεμιστάς. Ο Ἀλῆς ἔκαμε φεῖς ἐκστρατείας κατὰ τοῦ Σουλίου.

Τὸ 1791 ἐπεχείρησε τὴν πρώτην ἐκστρατείαν. Αλλὰ οἱ 3 χιλ. Ἀλβανοί, τοὺς δποίους ἔστειλε κατὰ τοῦ Σουλίου, δὲν ἐτόλμησαν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν ἀγρίαν ὀρεινὴν ζώραν 1791 καὶ διεσποράσθησαν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Παραμυθίας, τὴν δποίαν ἀλεγχλάτησαν. Οι Σουλιώται τὸν κατεδίωξαν μέχρι τῆς πεδιάδος τῶν Ἰωαννίνων.

Μετὰ ἐν ἔτος, τὸ 1792, ἐπετέθη μὲ μεγαλυτέρας δυνάμεις. Αὐτὴν τὴν φοράν μεταχειρίσθη δόλον. Διέδωτεν ὅτι ἐκστρατεύει κατὰ τοῦ Ἀργυροχώραστρου καὶ προσεκάλεσεν εἰς βοήθειαν τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Σουλιωτῶν. Ο **Δάμπρως Τζαβέλλας** ἥλθε μὲ 70 ἄνδρας καὶ μὲ τὸν υἱὸν τοῦ Φῶτον. Αλλ᾽ ὁ Ἀλῆς συνέλαβε τοὺς Σουλιώτας καὶ ἐστράφη κατὰ τῆς πατρίδος των. Τὸ Σοῦλι ὅμως ἀπέκρουσε πάλιν τοὺς Ἀλβανοὺς τοῦ δολίου πασᾶ. Ο Ἀλῆς ἀπέγινε τότε τὸν Λάμπρον, ὁ δποίος τοῦ ἔδωσε τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ ὑποτάξῃ τὸ Σοῦλι. Αλλ᾽ ἐκεῖνος ἐπλήρωσε τὸν δόλον διὰ δόλου καὶ ἔστειλεν ἴβριστικὴν ἐπιστολὴν εἰς αὐτόν. Ο 1792 Ἀλῆς προσέβαλε τότε ὁ Ἰδιος ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ τοῦ Σοῦλι. Αλλ᾽ οἱ στρατιῶται του κατελήφθησαν ἀπὸ τρόμουν καὶ ὁ Ἰδιος ὁ πατᾶς ἔφυγε πανικόβλητος εἰς τὰ Ἰωαννίνα. Αὐτὴ εἶναι ἡ περίφημος φυγὴ τοῦ Ἀλῆ, τὴν δποίαν ἔψαλεν ὁ Βαλλωρίτης. Ο Ἀλῆς ἤναγκάσθη νὰ εἰρηγνεύσῃ καὶ ἀπέδωσ τὸν Φῶτον καὶ τοὺς Σουλιώτας.

Ἐπὶ δικτῷ ἔτη οἱ Σουλιώται ἔμειναν ἀνενόχλητοι. Τὸ 1800 δημιώς ὁ Ἀλῆς ἐπεχείρησε τὴν τελευταίαν ἐκστρατείαν. Αὐτὴν τὴν φοράν ἀρχηγὸς τῶν Σουλιωτῶν ἦτο ὁ **Φῶτος Τζαβέλλας**. Ἐφοδος ἀπεκφούσθη πάλιν, ἀλλ᾽ ὁ Ἀλῆς ἀπέκλεισε τὸ Σοῦλι, ἀφοῦ κατεσκεύασεν ὠχρωμένους πύργους εἰς τὰς στενοπορίας. Ο ἀνισος ἀγῶν διήρκεσε τρία ἔτη. Οι Σουλιώται πιεζόμενοι ἀπὸ

1803 πεῖναν ἡγαγκάσθησαν τὸ 1803 νὰ συνθηκολογήσουν μὲ τὸν ὄρον νὰ ἐγκαταλείψουν ἔνοπλοι τὰ χωρία των.

Διηγημένοι εἰς τοία σώματα περίπου ἀπὸ χιλίοις ἔξηλθον ἀπό τὰ χωρία των καὶ διημύνοντο εἰς τὴν Πάργαν, διὰ νὰ διαπεριφαιωθοῦν εἰς τὰς Ἰονίους νῆσους. Εἰς τὸ Σοῦλι ἔμεινεν ὁ καλόγηρος **Σαμουήλ**, ὁ ὑπεραπιστής τοῦ ὀχυρωμένου βράχου, ὁ δποῖος ἐλέγετο Κιοῦζι, μὲ πέντε συντρόφους. "Οταν δὲ οἱ Ἀλβανοὶ εἰσήρχοντο εἰς τὸ ὄχυρον του, ἀνετίναξε τὰ ὑπολειπόμενα πολεμεφόδια καὶ ἐτάφη μὲ τοὺς συντρόφους του καὶ τοὺς Ἀλβανούς. Τοῦτο δὲ Ἀλῆς ἐθεωρήσεν ὡς παράβασιν τῆς συνθήκης καὶ

Tὸ Σοῦλι

ἐπετέθη κατὰ τῶν Σουλιώτῶν. Οἱ Ἀλβανοὶ ἀπέκοψαν τὴν ὑποχώρησιν τῶν δύο σωμάτων, τὰ δόπια ὑπέστησαν τραγικὴν καταστροφήν. Τὸ ἐν ἐξ αὐτῶν ἀφοῦ ἔξηντλησε τὰ πολεμεφόδια του, μετὰ δύο ἡμέρας κατεκόπτη ἀπὸ τοὺς Ἀλβανούς. Λί γιγαντες τῶν Σουλιώτῶν τότε διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν αίγμαλωσίαν, ἐρρίφθησαν ἀπὸ τὸν ἀπόκωμυνον βράχον τὸν Ζαλόγγον, ἀφοῦ ἐκρήμνισαν πρῶτον τὰ τέκνα των. Αὐτὸς εἶναι ὁ περίφημος **Χορδὸς τοῦ Ζαλόγγου**. Τὸ δὲ ἄλλο σῶμα ἀφοῦ ἡγωνίσθη ἐπὶ τέσσαρις μῆνας εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Σέλτσου, ἀνωθεν τοῦ ποταμοῦ Ἀχελοφου, κτιστεργάφη καὶ μόνον 45 ἄνδρες ἐσώθησαν εἰς τὴν Πάργαν. Μόνον τὸ ἑπτὸ τὸν Φῶτον Τζαβέλλαν σῶμα ἔφθασεν εἰς τὴν

Πλάγαν και διεπεραιώθη εἰς τὴν Κέρκυραν. Τὸ δὲν ἐσώθησαν
χίλιοι περίπου Σουλιῶται.

ΦΙΑΙΧΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Τὸ 1815 κατεστράφη, καθὼς εἴδομεν, δὲ Ναπολέων και ἔγινεν
ἡ Ιερὰ Συμμαχία. Οἱ ἀπολυταρχικοὶ ἡγεμόνες ἥρχισαν νὰ κατα-
πιέζουν τὴν Εὐρώπην και δὲ περίφημος Μέττερνιχ παρηκολούθει
ἄγρυπνος τὰς κινήσεις τῶν φιλελευθέρων. Εἰς πολλὰ μέρη τότε
διαρραγανώθησαν μυστικὰ ἐπαναστατικὰ σωματεῖα, τὰ δποῖα εἶχον
σκοπὸν ν' ἀποτινάξουν τὸν ζυγὸν τῆς ἀπολυταρχίας. Περίφημα
ἦσαν Ἰδίως τὰ ἐπαναστατικὰ σωματεῖα τῆς Ἰταλίας.

Εἰς τὴν Ἐλλάδα, καθὼς εἴδομεν, εἶχεν ὄριμάσει ἡ Ἰδέα ὅτι
Ἄγριο ἀνάγκη τὸ ἔθνος ν' ἀγωνισθῇ μόνον διὰ τὴν ἐλευθερίαν
τοῦ. Ηροίπου τὸ 1816 ἐσχηματίσθη μυστικὸν ἑλληνικὸν σω-
ματεῖον, τὸ δποῖον οἱ Ἰδρυταί τοῦ ὄντοςαν **Φιλικὴν** | 1816 |
Ἐταιρείαν. Ἡ φιλικὴ ἐταιρεία ἴδρυθη εἰς τὴν Ὁδησ-
σόν, δπου ὑπῆρχον πολλοὶ εὐκατάστατοι Ἑλληνες ἔμποροι. Οἱ
ἐπρῶτοι ἴδρυται τοῦ σωματείου ἦσαν δὲ Νικόλαος Σκονφᾶς ἀπὸ
τὴν Ἀρταν, δὲ Αθανάσιος Τσακάλιοφ ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα και δὲ
Ἀναστασίηλ Ξάρθος ἀπὸ τὴν Πάτραν. Καὶ οἱ τοεῖς οὔτε μέσα
πολλὰ διέθετον οὔτε μεγάλην μόρφωσιν εἶχον. Ἄλλὰ ταχέως ἡ
ἐταιρεία ἔξηπλώθη πολὺ και περιέλαβε τοὺς σημιαντικωτέρους ἄν-
δρας τοῦ ἔθνους. Ἐντὸς δὲνίγου δὲ Πατριάρχης, δὲ μπέης τῆς Μά-
νης, πολλοὶ ἀρχιεπίσκοποι, πρόκοριτοι και δπλαρχηγοὶ ἐμυνήθησαν
εἰς αὐτήν.

Οἱ ἐταῖροι ἔπρεπε νὰ ἐργασθοῦν μὲ μεγάλην μυστικότητα.
Ἄλλὰ τὸ μυστικὸν δὲν ἐτηρήθη αὐτηρῶς και δὲν οἱ Ἐλληνες
εἶχον γνῶσιν τοῦ σκοποῦ τῆς ἐταιρείας και τὸ πρᾶγμα ἔγινε
γνωστὸν και εἰς τοὺς Τούρκους.

Εἰς τὸ βάθος δὲν ὑπῆρχε σοβαρὰ προετοιμασία, ἀλλ' οἱ ἴδρυ-
ται τῆς ἐταιρείας διέδιδον ἐπιτηδείως δὲν δπισθεν αὐτῶν κρύ-
πτεται μία μεγάλη δύναμις, ἡ δποία μυστικῶς διηγήθη τὰς ἐρ-
γασίας τῆς ἐταιρείας. Διὰ τούτο διαμέλουν συχνὰ περὶ τῆς Ἀρχῆς
ἐννοοῦντες διὰ αὐτῆς τὴν Ρωσσίαν. Ὁ δὲ πόθος και ἡ φαντασία
τῶν Ἐλλήνων ἐμεγαλοποίουν τὰ πράγματα. Ὁλοὶ ἐπίστευον δὲν
τὴν ἐταιρείαν διευθύνει δὲνίην ὑπουργὸς τῆς Ρωσσίας Ἰωάννης
Καποδίστριας ἢ δὲνίος δὲντοκράτωρ.

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

‘Αφοῦ ἔξηπλώθη τόσον πολὺ ἡ ἐταιρεία, οἱ ἰδρυταὶ τῆς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔξακολουθοῦν νὰ κρύπτουν τὸ μυστικόν. Διὰ τοῦτο ἥθελησαν ν’ ἀναθέσουν τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν Καποδίστριαν. ‘Ο Ξάνθος λοιπὸν ἐπῆγεν εἰς τὴν Πετρούπολιν καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸν Καποδίστριαν. ‘Αλλ’ ἐκεῖνος δὲν ἐδέχθη τὴν ἀρχηγίαν διότι αἱ περιστάσεις δὲν ἤσαν εὐνοϊκαὶ διὰ τὴν ἐπανάστασιν. Εἰς πολλὰ μέρη τῆς Εὐρωπῆς ἐγίνοντο ἐπαναστάσεις καὶ ὁ Μέττερνιχ καὶ ὁ Τσάρος συνεννοοῦντο πῶς νὰ τὰς καταπνίξουν. Δὲν ἦτο λοιπὸν δυνατὸν ὁ ὑπουργὸς τοῦ τσάρου νὰ γίνῃ ἀρχηγὸς μυστικῆς ἐπαναστατικῆς ἐταιρείας.

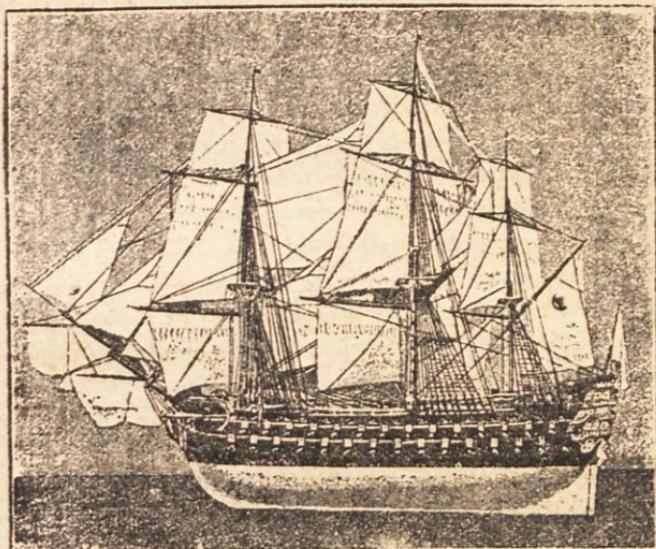
‘Ο Ξάνθος τότε κατέφυγεν εἰς τὸν ‘Υψηλάντην. ‘Ο ‘Αλέξανδρος ‘Υψηλάντης κατήγετο ἀπὸ μεγάλην φαναριωτικὴν οἰκογένειαν. ‘Ο πάππος του διωρίσθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου ἡγεμὸν τῆς Βλαζίας, τὴν δοπίαν ἐκυβέρνησε καλῶς. ‘Αλλὰ ὅταν ἦτο πλέον γέρων 80 ἐτῶν, ἀπεκεφαλίσθη κατὰ διαταγὴν τοῦ σουλτάνου. ‘Ο νιός του διωρίσθη ἡγεμὸν τῆς Μολδανίας καὶ κατὰ τὰς παρεμονὰς τοῦ δωσσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1806 συνεννοήθη μὲ τοὺς ‘Ρώσους. ‘Οτε δὲ δοσιλάριος ἥθελησε νὰ τὸν συλλάβῃ, κατέφυγε μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς τὴν ‘Ρωσίαν. ‘Ο τσάρος ἔλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του τὰ τέκνα του, τὰ ἔξεπαιδευσεν εἰς τὰς στρατιωτικὰς σχολὰς καὶ τὰ κατέταξεν εἰς τὸν στρατόν. Οἱ ‘Υψηλάνται ἤσαν τρεῖς ἀδελφοί, ὁ ‘Αλέξανδρος, ὁ Δημήτριος καὶ ὁ Γεώργιος. ‘Ο ‘Αλέξανδρος διεκρίθη εἰς τοὺς πολέμους τῆς ‘Ρωσίας κατὰ τοῦ Ναπολέοντος καὶ εἰς μίαν μάχην ἔχασε τὴν δεξιάν του χειρα. Τόρα εἶχε τὸν τίτλον πρίγκιπος καὶ βαθμὸν στρατηγοῦ, ἥτο δὲ ὑπασπιστῆς τοῦ τσάρου.

‘Ο ‘Αλέξανδρος ἐδέχθη μὲ προστυμίαν τὴν ἀρχηγίαν, διότι ἐνόμισεν ὅτι ὅλα ἤσαν ἐτοιμα εἰς τὴν ‘Ελλάδα καὶ ἔλειπε μόνον ὁ ἀρχηγός, ὁ δοπίος θὰ διηγέρη τὴν ἐπανάστασιν.

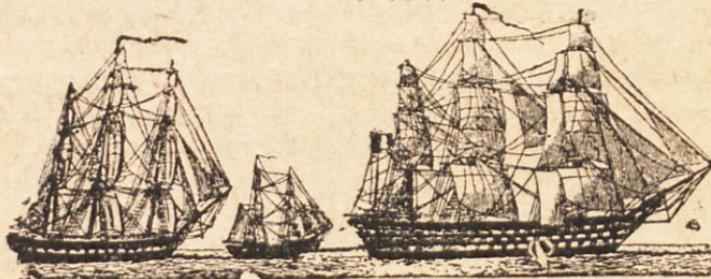
ΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΩΝ ΕΜΠΟΛΕΜΩΝ

(3) ‘Ο τουρκικὸς στρατὸς εἶχεν ἀρχίσει νὰ παρακμάζῃ ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος. ‘Η Τουρκία δὲν εἶχεν οὔτε χρήματα ἀρκετὰ οὔτε ἀνθρώπους πρωθυμούς διὰ τὸν πόλεμον. Διὰ τοῦτο οἱ στρατοί τοὺς δοπίους δοσιλάριος ἔστελλε κατὰ τῆς ‘Ελλάδος, ἤσαν δὲ-

γάριμοι καὶ κακοὶ ἐφωδιασμένοι. "Ωστε οἱ Τοῦρκοι δὲν είχον

Πλοῖον τῆς γραμμῆς

Φρεγάτα

Βρίκιον

Πλοῖον γραμμῆς

Εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἐπαναστάσεως τὰ πλοῖα ἦσαν νῦντα ἀξόμη μὲ ταντὰ καὶ κόπται. Τὸ μεγαλύτερον πολεμικὸν πλοῖον ἐλέγετο **Πλοῖον τῆς γραμμῆς** καὶ ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ σημερινὸν **Δρέπνωτ**. Εἶχε μῆκος 59 μέτρων καὶ τηλεσφόρο μέχρι 120. Κατόπιν ἦσχετο ἡ **Φρεγάτα**, ἡ ὥποια εἶχε 31—69 τηλεσφόρα καὶ ἦτο ἐλαφρῶτέρα τοῦ πλοίου τῆς γραμμῆς. Τὰ μικρότερα πλοῖα ἦσαν τὰ **Βρίκια**. Οἱ Ἑλληνες εἶχον μόνον μικροὺς ἐλαφρὰ πλοῖα, τὰ ὥποια μετέβαλον εἰς πολεμικὴν (βρίκια). Εἰς τὴν εἰκόνα βλέπομεν τὴν ἀναλογίαν τοῦ μεγέθους τῶν πολεμικῶν πλοίων τῶν χρόνων τῆς ἐπαναστάσεως.

πολὺ μεγάλην ὑπεροχὴν εἰς τὸν πεζὸν στρατὸν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Οἱ Τούφοι εἶχον ἐπὶ πλέον τὸ πυροβολικόν, τὸ δποῖον ἐστεροῦντο οἱ Ἑλλῆνες. Τὸ τουρκικὸν ἵππικὸν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ δποία εἶναι χώρα δρεινή καὶ ἀκατάλληλος δι' ἵππικόν. Μεγάλην σημασίαν διὰ τοὺς Τούφους εἶχον τὰ πολλὰ φροντία, τὰ δποῖα κατεῖχον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ἥσαν εἰς κακὴν κατάστασιν, διότι οὕτε φρουρὰς ἀρκετὰς εἶχον, οὕτε πολεμεφόδια οὕτε τροφάς.

Ο τουρκικὸς στόλος ἦτο πολνάριθμος. Ἄλλος οἱ Τούφοι δὲν ἥσαν ναυτικοί. Οἱ ναῦται τῶν ἥσαν ξένοι τυχωδιῶκται, οἱ δποῖοι δὲν ἥσαν ἔξησηημένοι καὶ δὲν περιεποιοῦντο τὰ πλοῖα. Διὰ τοῦτο δ τουρκικὸς στόλος ἦτο καὶ αὐτὸς παρημελημένος. Τὰ δὲ πολεμικὰ πλοῖα, τὰ δποῖα ἥσαν ωπλισμένα μὲ μεγάλον ἀριθμὸν τηλεβόλων, ἐστάθμευνον εἰς τὰν ναύσταθμον τῆς Κων(πόλεως καὶ δὲν ἥσαν εἰς θέσιν νὰ κινηθοῦν εὔκολα.

Τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ τὸν πυρῆνα ἀπετέλουν οἱ πλέφται καὶ οἱ ἀριματώλοι, οἱ δποῖοι ἥσαν ωπλισμένοι μὲ παλαιὰ ὅπλα, τὰ δποῖα ωνομάζοντο καριοφίλια. Τὰ καριοφίλια ἥσαν ἐμποροσθογεμῆ καὶ ἥπαττον μὲ πυριτόλιθον (τσακμαρόπετραν). Οἱ πλέφται ἐπολέμουν ὡς ἔξης. "Οταν ἐπλησίαζεν δὲν ἐχθρός, διεσκορπίζοντο καὶ ωχηφώνεντο δπίσω ἀπὸ ἕνα βράχον ή ἕνα θάμνον καὶ ἐπυροβόλουν κατὰ τὸν Τούφων. "Οπου δὲ ἔμενον πολλοὶ μαζί, κατεσκέναζον πέτρινα ὄχυράματα εἰς σχῆμα ἡμισελήνου, τὰ δποῖα ωνομάζοντο Ταμπούρια. Τὸ μεγαλύτερον ἐλάττωμα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἦτο η Ἑλλειψις πειθαρχίας. Ἄλλος εἶχε μεγάλα προτερήματα, τὴν ἀντοχὴν καὶ τὴν διλγάρκειαν.

Τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν τῶν Ἑλλήνων ἀπετέλεσαν τὰ ἔξωπλισμένα ἐμπόρικὰ πλοῖα τῆς Υδρας, τῶν Σπετσῶν καὶ τῶν Ψαρῶν. Οἱ Ἑλλῆνες ναῦται ἥσαν ἀσυγκρίτως ἀνώτεροι τῶν τουρκικῶν πληρωμάτων. Διὰ τοῦτο τὰ κατορθώματα τοῦ μικροῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἥσαν ἀξιόλογα καὶ τὰ διλίγα καὶ μικρὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ἐτρομοκράτησαν πολλάκις τὸν μεγάλον τουρκικὸν στόλον. Ἰδίως οἱ Ἑλλῆνες ἔκαμαν θαυμασίαν χρῆσιν τῶν πυρπολικῶν· τὰ δποῖα ἔγιναν δὲν τρόμοις τῶν Τούφων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Α' ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

(Από τῆς ἐράρξεως τοῦ ἀρῶτος μέχοι τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ
Μεζητὸς Αἰώνος, 1821—1824).

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΒΛΑΧΕΙΑΣ ΚΑΙ ΜΟΛΔΑΥΙΑΣ

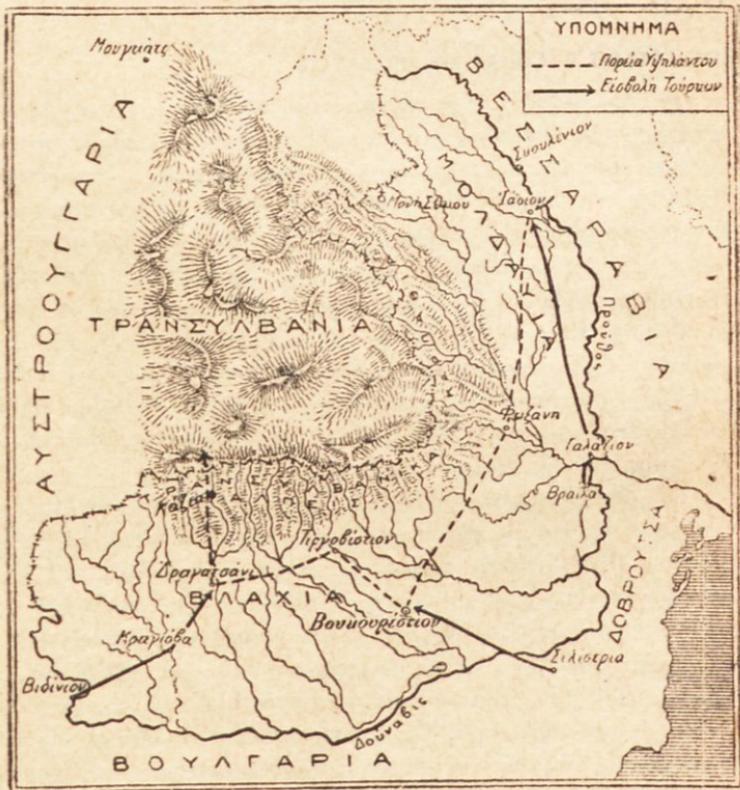
Ο "Αλέξανδρος" Υψηλάντης, καθὼς εἶδομεν, ἐδέχθη τὴν ἀρχηγίαν τῆς Φιλικῆς ἑταιρείας. Ὁταν δὲ ὁ Αἰών πασᾶς ἐστασίας καὶ ἐκίνησε πόλεμον κατὰ τοῦ σουλτάνου, δι "Υψηλάντης" ἔθεωρησε κατάλληλον τὴν στιγμὴν ν' ἀρχίσῃ ἡ ἐπανάστασις. Κατῆλθε λοιπὸν εἰς Ὀδησσὸν καὶ ἐκεῖ συνεννοήθη μὲ τοὺς Φιλικούς. Ἀπεφάσισαν ν' ἀρχίσῃ ἡ ἐπανάστασις ἀπὸ τὴν Βλαχίαν καὶ ἥλιπιζον ὅτι δι χοιστιανικὸς πληθυσμὸς θὰ βοηθήσει τὸ κίνημα. Ἐκεῖ οἱ Τοῦροι δὲν είχον δικαίωμα νὰ διατηροῦν στρατόν. Ο δὲ στρατὸς τῶν ἡγεμόνων τῶν δύο χωρῶν ἀπετελεῖτο ἀπὸ χοιστιανοὺς καὶ ἐπίστενον ὅτι αὐτὸς θὰ ταχθῇ μὲ τοὺς ἐπαναστάτας. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς δι "Υψηλάντης" ἀπεφάσισε ν' ἀρχίσῃ τὴν ἐπανάστασιν ἀπὸ τὰς δύο ἡγεμονίας.

Τὸν Φεβρουαρίου τοῦ 1821 δι "Υψηλάντης" διέβη τὸν Ηροῦθον καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μολδανίας Ιάσιον. Ἐκεῖ ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἔξεδωκε προκήρυξιν, εἰς τὴν δροίαν ἔλεγε: *Κινηθῆτε καὶ θλετε ίδει μή νε κραταὶν δύναμιν, γὰρ ἐπερασπισθῆτε τὰ δίκαια μας.* Οἱ κάτοικοι ἐδέχθησαν τὸν "Υψηλάντην" μὲ ἐνθουσιασμὸν καὶ πολὺλοι κατέταχθησαν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ. Ἀπὸ τὸ Ιάσιον δι "Υψηλάντης" ἥλθεν εἰς τὴν Φωξάρην, ὅπου ἐσχηματίσθη δι "Ιερὸς λόχος". Πεντακόσιοι δηλαδὴ νέοι σπουδασταὶ τῶν καλυτέρων οἰκογενειῶν ν. ἀπετέλεσαν σῶμα τακτικοῦ στρατοῦ μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ νικήσουν ἢ ν' ἀποθάνουν. Τὴν δὲ 28 Μαρτίου δι "Υψηλάντης" εἰσῆλθεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Βλαχίας *Βουκουρέστιον*.

"Αλλοί" εὐθὺς ἐφάνη ὅτι τὸ κίνημα εἰς τὰς ἡγεμονίας ἤτο κατεδικασμένον ν' ἀποτύχῃ. Οἱ ἐντόπιοι δὲν ὑπεστήριξαν τὴν ἐπανά-

στασιν, ή δὲ βοήθεια, τὴν ὅποιαν ὑπεσχέθη εἰς τὴν προκήρυξίν του διηγημάτων. δὲν ἐφαίνετο. Τούναντίον δύο γεγονότα σοβαρὰ παρέλυσαν τὰς ἐνεργείας τοῦ Υψηλάντου καὶ ἀνέτρεψαν τὰ σχέδιά του. Οἱ μὲν τοάροις τῆς Ρωσσίας διὰ νὰ δεῖξῃ ὅτι δὲν μετέχει εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῶν Ἑλλήνων, ἀπεκίρρυξεν αὐτὸν καὶ τὸν Υψηλάντην. Οἱ δὲ Πατριάρχης ἡγαγάσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ν^o ἀφορίσῃ τὸν Υψηλάντην.

Ἡ Τουρκία κατώρθωσε νὰ λάβῃ τὴν ἀδειαν τῆς Ρωσσίας.

καὶ διέταξε τοὺς πασάδες τῆς Βοαΐλας, τῆς Σιλιστρίας καὶ τοῦ Βιδενίου νὰ εἰσέλθουν εἰς τὰς ἡγεμονίας καὶ νὰ καταπιέσουν τὴν ἐπανάστασιν. Οἱ πασᾶς τῆς Βοαΐλας κατέλαβε τὸ Γαλάζιον

Ἐκεῖ ἐπολέμησε γενναίως ὁ ὄπλαρχηγὸς Ἀθ. Καρπενησιώτης· ἀλλ᾽ ἡ ναυαγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰς μεγάλας δυνάμεις τῶν Τούρκων. Ο τονοκιός στρατὸς ἐπορχώησε πρὸς τὸ Ἰάσιον, ὃ δὲ Καρπενησιώτης ἔδωκε περίφημον μάχην εἰς τὸν **Σκουλέντιον**, πλησίον τοῦ Προύνθου, ὃπου ἐφονεύθη πολεμῶν ἀνδρείωσ-

“Αλλ’ ἡ μεγάλη καταστροφὴ ἔγινεν εἰς τὸ Δραγατσάνι. Ο πασᾶς τῆς Σιλιστρίας ἐπορχώησε καὶ κατέλαβε τὸ Βουκουρέστιον, ἐνῷ δὲ Υψηλάντης ὑπερχωρήσεν εἰς τὸ Τιργορίστι. Ο δὲ πασᾶς τοῦ Βιδινίου κατέλαβε τὸ Δραγατσάνι. Ο γενναῖος ὄπλαρχηγὸς **Γεωργάκης** Ὁλύμπιος ἀπεφάσισε νὰ προσβάλῃ ἐκεῖ τοὺς Τούρκους. Αλλ’ ὁ παράφορος ὄπλαρχηγὸς **Καραβιᾶς** παρέσυνε καὶ τὸν ἵερον λόγον καὶ ἐπετέθη κατὰ τῶν Τούρκων, προτοῦ συγκεντρωθοῦν αἱ δυνάμεις. Η καταστροφὴ ἦτο μεγάλη. Οἱοι σχεδὸν οἱ ἵερολοχῖται μὲ τὸν ἀρχηγὸν τῶν Γεώργιον Υψηλάντην ἐφονεύθησαν καὶ μόλις δὲίγουν ἐθρόφθιμασε νὰ σώσῃ δὲ Ὁλύμπιος (7. **Iouνίου**).

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δραγατσανίου δὲ Υψηλάντης πλήρης πικρίας εἰσῆλθεν εἰς τὴν Αὐστρίαν. Αλλ’ ἐκεῖ συνελήφθη ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας καὶ ἐκλεισθη ἐις φυλακῆν. Μετὰ 6 ἔτη ἀπελέθη διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Τσάρου καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Βιέννην τὸ 1828 εἰς ἥλικιαν 38 ἔτῶν.

Μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Υψηλάντου οἱ Τούρκοι κατέπνιξαν εὐκόλως τὴν ἐπανάστασιν. Ἐνδοξὸν τέλος εἰς τὴν ἐπανάστασιν ἔδωκαν οἱ δύο ὄπλαρχηγοι **Γεωργάκης** Ὁλύμπιος καὶ **Φαρμάκης**. Οἱ δύο γενναῖοι πολεμισταὶ ἥθελον νὰ καταφύγουν εἰς τὸ δωσσικὸν ἔδαφος, ἀλλ’ ἀπεκλείσθησαν εἰς τὸ Μοραστήγιον τοῦ Σέρρων μὲ 350 ἄνδρας. Καὶ ὁ μὲν Ὁλύμπιος ἀνετίναξε τὸ κωδωνοστάσιον καὶ ἐτάφη εἰς τὰ ἔρείπια μὲ τοὺς ἄνδρας του. Ο δὲ Φαρμάκης παρεδόθη ὑπὸ ὄφους εἰς τὸν Τούρκους. Αλλ’ οἱ Τούρκοι παρεστόντησαν καὶ τὸν μὲν ἄνδρας τοῦ ἔσφαξαν, τὸν δὲ Φαρμάκην ἔστειλαν εἰς Κων(το)λιν, ὃπου ἀπεκεφαλίσθη.

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Ἐνα μῆνα μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν ἡγεμονιῶν ἐκινήθη ἡ Πελοπόννησος. Η Πελοπόννησος ἦτο τὸ καταλληλότερον μέρος τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπαναστάσεως. Χωρίζεται ἀπό τὴν ἄλλην Ἑλλάδα ὡς νῆσος, τὸ δὲ δρεινὸν καὶ ἀνόμιαλον ἔδα-

αρος ἔκαμπνον αὐτὴν φρούριον ἀπόρθητον. Ἐκτὸς τούτου ἡτοί ἡ πλουσιωτέρᾳ χώρᾳ ἔνεκα τοῦ ἐμπορίου τῆς καὶ εἶχε πολυπληθέστερον ἑλληνικὸν πληθυσμόν. Εἰς δὲ τὴν Μάνην ἔζη ὁ ἑλεύθερος καὶ πολεμικὸς λαὸς τῶν Μανιατῶν, ἀπὸ τὸν δοτοῖν ὅλοι ἐπερίμενον νὰ δώσῃ τὸ σύνθημα τῆς ἐπαναστάσεως.

Εἰς τὴν Πελοπόννησον ὅλοι ἡσαν σύμφωνοι ὅτι ἔπειτε νὰ γίνη ἡ ἐπανάστασις. Ἀλλ᾽ οἱ μὲν πλουσιώτεροι ἐνόμιζον ὅτι δὲν εἶναι ἀκόμη κατάλληλος καιρός, ἐνῷ ὁ πτωχὸς λαὸς καὶ οἱ δηλαχηγοὶ ὑπεστήριζον ὅτι ἔπειτε ν' ἀρχίσῃ ἀμέσως. Γενικῶς δὲ εἰς τὴν χερσόνησον παρετηρεῖτο ἔξαιρετικὸς ἀναβοστιός, ὃ δποτοῖς προεμήνυεν ὅτι κάτι σπουδαῖον ἔτοιμαζεται.

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1820 διωρίσθη διοικητὴς τῆς Πελοποννήσου ὁ **Χουνζότης** πασᾶς, ὃ δποτοῖς δὲν ἔδωκε μεγάλην σημασίαν εἰς τὰς διαδόσεις καὶ ἀνεγόρησεν εἰς τὴν Ἡπειρον, διὰ νὰ πολεμήσῃ τὸν Ἀλῆ πασᾶν, ὃ δποτοῖς είχεν ἐπαναστατίσει κατὰ τοῦ σούλτανού. Κατὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ ἰδίου ἔτους ἤλθεν εἰς Πελοπόννησον ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Ὑψηλάντου ὃ ἀρχιμανδρίτης Σοηγόριος Λικαΐος, ὃ γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα **Παπαφλέσσας**, ἀνθισθωπος δραστήριος καὶ δρμητικός, ὃ δποτοῖς ἥρχισε νὰ ἔξαπτῃ τὴν φαντασίαν τοῦ λαοῦ μὲ σαγηνευτικὰς διηγήσεις.

Ἀλλ᾽ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρόκριτοι, οἱ δποτοῖς ἐγνώριζον καλύτερον τὰ πράγματα, συνῆλθον εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ **Άγιον Γεωργίου** πλησίον τοῦ Αίγιου, ὃπου προσεκάλεσαν καὶ τὸν Παπαφλέσσαν. Μεταξὺ τούτων διέπειτον ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ηαλαιῶν Πατρῶν **Γερμανός**, ὃ προεστὸς τῶν Καλαβρύτων **Ανδρέας Ζατμῆς** καὶ ὁ προεστὸς τοῦ Αίγιου **Ανδρέας Λόντος**, οἱ δποτοῖς ἀπὸ παλαιὰ χρόνια ἡσαν σκενοὶ φίλοι. Οἱ Παπαφλέσσας ἐπανέλαβε καὶ εἰς τὴν συνέλευσιν ὅσα διέδιδεν εἰς τὸν λαόν. Οἱ πρόκριτοι διέταξαν τὸν Παπαφλέσσαν νὰ μὴ διαδίῃ πράγματα ἀνύπαρκτα, ἀλλ᾽ ὃ λαὸς ἡτο μὲ τὸ μέρος του καὶ ἡ ἐπανάστασις καθημερινῶς ὀρίμαζε περισσότερον.

Κατὰ τὰς κοισμούς αὐτὰς στιγμὰς διεδόθη ὅτι ἔφθασεν εἰς τὴν Μάνην ὁ περίφημος Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ὃ δποτοῖς κατεδιώκετο ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἡτο ἔξόριστος. Οἱ Τούρκοι ἐταράχθησαν καὶ ἥρχισαν νὰ λαμβάνουν μέτρα δραστήρια, διὰ νὰ προλάβουν τὴν ἐπανάστασιν. Τότε οἱ πρόκριτοι ἐσκέφθησαν ὅτι ἔπειτε νὰ ἐπισπεύσουν τὸ κίνημα, ἀφοῦ μάλιστα ὁ Χουνζότης μὲ

τὸν στρατὸν του ἔλειπεν.

Τὴν 16 Μαρτίου 1821 οἱ κλέφται Χορδογιάρνης καὶ Ηεταιώτης ἐπετέθησαν ἐναντίον τούρκου εἰσπράκτορος, δὲ Νεκόλαος Σουλιώτης, τολμηρὸς κλέφτης, ἐφόνευσε κατὰ προτροπὴν τοῦ Παπαφλέσσου ὅπτῳ τούρκους εἰσπράκτορας. Τὰ γεγονότα ταῦτα κατετῷμαζαν τοὺς Τούρκους. Ὁ διοικητὴς τῶν Καλαβρύτων Ἀρναούτογλου ἐκλείσθη εἰς τὸ φρούριον τῆς πόλεως ὡσὰν νὰ εὐδίσκετο πρὸ μεγάλου κινδύνου. Τότε ἔσπευσεν δὲ πρόκριτος **Χαραλάμπης** μὲ μερικοὺς κλέφτας καὶ περιεκύλωσε τὴν πόλιν καὶ ἤναγκασε τὸν Ἀρναούτογλου νὰ παραδοθῇ (20 Μαρτίου). Τὴν ἄλλην ἡμέραν ὅλος δὲ πληθυσμὸς τῆς Πελοποννήσου ἐστρωθῇ ἐνοπλὸς κατὰ τῶν τυράννων. **Τοῦρκος** μὴ μείη στὸ **Μοριᾶ** μήτε στὸν κόσμον ὅλον, ἵτο τὸ σύνθημά του.

Ἄπο τότε τὰ γεγονότα ἥρχοντο ἡγαδαῖα. Τὴν 23 Μαρτίου δὲ Μετρόμπεης Μανομιχάλης, δὲ μπέης τῆς Μάνης, καὶ δὲ Κολοκοτρώνης ἐπὶ κεφαλῆς Μανιατῶν κατέλαβον τὰς Καλάμας. Ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος Πατρὸν Γερμανὸς τὴν 25 Μαρτίου 1821 ἔστησεν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν αὐτὴν χρονολογοῦμεν τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως.

Οἱ Τοῦρκοι ἥρχισαν νὰ ζητοῦν ἀσφαλῆ καταφύγια καὶ ἔφευγον ἀπὸ τὰ χωρία τῶν καὶ ἐκλείσθησαν τὰ διάφορα φρούρια. Οἱ δὲ πυροβόλισμοὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ αἱ φωναὶ **Μοσκοβίᾳ** καὶ **Φραγκιᾳ** τοὺς ἔτρεπον εἰς φυγὴν. Οἱ Ἑλληνες λοιπὸν ἥρχισαν νὰ πολιορκοῦν τὰ διάφορα αὐτὰ φρούρια καὶ πρὸ πάντων ἡ προσοχὴ τῶν ἐστραφῆ εἰς τὴν **Τσίπολιν**, ἡ ὁποία ἵτο τότε ἡ πρωτεύουσα καὶ τὸ ισχυρότερον φρούριον τῆς Πελοποννήσου.

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΝΗΣΩΝ

42

Ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν ἔησαν δὲν ἵτο δυνατὸν νὰ εὐδοκιμήσῃ χωρὶς στόλον, διότι οἱ Τοῦρκοι θ' ἀπέκλειον μὲ τὸν στόλον τὰ πυρτίλια τῆς Πελοποννήσου. Διὰ τοῦτο ἵτο ἀνάγκη νὰ ἐπαναστήσουν αἱ νῆσοι. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τρεῖς κυρίως νῆσοι, ἡ **Υδρα**, αἱ **Σπέτσαι** καὶ τὰ **Ψαρά**, εἶχον ναυτικὸν. Ἀλλ' ἐκτὸς αὐτῶν πλοῖα εἶχον ἡ **Κάσσος**, ἡ **Μύκονος** καὶ τὸ παραθαλάσσιον **Γαλαξεῖδι** εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον.

Αἱ νῆσοι εἶχον κάποιαν αὐτοδιοίκησιν καὶ ἦσθανοντο πολὺ

Ξλαφράν τὴν τουρκικὴν πίεσιν καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῶν πολέμων τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τοῦ Ναπολέοντος εἰχον αὐξήσει πολὺ τὴν ναυτιλίαν των καὶ εἰχον πλουτήσει. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως αἱ τρεῖς ναυτικαὶ νῆσοι εἰχον 300 πλοῖα διπλασιένα καὶ 12 χιλ. πληρώματα.

Πρότη ἐκ τῶν νήσων ἐκινήθησαν αἱ **Σπέτσαι**. Τὴν 26 Μαρτίου ὑψώσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἔτοιμασαν 53 πλοῖα. Ἡ δὲ κήρυξα **Μπουμπουλίνα** ἐξώπλισεν ἴδιον τῆς στόλου καὶ ἀπέκλεισε τὸν κόλπον τοῦ Ναυπλίου. Μὲ τὴν ἐξέγερσιν τῶν Σπετσῶν οἱ Πελοποννήσιοι ἀνεκοψίθησαν καὶ ἔγραψαν εἰς αὐτούς. Λόξα εἰς ἥματα, ἀδελφοί, ὅτι ἡγέρθητε πρῶτοι. Πρῶτοι κατὰ τὴν προσβολὴν τοῦ ἐχθροῦ, πρῶτοι ἐν τῇ ἰστορίᾳ, πρῶτοι ἐν τῇ ἀθανασίᾳ.

Τὸ παραδειγμα τῶν Σπετσῶν ἐμμήθησαν τὰ **Ψαρά**. Ἡ δὲ **Υδρα** ἐκινήθη τελενταίᾳ. Ἐκεῖ οἱ πρόκριτοι δὲν ἥμελεν νὰ παραδώσουν τὰ πλοιά των εἰς ἐπικινδυνον ἐπιχείρησιν. Ἀλλ ὁ τολμηρὸς πλοιάρχος **Οίκονόμου** ἐξήγειρε τὸν ἱαὸν καὶ ἡνάγκασε τοὺς προκρίτους νὰ κηρύξουν τὴν ἐπανάστασιν. Μετ' διίγον ἐπανεστάτησαν ἡ **Σάμος** καὶ ἡ **Κερήτη**, ἀν καὶ ἐκεῖ οἱ Τούρκοι κάτουκοι ἦσαν πολλοὶ καὶ διεκρίνοντο διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ ἀγοράτητά τουν.

Τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα περιέτερον τὸ Αἴγαιον καὶ συνελάμβανον τὰ τουρκικὰ. Ἀμέσως δὲ ἐφάνη ὅτι οἱ "Ελλήνες εἰχον αἰξιόλογον ναυτικὴν δύναμιν, διότι ἐκνοιάζησαν εἰς τὸ Αἴγαιον καὶ διέδωκαν τὴν ἐπανάστασιν εἰς ὅλα τὰ μέρη ὅπου ὑπῆρχον" Ελλήνες.

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΛΟΙΠΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ Στερεά Ἐλλὰς εἶχεν ὑποφέρει πολλὰς καταπλεσεῖς ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶν. Ἡ ζώρα ἡτο ἀνάστατος καὶ ενοίσκετο εἰς ἡμιαγοίαν κατάστασιν, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς κατέφευγον εἰς τὰ δωῃ καὶ ἐγίνοντο κλέφται. Ἀλλὰ μολονότι εἰς τὴν Στερεάν ὑπῆρχον πολλοί, οἱ δποῖοι Ἠσαΐαστοι εἰς τὰ ὄπλα, ἐδίσταζον ν ἀρχίσοντας τὴν ἐπανάστασιν, διότι ἐφοβοῦντο τὸν Ἀλῆ πασᾶν καὶ τοὺς Τούρκους, οἱ δποῖοι ἐπολέμουν ἐναντίον του. Δὲν ἐβράδυνεν ὅμως νὰ μεταδοθῇ ἡ ἐπανάστασις καὶ εἰς τὴν Στερεάν.

Ο ἀρματωλὸς **Πανουργιᾶς** πανεστάτησε τὰ **Σάλωνα** ("Αιματισσαν) καὶ ἡνάγκασε τοὺς Τούρκους νὰ παραδοθοῦν τὴν ἡμέ-

οιν τοῦ Πάσχα. Ὁ δὲ ἔξαδελφός του **Γκούρας** ἐπανεστάτησε τὸ Γαλάξεῖδι. Ἐντὸς δὲ λίγου ἐπανεστάτησεν ἡ Φωκής καὶ ἡ Βοιωτία. Ὁ **Ἀθανάσιος Διάκος** ἐπανεστάτησε τὴν Λεβάδειαν καὶ ἡγάγ-
κασε τοὺς Τούρκους νὰ παραδοθοῦν. Ὁ Διάκος κατήγετο ἀπὸ τὸ
μικρὸν χωρίον τῆς Δωρίδος **Μορσονίτσαν**. Ἡ οἰκογένειά του τὸν
πρωρῷζε διὰ τὸ ἱερατικὸν στάδιον, ἀλλ’ αὐτὸς εὑρίσκεν εὐχαρί-
στησιν περισσοτέραν εἰς τὸν ἐλεύθερον βίον τῶν βουνῶν. Δι’ δὲ λί-
γον καιρὸν εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, κατόπιν
δὲ ἔγινεν ἐπασπιστὴς τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου.

Μετ’ ὅλιγον ἐπανεστάτησεν ἡ Ἀττική, οἱ δὲ ἐπαναστάται προ-
σέβαλον τὰς Ἀθήνας. Οἱ Τοῦρκοι κατέφυγον εἰς τὴν Ἀκόπολιν ν
ὅπου ἐπολιορκήθησαν. Εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστα-
σιν ὁ περίφημος ἴόγιος **Ἀνθίμος Γαζῆς**. Ἀλλ’ ἐκεῖ οἱ Τοῦρκοι
ἐνήργησαν δραστηριώτερον καὶ ὁ πασᾶς τῆς Λαρίσης **Μαχμούτ**
Δράμαλης κατέπνιξε τὴν ἐπανάστασιν. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρό-
νους ἐπανεστάτησε καὶ ἡ νῆσος **Εὔβοια**. Τοιουτοφόρως δὲ η
Ἀνατολικὴ Στερεά Εὐλαῖς εἶχεν ἐπαναστατήσει.

Ἄπὸ τὴν Θεσσαλίαν ἡ ἐπανάστασις μετεδόθη εἰς τὴν **Μακε-
δονίαν**. Ἡ χερσόνησος τῆς Κασσάνδρας, ὁ Πολύγυρος, ἡ Νιάου-
στα ἐπανεστάτησαν. Ἀλλ’ οἱ Τοῦρκοι κατέπνιξαν εἰς τὸ αἷμα τὴν
ἐπανάστασιν τῆς Μακεδονίας. Τὰ μέσα Μαΐου ἐπαναστάτησεν ἡ
Δυτικὴ Στερεά Εὐλαῖς. Ἐκεῖ ὁ ἀρματωλὸς τοῦ **Ζευγοῦ Δημήτριος**
Μακρῆς ἔξήγειρε τὸ **Μεσολόγγιον** καὶ τὸ **Αίτιον**. Οἱ Τοῦρκοι
κατέφυγον εἰς τὸ **Βραχώρι** (**Αγρίνιον**). Ἀλλὰ μετ’ ὅλιγον οἱ ἐπα-
ναστάται κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν τὸ Βραχώρι καὶ τοιουτο-
τόπως δὲ η Δυτ. Εὐλαῖς ενρίσκετο ἐν ἔξεγέοσει.

ΒΙΑΙΟΠΡΑΓΙΑΙ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ—ΑΠΑΓΧΟΝΙΜΟΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

“Ο σουλτάνος Μαχμούτ Β’ ἀπίγνησεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπα-
νάστασιν μὲ τὴν συνηθισμένην μέθοδον τῶν Τούρκων. Ἐσκέφθη
δηλαδὴ μὲ ἄμφοράς σφαγῆς τῶν Ἑλλήνων νὰ ἐκφοβίσῃ αὐτοὺς
καὶ νὰ περιορίσῃ τὴν ἔξαπλωσιν τῆς ἐπαναστάσεώς. Προτοῦ
ἀκόμη φθάσῃ ἡ εἰδησις τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὰς ἡγεμονίας, ὁ
σουλτάνος ὑποπτεύθεις εἰχε διατάξει νὰ συλλάβουν πολλὰ σημαί-
νοντα πρόσωπα. “Οταν δύμας ἔφθασεν ἡ εἰδησις τῆς ἐπαναστά-
σεως τοῦ **Ὑψηλάντου**, ἐξήγησεν ἀπὸ τὰ Πατριαρχεῖα δικτὸν ἀσιατῶν
τοὺς δρούσους ἐνράτησεν διός διμήρους. Πλήθη δὲ ἀσιατῶν

έκαμπαν μεγάλας σφαγίας καὶ λεηλασίας Ἐλλήνων. Τὴν 22 Μαρτίου ἐθανάτωσε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς σημαίνοντας Ἐλληνας, οἱ δποῖοι ήσαν συγγενεῖς τῶν προκρίτων καὶ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδανίας. Ἀλλ ἡ ἀγριότης τῶν Τούρκων ἐκορυφώθη, ὅταν τὴν 3 Ἀπριλίου ἔφθασεν ἡ εἰδησις τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Πελοποννήσου. Ὁ σουλτάνος ἐκρέμασε τὸν διερμηνέα τῆς Πύλης **Κωστάκην Μουρούζην**. Πολλοὶ ἄλλοι προούχοντες Ἐλληνες ἐφονεύθησαν ἢ ενρέθησαν κρεμασμένοι εἰς τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν των. Τὸ Μέγα Σάββατον (**9 Ἀπριλίου**) ἀπεκεφαλίσθησαν δύο ἐφημέραι οι τῆς Μεγάλης Ἑκκλησίας.

1821 Τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα (**10 Ἀπριλίου**) μετὰ τὴν λειτουργίαν ἔφθασεν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ὁ νέος διερμηνεὺς τῆς Πύλης, ὁ δποῖος ἀνέγνωσε φιλιμάνιον τοῦ σουλτάνου, διὰ τοῦ δποῖον ὁ Πατριάρχης **Γρηγόριος Ε'** καθηρεῖτο, διότι ἐφάρη ἀνάξιος τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου. Κατόπιν ὁ Πατριάρχης συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη. Ἄφοῦ δὲ ἐκακοποιήθη καὶ περιωρίσθη, τὸ ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας ἐκρεμάσθη εἰς τὴν μεσαίαν θύραν τοῦ Πατριαρχείου. Τὸ λείψανον ἔμεινε κρεμασμένον ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, κατόπιν δὲ παρεδόθη εἰς τοὺς Ἐβραίους, οἱ δποῖοι τὸ ἔσυραν ἀπὸ τοὺς δρόμους τοῦ Φαναρίου βλασφημοῦντες καὶ περιπατῶντες καὶ τὸ ἔρωιψαν εἰς τὴν θάλασσαν.

Ο **Γρηγόριος Ε'** κατήγετο ἀπὸ τὴν Δημητσάναν τῆς Ἀρκαδίας καὶ διεκοίδη διὰ τὴν αὐστηρότητα τῶν ἥθων του. Ἡτο ἄνθρωπος ἥπιόν χαρακτῆρος, ἐμυήθη ἐγκαίρως εἰς τὸ μυστικὸν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ἀνῆκεν ὅμως μᾶλλον εἰς τοὺς διστακτικοὺς παρὰ εἰς τοὺς ἀνυπομόνους.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ σουλτάνος ἐκρέμασε καὶ ἄλλους τρεῖς ἀρχιερεῖς. Ὁ δὲ τοιωκοὶ ὅγλις ἔξεχονθή εἰς τοὺς δρόμους, ἐφόνευε τοὺς Ἐλληνας καὶ ἐβεβήλωνε καὶ ἐλήστευε τὰς ἑκκλησίας. Ὅμοιαι ἀγριότητες τῶν Τούρκων συνέβησαν καὶ εἰς ἄλλας ἐλληνικὰς πόλεις, εἰς τὴν Σμύρνην, τὴν Ἀδριανούπολιν, τὴν Αἶνον κλπ. Ἀλλ ἡ μέθοδος αὐτὴ δὲν ἔφερε τὰ ἀποτελέσματα, τὰ δποῖα ἐπερρίμενεν ὁ σουλτάνος. Τούναντίον οἱ Ἐλληνες ἡγανάκτησαν καὶ ὁ πόλεμος ἔγινε μὲ φανατισμὸν μεταξὺ τῶν δύο φυλῶν. Ἐπειτα αἱ σφαγαὶ αὐταὶ καὶ πρὸ πάντων τοῦ Πατριαρχοῦ ἔκαμπαν πολὺ κακὴν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Ενδωπαίους. Οἱ Ῥώσσοι μάλιστα ἔτα-

οάχθησαν πολὺ διὰ τὸν ἄγριον θάνατον τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ἀπὸ τότε ἥρχισαν νὰ κρατοῦν στάσιν ἐκθρικὴν κατὰ τῆς Τουρκίας.

ΠΡΩΤΑΙ ΕΠΙΤΥΧΙΑΙ ΕΛΛΗΝΩΝ—ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΣΧΕΔΙΟΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝ

44

Ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἥρχισε μὲ μεγάλην δρμήν. Ἄλλος οὐ “Ἐλληνες εἶχον ν’ ἀντιμετωπίσουν ἴσχυρὰν αὐτοκρατορίαν καὶ δὲν διέθετον οὔτε πολεμεφόδια οὔτε χρήματα οὔτε στρατόν. Αἱ πρῶται ἐπιτυχίαι ἔνεθάρρυναν πολὺ τοὺς Ἐλληνας καὶ ἔτρεξε πλῆθος ἐθελοντῶν. Ἄλλος δὲ πρῶτος αὐτὸς στρατὸς παρουσίαζε περίεργον θέαμα. Οἵ περισσότεροι ἦσαν ἀσπλοί, ἄλλοι ἔφερον μαχαίρας, ἄλλοι σφενδόνας καὶ ἄλλοι ὁρδίους ἀλωνιστικάς. Τὸ ἀσύντακτον αὐτὸς πλῆθος διεσκορπίζετο μὲ τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τοῦ ἐχθροῦ. Ὁτε δὲ Κολοκοτρώνης ἐπολιόρκει τὴν Καρύταιναν καὶ ἔνεφανίσθησαν οἱ Τούρκοι, οἵ στρατιῶται τοῦ τὸν ἐγκατέλειψαν. Ἄλλος δὲ γέρων πολεμιστὴς δὲν ἔχασε τὰς ἔλπιδας του καὶ ἐστρατολόγησε 300 ἄνδρας μὲ σκοπὸν νὰ σχηματίσῃ λεόπον λόχον. Ἄλλὰ καὶ οἱ νέοι στρατιῶται τοῦ ἐξηφανίσθησαν, μόλις ἐφάνη δὲ ἐχθρός.

Μὲ δλας τὰς ἀπογοητεύσεις αὐτὰς δὲ Κολοκοτρώνης ἔμεινεν ἀκλόνητος. Ἄλλος οὖτις δηλαχρηγὸς ἐπρότειναν νὰ περιορισθοῦν εἰς τὴν Μεσσηνίαν. Τότε δὲ Κολοκοτρώνης ἀνέπτυξεν εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τὸ πολεμικόν του σχέδιον καὶ μὲ πολλοὺς κόπους κατώρθωσε νὰ τοὺς πείσῃ. Εἰχε τὴν γνώμην ὅτι ἡ ἐπανάστασις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ στερεωθῇ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐφόσον ἦτο στρατὸς τουρκικὸς εἰς τὴν καρδίαν τῆς Πελοποννήσου, τὴν Τρίπολιν. Διὰ τοῦτο ἔπειμενεν ὅτι μὲ πᾶσαν θυσίαν ἔπρεπε νὰ γίνουν οἱ ἐπαναστάται κύριοι τοῦ φρουρίου τῆς Τριπόλεως. Ἐπειδὴ δὲ οἱ “Ἐλληνες δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ προσβάλουν καὶ νὰ πολιορκήσουν τὴν Τρίπολιν, δὲ Κολοκοτρώνης ἐσκέφθη νὰ στήσῃ γύρω εἰς τὴν πόλιν ζώνην πολιορκητικήν, ἡ δοπία νὰ διακόψῃ τὰς συγκοινωνίας καὶ ν’ ἀναγκάσῃ τὴν πόλιν νὰ παραδοθῇ.

ΜΑΧΗ ΒΑΛΤΕΤΣΙΟΥ

Τὸ σχέδιον τοῦ Κολοκοτρώνη ἔγινε δεκτὸν καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ ἀνέθεσαν νὰ τὸ ἐφαρμόσῃ. Κατέλαβε λοιπὸν δλας τὰς διαβάσεις καὶ ἐστήσε τὸ στρατόπεδόν του πλησίον εἰς τὸ χωρίον Α. Δαζάρον, ‘Ιστορία Γ’ ‘Ἐλληνικού

7

Βαλτέτσι εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὅρους Μαινάλου. Οἱ Τοῦρκοι ἀφοῦ ἀπεκλείσθησαν ἥλθον εἰς δύσκολον θέσιν. Ἐλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἔφθασεν εἰς αὐτοὺς σημαντικὴ βοήθεια. Οἱ Χουρσίτ πασᾶς δηλαδὴ μόλις ἔμαθε τὴν ἐπανάστασιν, ἔστειλεν ἀπὸ τὴν Ἡπειρον, δπου εἴδισκετο, 3 χιλ. Ἀλβανοὺς μὲ ἀρχηγὸν τὸν Μουσταφᾶ ὑπέηρν. Οἱ Μουσταφᾶς κατέβη τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, ἐπέρασεν εἰς τὰς Πάτρας, ἐβάδισε κατὰ τῆς Κορίνθου, τὴν δόπιαν ἐποιούρκει ὁ Παπαφλέσσας, καὶ, ἀφοῦ ἔλυσε τὴν πολιορκίαν, κατῆλθεν εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ τὴν 30 Ἀπριλίου εἰσῆλθεν εἰς τὴν Τοιτόλιν.

Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἐτρόμαξε τοὺς Ἑλληνας. Οἱ δὲ Μουσταφᾶ μπέης ἀφοῦ δὲν κατώρθωσε μὲ ἀμνηστείαν νὰ προσέλκυσῃ τοὺς ἐπαναστάτας, ἀπεφάσισε νὰ προσβάλῃ τὸ στρατόπεδόν των εἰς τὸ Βαλτέτσι. Τὸ Βαλτέτσι κατεῖχον 1000 Μανιᾶται ὑπὸ τοὺς Μαυρομιχαλαίους Ἡλίαν καὶ Κυριακούλην, ἣσαν δὲ ὡχυρωμένοι εἰς τέσσαρα λιθόκτιστα ἡμικυκλικὰ ταμπούρια. Οἱ Μανιᾶται ἐπολέμησαν μὲ πολὺ θάρρος καὶ ἐκράτησαν τὰς θέσεις των. Κατὰ δὲ τὴν νύκτα ἐνισχύθησαν μὲ τὸ σῶμα τοῦ Πλαπούτα, τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ἄλλων ἀρχηγῶν καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἤρχισαν αὐτοὶ τὴν ἐπίθεσιν. Οἱ Ἀλβανοὶ ἡττήθησαν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγήν, ἀφῆκαν δὲ τὰς ἀποσκευάς των καὶ δύο κανόνια. Κατὰ τὴν διήμερον μάχην ἐφονεύθησαν 600 Τοῦρκοι καὶ 150 Ἑλληνες (13—14 Μαΐου).

Ἡ νίκη τοῦ Βαλτετσίου εἶχε μεγάλην σημασίαν. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν οἱ Ἑλληνες ἀντιμετωπίζουν μὲ θάρρος τοὺς Τούρκους καὶ ἀποκτοῦν πεποίθησιν εἰς τὸν ἕαυτόν τους. Ἐλλ' ἔκτὸς τούτου ἡ νίκη αὐτὴ ἔκοινε τὴν τύχην τῆς πολιορκούμενης Τοιτόλεως. Διότι, ἀφοῦ δὲ Μουσταφᾶ μπέης ἔκαμε μίαν ἄλλην δοκιμὴν νὰ διαλύσῃ τὸ στρατόπεδον εἰς τὰ Βέρβανα καὶ ἀπέτυχεν, ἡ πόλις ἤρχισε νὰ περισφίγγεται στενώτερον καθημερινῶς.

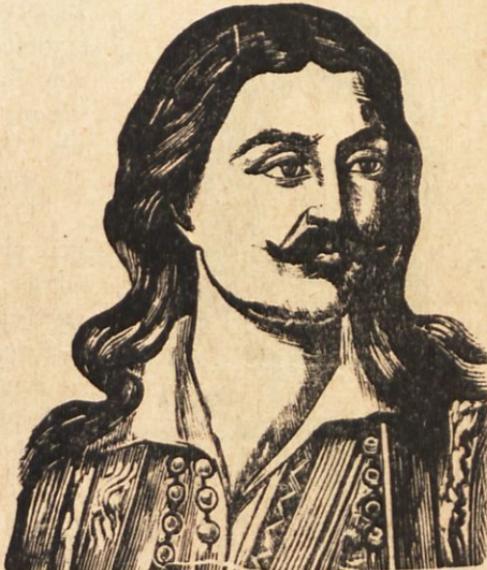
ΠΡΩΤΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ ΜΑΧΗ ΑΛΑΜΑΝΑΣ

Οἱ Χουρσίτ πασᾶς ὅταν ἔμαθε τὴν πολιορκίαν τῆς Τοιτόλεως, διέταξε δύο πασάδες, τὸν Ὁμέρο Βρυώνην καὶ τὸν Κιοσὲ Μεχμέτ, νὰ βαδίσουν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν τῆς Τοιτόλεως. Οἱ δύο πασάδες ἐτοίμαζον στρατὸν εἰς τὴν Λαμίαν, 9 χιλιάδας πεζὸν καὶ ἵππικόν. Ἐλλ' οἱ δπλαρ-

χηγοὶ τῆς Στερεᾶς Ἐλλάδος Διάκος, Πανουργιᾶς καὶ Δυοβουνιώτης, ἀπεφάσισαν νὰ σταματήσουν τοὺς Τούρκους. Καὶ οἱ μὲν Πανουργιᾶς καὶ Δυοβουνιώτης κατέλαβον τὰ πλάγια τῆς Οἴτης, δὲ Διάκος μὲ 400 παλληκάρια κατέλαβον τὴν γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας (Σπερχειοῦ), πλησίον τῶν ἀρχαίων Θερμοπυλῶν.⁹ Άλλ¹⁰ οἱ στρατῖται τοῦ Πανουργιᾶς καὶ Δυοβουνιώτης ἐφοβήστησαν τὸ πλῆθος τῶν ἔχθρῶν καὶ δὲν ἐκράτησαν τὰς θέσεις των. Οἱ Διάκος ὅμως ἔμεινε μὲ 40 παλληκάρια καὶ μ¹¹ αὐτὰ ἐθυσιάσθη εἰς τὸ μέρος, τὸ δποῖον ἄλλοτε ἐδόξασεν ἡ ἀνδρεία τῶν Σπαρτιατῶν τοῦ Λεωνίδα.

Οἱ Διάκος ἐπολέμησεν ὧς ἥρως, ἀλλ¹² ἀφοῦ ἔχασεν ὅλους τοὺς συντρόφους του καὶ δ¹³ ἕδιος ἐπληγώθη, ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Οἱ Ὁμέροι Βρυώνης ἐποσπάθησε μὲ ὑποσχέσεις νὰ τὸν δελεάσῃ. Άλλ¹⁴ δ¹⁵ νεαρὸς ἥρως ἔδωκεν ἀπάντησιν, ἡ δποία ἔξωργισε τὸν τούρκον πασᾶν, καὶ δ¹⁶ Ὁμέρος διέταξε νὰ τὸν σουβλίσουν. Τὴν 20 Απριλίου 1821 δ¹⁷ Διάκος ὑπέστη τὸν μαρτυρικὸν θάνατον μὲ μεγάλην ψυχραιμίαν. Μόνον ἡ ἀνθισμένη φύσις ἐσυγκίνησε τὸν ἥρωα καὶ λέγεται δτι εἶπε κατὰ τὰς τελευταίας στιγμάς του:

«Γιὰ δὲς καιρὸ ποὺ διάλεξεν δ¹⁸ Χάρος νὰ μὲ πάρῃ τώρα π¹⁹ ἀνθίζουν τὰ κλαριά καὶ βγάζ²⁰ ἡ γῆ χορτάρι».

Αθανάσιος Διάκος

φτοπόλεμον ἀπὸ τὸν φίλον καὶ ψυχογυιόν του Διάκον.

Ο 'Οδυσσεύς ήτο νῦν τοῦ γνωστοῦ ἀρματωλοῦ τοῦ 18ου αἰῶνος 'Ανδρίτσου. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἰθάκην καὶ διὰ τοῦτο ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦ διηρικοῦ ἥρωος καὶ βασιλέως τῆς Ἰθάκης 'Οδυσσέως. Ὑπηρέτησεν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ 'Αλῆ, ὁ δοποῖος εἶχεν ἐκτιμήσει πολὺ τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀνδρείαν του. Κατόπιν διωρίσθη ὑπὸ τοῦ 'Αλῆ ἀρματωλὸς τῆς Φωκίδος, Δωρίδος καὶ

Βοιωτίας. 'Αλῆ' δταν δ 'Αλῆς ἐστασίασε κατὰ τοῦ σουλτάνου, ἔφυγεν εἰς τὰς 'Ιονίους νήσους καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν 'Αμφισαν δὲ λιγον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Διάκου.

'Οδυσσεύς 'Ανδροῦτσος

τὴν πρώτην ἔφοδον θὰ κατεκρήμνιζον τὸ μικρὸν ἐκεῖνο δχύωμα. 'Αλῆ' οἱ 'Ελληνες τοὺς ὑπεδέχθησαν μὲ δμοβροντίας. Μέχρι τῆς νυκτὸς οἱ Τοῦρκοι ἔκαμνον ἐπιθέσεις, ἀλλὰ τὸ μικρὸν φρούριον ἐσκόρπιζεν εἰς τὰς τάξεις των τὸν θάνατον. 'Οταν ἐγύπτωσεν, δ 'Ομέρο Βρυώνης ἔστειλεν εἰς Λαμίαν νὰ φέρῃ πυροβολικὸν καὶ περιεκύλωσε τὸ Χάνι. 'Αλῆ' οἱ ἀνδρεῖοι πολεμισταὶ ἔκαμναν νυκτερινὴν ἔξοδον καὶ ἐσώθησαν δὲ λοι (**8 Μαΐου**).

Ἡ μάχη τῆς Γραβιᾶς εἶχε μεγάλην σημασίαν, διότι ημπόδισε τὸν 'Ομέρο Βρυώνην νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως. Ἐφοβήθη ν' ἀφήσῃ δύτισ

του ἐπαναστατημένην τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπροσπάθησε πρῶτον νὰ κακαπνίξῃ ἔκει^τ τὴν ἐπανάστασιν. Διὰ τοῦτο ἀφοῦ ἔμεινεν ἀκόμη δικτὸν ἡμέρας εἰς τὴν Γραβιάν, ἥλθεν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐκυρίευσε τὴν Λεβάδειαν. Κατόπιν ἐκυρίευσε τὰς Θήβας καὶ ἐπέρασεν εἰς τὴν Εύβοιαν. Τέλος ἥλθεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἔλυσε τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως, τὴν ὥποιαν δὲν εἶχον κατορθώσει νὰ κυριεύσουν οἱ Ἑλληνες (20 Ἰουλίου.) Δὲν ἐτόλμησεν ὅμως νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον, διότι εἰς μὲν τὸν Ἰσθμὸν οἱ Ἑλληνες εἶχον συγκεντρώσει στρατόν, οἱ δὲ διπλαρχηγοὶ τῆς Στερεάς ἡπείλουν νὰ τοῦ κόψουν τὰς συγκοινωνίας.

ΜΑΧΗ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

47

Ἐν τῷ μεταξὺ ἥρχετο νέος στρατὸς πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Ὁμέδου Βρυσώνη. Τουρκικὴ δύναμις ἀπὸ 8 χιλ. ἀνδρας εἶχεν ἐτοιμασθῆναι εἰς Μακεδονίαν καὶ είχε φθάσει εἰς τὴν Λαμίαν. Ἀπ^τ ἔκει ἐπροχώρει πρὸς συνάντησιν τοῦ Ὁμέδου Βρυσώνη. Τότε οἱ διπλαρχηγοὶ **Δυοβουνιώτης**, **Πανουργιᾶς** καὶ **Γκούρας** ἀπεφάσισαν νὰ προσβάλουν τὸν τουρκικὸν στρατόν. Τὴν **25-26 Αὐγούστου** οἱ Ἑλληνες ἀρχηγοὶ συνήντησαν τοὺς Τούρκους εἰς τὸ χωρίον τῆς Λοκρίδος **Βασιλικά**, τὸ δόποιον ενδίσκεται εἰς τὸν δρόμον μεταξὺ Λαμίας καὶ Ἀταλάντης. Ἐκεῖ ἔγινεν ἀποφασιστικὴ μάχη, εἰς τὴν δυοῖαν οἱ Τούρκοι ἐνικήθησαν καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Λαμίαν.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς νίκης αὐτῆς ἦσαν σπουδαιότατα. Ὁ Ὁμέδος Βρυσώνης καὶ ὁ Μεχμέτ Κιοστέλης ἀφοῦ δὲν ἔλαβον τὰς ἐνίσχυσεις, τὰς δόποιας ἐπερίμενον, ἥναγκάσθησαν ν^τ ἀναχωρήσουν ἐκ τῆς Ἀττικῆς διὰ τὴν Ἡπειρον. Τοιουτοτρόπως ή πρώτη ἐκστρατεία τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Πελοποννήσου ἀπέτυχεν.

ΑΛΩΣΙΣ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ

Εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἐπαναστάται ἐκυρίευσαν δύο φρούρια, τὸ **Ναυαρίνον** καὶ τὴν **Μορεμβάσιαν** (**Ιούνιος**). Ἐν τῷ μεταξὺ ἔφθασεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ **Δημήτριος** **Υψηλάντης** ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀδελφοῦ του **Ἀλεξάνδρου** καὶ ἀνέλαβε τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀγῶνος. Ἄλλ^ο οἱ Ἑλληνες δὲν εἶχον καμμίαν πειθαρχίαν, δὲν ἐσέβοντο τοὺς ἀρχηγοὺς καὶ παρέβαινον τὰς συνθήκας. Ο Δημ. **Υψηλάντης** προσεπά-

θησε νὰ ἐπιβάλῃ τάξιν καὶ πειθαρχίαν, ἀλλ' ἀντέπραττον οἱ πρό-
κριτοι.

Ἐν τούτοις ἐπλησίαζον αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τῆς Τριπόλεως. Εἰς τὴν μικρὰν αὐτὴν καὶ πετρώδη πόλιν εἶχον κλεισθῇ 30 χιλ.
ψυχαί. Ἡ πεῖνα, ἡ δίφα καὶ αἱ ἀσθένειαι ἐθέριζον τοὺς πολιορ-
κημένους, οἱ δοποῖοι θὰ παρεδίδοντο πρὸ πολλοῦ, ἀν δὲν ἐπώλουν
εἰς αὐτοὺς τρόφιμα οἱ πολιορκηταὶ εἰς ὑπερόγκους τιμάς. Οἱ
Τούρκοι ἀφοῦ ἀπήλπισθησαν ὅτι ἡτο δυνατὸν νὰ λυθῇ ἡ πο-
λιορκία, ἥλθον εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τοὺς Ἐλληνας. Ἀλλ' αἱ
διαπραγματεύσεις ἐναντίγησαν καὶ ἡ πολιορκία ἔξηκολούθησεν.

Τέλος τὴν **23 Σεπτεμβρίου** 1821 οἱ Ἐλληνες ἀνέβησαν
1821 εἰς τὰ τείχη, ἥνοιξαν τὰς πύλας καὶ ἐκρίευσαν τὴν
πόλιν. Ἀλλὰ δὲν ἔδειξαν καλὴν διαγωγήν. Κυβέρνησις δὲν
ὑπῆρχε, μισθὸς καὶ τροφαὶ δὲν ἐδίδοντο εἰς τοὺς στρατιώτας.
Διὰ τοῦτο ἡ ἡμέρα τῆς ἀλώσεως τῆς Τριπόλεως ἦτο ἡμέρα κα-
ταστροφῆς, πυρκαϊᾶς, λεηλασίας καὶ αἴματος. Ἀνδρες, γυναικες
καὶ παιδία ἐφονεύοντο, ἡ δὲ λεηλασία ἦτο τόση, ὥστε ἀπὸ τὰς
περισσοτέρας οἰκίας ἀφῆρεσαν καὶ τὴν ἔνλειαν.

Ἐν τούτοις ἡ ἄλωσις τῆς Τριπόλεως εἶχε μεγάλην σπουδαιό-
τητα διὰ τὴν ἐπανάστασιν. Τὸ κίνημα ἀπὸ τότε ἐστερεώθη, τὸ
δὲ ἐσωτερικὸν τῆς Πελοποννήσου ἦτο ἐλεύθερον. Οἱ διπλαρχηγοὶ¹
πλουτήσαντες ἀπὸ τὰ λάφυρα, ἐφωδίασαν τοὺς στρατιώτας των
μὲ δύλα. Οἱ Ἐλληνες ἀπέκτησαν ἀπὸ τότε αὐτοπεοίθησιν καὶ
1822 θάρρος. Μετ' ὀλίγον ἐκριεύθη καὶ ἄλλο φρούριον τῆς
Πελοποννήσου, ἡ Ἀκροκόρινθος (**14 Ιαν. 1822**).

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΚΑΙ ΠΕΤΡΟΜΠΕΗΣ

Κατὰ τὴν πρώτην αὐτὴν ἐποίησαν τοῦ ἀγῶνος δύο ἀνδρες
πάζουν σπουδαίον πρόσωπον, δ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης καὶ δ
Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης.

Ο **Κολοκοτρώνης** κατήγετο ἀπὸ παλαιὰν οἰκογένειαν κλε-
φτῶν. Κανεὶς ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν του δὲν εἶχεν ἀποθάνει ἀπὸ
φυσικὸν θάνατον. Ο δὲ Θεόδωρος ἐγεννήθη μέσα εἰς τὸν
τρόμον τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770 ἐπάνω εἰς τὰ δρη κάτω
ἀπὸ ἓν δένδρον. Ἀπὸ μικρὰν ἥλικαν ἐπεδόθη εἰς τὰ δύλα καὶ,
ἐπειδὴ κατεδιώχθη πολὺ ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἥναγκάσθη νὰ κα-
ταφύγῃ εἰς τὰς Ιονίους νήσους. Ἐκεῖ ὑπηρέτησεν εἰς τὸν ἀγγλι-

κὸν στρατὸν καὶ ἔφθασε μέχοι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ταγματάρχου.

“Ο Κολοκοτρώνης ἦτο γνήσιος τύπος πρωτοκλέφτου. Ἡ μεγάλη κεφαλή του μὲ τὴν μακρὰν κόμην ἐκάθητο ὑπερηφάνως εἰς τοὺς ἴσχυροὺς ὅμιους του, τὸ μέτωπόν του ἦτο εὐρὺ καὶ τὸ βλέμμα του μὲ τὰ πυκνὰ φρύδια εἶχε κάτι τὸ ἀτρόμητον καὶ σκοτειγόν. Ἡ βροντώδης φωνή του ἔδιδε θάρρος εἰς τοὺς πολεμιστάς, ἥ δὲ λοφωτὴ περικεφαλαία του ηὔξανε τὴν ἐπιβλητικότητά του. Ἡτο ἀτίθασσος καὶ πονηρός, ἀλλ’ εἶχε σπανίαν πεῖραν τοῦ κόσμου καὶ ἔξοχον ἀντίληψιν. Ἐπίστενεν εἰς τὴν τελειωτικὴν νίκην τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν πίστιν του αὐτὴν προσεπάθει μὲ κάθε τρόπον νὰ ἐμπνεύσῃ καὶ εἰς τοὺς συμπολεμιστάς του.

“Ο δὲ *Πετρόμπεης* ἦτο ἡγεμὼν τῆς Μάνης καὶ ἦτο ἀκόμη παιδίον κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770. Εἰς τὴν Μάνην εἶχε σχεδὸν μοναρχικὴν θέσιν καὶ ὅλοι ἐθεώρουν αὐτὸν ὡς τὸν μέλλοντα ἀρχηγὸν τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐνεκα τῆς θέσεώς του αὐτῆς ἔγινεν ἐγωιστὴς καὶ πολλάκις ἔλεγεν εἰς τοὺς ἔχθρούς του : *Τολμᾶς, χθεσινέ ἄνθρωπε, νὰ μετρηθῆς μαζί μου, τοῦ δποίον τὸ δνομα εἴραι τόσον παλαιόν, δσον αἱ πέντε κορυφαὶ τοῦ Ταῦγέτου*; Ἡτο ἄνθρωπος ἀληθινὰ ἡγεμονικός. Εὔρισκε μεγάλην εὐχα-

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης

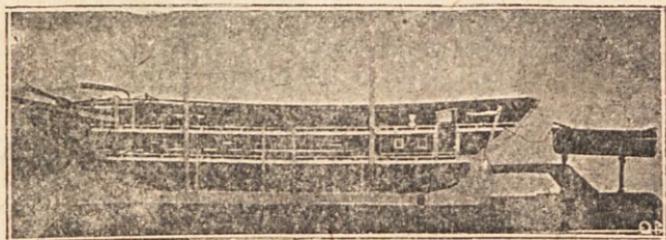
Πετρόμπεης

φίστησιν νὰ μοιράζῃ δῶρα καὶ νὰ μετριάζῃ τὴν δυστυχίαν τῶν Μανιατῶν του. Ἡτο πολὺ σκεπτικὸς καὶ τίποτε δὲν ἐπεχείρει, ἀν δὲν εἶχε βεβαιότητα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν. Διὰ τοῦτο ἡτο διστακτικὸς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως.

Ο ΑΓΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΑΛΑΣΣΑΝ

Ἐνῶ εἰς τὴν ἔηραν ὁ στρατὸς ἐδημιουργεῖτο βραδέως, εἰς τὴν θάλασσαν ἡ ἐπανάστασις εἶχεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀξιόλογον ὅπλον, διότι τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα μετετράπησαν εὐκόλως εἰς πολεμικά. Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος εἶχε νὰ ἐκτελέσῃ σπουδαῖον ἔργον, νὰ ἐμποδίσῃ τὸν τουρκικὸν στόλον νὰ μεταφέρῃ στρατὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ νησιῶται ἐπληροφορήθησαν ὅτι ἡ τουρκικὴ ἀρμάδα ἔτοιμαζετο νὰ ἔξελθῃ εἰς τὸ Αιγαῖον. Καὶ πράγματι κατὰ τὰ μέσα τοῦ Μαΐου ἐφάνησαν εἰς τὸ Αιγαῖον ἐπτὰ τουρκικὰ πλοῖα, ἐν

Σχέδιον πυρπολικοῦ

Τὸ πυρπολικόν, κοινῶς μπονδλότο, ἡτο μικρὸν πλοῖον μὲ δύο πατώματα. Εἰς τὸ κάτω ἔθετον βαρέλια μὲ εὐφλέκτους ὄλας, πυρίτιδα, οἰνόπνευμα, θεῖον, πίσσαν, ρητίνην κλπ. Εἰς τὸ κατάστρωμα ἔθετον ἀσκούς μὲ πίσσαν καὶ ρητίνην καὶ ἀγγεῖα μὲ οἰνόπνευμα καὶ νάφθην. "Ολον τὸ πλοῖον ἦλειφον ἔξιο μὲ εὐφλέκτους ὄλας. Τὸ πυρπολικὸν ἔσυρε πάντοτε μίαν λέμβον, ἡ δοπιά ἐλέγετο ἐφόλκιον, διὰ νὰ σφίζωνται μὲ αὐτὴν οἱ ἐπιβάται.

πλοῖον τῆς γραμμῆς, τρεῖς φρεγάται καὶ τρεῖς κορβέται. Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἀποτελούμενος ἀπὸ 50 μεγάλα καὶ 15 μικρὰ πλοῖα ἔξηλθεν εἰς συνάντησιν τῷ ἐχθρικῷ στόλῳ. Τὴν 19 Μαΐου διέκριναν εἰς τὴν βορειοδυτικὴν ἄκραν τῆς Μυτιλήνης μίαν φρεγάταν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ τὴν βλάψουν μὲ τὰ ἀδύνατα τηλεβόλα τῶν καὶ ἡ φρεγάτα κατέφυγεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἐρεσ-

σοῦ. Ἐκεῖ δὲ πλοίαρχος φοβούμενος νυκτερινὴν ἐπίθεσιν ἀνεβίβασεν εἰς τὸ πλοῖον στρατὸν ἀπὸ τὴν ἔηράν.

Οἱ Ἑλληνες ἀπεφάσισαν νὰ πρόσθάλουν τὴν νύκτα τὴν τουρκικὴν φρεγάταν μὲ πυροπολικά. Ὁ πρακτικὸς διδάσκαλος τῆς ναυτικῆς Ἰωάννης Πάργιος, δὲ ὁποῖος ἐπωνομάζετο Παπατοῦκος, μετέβαλε δύο μικρότερα πλοῖα εἰς πυροπολικά. Τὴν 21 Μαΐου δὲ τολμηρὸς φαριανὸς πηδαλιοῦχος **Παπανικολῆς** ἐπετέθη μὲ πυροπολικὸν κατὰ τῆς φρεγάτας, μιλονότι ἐπυροβολεῖτο σφοδρῶς. Ἐκόλλησε τὸ πυροπολικὸν εἰς τὸ ἐμπόροσθιον μέρος τῆς φρεγάτας καὶ αἱ φλόγες ἀμέσως περιεκύλωσαν τὸ **1821** θρικὸν πλοῖον. Τὰ τηλεβόλα ἥρχισαν νὰ κροτοῦν μόνα των, ἡ δὲ ἀνατίναξις τῆς πυριταποθήκης συνεπλήρωσε τὴν καταστροφήν. Ἀπὸ 1100 ἄνδρας ἐσώθησαν μόνον 8.

Τὸ κατόρθωμα τοῦ Παπανικολῆ ἦτο σπουδαιότατον. Εἰς τὰ Ψαρὰ ἐψάλη πανηγυρικὴ δόξολογία, δὲ τουρκικὸς στόλος τόσον ἐφοβήθη, ὥστε ἐπέστρεψεν εἰς τὰ Δαρδανέλλια. Ἄλλα τὸ πάθημα τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἐπλήρωσαν οἱ ὑπόδουλοι Ἑλληνες. Οἱ Τοῦρκοι ἔκαμαν φοβερὰς σφαγὰς εἰς τὴν Μυτιλήνην καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς Κυδωνίας. Χιλιάδες δὲ Ἐλλήνων ἀπὸ τὴν Ἀσίαν ἥρχισαν νὰ φεύγουν διὰ νὰ σωθοῦν. Οἱ πρόσφυγες αὐτοὶ διεσπάρησαν εἰς τὰς διαφόρους νήσους καὶ ἔζων βίον ἄθλιον.

Τοιουτούρπως δύο σπουδαῖα γεγονότα ἔσωσαν τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐστερέωσαν αὐτήν. Εἰς μὲν τὴν ἔηράν ἡ νίκη τῶν Βασιλικῶν, εἰς δὲ τὴν θάλασσαν τὸ κατόρθωμα τοῦ Παπανικολῆ.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀγῶνος οἱ Ἑλληνες δὲν εἶχον πολιτικὴν δοργάνωσιν. Ἄλλ' ἡτο ἀνάγκη νὰ γίνη μιὰ κεντρικὴ ἀρχή, διὰ νὰ φροντίζῃ νὰ προμηθεύῃ τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἔξακολούθησιν τοῦ πολέμου. Διὰ τοῦτο οἱ πρόκριτοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς μὲ τοὺς στρατιωτικοὺς ἀρχηγοὺς συνῆλθον εἰς τὴν **Μονὴν Καλτετζῶν** (Μαντίνεια Ἀρκαδίας) καὶ διώρισαν ἐπιτροπήν, διὰ νὰ φροντίζῃ μαζὶ μὲ τὸν ἀρχιστράτηγον Πετρόμπετην διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος. Τοῦτο ὀνομάσθη **Πρᾶξις τῶν Καλτετζῶν**. Εἰς τὰς ἀποφάσεις των αὐτὰς οἱ πρόκριτοι δὲν ἥρωτησαν τὸν λαὸν καὶ διὰ τοῦτο ἡ πρώτη αὐτὴ διοίκησις τῆς Ἐλλάδος ἦτο ὀλιγαρχική. Ἄλλ' οἱ ὀπαδοὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας εἶχον φέρει εἰς τὴν

“Ελλάδα τὰς ἵδεας τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, δηλαδὴ τὴν ἐκλογὴν τῆς κυβερνήσεως διὰ τῆς ψήφου τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ καὶ οἱ στρατιωτικοὶ δὲν ἡσαν εὐχαριστημένοι μὲ τοὺς προκρίτους. Διὰ τοῦτο προσεκάλεσαν τὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην, διὰ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν ἐπ' ὀνόματι τῆς μυστικῆς ἀρχῆς. Ὁ Ὑψηλάντης ὅταν ἥλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἀνεγνώρισε τὴν πρᾶξιν τῶν Καλτεζῶν καὶ μετά τινας φιλονικίας πρὸς τοὺς προκρίτους ἀνεγνωρίσθη ἀρχιστράτηγος καὶ ἔξελεξε νέον συμβούλιον, διὰ νὰ φροντίζῃ διὰ τὸν ἄγῶνα. Ἀλλὰ μετά τὴν ἀλωσιν τῆς Τριπόλεως

ἥρισαν καταστρεπτικαὶ διχόνοιαι ἴδιως μεταξὺ τῶν προκρίτων καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν. Οἱ μὲν πρόκριτοι ἥθελον νὰ πλούτιζουν ἀπὸ τοὺς φόρους, τοὺς δποίους ἔξηκολούθουν νὰ εἰσπράττουν, καὶ ἀπὸ τὰ λάφυρα. Οἱ δὲ στρατιωτικοὶ ἔβλεπον τοῦτο μὲ πολλὴν δυσαρέσκειαν. Διὰ τοῦτο ἐδημιουργήθησαν τὰ πρῶτα κόμματα, οἱ **Πολιτικοὶ** καὶ οἱ **Στρατιωτικοὶ**

• **Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος**

“Ἐν τῷ μεταξὺ κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα δύο ἄλλοι Φαναριώται, δὲν ὁ **Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος** καὶ δὲν **Θεόδωρος Νέγρης**. Οὗτοι διωργάνωσαν πολιτικῶς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα. Καὶ δὲν Μαυροκορδάτος συνεκάλεσεν εἰς τὸ Μεσολόγγιον συνέλευσιν ἀντιπροσώπων τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς καὶ κατήρτισε συμβούλιον ἀπὸ προκρίτους καὶ ὀπλαρχηγούς, τὸ δποίον ἔφερντις διὰ τὴν διοίκησιν, τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν ἔξακολούθησιν τοῦ ἄγῶνος. Τὸ συμβούλιον τοῦτο ὀνομάσθη **Γερουσία**. Ὁ δὲ Νέγρης συνεκάλεσεν δμοίαν συνέλευσιν ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῆς ²Ανατολικῆς Στερεοῦς εἰς τὴν Ἀμφισσαν. Καὶ ἐκεῖ ἔγινε συμβούλιον ἀπὸ 12 μέλη, εἰς τὸ δποίον ἐδόθη ἀνωτάτη πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἔξουσία.

Τὸ συμβούλιον τοῦτο ὀνομάσθη **Άρειος Πάγος**. Ἡ πρᾶξις τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ τοῦ Νέγρη ἐστρέφετο κατὰ τοῦ **Υψηλάντου** καὶ ἐδίχαζε τὸ ἔθνος.

Ἄλλος δὲ **Υψηλάντης** διὰ νὰ θέσῃ τέλος εἰς τὸν διχασμὸν αὐτὸν τοῦ ἔθνους, ἐκάλεσε μετὰ τὴν ἀλωσιν τῆς Τριπόλεως ἐθνοσυνέλευσιν ὅλης τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ **Άργος**. Ἄλλοι δὲ Πολιτικοὶ καὶ Στρατιωτικοὶ ἐφιλονίκησαν καὶ ὑπερίσχυσαν οἱ Πολιτικοί, οἱ δοποῖοι μετέφεραν τὴν ἐδραν τῆς συνελεύσεως εἰς τὴν Ἐπίδαυρον (Πιάδαν). Ἡ συνέλευσις αὐτὴ ὀνομάσθη **Α'** ἐν **Ἐπίδαυρῳ** **Ἐθνικὴ Συνέλευσις**. Οἱ **Υψηλάντης** καὶ δὲ Κολοκοτρώνης ἀπεχώρησαν, οἱ δὲ Πελοποννήσιοι κατήρτισαν **Γεροσίλαν Πελοποννησιακὴν** κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Δ. Ἑλλάδος. Ἡ συνέλευσις αὐτὴ ἐψήφισε τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν σύνταγμα καὶ ὤρισε δύο ἔξουσίας, τὸ **Νομοτελεστικὸν** καὶ τὸ **Βουλευτικόν**. Καὶ τὸ μὲν Νομοτελεστικὸν εἶχε τὴν ἐκτελεστικὴν ἔξουσίαν, τὸ δὲ Βουλευτικὸν τὴν νομοθετικήν. Τοῦ μὲν Νομοτελεστικοῦ πρόεδρος ἔγινεν δὲ Μαυροκορδάτος, τοῦ δὲ Βουλευτικοῦ δὲ **Υψηλάντης**. Τὸ Νομοτελεστικὸν ἐξέλεγε τοὺς **Υπουργούς**, τοὺς **Μινίστρους**, δῆπος ἔλεγον τότε. Οἱ Νέγρης ἔγινεν ὑπουργὸς τῶν **Ἐξωτερικῶν**, δὲ **Ιωάννης Κωλέττης** τῶν **Εσωτερικῶν**. Ἡ συνέλευσις προτοῦ διαλυθῇ ὥρισε τὴν κυανόλευκον σημαίαν καὶ ως ἐνθόσημον τὴν γλαῦκα.

Η ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΤΟΥ 1822

Τὸ δεύτερον ἔτος ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις μᾶλλον εἶχε χάσει ἔδαφος, διότι, ἐνῶ ἥρχισεν ἀπὸ τὰς ὅχθας τοῦ Δουνάβεως καὶ ἐξηπλώθη μέχρι τῆς Κρήτης, τῷρα εἶχε περιορισθῆ μόνον εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὴν Στερεάν **Ἑλλάδα** καὶ τὰς νήσους τοῦ Αιγαίου. Ἐκτὸς τούτου αἱ διχόνοιαι μεταξὺ τῶν **Ἑλλήνων** παρέλυνον τὸν ἄγωνα, ἐνῶ ἔξι ἄλλον οἱ Τούρκοι ἐτοίμαζον ἰσχυρὸν κτύπημα κατὰ τῆς **Ἑλλάδος**. Εἰς τοῦτο τοὺς παρεκίνουν καὶ οἱ εὐρωπαῖοι διπλωμάται, οἱ ἐχθροὶ τῆς ἐλευθερίας, δὲ **Μέττερνιχ** καὶ οἱ διπλοί του.

Κατὰ τὸν **Ιανουάριον** τοῦ 1822 δὲ **Αλῆ** πασᾶς εἶχε νικηθῆ καὶ τὰ στρατεύματα τοῦ Χουρσίτ πασᾶ ἥσαν ἐλεύθερα νὰ βαδίσουν κατὰ τῆς **Ἑλλάδος**. Οἱ Τούρκοι διὰ νὰ καταπνίξουν δριστικῶς τὴν ἐπανάστασιν, ἔκαμαν τὸ ἔξης σχέδιον. Οἱ στρατὸς τοῦ Χουρσίτ θὰ κατήρχετο διὰ τῆς **Δυτικῆς Ελλάδος**, θὰ κατέπνιγεν ἐκεῖ τὴν

20-01-1821
15. Jan. 1822

ἐπανάστασιν καὶ διὰ τῆς Ναυπάκτου θὰ ἀπεβιβάζετο εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀλλος τουρκικὸς στρατὸς ἐπρόκειτο νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ θὰ κατήρχετο εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐκεῖ οἱ δύο στρατοὶ ἔνομενοι θὰ κατέπνιγον τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν καρδίαν της. Ἐπίστης διετάχθη νὰ συμπράξῃ καὶ διὰ τουρκικὸς στόλος συντρίβων τὴν θαλασσίαν δύναμιν τῶν Ἑλλήνων.

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Ο τουρκικὸς στόλος ἐκτύπησε πρῶτον τὴν νῆσον Χίον. Ἡ φιλήσυχος νῆσος εἶχε προσχωρήσει εἰς τὴν ἐπανάστασιν παρακινηθεῖσα ἔξωθεν. Ὁ ἀρχηγὸς δηλαδὴ τῶν Σαμίων ἐπαναστατῶν **Λικούργος Δογοθέτης** ἀπεβιβάσθη τὴν 10 Μαρτίου τοῦ 1822 εἰς τὴν νῆσον μὲ 2500 ἄνδρας. Οἱ Τοῦρκοι κατέφυγον εἰς τὸ φρούριον, τὸ δποῖον δὲν κατώρθωσαν νὰ κυριεύσουν οἱ ἐπαναστάται.

Ἡ ἔξεγερσις τῆς Χίου ἐτάραξε πολὺ τοὺς Τούρκους. Ἡ νῆσος εἶχε δωρηθῆ ὑπὸ τοῦ σουλτάνου εἰς τὴν ἀδελφήν του, διὰ νὰ εἰσπράττῃ τοὺς φόρους ἐκ τῶν μαστιχοδένδρων, τὰ δποῖα ἐκαλλιεργοῦντο πολὺ εἰς τὴν νῆσον. Διὰ τοῦτο τὸ χαρέμι εξηγέρθη καὶ ἐξήτησε τὴν τιμωρίαν τῶν ἐπαναστατῶν. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ Μαρτίου διὰ Καπετάνη πασᾶς Καρὰ Ἀλῆς μὲ 46 πλοῖα ἐφάνη εἰς τὸ βόρειον στενόν τῆς νήσου καὶ ἀφοῦ ἐβομβάρδισεν αὐτήν, ἀπεβιβάσεν 7 χιλ. στρατιώτας εἰς τὴν νότιον ἀκτήν. Συγκρόνως ή φρουρὰ ἐπετέθη ἐκ τοῦ φρουρίου κατὰ τῆς πόλεως (**30 Μαρτίου**).

Ἡ πόλις καὶ τὰ περίχωρα παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ. Οἱ Σάμιοι μετὰ μικρὰν ἀλλὰ πεισματώδη ἀντίστασιν ἤναγκάσθησαν νὰ φύγουν μὲ δίλιγα ψαριανὰ πλοῖα. Τότε ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν νῆσον στίφη ἀσιατικά, τὰ δποῖα ἥρχισαν φοβερὰν λεηλασίαν καὶ σφαγὴν τῶν χριστιανῶν. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας 40 καπνίζοντα χωρία ήσαν τὰ θύματα τῆς τουρκικῆς μανίας. Τὸ δὲ Πάσχα τοῦ

1822 1822 ἐβάφη εἰς τὸ αἷμα τῆς Χίου, ὅπως τὸ Πάσχα τοῦ 1821 εἶχε βαφῆ εἰς τὸ αἷμα τοῦ Πατριάρχου. Χιλιάδες Χίων ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι εἰς τὰς ἀγοράς τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἄλλαι χιλιάδες διεσκορπίσθησαν ὡς φυγάδες εἰς τοὺς σέσσαρας ἀνέμους. Ἐλάχιστοι ἔζησαν καὶ οὗτοι διὰ νὰ πειποιοῦνται τοὺς περιφήμους κήπους τῶν μαστιχοδένδρων. Ἐκ

τῶν 100 χιλ. κατοίκων τῆς νήσου 23 χιλ. ἐσφάγησαν καὶ 47 χιλ. αἰχμαλωτίσθησαν.

Μὲ τὴν ἀγορίαν αὐτὴν πρᾶξιν ἡ Τουρκία ἀπέδειξεν ὅτι εἶναι ἀσυμβίβαστος μὲ τὸν ἀνθρώπωπισμὸν τῆς Εὐρώπης, οἵ δὲ Ἕλληνες ἐκέρδισαν τὰς συμπαθείας τῶν Εὐρωπαίων. Οἱ δημοσιογράφοι ἔδωσαν φρικιαστικὰς περιγραφὰς τῶν φρικαλεοτήτων τῆς Χίου, διάσημοι δὲ ζωγράφοι ἀπεικόνισαν αὐτάς.

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΝΑΥΑΡΧΙΔΟΣ

52

Οἱ Ἑλληνικὸς στόλος ἔφθασεν εἰς τὴν Χίον μετὰ τὴν συμφοράν, διότι μόλις τὴν 27 Ἀπριλίου κατώρθωσε ν^o ἀποπλεύσῃ ἀπὸ τὰ Ψαρά. Οἱ Ἑλληνες ναυτικοὶ εἰς συμβούλιον ἀπεφάσισαν νὰ προσβάλουν τὸν τουρκικὸν στόλον μὲ πυροπολικὰ εἰς τὸν λιμένα τῆς Χίου. Τὴν δὲ τολμηρὰν ἐπιχείρησιν ἀναλαμβάνουν δύο τολμηροὶ ἄνδρες, ὁ ὑδραιος **Πιπένος** καὶ ὁ ψαριανὸς **Κωνστ. Κανάρης**. Οἱ δύο ναυτικοὶ ἔπλευσαν μὲ μεγάλην δυσκολίαν ἐνεκα τῆς νησεμίας καὶ ἔφθασαν εἰς τὸ στενὸν τῆς Χίου τὴν νύκτα τῆς 6-7 **Ιουνίου** καὶ ὥσταν σκοιλί ἐγλύστρησαν εἰς τὸ μέρος, ὃπου ἐστάθμευεν δ τουρκικὸς στόλος.

Ἡτο ἡ τελευταία νῦν τοῦ **Ραμαζανίου** καὶ τὰ πλοῖα ἦσαν φωταγωγημένα. Ο Καρά Ἀλῆς εἶχε προσκαλέσει εἰς δεῖπνον τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς ἔηρᾶς καὶ ἡ ναυαρχίς ἀπήστραπτεν ἀπὸ πολύ-χρωμα φῶτα καὶ ἀντίχει ἀπὸ τὰς φωνὰς τῶν διασκεδαζόντων. Ο Κανάρης ἐκόλλησε τὸ πυροπολικόν του εἰς τὸ πλευρὸν τῆς ναυαρχίδος, καὶ πρὸν ἀντιληφθοῦν οἱ Τούρκοι, αἱ φλόγες περιέ-ζωσαν τὸ πλοῖον. Τὸ κολοσσιαῖον πλοῖον ἐπυρπολήθη καὶ ἀνετι-νάχθη μετ' ὀλίγον, ὅταν αἱ φλόγες ἔφθασαν εἰς τὴν πυριταποθή-κην. Περισσότεροι ἀπὸ 2 χιλ. Τούρκων εὑρῆκαν οἰκτρὸν θάνατον. Ο Καρά Ἀλῆς ἐνῶ ἐπεβιβάζετο εἰς μίαν λέμβον διὰ νὰ σωθῇ, ἐπληγώθη ἀπὸ μίαν κεραίαν, ἡ δοπία ἔπεσεν εἰς τὴν κεφαλήν, καὶ ἀπέθανε μετ' ὀλίγον εἰς τὴν ἀπτήν. Ο Πιπένος δὲν ἦτο τόσον εὐτυχής, διότι ὁ Τούρκος πλοίαρχος κατώρθωσε νὰ ἀπομακρύνῃ τὸ πυροπολικὸν καὶ νὰ σωθῇ.

Τὸ κατόρθωμα τοῦ Κανάρη ἦτο σημαντικώτατον. Οἱ Τούρ-κοι τόσον ἐφοβήθησαν, ὥστε ἀμέσως εἰσῆλθον εἰς τὰ Δαρδανέλ-λαια. Ἀλλὰ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως κατέστρεψαν τὰ μαστιχοχώρια τῆς Χίου. Τοιουτορόπως οἱ Ἕλληνες ἔμειναν πάλιν κύριοι τῆς

θαλάσσης, δέ ταν δὲ οἱ Τούρκοι ἡγαγάζοντο νὰ ἔξερχωνται ἀπὸ τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελλίων, πάντοτε τοὺς παρηκαλούμενοι ὁ φόβος τοῦ πυρπολικοῦ.

ΚΑΝΑΡΗΣ ΚΑΙ ΜΙΑΟΥΛΗΣ

Εἰς τὸν κατὰ θάλασσαν ἄγωνα δύο ἄνδρες διεκρίθησαν, ὁ Κανάρης καὶ ὁ Μιαούλης, ὁ μὲν πρῶτος ὡς ἔξοχος πυρπολητής,

δὲ δεύτερος ὡς ἀρχηγὸς τοῦ στόλου.⁵⁵ Ο Κωνσταντῖνος Κανάρης (1790-1877) ἐγεννήθη εἰς τὰ Ψαρά. Πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο κυβερνήτης μικροῦ ἐμπορικοῦ πλοίου, μεταξὺ τῶν πρώτων δὲ ἐσπευσε νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἀπὸ ἐμποροπλοίαρχος ἔγινε τολμηρὸς καταδρομεὺς καὶ πυρπολητής. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ ἐλληνικοῦ βασιλείου καὶ ἔγινε πολλάκις πρωθυπουργός.

*Ανδρέας Μιαούλης

τὴν Εὔβοιαν, ἀλλὰ καταδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰχε καταφύγει εἰς τὴν "Υδραν". Τὸ πρῶτον τοῦ ὄνομα ἦτο Βασκός. Εἰς ἥλικιαν 17 ἐτῶν ἔγινε κυβερνήτης ἐμπορικοῦ καὶ ἀπέκτησε σημαντικὴν περιουσίαν διὰ ὁμιλοινδύνων ἐπιχειρήσεων. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως δὲ ἔξεχων πρόκριτος τῆς "Υδρας Λάζαρος Κουντουριώτης ἀνεγνώρισεν ὅτι ὁ Μιαούλης ἦτο ὁ ἀριστος διὰ νὰ δόηγῃ τὸν ὑδραικὸν στόλον. Τὸ δεύτερον δὲ ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως ἀντικατέστησε τὸν ναύαρχον Ιάκωβον Τομπάζην διὰ τοῦ Μιαούλη. Ο Μιαούλης

*Ο Ανδρέας Μιαούλης (1769-1835) κατήγετο ἀπὸ

Κωνσταντίνος Κανάρης

ἀμέσως ἐπεβλήθη μὲ τὴν ἵκανότητά του καὶ εἰς τὴν οὖσίαν ἔγινεν ὁ ναύαρχος δόλου τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου.

Η ΠΑΡΑ ΤΟ ΠΕΤΑ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

Ἐνῶ εἰς τὴν θάλασσαν οἱ Ἑλληνες εἰχον λαμπρὰς ἐπιτυχίας, εἰς τὴν ἔηραν τὰ πράγματα ἔλαβον δυσάρεστον τροπήν. Οἱ Τοῦρκοι κατώρθωσαν νὰ καταπνίξουν τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ κατέλαβον τὰ δύο προτύργια τῆς Ἀνατολικῆς Ἐλλάδος, τὸν Ὄλυμπον καὶ τὴν Εὔβοιαν. Πριντοῦ δὲ ἐπιχειρήσουν τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς νοτιωτέρας Ἐλλάδος, ἐπεχείρησαν νὰ κυριεύσουν καὶ τὸ προτύργιον τῆς Δυτικῆς Ἐλλάδος τὸ Σοῦλι, τὸ δυτικόν εἰχεν ἀναγεννηθῆ ἐν τῷ μεταξύ.

Οἱ Σουλιώται, καθὼς εἴδομεν, εἰχον περάσει εἰς τὰ Ἐπτάνησα μετὰ τὴν καταστροφὴν ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Ἐκεῖ ἔμειναν νοσταλγοῦντες τὴν πατρίδα των. Οἱ Τοῦρκοι ὅταν ἐποιίσκησαν τὸν ἄπιστον πασᾶν εἰς τὰ Ἰωάννινα, ἔθυμηθησαν τοὺς παλαιοὺς ἀντιπάλους του καὶ ἐκάλεσαν τοὺς Σουλιώτας, διὰ νὰ πολεμήσουν μαζὶ κατὰ τοῦ Ἀλῆ. Οἱ Σουλιώται ἐπανήλθον εἰς τὴν Ἡπειρον, ἀλλὰ ἐποιήσθησαν διπλωματικῶς καὶ κατώρθωσαν νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὰ χωρία των.

Ἡ καταστροφὴ τοῦ Σουλίου δὲν συνέφερεν εἰς τοὺς Ἑλληνας καὶ ἥθελον μὲ πᾶσαν θυσίαν νὰ σώσουν τὸν ἡρωϊκὸν δρεινὸν λαόν. Ὁ Μαυροκορδάτος ἀπεφάσισε νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκστρατείαν πρὸς σωτηρίαν τοῦ Σουλίου, τὴν δυτικάν ἀνέλαβεν δ ἵδιος μὲ τὸν τακτικὸν στρατὸν τοῦ Ὅψηλάντου, τοὺς Φιλέλληνας, Μανιάτας καὶ ἄλλους ἀτάκτους, ἐν συνόλῳ μὲ 7 χιλ. ἄνδρας.⁵ Ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον ἀπεβιβάσθη εἰς τὸ Μεσολόγγιον. Ἐκεῖ ἥλθεν ὃς ἀπεσταλμένος τῶν Σουλιωτῶν δ Ἀδριανὸς Μπότσαρης, δ δυοῖς ἔπεισε τὸν Μαυροκορδάτον ν ἀποσπάσῃ 500 Μανιάτας. Οὗτοι ἐστάλησαν ὑπὸ τὸν Κυριακούλην Μαυρομιχάλην εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἡπείρου Φαράρι, δ δυοῖς ἀπέχει ἐπτὰ ὥρας ἀπὸ τὴν Κιάφαν, διὰ νὰ φέρουν βοήθειαν εἰς τὸ Σοῦλι, τὸ δυτικὸν ἐστενοχωρεῖτο πολύ. Ἀφοῦ δὲ ὁ στρατὸς ἐπορχώρησεν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἀπέστασεν ἐκτὸς τούτου καὶ ἄλλην δύναμιν καὶ τὴν ἐστειλε μὲ τὸν Μ. Μπότσαρην διὰ τῶν Πέντε Πηγαδίων εἰς τὴν Κιάφαν. Ὁ Μαυροκορδάτος ἐπορεύετο διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀχελώου καὶ κατέλαβε τὸ χωρίον Πέτα, τὸ δυτικόν ἀπέχει δύο μίλια ἀπὸ τὴν

Αρταν. Εἰς τὴν Ἀρταν εὑρίσκετο ἵσχυρὰ δύναμις μὲ τὸν Μεχμέτην Ρεσίτ πασᾶν, τὸν ὅποιον οἱ Ἑλληνες ὀνόμαζον **Κιουταχῆν**.

Τὰς κινήσεις τῶν Ἑλλήνων ἐπρόδωσεν ὁ ὀπλαρχηγὸς τῆς Ἀρτης Γῶγος Μπακόλας. Διὰ τοῦτο δὲ Μ. Μπότσαρης εὑρῆκεν ἴσχυρὰν ἀντίστασιν εἰς τὰ Πέντε Πηγάδια καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Πέτα. Οὐ δὲ Κιουταχῆς ἐπετέθη μὲ 6 χιλ. κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀφοῦ προηγουμένως τὴν νύκτα κατέλαβεν ὅλας τὰς παρόδους. Πλησίον τοῦ Πέτα ἔγινε μεγάλη μάχη, εἰς τὴν ὅποιαν Ἑλληνες καὶ Φιλέλληνες ἐπολέμησαν μὲ μεγάλην ἀνδρείαν, ἀλλ᾽ ἐπαθον φοβερὰν καταστροφήν. Αποσκεναὶ καὶ πολεμεφόδια ἐπεσαν εἰς 1822 γείρας τῶν ἐχθρῶν (4 Ιουλίου 1822). Όμοίαν καταστροφὴν ἔπαθον καὶ οἱ Μανιᾶται εἰς τὸ Φανάρι, διόπου τοὺς προσέβαλον πολλοὶ Τούρκοι καὶ ἐφονεύθη ὁ ἀρχηγὸς των Κεριακούλης Μανδομιχάλης, δὲ ὑπερασπιστῆς τοῦ Βαλτετσίου.

Ἡ καταστροφὴ τοῦ Πέτα εἶχε δυσάρεστα ἀποτελέσματα. Τὸ Σοῦλη ἀφοῦ ἀντεστάθη μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου, ἡναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ, οἱ δὲ κάτοικοι κατέφυγον πάλιν εἰς τὰς Ιονίους νήσους. Ἐκτὸς τούτου ἡ Δ. Ἑλλὰς ἐφάνη ὅτι ἐχάθη, διότι στρατὸς τουρκικὸς κατῆλθεν ὑπὸ τὸν Ομέρο Βρυώνην καὶ τὸν Κιουταχῆν καὶ ἐποιόρκησε τὸ Μεσολόγγιον (Πρώτη Πολιορκία Μεσολογγίου, Νοέμβριος 1822). Τὸ Μεσολόγγιον ἐσώθη τότε, διότι οἱ Τούρκοι ἡναγκάσθησαν ἔνεκα τοῦ χειμώνος καὶ ἐλλείφεως τροφῶν νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ φύγουν.

ΕΙΣΤΡΑΤΕΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΛΗ

55

Ἄλλὰ ἡ κυρία τουρκικὴ δύναμις, ἡ ὅποια ἐπρόκειτο νὰ κτυπήσῃ τοὺς Ἑλληνας, εἶχε συγκεντρωθῆ ἐις τὴν Λάρισαν. Κατὰ τὰ μέσα Ιουνίου 1822 δὲ στρατὸς οὗτος, 24 χιλ. πεζοὶ καὶ 6 χιλ. ἵπτεις, ἔξεπίνησαν ἀπὸ τὴν Λαμίαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ **Μεχμέτη Δράμαλη**. Οὐδέποτε εἶχον ίδει οἱ Ἑλληνες τόσον πολὺν στρατόν, ἢ δὲ φήμη προπορευομένη ἐσκόρπιζε παντοῦ τὸν τρόμον. Εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ πράγματα δὲν ἤσαν καθόλου εὐχάριστα. Εἰς τὴν Αν. Ἑλλάδα οἱ ὀπλαρχηγοὶ καὶ οἱ πρόκορτοι ἐφιλονίκουν καὶ δὲν κατώρθωσαν νὰ σταμάτησουν τὴν προέλασιν τῶν Τούρκων. Διὰ τοῦτο δὲ οἱ Δράμαλης ἐφθάσεν εἰς τὴν Ἀττικήν, ἐπέρχασε τὸν Ισθμὸν καὶ τὴν 5 Ιουλίου ἐστήσε τὸ στρατηγεῖόν του εἰς

τὴν Κόρινθον. Ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις ἡναγκάσθη νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Κόρινθον καὶ νὰ μεταθέσῃ τὴν ἔδραν τῆς εἰς τὸ Ἀργος.

Οἱ Τούρκοι τῆς Πελοποννήσου συνεβούλευσαν τὸν Δράμαλην νὰ καταστήσῃ ἔδραν τὴν Κόρινθον καὶ δλίγον κατ' δλίγον νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν. Ἀλλ' ὁ Δράμαλης δὲν ἤκουσε τὰς συμβουλὰς αὐτὰς καὶ περιφρονῶν τοὺς ἀπολέμους ἡγιάδες, ὅπως ἔλεγε, διέταξε τὸν στρατόν του νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὸ Ναύπλιον, τὸ δποῖον ἐποιώρκει ὁ Υψηλάντης, καὶ νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν του. Τὴν 12 Ιουλίου ὁ στρατός του κατέλαβε τὸ Ἀργος, αἱ δὲ προφυλακαὶ του ἔφθασαν πρὸ τοῦ Ναυπλίου καὶ ἐματίσθωσαν τὰς διαπραγματεύσεις περὶ παραδόσεως, αἱ δποῖαι εἶχον ἀρχίσει πρὸ δλίγον. Ἡ Κυβέρνησις καὶ ἡ Βουλὴ ἔγκατέλειψαν τὸ Ἀργος καὶ κατέφυγον ἐντὸς πλοίου εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον, πλήθη δὲ φυγάδων διευθύνοντο πρὸς τὴν Τούρκοιν.

Μέσα εἰς τὴν γενικὴν αὐτὴν σύγχυσιν καὶ ταραχὴν μόνον ὁ Υψηλάντης καὶ ὁ Κολοκοτρώνης διετήρησαν τὴν ψυχοραμίαν των. Ὁ Υψηλάντης διὰ νὰ φέρῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὸν Δράμαλην, κατέλαβε μὲ 700 ἄνδρας τὸ φρούριον τοῦ Ἀργονούς Λάρισας, τὴν δποίαν ὑπερήσπιζεν ὁ γενναῖος μανιάτης Καραγιάννης. Ὁ Δράμαλης ἐνόησεν ὅτι δὲν ἡτο δυνατὸν νὰ προχωρήσῃ καὶ ν' ἀφήσῃ ἀπισθέν του ἐχθρὸν ἐπικίνδυνον. Διὰ τοῦτο ἐχρονοτορίβησεν ἐκεῖ, ἐνῷ ὁ Κολοκοτρώνης ἔλαβε καιρὸν καὶ συνήθροισε στρατόν. Μὲ τὸν στρατὸν αὐτὸν κατέλαβε τοὺς Μύλους πρὸς νότον τοῦ Ἀργονούς. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ φρουρὰ τῆς Λαρίσης δλίγον κατ' δλίγον κατέφυγεν εἰς τὸ στρατόπεδόν του.

Αἵλλα τώρα ἡ τύχη ἥρχισε ν' ἀφίνῃ τὸν Τούρκον. Ἐνεκα τῆς ἔηρότητος τοῦ θέρους τὸ ἱππικὸν δὲν εἶχε χόρτον καὶ ἵπποι καὶ ὑπόζυγα ἀπέθησκον σωρηδόν. Ὁ στρατὸς ἐστερήθη τροφῶν καὶ ὁ Δράμαλης ἐσκέπτετο νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Κόρινθον. Ὁ Κολοκοτρώνης μόνος ἀντείηφθη τὸν σκοπὸν τοῦ τούρκου στρατάρχου καὶ προσεπάθησε νὰ πείσῃ τοὺς ἄλλους ἀρχηγοὺς νὰ καταλάβουν μὲ στρατὸν τὰς παρόδους πρὸς τὴν Κόρινθον καὶ νὰ συντρίψουν τὸν ὑποχωροῦντα στρατὸν τοῦ Δράμαλη. Δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ πείσῃ αὐτούς. Μόνος του ἀπέσπασεν ἀπὸ τοὺς Μύλους 2500 ἄνδρας καὶ κατέλαβε τὰ στενὰ τῶν Δερβενακίων, ὅπου σήμερον διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ μεταξὺ Κορίνθου καὶ Ἀργονούς, δὲ ἀνεψιός του Νικήτας, ὁ Υψηλάντης καὶ

δι Παπαφλέσσας κατέλαβον ἄλλας παρόδους μεταξὺ τῶν ὁρέων καὶ περιέμενον τὴν διάβασιν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Τὴν 25 Ἰουλίου ὁ Δράμαλης ἥρχισε νὰ ὑποχωρῷ ἀπὸ τὸ Ἀργος πρὸς τὴν Κόρινθον. Ἡ πρωτοπορεία τοῦ στρατοῦ του εἰσήρχετο εἰς τὰ στενὰ τῶν Δερβενακίων. Ἐκεὶ προσεβλήθη ὑπὸ τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ἀπεκόπη ὑπὸ τοῦ Νικήτα, τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τοῦ Παπαφλέσσα καὶ ἔπιμε μεγάλην καταστροφὴν (26 Ἰουλίου 1822).¹⁸²² Ο Δράμαλης δὲν θὰ ἀπέφευγε τὴν τελείαν καταστροφήν, ἦφιασε δὲ εἰς τὴν Κόρινθον μὲ τὰ συντρίμματα τοῦ στρατοῦ του, ἀφοῦ ἔχασε τὰς ἀποσκευάς, πολεμεφόδια καὶ πυροβολικόν.

Τὸ σχέδιον τοῦ Κολοκοτρώνη ἐθριάμβεινσεν, οἱ Ἑλληνες τὸν ὀνόμασαν σωτῆρα τῆς πατρίδος, ἡ δὲ Γερουσία ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ἀρχιστράτηγον. Τότε ὁ Κολοκοτρώνης ἐφορόντισε νὰ ἔξασφαλίσῃ τὴν τελείαν καταστροφὴν τοῦ Δράμαλη. Τὸν ἀπέκλεισεν εἰς τὴν Κόρινθον καὶ συνεννοήθη μὲ τὸν Ὁδρούσεα Ἀνδροῦστον νὰ καταλάβῃ τὰ στενὰ τῆς Μεγαρίδος καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Δράμαλη. Ο τουρκικὸς στρατὸς ἥρχισε ν' ἀποδεκατίζεται ἀπὸ στρογγύλεις καὶ ἀσθενείας, ὁ δὲ Δράμαλης ἀπέθανε κατὰ τὸ τέλος Ὁκτωβρίου ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τὴν λύπην του. Εἰς τὸ τέλος δὲ τοῦ ἔτους τὰ λείψανα τῆς λαμπρᾶς στρατιᾶς τοῦ Δράμαλη 2 χιλ. ἄνδρες ἐπιχείρησαν νὰ σωθοῦν εἰς τὰς Πάτρας. Ἄλλα προσέβαλον αὐτοὺς οἱ πρόκριτοι τῆς Ἀχαΐας καὶ ἐποξεύησαν μεγάλην καταστροφὴν. Ολίγους μόνον ἔσωσε μὲ τὰ πλοῖα ὃ πασᾶτῶν Πατρῶν Γιουσούφ.

Ο Χουρσίτ ἐθεωρήθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου ὑπεύθυνος διὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δράμαλη, διότι δὲν τὸν ἔβοήθησε. Διὰ τοῦτο ὁ σουλτάνος διέταξε ν' ἀποκεφαλισθῇ. Ἄλλος ο Χουρσίτ ηύτοκοτόνησε δημάρτηριασθείς. Τοιουτορόπως οἱ κυριώτεροι ἀρχηγοὶ τῆς μεγάλης ἐκστρατείας τοῦ 1822, ὁ Χουρσίτ, ὁ Δράμαλης, ὁ Καρᾶ Ἀλῆς ἢσαν νεκροί, αἱ δὲ ἐλπίδες τῆς Τουρκίας καὶ τῶν διπλωματῶν διεψεύσθησαν. Μετ' ὀλίγον οἱ Ἑλληνες ἐκνοίευσαν καὶ τὸ Παλαμίδι (Ναύπλιον) καὶ ἤναγκασαν τὴν φρονδὰν τῆς πόλεως νὰ συνθηκολογήσῃ.

ΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ 1823

Κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως αἱ ἐπιχειρήσεις δὲν

ῆσαν τόσον σημαντικαί. Πάλιν οἱ Τοῦρκοι σκοπὸν είχον εἰσβάλονταν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀλλ' αὐτὴν τὴν φρογὰν ἐπεζεύγησαν νὰ βαδίσουν διὰ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἑλλάδος, νὰ ἔνωθοῦν εἰς τὴν Ναύπακτον καὶ ἀπ' ἐκεῖ νὰ διαπεραύθοῦν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Καὶ ἡ μὲν ἐκστρατεία εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα διήρκεσε πολὺ διάρκειαν, διότι ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἔπαιθε μεγάλην φρογὰν ἀπὸ ἀσθενείας καὶ , ἐνῷ εἶχε προχρήσει μέχρι τῆς Ἀττικῆς, ἡ ναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Λαμίαν.

Ἄξιολογωτέρα ἦτο ἡ ἐκστρατεία εἰς τὴν Δ. Ἑλλάδα. Δύο τουρκικοὶ στρατοὶ ἀποτελούμενοι ἀπὸ ἀλβανοὺς κατῆλθον εἰς τὴν Δ. Ἑλλάδα. Ὁ εἰς ἔξ αυτῶν, ὑπὸ τὴν ὄδηγίαν τοῦ Ὀμέρ Βρυστή ἐβάδισε διὰ τοῦ Καρβασαρᾶ, ὃ ἄλλος ὑπὸ τὸν Μουσταφάπετρον διὰ τῶν Ἀγράφων. Ὅλος ὁ στρατὸς ἦτο 16 χιλ. καὶ ὥρισε πολὺ μείον συναντήσεως τὸ Μεσολόγγιον, τὸ δποῖον εἶχεν ἀποκλείστενον τουρκικὸς στόλος ἀπὸ θαλάσσης.

Εἰς τὴν Δ. Ἑλλάδα τότε ἐπεκράτει μεγίστη ἀκαταστασία. Ὁ στρατὸς εὑρίσκετο ἐν παραλύσει, οἱ δὲ ὅπλαρχηγοὶ ἐφιλονίκουν μεταξύ των διὰ τὴν ἀρχιστρατηγίαν. Ἀλλ' εἰς τὴν γενικὴν αὐτὴν ἀθλιότητα ἐφάνη ἡ ἡρωϊκὴ μορφὴ τοῦ **Μάρκου Μπότσαρη**. Ὁ Μπότσαρης ἄμα ἐπληροφορθήθη ὅτι πλησιάζει ὁ ἐχθρός, ἐφάνη ἀνώτερος ἀπὸ μικροφιλοτιμίας καὶ, ἀφοῦ ἐφώναξε : "Οποιος εἴναι ἄξιος λαμβάνει δίπλωμα μεθαύριον ἐρώπιον τοῦ ἐχθροῦ, μὲ δὲ διάγονος πιστούς συντρόφους προσέβαλε τὸ στρατόπεδον τοῦ Μουσταφάπετρον εἰς τὸ Καρπενῆσι τὴν νύκτα τῆς **11 Αὐγούστουν 1823** στον **1823**. Ἡ νυκτερινὴ ἐπίθεσις ἐφοξένησε μεγάλην σύγχυσιν εἰς τοὺς ἐχθρούς, ἐκ τῶν δποίων ἐφονεύθησαν πολλοί. Ἀλλ' ὁ Μάρκος κτυπηθεὶς διὰ σφαιρίας εἰς τὸ μέτωπον, ἐνῷ προσεπάθει νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸ ἐχθρικὸν χαράκωμα, ἐπεσε νεκρός. Ὁ θάνατος τοῦ ἀνδρείου σουλιώτου ἐλύπησεν ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ὁ νεκρός του μετεκομίσθη εἰς Μεσολόγγιον καὶ ἐτάφη ἐν μέσῳ γενικοῦ πένθους. Οἱ Τούρκοι ἔμειναν μόνον δύο μῆνας εἰς τὴν Δ. Ἑλλάδα καὶ ἡ ναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ἡπειρον

1823 στον 1823. Ἡ νυκτερινὴ ἐπίθεσις ἐφοξένησε μεγάλην σύγχυσιν εἰς τοὺς ἐχθρούς, ἐκ τῶν δποίων ἐφονεύθησαν πολλοί. Ἀλλ' ὁ Μάρκος κτυπηθεὶς διὰ σφαιρίας εἰς τὸ μέτωπον, ἐνῷ προσεπάθει νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸ ἐχθρικὸν χαράκωμα, ἐπεσε νεκρός. Ὁ θάνατος τοῦ ἀνδρείου σουλιώτου ἐλύπησεν ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ὁ νεκρός του μετεκομίσθη εἰς Μεσολόγγιον καὶ ἐτάφη ἐν μέσῳ γενικοῦ πένθους. Οἱ Τούρκοι ἔμειναν μόνον δύο μῆνας εἰς τὴν Δ. Ἑλλάδα καὶ ἡ ναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ἡπειρον

Ο ΕΥΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1823-1824)

Μετὰ τὰ κατορθώματα ταῦτα οἱ στρατιωτικοὶ ἀπέκτησαν

αἰγάλην. Ἡ τακτικὴ τῶν κλεφτῶν ἐθριάμβευσεν, ἐνῷ δὲ τακτικὸς στρατὸς ὑπέστη καταστροφὴν εἰς τὸ Πέτα. Κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Δραμάλη κυβέρνησις καὶ βουλὴ εἶχον τραπῆ εἰς φυγὴν. Ἐδέησε λοιπὸν νὰ γίνουν νέαι ἐκλογαῖ.

Τὸ 1823 συνῆλθεν ἡ **Δευτέρα Ἔθνικὴ Συνέλευσις** εἰς τὸ **Άστρος**. Ἐκεῖ ἐφιλονίκησαν τὰ δύο κόμματα, δὲ Κολοκοτρώνης μὲ τοὺς στρατιωτικοὺς ἀπὸ τὸ ἔν μέρος καὶ δὲ Πετρόπομπης καὶ Μαυροκορδάτος μὲ τοὺς πολιτικοὺς ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ὁ Κολοκοτρώνης ἐπῆρε μαζὶ του τὸ Νομοτελεστικὸν καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Ναύπλιον, τὸ δὲ Βουλευτικόν, τοῦ δποίου πρόεδρος ἦτο δὲ Μαυροκορδάτος, κατέφυγεν εἰς τὸ **Αργος**. Μετ' ὅλην δὲ Κολοκοτρώνης ἔστειλε τὸν οὐρανὸν τοῦ Ηὔγον μὲ στρατὸν εἰς τὸ **Αργος** καὶ διέλυσε διὰ τῆς βίας τὸ Βουλευτικὸν καὶ μὲ τοὺς δπαδούς του ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Τρίπολιν. Τὰ μέλη ὅμως τοῦ Βουλευτικοῦ συνημμοσίσθησαν εἰς Κρανίδιον καὶ ἐξέλεξαν νέον Νομοτελεστικὸν μὲ πρόεδρον τὸν ὑδραιὸν **Τεώχηρον Κουντουριώτην**. Τοιουτορόπως ἡ Ἑλλὰς εἶχε δύο κυβερνήσεις, μίαν εἰς τὴν Τρίπολιν καὶ ἄλλην εἰς τὸ Κρανίδιον, αἱ δποῖαι ὑβριζον καὶ ἀπεκήρυξσαν ἡ μία τὴν ἄλλην

Μετ' ὅλιγον ἥρχισεν δὲ ἐμφύλιος πόλεμος. **Ἄλλ.** δὲ Κολοκοτρώνης καὶ οἱ δπαδοί του δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κατισχύσουν, διότι αἱ νῆσοι, η **Στεφεὰ** καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Πελοποννήσου ἀνεγνώρισαν ὡς νόμιμον κυβέρνησιν τὸν Γεώργιον Κουντουριώτην καὶ τὴν βουλὴν τοῦ Κρανίδιον. Ὁ Κολοκοτρώνης ἥναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ ἦτο εὐχαριστημένος, διότι τοῦ ἐδόθη ἀμνηστεία. Ἡ κυβέρνησις Κουντουριώτου ἐγκατεστάθη εἰς Ναύπλιον καὶ ἀνεγνώρισθη ὑπὸ ὅλων, ἐφαίνετο δὲ ὅτι ἐτελείωσεν δὲ ἐμφύλιος πόλεμος.

Ἄλλα μετ' ὅλιγον ἥρχισε πάλιν φοβερώτερος ἐμφύλιος πόλεμος. Κατὰ τὸν πρῶτον οἱ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου εἶχον συμμαχήσει μὲ τοὺς Νησιώτας καὶ τοὺς Στεφεοελλαδίτας, διότι ἐμίσουν τὸν Κολοκοτρώνην. Ἀλλὰ ταχέως μετενόησαν, διότι οἱ Νησιώται καὶ οἱ Στεφεοελλαδίται ἔλαβον ὅλα τὰ ἀξιώματα καὶ παρηγκώνισαν τοὺς Πελοποννησίους. Μετ' ὅλιγον ἔφθασεν δὲ πρώτη δόσις τοῦ δανείου, τὸ δποίον εἶχεν κατορθώσει νὰ συνάψουν οἱ **Ἐλληνες** εἰς τὴν **Αγγλίαν**. Οἱ Νησιῶται λοιπὸν καὶ οἱ Στεφεοελλαδίται ἤσαν οἱ μόνοι, οἱ δποῖοι θὰ διεχειρίζοντο τὰ χρήματα.

Τὸ 1824 τὸν Ὁκτώβριον ἔγινεν ἐκλογὴ νέου Νομοτελεστικοῦ. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἐπεκράτησαν πάλιν οἱ Νησιῶται καὶ οἱ Στρεφελλαδῖται καὶ ἔξελέγη πρόσδρος ὁ Κουντουριώτης, ἔξωργίσθησαν

1824 Πελοποννήσου στάσεις καὶ προσέλαβον ὡς σύμμαχον τὸν Κολοκοτρώνην. Τότε ὁ **Κωλέττης**, ὁ δοποῖος ἦτο ἐκ τῶν σημαντικωτάτων μελῶν τοῦ Νομοτελεστικοῦ, προσεκάλεσε τὰ χονμελιωτικὰ στρατεύματα ὑπὸ τὸν Γκούραν καὶ Καραϊσκάκην εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἔπιξε τὰς στάσεις εἰς τὸ αἷμα. Ὁ νίος τοῦ Κολοκοτρώνη Πᾶνος ἐφονεύθη, πολλοὶ δὲ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου ἦναγκάσθησαν νὰ φύγουν εἰς τὴν Στρεφανὰ καὶ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους. Ὁ Κολοκοτρώνης παρεδόθη εἰς τοὺς ἀντιπάλους του, ὧδηγήθη μὲ 24 ἀλλούς προκρίτους εἰς τὸν Ὑδραν

1825 καὶ ἐφυλακίσθη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Προφήτου Ἡλίου (**Ιανουάριος 1825**). Ἐκεῖ δὲ γέρων πολεμιστῆς παρημέλησεν ἐπίτηδες τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἐπροφήτευεν ὅτε ἡ πυθέοντης θὰ ἥρχετο ταχέως εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τὸν προσπαλέσῃ πάλιν.

Εἰς τὴν Ἀνατολ. Ἐλλάδα ὁ ἐμφύλιος πόλεμος κατέληξεν εἰς τὸν τραγικὸν θάνατον τοῦ Ὁδυσσέως Ἀνδρούτσου. Ἐπειδὴ δὲ Ὁδυσσεὺς εἶχε συμμαχήσει μὲ τὸν Κολοκοτρώνην, ἐστᾶτι καὶ αὐτὸῦ ὁ ἄλλοτε ὑπαρχηγός του **Γκούρας**, ὁ δοποῖος τὸν συνέλαβε καὶ τὸν ἔκλεισεν εἰς ἓνα πύργον τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Τὴν **4 Ιουλίου 1825** δὲ Ὁδυσσεὺς εὑρέθη ἱερὸς πλησίον τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ τῆς Ἀπτέρου Νίκης. Ἐλεγον εἰς τοὺς ζένους ὅτι ἐκρημνίσθη προσπαθήσας νὰ δραπετεύσῃ, ἀλλὰ φαινεται ὅτι εἰχεν ἀπαγχονισθῆ ὑπὸ τοῦ Γκούρα.

Ἡ κυβέρνησις ἐθριάμβευσεν, ἀλλ᾽ ἡ κατάστασις εἰς τὴν Ἐλλάδα ἤτο οἰκτροτάτη. Οἱ Στρεφελλαδῖται στρατιῶται ἐλειήσατον τὴν Πελοπόννησον ὡς ἐχθρούς, αἱ θέσεις ἐδίδοντο εἰς πρόσωπα ἀνίκανα, τὰ δὲ χρήματα τοῦ ἀγγλικοῦ δανείου εἶχον σπαταληθῆ διὰ τὸ κόμμα. Εἰς τὸ ἔξωτερον ἐσχηματίζετο ἡ ίδεα ὅτι ἡ Ἐλλὰς ἤτο χώρα ἀναφορούμενη καὶ ἀνίκανος νὰ δραγανωθῇ. Ὁλα δὲ αὐτὰ συνέβαινον, ἐνῶ νέος φοβερὸς κίνδυνος ἡπείλει τὴν Ἐλλάδα, ἡ ἐπέμβασις τῆς Αἰγύπτου.

Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

“Οταν ἔξεργάγη ἡ ἔλληνικὴ ἐπανάστασις, ἡ πολιτικὴ κατάστασις εἰς τὴν Εὐρώπην ἤτο πολὺ δισμενῆς δι’ αὐτήν. Ἡ Ιερὰ

Συμμαχία, τῆς δοπίας ψυχή ήτο δ πονηρός καὶ αὐταρχικὸς Μέτερον, ἔχαρ ικτήσιε τὸ κίνημα ἐπικίνδυνον διὰ τὴν εἰρήνην τῆς Εἰρώπης καὶ εἰργάσθη νὰ τὸ καταπνίξῃ. Καὶ αὐτὴ ἀκόμη ή δοθόδοξος Ῥωσία ηναγκάσθη ν' ἀκολουθήσῃ τὴν πολιτικὴν τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας. Ἀλλ᾽ ὅταν οἱ Τούφοι ἐκρέμασαν τὸν Πατριάρχην καὶ ηρχισαν νὰ σφάζουν ἀγούσις τοὺς ζωιστιανούς, παρετηρήθη ζωηρὸς ἔρεθισμὸς εἰς τὴν Ῥωσίαν. Ἡ ὁμοσικὴ κυβέρνησις διεμαρτυρήθη εἰς τὸν σουλτάνον καὶ δλίγον ἔλειψε νὰ προκληθῇ πόλεμος μεταξὺ Ῥωσίας καὶ Τουρκίας. Ἀλλ᾽ ὁ ἐπιτήδειος Μέττερνιχ κατώρθωσε νὰ τὸν ματαιώσῃ. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὑπῆρχε κυβέρνησις συντηρητική, ή δοπία ηρκολούθει τὴν πολιτικὴν τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας.

Ἄλλ᾽ ἐνῷ αἱ κυβερνήσεις τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ἥσαν ἐζητοῦσαι πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἦδεισαν πολλὰς συμπαθείας διὰ τὸν Ἑλληνικὸν ἄγωνα καὶ ηὔχοντο τὴν ἐπιτυχίαν αὐτοῦ. Ὁλίγον κατ' δλίγον ὄμως αἱ εὐρωπαϊκαὶ κυβερνήσεις ἥλλαζαν πολιτικὴν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ζήτημα.

Πρώτη ἥλλαζεν ή πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας. Ὅπουνδρός τῶν ἔξωτερικῶν ἔγινεν διάσημος πολιτευτὴς καὶ μέγας φιλέλλην Γεώργιος Κάννιγγ. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1823 ή Ἀγγλία ἀνεγνώρισε τὸν Ἑλληνικὸν ἀποκλεισμόν, διοικητὴς τῶν Ἰονίων νήσων διετάχθη νὰ συμπεριφέρεται πρὸς τοὺς Ἑλληνας ὡς πρὸς ἐμπόλεμον κράτος καὶ ὡρισε τὴν μικρὰν νήσον Κάλυμον, μεταξὺ τῆς Ἀκαρνανίας καὶ τῆς Ἰθάκης, ὡς ἀσύλον εἰς τοὺς καταδιωκομένους ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1823 ἥλλαζε καὶ ή ὁμοσικὴ πολιτική. Ο τσάρος ἐφοβήθη, διότι ἔβλεπεν ὅτι οἱ Ἑλληνες ηρχισαν νὰ συμπαθοῦν περισσότερον τὴν Ἀγγλίαν καὶ νὰ αὐξάνῃ ή ἐπιρροή της εἰς τὴν Ἐλλάδα. Ἡθέλησε λοιπὸν νὰ φανῇ ὅτι αὐτὸς ἐργάζεται διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων. Ἐπρότεινεν εἰς τὰς δυνάμεις αἱ Ἑλληνικαὶ χῶραι ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου καὶ ν' ἀποτελέσουν τέσσαρας χωριστὰς ἥγειμονιας. Ἀλλὰ τὸ δρωσικὸν σχέδιον δὲν ηύχαριστησεν οὕτε τοὺς Ἑλληνας οὕτε τοὺς Τούρκους. Ο δὲ Μέττερνιχ διὰ νὰ ματαιώσῃ τὸ ὁμοσικὸν σχέδιον, ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐλλάδος. Τοιουτοῦτος δλίγον κατ' δλίγον αἱ διαθέσεις τῶν ἐνδρωπαίων μετεστράφησαν εὐνοϊκῶς διὰ τὴν Ἑλληνικὴν πόθεσιν.

57 ΟΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΕΣ

Οι λαοὶ τῆς Εὐρώπης, καθὼς εἴπομεν, εἶδον μὲ συμπάθειαν τὴν Ἑλληνικὴν ἔξέγεοσιν, διότι ὁ ἀγῶν τῶν Ἑλλήνων ἦτο ἀγῶν χριστιανικοῦ λαοῦ κατὰ τῶν βαρβάρων μωαμεθανῶν. Ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς Ἀναγεννήσεως εἶχεν ἀναπτυχθῆ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Εὐρωπαῖοι μελετῶντες τοὺς ἀρχαίους ἡγάπησαν πᾶν ὅ, τι σχετίζεται μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς Ἑλληνας. Λιὰ τοῦτο ἥσθανοντο μεγάλην συμπάθειαν πρὸς τοὺς ἀγωνίζομένους Ἑλληνας.

Ἐσχηματίσθη λοιπὸν εἰς τὴν Εὐρώπην ἴσχυρὸν ὄντα πέρι

Ο Βύρων

τῶν Ἑλλήνων, αἱ ἐφημερίδες ἐδημοσίευον ἄρδηα φίλογεοά, οἱ ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι ἔζύμνησαν τὰ Ἑλληνικὰ κατορθώματα. Ὁ μέγας γάλλος ποιητὴς *Βίκτωρ Οὐγκώ* ἔγραψε συγκινητικοὺς στίχους διὰ τὸν Μπότσαρην, τὸν Κανάρην καὶ διὰ τὴν σφαγὴν τῆς Χίου, ὁ Γερμανὸς *Φρειδερίκος Μύλλερ* ἔψαλε τὰ κατορθώματα τῶν *Υδραιίων*. Ὁ βασιλεὺς τῆς Βαναδίας *Λουδοβίκος*

εἰς τὰ ποιήματά του ἐπετίθετο κατὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν κυ-
βερνήσεων, διότι δὲν ἔβοήθουν τὴν Ἑλλάδα, διγάλλος ζωγρά-
φος Αελακούλης ἔζωγράφισε τὰς σφαγὰς τῆς Χίου. Οἱ γερμανοὶ
καθηγηταὶ τῶν Ἑλληνικῶν Θῆρος καὶ Κροὺγγος ἔγιναν κήρυκες τοῦ
Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος. Ὡς κίνησις αὕτη ὠνομάσθη **Φιλελληνισμός**,
καὶ ὑπῆρχε σπουδαιότατον ἥθικὸν καὶ ὑλικὸν στήριγμα τῶν ἀγω-
νιζομένων Ἑλλήνων. Εἰς πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης ἰδούμησαν
σύλλογοι φιλελληνικοί, μὲ σκοπὸν νὰ συναθροίζουν ἑράνους καὶ ν'
ἀγοράζουν πολεμεφόδια διὰ τὴν Ἑλλάδα. Πολλοὶ δὲ εὐρωπαῖοι
ἥλιον νὰ ὑπηρετήσουν τὸν ἀγῶνα καὶ ἐθυσίασαν τὴν ζωήν των
ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ἔξοχώτερος ἐξ αὐτῶν ἦτο ὁ ἄγγλος ποι-
τῆς λόρδος Βύρων.

Ο **Βύρων** κατῆλθεν εἰς τὸ Μεσολόγγιον κατὰ τὰ τέλη τοῦ
1823. Ἐκεῖ εἰργάσθη μὲ σᾶλας του τὰς δυνάμεις νὰ καταπαίσῃ
τὸν ἡμιφύλιον πόλεμον. Συνεβούλευσε τοὺς ἀρχηγοὺς νὰ
διονομήσουν, διότι ἄλλως η Εὐρώπη θὰ ἐνόμιζεν δτὶ οἱ **1823**
Ἐλληνες εἶναι ἀνίκανοι ν' αὐτοδιοικηθοῦν. Ο Βύρων ἔφερε
μαζί του χρήματα, τὰ δποῖα ἔδωσεν εἰς τὸν Μαυροκορδάτον
διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀγῶνος. Ο ἴδιος δὲ κατίζοτε σόμα ἀπὸ 500
Σοινιώτας καὶ ἔφροντιζε νὰ συνηθίσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν
τακτικὴν. Ἀλλὰ τὴν 3 Φεβρουαρίου τοῦ 1824 ἡσθένησεν ἐνεκα
τὸν νοσηροῦ κλίματος τοῦ Μεσολογγίου καὶ τὴν 7 Ἀπριλίου
ἀπέθανεν. Ο Ἱάνατός του ἐμεωρήθη ὡς ἐθνικὸν πένθος. Οἱ
Ἐλληνες οὐδέποτε ἐλημόνησαν τὸν μέγαν ἄνδρα, διόποιος ἐθν-
σίασε τὴν περιοχσίαν, τὴν ἱστορίαν καὶ τέλος τὴν ζωήν του διὰ
τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος των.

Β' ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

(Ἀπὸ τῆς ἐπειβάσεως τοῦ Μεζιέτ **Ἄλη** μέχρι
τῆς ἐν Ναυαρίνῳ ναυμαχίας 1824—1827)

Η ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΗΣ ΑΙΓΑΥΠΤΟΥ

Ο σουντάνος κατενόησεν δτὶ ἦτο ἀδύνατον νὰ καταπνιξῇ τὴν
Ξαπανίστασιν, ἐφόσον δ Ἑλληνικὸς στόλος ἦτο κύριος τῆς θαλάσ-
σης. Διὰ τοῦτο ἥψατε σχέδιον τοῦ πολέμου καὶ ἀπεφάσισε πρῶ-
τον νὰ καταστρέψῃ τὸν Ἑλληνικὸν στόλον καὶ νὰ καταλάβῃ τὰς
νήσους **Υδραν**, **Σπέτσας**, **Ψαρὰ** καὶ πρὸς τούτοις τὴν Σάμον

καὶ τὴν Κάσσον. Ἀλλ᾽ ἡ Τουρκία δὲν εἶχεν ἀρκετάς ναυτικάς δυνάμεις καὶ διὰ τοῦτο ὁ σουλτάνος Μαζμούτ ἐξήτησε τὴν συνδρομὴν τοῦ πασᾶ τῆς Αιγύπτου **Μεχμέτ** Ἀλῆ.

Ο Μεχμέτ Ἀλῆς, κατ᾽ ἀρχὰς ἀσημός στρατιώτης ἀλβανικῆς καταγωγῆς, εἶχε γίνει κύριος τῆς Αιγύπτου, ὅπος καὶ ὁ Ἀλῆς

Ο Ιβραήμ

πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων. Ἀλλ᾽ ἥτο πολιτικώτερος καὶ προσδευτικώτερος. Εἶχε διοργανώσει τὸν στρατὸν του προσκαλέσας γάλλους ἀξιωματικοὺς καὶ εἶχε στόλον ἀξιόλογον.

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1824 ὑπεγράφῃ σύμφωνία μεταξὺ τοῦ σουλτάνου καὶ τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ. Διὰ τῆς συμφωνίας αὐτῆς ὁ σουλ-

τάνος παρεχώρει εἰς τὸν Αἰγύπτιον πασᾶν τὴν Κρήτην καὶ τὴν Κύπρον, τὸν δὲ θετὸν νίον τὸν Ἰβραῆμ διώριζε διοικητὴν τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Ἰβραῆμ ἦτο ἀξόλογος πολεμιστής, δραυτής· φιος, ἐπίμονος καὶ τολμηρός. Οἱ Τοῦροι καὶ οἱ Αἰγύπτιοι κατέστρωσαν νέον σχέδιον πολέμου. Ὁ ἡνωμένος τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος ἔμελλε νὰ καταλάβῃ τὰς ναυτικὰς νήσους, ὁ δὲ αἰγυπτιακὸς στρατὸς ἔμελλε νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ οἱ Τοῦροι πασάδες νὰ ὑποτάξουν τὴν Στερεάν Ελλάδα.

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΚΑΣΣΟΥ ΚΑΙ ΨΑΡΩΝ

Ἡ κατάστασις εἰς τὴν Ελλάδα ἦτο ἀθλία. Ἡ ἀνίκανος κυβέρνησις τοῦ Γεωργίου Κουντουριώτη εἶχε πιθαμελήσει τὸν στρατὸν καὶ εἶχεν ἔξοδευσει εἰς τοὺς φατοιασμοὺς τὰ χρήματα τοῦ ἀγγλικοῦ δανείου. Ὁ δὲ στόλος δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ κινηθῇ καὶ νὰ προλάβῃ τὰς μεγάλας καταστροφάς, τὰς ὅποιας ἔτοιμαζον οἱ Τουρκοαιγύπτιοι.

Πρῶτοι ἔκινηθησαν οἱ Αἰγύπτιοι. Ὁ ἄγριος καὶ ἀπότομος· Χοντεῖν πασᾶς ἀπεβίβασεν ἰσχυρὸν στρατὸν εἰς τὴν Κρήτην καὶ κατέπνιξεν εἰς τὸ αἷμα τὴν ἐπανάστασιν τῆς νήσου. Εἰς τὸ Μελιδόνι ἔπνιξε 370 γυναικόπαιδα ἐντὸς σπηλαίου· διὰ τοῦ καπνοῦ. Μετὰ τοῦτο οἱ Αἰγύπτιοι ἔπλευσαν εἰς τὴν Κάσσον καὶ κατέτρεψαν αὐτὴν (6 Ιουνίου 1824).

Ὁ δὲ σουλτάνος διέταξε τὸν ναύαρχον Χοσρέφ πασᾶν νὰ καταστρέψῃ τὰ Ψαρά. Οἱ Ψαριανοὶ διέπραξαν μέγα σφάλμα, διότι ἀπεφάσισαν ν' ἀμυνθοῦν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ κατεδίκασαν τὸν στόλον των εἰς ἀπραξίαν. Απὸ τὰ περισσότερα μάλιστα πλοῖα ἀφῆθεσαν τὰ πηδάλια. Τοῦτο εἶχον ἀπαιτήσει οἱ 1200 Θεσσαλοί καὶ Μακεδόνες, οἱ δόποιοι ἥλθον πρὸς βοήθειάν των. Οἱ Τοῦροι μετέισχαν ἰσχυρὸν βομβαρδισμὸν ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν νῆσον. Οἱ Ελληνες ταραχθέντες ἀπὸ τὸν τουρκικὸν αἰφνιδιασμὸν ἤγωνισθησαν· χωρισμένοι καὶ μ' ὅλην τὴν ἀνδρείαν, τὴν ὄποιαν ἔδειξαν. ἔπειθον πανωλεθρίαν. Σχεδὸν πάντες οἱ ἄρρενες κάτοικοι καὶ τὰ περισσότερα γυναικόπαιδα μαζὶ μὲ τοὺς Χίονς πρόσφυγας ἐσφάγησαν. Ὁ σουλτάνος ἔξέθεσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πολλὰς κεφαλὰς καὶ ὅτα προσθέσας καὶ πομπώδεις ἐπιγραφάς. Ἐκ τῶν 7 χιλ. Ψαριανῶν μόλις οἱ μισοὶ ἐσώθησαν, ἐκ δὲ τῶν 20 χιλ. προσφύγων περισσότεροι τῶν 15 χιλ. ἐσφάγησαν ἢ ἐπωλήθησαν ὃς διεύλοι-

Ἐκ τοῦ στόλου μόνον 16 βρίκια καὶ 7 πυρπολικὰ ἐσώθησαν, δῆλος

1824 δὲ ὁ ἄλλος στόλος τῆς νήσου ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν θύωμαν. Αὐτὴν ἡτοῦ ἡ τραγικὴ **Καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν**, ἡ ὅποια ἐσήμαινε φοβερὸν κτύπημα κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως (**20 Ιουνίου 1824**).

Θ ΑΓ ΣΝΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

Αἱ τρεῖς αὐταὶ καταστροφαὶ ἦσαν ἀσυγχώρητοι, διότι οἱ Ἕλληνες, ἀν ἔκινοῦντο ἐγκαίρως, ἥδυναντο νὰ τὰς προλάβοντ, ὅπως ἔσφανῃ μετ' ὀλίγον. Ἐπὶ τέλους ἡ κυβέρνησις ἔδωσεν εἰς τοὺς νησιώτας χρήματα καὶ ὁ στόλος ἔκινήθη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Τότε ἦρχισε σφοδρὸς ἀγὸν μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ τουρκοαιγυντιακοῦ στόλου ἀπὸ τὸν Ἰούλιον μέχρι τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1824.

Ο Χοσρέφ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν ἐπετέθη κατὰ τῆς Σάμου, ἀλλ ἀπέκρουνθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου. Τὴν 20 Αὐγούστου ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος ὑπὸ τὸν Ἰβραήμ ἥνωθη μὲ τὸν τουρκικὸν καὶ τοιουτορόπως οἱ δύο στόλοι ἀπετέλεσαν δύναμιν τεραστίαν (200 φροτηγίδες, 40 βρίκια, 25 κορβέται 20 φρεγάται καὶ 1 πλοϊον τῆς γραμμῆς μὲ 2500 τηλεβόλα καὶ 30 γιλ. στρατοῦ). Ἀλλὰ καὶ ὁ ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Μιαούλη ἀπετελεῖτο ἀπὸ 80 πλοῖα, 850 τηλεβόλα καὶ 5 γιλ. νάτας.

Τότε ἔγιναν πολλαὶ συγκρούσεις μεταξὺ τῶν δύο ἀντιπάλων. Οἱ Ἕλληνες ἀπέκρουνθαν τὴν ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Σάμου καὶ ἀπώθησαν τὸν ἐχθροκόν στόλον μέχρι τῆς νοτιοδυτικῆς ἀκρας τῆς Μ. Ἀσίας. Τὴν **28 Αὐγούστου** οἱ δύο στόλοι

1824 συνήντηθησαν πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀλικαρνασσοῦ εἰς τὰ **Τσάταλα** καὶ συνεκροτήθη μία ἀπὸ τὰς ἀξιολογωτάτας ναυμαχίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος. Ἡ ναυμαχία αὐτὴ ὅνομαζεται **Ναυμαχία τοῦ Γέροντα**, ἐκ τοῦ κόλπου, ὁ ὅποιος κείται πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀλικαρνασσοῦ. Οἱ Αἰγύπτιοι ἐπολέμουν μὲ θάρρος καὶ περιεφρόνουν τὰ ἑλληνικὰ πυρπολικά. Ἀλλ ὅταν δύο ὑδραύκα πυρπολικὰ ἔκανσαν μίαν φρεγάταν, οἱ ἐχθροὶ ἔφυγον καὶ ἐζήτησαν ἀσφάλειαν εἰς τὴν Ἀλικαρνασσὸν καὶ τὴν Κῶν.

Μετ' ὀλίγον ἔγεννήθη ἀντίζηλια μεταξὺ Χοσρέφ καὶ Ἰβραήμ. Καὶ ὁ μὲν Χοσρέφ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Ἐλλήσποντον, ὁ δὲ Ἰβραήμ ἔπλευσε πρὸς τὴν Κρήτην. Ο Μιαούλης τὸν παρηκολούθησε καὶ

τὸν προσέβαλε πλησίον τοῦ Ἡρακλείου. Πολλὰ πλοῖα φίγυπτια καὶ ἐπανίγησαν, ἀλλὰ ἐσκορπίσθησαν. Ἀλλ' ὁ Ἰβραήλ μὲ τὸν κόρων ὅγκον τοῦ στόλου ἔφθασεν εἰς τὴν Σούδαν. Καὶ ὁ ἑλληνικὸς ὄμως στόλος εἶχεν ὑποφέρει πολλά. Διὰ τοῦτο ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια. Ὁ Μιαούλης ἐπίστευεν ὅτι ὁ Ἰβραήλ μὲτὰ ἐσταμάτω τὰς ἐπιχειρήσεις τὸν χειμῶνα.

Ο ΙΒΡΑΗΜ ΑΠΟΒΙΒΑΖΕΤΑΙ ΕΙΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ

Ἄλλ' ὁ Ἰβραήλ δὲν ἔμεινεν ἀπορτος τὸν χειμῶνα. Ἄφοῦ ἔλειψεν ἐπικουρίας ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἀπέπλευσεν ἐπὶ τῆς Σούδας καὶ τὴν **12 Φεβρουαρίου** 1825 ἀπεβίβασεν εἰς τὴν **Μεθώνην** 4 χιλ. πεζοὺς καὶ 500 ἵππεις μὲ ἴσχυρὸν πυροβολικόν. Ὁ στρατὸς οὗτος ἀμέσως ἐξηπλώθη εἰς τὴν Μεσσηνιακὴν χερσόνησον, κατέλαβε τὴν **Κορώνην** καὶ ἐστράφη κατὰ τῶν διοφρουρίων **Ναυαρίνου καὶ Πύλου**, τὰ δποῖα δὲν εἶχον ἀρκετὰς φρουραῖς.

Εἰς τὴν Πελοπόννησον οὐδεμίᾳ εἶχε γίνει προετοιμασία. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Κουντούριώτη εἶχε σπαταλήσει τὰ χρήματα διὰ τὸ κόμιμα καὶ, ἐνῶ ἴσχυρίζετο ὅτι συντηρεῖ 30 χιλ. στρατόν, κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ κινδύνου ἀπεδείχθη ὅτι ἡσαν μόνον 3 χιλιάδες. Τὸν στρατὸν αὐτὸν ἐδοκίμασε νῦν ὁ δῆμος τοῦ Κουντούριώτης, ἀλλ' ἐκουφάσθη ἀπὸ τὴν ἱππασίαν καὶ ἀφῆκεν ἀντικαταστάτην τὸν πλοίαρχον **Σκούρτην**. Ὁ Ἐλληνικὸς στρατὸς συνεκρούσθη μὲ τοὺς Αἴγυπτίους εἰς τὴν θέσιν **Κρεμμύδι** (**7 Απριλίου**), ἀλλὰ διεσκορπίσθη.

Τότε ὁ Ἰβραήλ ἐπετέθη κατὰ τῶν δύο φρουρίων τοῦ Ναυαρίνου. Οἱ Ἐλληνες διὰ νὺν τὰ ὑποστηρίξουν, ἀπεβίβασαν στρατὸν εἰς τὴν μικρὰν νῆσον **Σφακτηρίαν**, ἥ δποία εἶναι εἰς τὴν εἶσοδον τοῦ κόλπου. Ὁ αἴγυπτιακὸς στόλος ἐβομβάδισε τὴν νῆσον καὶ ἀπεβίβασεν εἰς αὐτὴν χιλιάδας τινὰς Αἴγυπτίων. Τότε ἥρχισε φοβερὰ πᾶλη. Οἱ Ἐλληνες ἡχμαλωτίσθησαν ἥ ἐφονεύθησαν. Ὁ **Τσαμαδός**, ὁ **Αραγγωσταράς** καὶ ὁ **Ιταλός** φιλέλλην **Σανταρόζας** ἐφονεύθησαν, ὁ δὲ **Μαυροκορδάτος** μόλις ἐσώμη μὲ τὸ πλοῖον τοῦ Τσαμαδοῦ, τὸν **Αρην**, ὁ δποίος κατώρθωσε νὺν διασχίσῃ τὸν Αἴγυπτιακὸν στόλον. Τὰ δύο φρούρια μετὰ ἴσχυρὸν βομβαρδισμὸν ἐσυνθηκολόγησαν.

ΕΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΟ ΜΑΝΙΑΚΙ - ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑ

Ο Ιβραήμ μετά τὰς πρώτας του ἐπιτυχίας ἐτοιμᾶστο νὰ βάδισῃ κατὰ τὴν Τοιπόλεως. Οἱ πλέονται ἥσαν κατάπληκτοι ἀπὸ τὴν τακτικὴν τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἐκραύγαζον κατὰ τὴν κυβερνήσεως. ἡ δοπία κατὰ τὰς σοθαφὰς αὐτὰς στιγμὰς ἔξηκολούθει νὰ κρατῇ δεσμίους τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τοὺς ἄλλους διπλαρχηγούς.

Ο Παπαφλέσσας, ὁ δοπίος ἡτοῦ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, συνεβούεντε τὴν κυβέρνησιν ν' ἀπολύτη τοὺς φυλακισμένους. Μὴ εἰσαπουσθεῖς ὅμως ἐβάδισεν δὲ ἴδιος μὲ δὲ λίγον στρατὸν πρὸς συνάντησιν τοῦ Ιβραήμ. Αἱς τὴν ὁχυρὰν θέσιν **Μανιάκι** τὴν **ΣΟ Ματου** 1825 ἐπολέμησε μὲ τοὺς 300 γενναίους τοῦ ἡρωϊκῶς καὶ ἐφονεύμη.

Οἱρωϊκὸς θάνατος τοῦ Παπαφλέσσα ἔξιψωσε τὸ φρόνημα τῶν Ἑλλήνων. Δύο ἡμέρας πρὸ τῆς καταστροφῆς αὐτῆς ἡ κυβέρνησις ἀπέλυτε τὸν Κολοκοτρώνην. Ο Γέρος ἔγινε δεκτὸς εἰς τὸ Ναύπλιον μὲ ἐνθουσιασμὸν καὶ διωρίσθη ἀρχιστράτηγος. Ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ σταματήσῃ τὸν Ιβραήμ, ὁ δοπίος μετ' ὀλίγον εἰσῆλθεν εἰς τὴν Τοίπολιν καὶ ἀμέσως ἐπορχώησε πρὸς τὸ Ναύπλιον. Ἀπὸ τὰ ὑψώματα τῆς Ἀρκαδίας διέκρινε τὸν Ἀργολικὸν κόλπον καὶ τὴν "Υδραν" **"A!** μικρὰ Ἀγγλία, εἶπε, πάσσον καιρὸν θὰ μοῦ διαφεύγης;

Εἰς τὴν κοίσιμον στιγμὴν ἐμφανίζεται πάλιν ὁ Ὑψηλάντης, ὁ δοπίος καταλαμβάνει τοὺς Μύλους καὶ σταματᾷ τὸν Ιβραήμ. Ο αἰγύπτιος στρατάρχης ἔκανε τὸ Ἀργος καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Τοίπολιν, τὴν δοπίαν ἔκαψε κέντρον τῶν ἐπιχειρήσεών του. Οἱ Ἑλληνες δὲν ἥσαν εἰς θέσιν ν' ἀντιταχθοῦν φανερὰ εἰς αὐτόν, ἀλλὰ κατέστρεφον τὰς δυνάμεις του μὲ πεισματώδη πλεφτοπόλεμον.

Μόλις τότε ὑστερον ἀπὸ τὰς νίκας τοῦ Ιβραήμ οἱ Ἑλληνες ἐνόησαν τὴν ὑπεροχὴν τῆς εὐρωπαϊκῆς τακτικῆς, τὴν δοπίαν τὸ σον καιρὸν δὲν ἦθελον ν' ἀναγνωρίσουν. Διὰ τοῦτο ἡ Κυβέρνησις ἤναγκάσθη νὰ καταρτίσῃ τακτικὸν στρατὸν καὶ διώρισε διοργανωτὴν τὸν γάλλον συνταγματάρχην **Κάρολον Φαβιέρον**.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Συμφώνως πρὸς τὸ τουρκικὸν σχέδιον ἰσχυρὸς στρατὸς ἔξεκίνησε κατὰ τὴν Στερεάς Ἑλλάδος. Τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐκστρα-

τείας ἀνέθεσεν ὁ σονιλτάνος ἐις τὸν νικητὴν τοῦ Πέτα Κιουταχῆρ. Ὁ Κιουταχῆρ ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα μὲ 20 χιλ. στρατόν, διέσχισε χωρὶς ἔμποδια τὴν Αἰτωλίαν καὶ Ἀκαρνανίαν καὶ τὴν **15 Απριλίου** 1825 περιεκύλωσε τὸ Μεσολόγγιον. Τοιουτοδόπως ἥρχισεν ἡ **Δευτέρα πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου**, ἡ δοπία διήρκεσεν ἀραιότερος ἐν ἕτος καὶ εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ ἀξιολογώτατα γεγονότα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

1825

Τὸ Μεσολόγγιον μετὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν εἶχεν ὅχυρωθῆν διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Βύρωνος καὶ τοῦ μηχανικοῦ *Κοκκίνη*. Ἀπὸ τὴν ἔηραν ἐποστατεύετο μὲ ἔνα γαιότοιχον καὶ 4 προμαχῶνας, εἴχε 48 τηλεβόλα, 2 δλμονς καὶ 2 βομβοβόλα καὶ 4 χιλ. πολεμιστάς, τοὺς δποίους ἐνίσχυνον οἱ κάτοικοι. Ἐκτὸς τούτων εἰς τὴν πόλιν ὑπῆρχον 12 χιλ. γυναικόπαιδα. Πολλοὶ τῶν ἴκανωτάτων ὄπλαρχηγῶν τῆς Δ. Ἐλλάδος ἦσαν ἐντὸς τοῦ φρουρίου, διὸ *Ισκος*, διὸ *Βεῖκος*, διὸ *Στουνγράδας*, διὸ *Μακρῆς* κ. ἢ. Ἀπὸ τὸ μέρος τῆς θαλάσσης ἐποστατεύετο ἀπὸ τὴν ἀβαθῆ λιμνοθάλασσαν, ὅπου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἰσέλθῃ διὸ τουρκικὸς στόλος. Τὰ δὲ νησίδια τῆς λιμνοθαλάσσης, ὅπως τὸ περίφημον *Βασιλάδι* ἦσαν ὠχυρωμένα. Ὁ γέρων πολεμιστὴς *Νότης Μπότσαρης* μὲ ἄλλους ἴκανονς στρατιωτικοὺς ἀπετέλεσαν τὸ πολεμικὸν συμβούλιον. Τὴν δὲ διοίκησιν εἶχεν ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ προσορίτου τῶν Πατρῶν *Παπαδιαμαντοπούλου*.

Ἡ πολιορκία παρουσίασε δύο φάσεις. Κατὰ τὴν πρώτην διὸ Κιουταχῆρ προσεπάθησε μόνος μὲ ἐφόδους ἀπὸ τὴν ἔηραν νὰ καταλάβῃ τὸ Μεσολόγγιον. Ἄλλὰ τοῦτο ἦτο ἵδυνατον, ἐφόσον διὸ Ἑλληνικὸς στόλος ἐτρεφοδότει τοὺς πολιορκούμενους. Τότε κατέπλευσε καὶ διὸ τουρκικὸς στόλος καὶ ἀπέκλεισε τὸ Μεσολόγγιον καὶ ἀπὸ θαλάσσης. Οἱ Τούρκοι ἐπομηθεύμησαν καὶ 26 μικρὰ πλοιάρια ἀβαθῆ, τὰ διποῖα εἰσήρχοντο εἰς τὴν λιμνοθαλάσσαν καὶ ἐβομβάρδιζον τὴν πόλιν. Ἄλλος οἱ πολιορκούμενοι μὲ θάρρος καὶ παρετερίαν ἀπέκρουν τὰς ἐπιθέσεις τοῦ Κιουταχῆρ. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ διὸ Μιαούλης μὲ τὸν Ἑλληνικὸν στόλον διέσπασε τὸν ἀποκλεισμὸν καὶ ἔφερε τροφάς. Τοιουτοδόπως ἡ ἐπιχείρησις τοῦ Κιουταχῆρ ἀπέτυχεν. Οἱ πολιορκούμενοι συνεννοήθησαν μὲ τὸν Καραϊσκάκην καὶ τοὺς διπλαρχηγοὺς τῆς Ἀνατολ. Ἐλλάδος καὶ τὴν 24 Ιουλίου προσέβαλον τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον. Ὁ Κιουταχῆρ ἤναγκάσθη ν' ἀποσύρῃ τὸ στράτευμά του εἰς τὰς ὑπωρείας

τοῦ Ζυγοῦ. Συγχρόνως ὁ τουρκικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Χοσρέφ προσβλήθηεις ὑπὸ πυροπλικῶν ἔφυγεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν.

Τότε ἦλθεν εἰς βοήθειαν τοῦ Κιουταχῆ ὁ Ἰβραήμ μὲ 10 χιλ. στρατὸν καὶ ἀπὸ τὴν 25 Δεκεμβρίου οἱ δύο ἡνωμένοι στρατοὶ ἐπιναλαμβάνουν τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου. Τοιουτούρπτως ἀρχίζει ἡ δευτέρα φάσις τῆς πολιορκίας. Ὁ τουρκικὸς στόλος ἐπιστρέφει, διορθώνει τὰ πλοιάρια τῆς λιμνοθαλάσσης, τὰ ὅποια ἐβλαψαν οἱ Ἑλληνες, καὶ μετὰ φοβερὸν ἀγῶνα κυριεύει τὸ Βασιλάδι, τὴν Κλείσοβαν καὶ τὰ ἄλλα νησίδια τῆς λιμνοθαλάσσης.

Τοιουτούρπτως ὁ ἀποκλεισμὸς ἔγινε στενώτατος ἀπὸ ἔνορᾶς καὶ θαλάσσης. Τὸν Μάρτιον ἡ θέσις τῶν πολιορκούμενων ἦτο δεινή. Αἱ τροφαὶ ἔλειψαν, ἔτρωγον φύκη, σκώληκας καὶ δέρματα καὶ περιεφέροντο ὡς φαντασμάτα ἴσχνοι ἐξ ἀστίας. Ἀλλὰ παρὰ ὅλα ταῦτα τὸ Μεσολόγγιον φαίνεται ἀπόρθητον καὶ κινεῖ τὸν θαυμασμὸν ἀκόμη καὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἑλληνισμοῦ. Κάποιος φαντακὸς μισέλλην δημοσιογράφος ἔγραφεν : « Ὁρια δήποτε καὶ ἂν εἴραι ή ἔκβασις τῆς πολιορκίας, οὔτε φίλοι οὔτε ἐχθροὶ δύνανται ν' ἀργηθῶν ὅτι ἡ ὑπεράσπισις τοῦ Μεσολογγίου εἴραι ἀληθὲς ἥρωων ἔργον ». Οἱ Μιαούλης προσεπάθησε νὰ διασπάσῃ τὸν ἀποκλεισμὸν καὶ νὰ φέρῃ τροφάς, ἀλλ᾽ ἀπέτυχεν.

Ἄφοῦ λοιπὸν οἱ πολιορκούμενοι ἔχασαν καὶ αὐτὴν τὴν τελευταίαν ἐπίδα, ἀπεφάσισαν νὰ διασχίσουν τὰς τάξεις τῶν ἐχθρῶν καὶ νὰ φθάσουν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Στερεοελλαδιτῶν, τὸ δόποιον εὑρίσκετο εἰς τὸν Πλάτανον. Συνεννοήθησαν μὲ τοὺς διπλαχηγοὺς τῆς Ἀν. Ἐλλάδος καὶ ἐτοιμάσθησαν διὰ τὴν τοιμηὴν ἐπιχείρησιν. Ἡ περίφημος **Ἐξοδος τοῦ Μεσολογγίου** ἔγινε τὴν νύκτα τῆς 10 Ἀπριλίου 1826. Οἱ ἐπιζῶντες εἰς τὸ φρούριον ἀκόμη ἦσαν 9 χιλ. ἀνθρώποι, ἐκ τῶν δόποιων 3 χιλ. πο-

1826 λειμισταί. Προεπορεύθησαν οἱ πολεμισταὶ διηρημένοι εἰς τοιά σώματα μὲ ἀρχηγοὺς τὸν Νότην Μπότσαρη, τὸν Κίτσον Τζαρέλλαν καὶ τὸν Δημήτριον Μακρήν. Ἡκολούθουν δὲ οἱ γέροντες, αἱ γυναῖκες ἐνδεδυμέναι ὡς ἄνδρες καὶ τὰ παιδία. Ἀλλὰ τὸ σχέδιον τῆς ἔξόδου ἐποδόθη εἰς τοὺς Τούρκους. Μόνον 1800 διέφυγον, μεταξὺ τῶν δόποιων 200 γυναῖκες, καὶ ἔφυγασαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ζυγοῦ καὶ ἀπ' ἐκεῖ μὲ πολλὰς ταλαιπωρίας ἐσώθησαν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Στερεοελλαδιτῶν. Ἐκ τῶν λοιπῶν πολλοὶ ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ ἄλλοι ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πό-

λιν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Τοῦρκοι είχον εἰσοδομήσει εἰς τὸ φρούριον καὶ ἐπηκολούθησεν ἀγρία πάλη εἰς τοὺς δρόμους καὶ εἰς τοὺς προμαχῶνας. Εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς πόλεως οἱ Ἑλληνες ἀνετίναξαν τὰς ἀποθήκας τῆς πυρίτιδος καὶ ἐτάφησαν μαζί. Ὁ γέρων πρόκριτος **Χρήστος Καψάλης** ἀνετίναξε πλήθος ἀπολέμων, διὰ νὰ μὴ πέσουν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων.

Τὴν 11 Ἀπριλίου 1826 τὸ Μεσολόγγιον ἦτο σωρὸς ἀπὸ καπνίζοντα ἑρείπια. Ἀλλ' ἡ καταστροφὴ ἦτο ἵσοδύναμος πρὸς μεγάλην νίκην, διότι τὸ ἡρωϊκὸν φρούριον ἐπὶ τόσον καιρὸν ἐσταμάτησε δύο μεγάλας στρατιὰς καὶ ἐπροξένησεν εἰς αὐτὰς μεγάλας ζημιάς. Σημαντικὴ ποδὸς πάντων ἦτο ἡ ἐντύπωσις εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἡ ἡρωϊκὴ ἄμυνα ἔκαμε τοὺς ἔνοντας νὰ λησμονήσουν τὰς κακὰς ἐντυπώσεις τοῦ ἐμφυλίου πολέμου καὶ περιέβαλε τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα μὲ νέαν λάμψιν.

ΚΡΙΣΙΜΟΣ ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Μεσολογγίου ἡ ἐπανάστασις ἐφαίνετο ὅτι ἔξεπνεεν. Οἱ δύο στρατοί, οἱ δύοι προλιόρκουν τὸ Μεσολόγγιον, ἥσαν ἐλεύθεροι τώρα νὰ δράσουν ἀλλοῦ. Ὁ μὲν Ἰβραΐλι ἥλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὴν δποίαν ἥρχισε νὰ καταστρέψῃ, δὲ Κιουταχῆς ἐκινεῖτο ἐναντίον τῆς Ἀνατ. Ἐλλάδος.

Ἡ κατάστασις εἰς τὴν Ἐλλάδα ἦτο οἰκτρά. Χοίματα δὲν ὑπῆρχον, ἡ κυβέρνησις δὲν είχεν ἐπιβολήν, οἱ δὲ ὅπλα ωργηγοὶ ἐφιλονίκουν μεταξύ των. Ἡ κυβέρνησις πιεζομένη ἀπὸ τὰ γεγονότα εἶχε συγκαλέσει τὴν Γ' Ἐθνοσυνέλευσιν εἰς Ἐπίδαυρον, ὅτε δὲ ἐφθασεν ἡ εἰδησις τῆς καταστροφῆς τοῦ Μεσολογγίου, ἥναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ. Τὴν ἀρχὴν ἔλαβε νέα κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Ἀνδρέαν Ζαΐμην. Ἡ κατάστασις ἦτο τόσον ἀπελπιστική, ὅτε ἡ ἐθνοσυνέλευσις ἐσκέφθη νὰ θέσῃ τότε τὴν Ἐλλάδα ὑπὸ ἀγγλικὴν προστασίαν.

Ἀλλὰ τὴν Ἐλλάδα ἔσωσεν ἡ ἀντοχὴ τοῦ λαοῦ τῆς καὶ ἡ ἔξωθεν βοήθεια. Οἱ διάφοροι φιλελληνικοὶ σύλλογοι ἐκινήθησαν ζωηρῶς, ἐστειλαν χρήματα καὶ ὁ Μιαούλης κατώρθωσε νὰ θέσῃ εἰς κίνησιν τὸν στόλον. Ὁ Χοσρὲφ πάλιν ἥναγκάσθη νὰ κλεισθῇ εἰς τὸν Ἐλλήσποντον, Ὁ Κολοκοτρώνης ἔκαμνε πεισματώδη καὶ ἐπικίνδυνον κλεφτοπόλεμον κατὰ τῶν Ἀλγυπτίων, εἰς δὲ τὴν Στερεάν ἐφάνη ἀντίπαλος ἀντᾶξιος τοῦ Κιουταχῆ ὁ Καραϊσκάκης.

A. Λαζάρου, *Ιστορία Γ' Ἐλληνικοῦ*

Η ΠΑΛΗ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΙΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Τὴν **13 Αὐγούστου** 1826 δὲ Κιουταχῆς ἐκυρίεινε τὰς Ἀθήνας, οἵ δὲ κάτοικοι μὲ ἀρχηγὸν τὸν **Γκούραν** ἐκλείσθησαν εἰς τὴν Ἀρρόπολιν. Ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἥθελε μὲ πᾶσαν θυσίαν νὰ σώσῃ τὴν Ἀρρόπολιν, διότι είχεν εἰδήσεις ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν ὅτι ἀνέπιπτε, δὲν θὰ περιελαμβάνετο ἡ Στρεατὴ Ελλὰς εἰς τὸ μέλλον ἔλληνικὸν κράτος.

Κατὰ τοὺς ἀγῶνας, οἵ δοῦλοι ἔγιναν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς Ἀρρόπολεως, διέπρεψεν ὁ **Γεώργιος Καραϊσκάκης**. Ο Καραϊσκάκης ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον Μανδομάτι τῆς Θεσσαλίας, πλησίον τῆς Καρδίτσης καὶ ἀπὸ μικρὸν ἡλικίαν ἥσπασθη τὸ πολεμικὸν στάδιον. Ἐλαβε πολλάκις μέρος εἰς τοὺς πολέμους τοῦ Ἀλῆ πασᾶ εἴτε ὡς σύμμαχος εἴτε ὡς ἔχθρος. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Στρεατῆς ἔλαβε τὰ δπλὰ μεταξὺ τῶν πρώτων. Ἄλλὰ δὲν ἔδειξε πολλὴν σταθερότητα οὕτε είχεν ἔννοιαν σαφῆ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ διεργίθη γαλλὸν διὰ τὴν ἀδυοστομίαν καὶ ἀνηποταξίαν του. Ἀλλ' αἱ περιστάσεις μετέβαλον αὐτὸν ἐντελῶς καὶ τὸν ἀνέδειξαν τὸν στρατηγικότατον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς Στρεατῆς. Ἡ κυβέρνησις Ζαΐμη διώρισεν αὐτὸν ἀρχιστράτηγον τῆς Ἀνατ. Ἐλλάδος.

Οἱ Ἑλληνες διὰ νὰ φέρουν ἀντιπερισπασιὸν εἰς τὸν Κιουταχῆν, ἐσχημάτισαν στρατόπεδον εἰς τὴν Ἐλευσῖνα. Ἐκεῖ ἦλθεν ὁ Καραϊσκάκης, ὁ Φαβιέρος μὲ τακτικὸν στρατὸν καὶ 70 φιλέλιηνες. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Γκούρας, ὁ φρούριαρχος τῆς Ἀρρόπολεως, ἐφονεύθη. Τότε ὁ Κριτζότης μὲ 300 ἐκλεκτοὺς ἀνῆλθεν εἰς τὴν Ἀρρόπολιν καὶ ἐνίσχυσε τὴν φρουράν της. Ἀλλ' ὁ Καραϊσκάκης δὲν συνεφώνησε μὲ τὸν Φαβιέρον. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν Φαβιέρος ἀνεχώρησεν εἰς Μέθανα, ὁ δὲ Καραϊσκάκης ἀφοῦ ἔμεινε μόνος, ἐπροσπάθησε νὰ ἐφαρμόσῃ σχέδιον πολεμικὸν ἴδιον του.

Τὸ σχέδιον τοῦ Καραϊσκάκη ἦτο νὰ ἐγκαταστήσῃ φυλάκια εἰς τὰ νῦτα τοῦ Κιουταχῆ ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον μέχρι τῆς Χαλκίδος καὶ ν' ἀποκόψῃ τὴν συγκοινωνίαν του μὲ τὴν Θεσσαλίαν, ἀπὸ τὴν διοίαν ἐπομηθεύετο τὰς τροφάς. Τοιουτούρπως δὲ Κιουταχῆς θὰ ἤγαγάζετο νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀρρόπολεως. Τὸ σχέδιον τοῦτο τοῦ Καραϊσκάκη ἔνεκα διαφόρων περιστατικῶν δὲν ἐφηριμόσθη μὲ ἀρρίβειαν.

Κατὰ προτορόπλην τοῦ Καραϊσκάκη ὁ Κωλέττης ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Εύβοϊκοῦ κόλπου πλησίον τῆς Ἀταλάντης,

διὰ νὰ καταστρέψῃ τὰς σιταποθήκας τοῦ Κιουταχῆ. Ὁ ἵδιος ὁ Καραϊσκάκης προσέβαλε τὴν Λόβρωνα εἰς τὸν Ἐλικῶνα, τὴν δοποίαν εἶχεν δχνφώσει ὁ Κιουταχῆς, διότι ἦτο σπουδαῖος σταθμὸς τῆς συγκοινωνίας μὲ τὴν Θεσσαλίαν. Τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ Κωλέττη ἐματαίωσεν ὁ Κιουταχῆς, διότι ἔστειλε 2 χιλ. Ἀλβανοὺς μὲ τὸν Μουσταφάμπεην. Ἐπίσης καὶ ὁ Καραϊσκάκης ἀπέτυχεν εἰς τὴν ἐπιχείρησίν του. Ἀλλὰ δὲν ἔχασε τὸ θάρρος καὶ ἀπεφά-

Γεώργιος Καραϊσκάκης

σισε νὰ ἐπιτεθῇ αὐτοιδίως κατὰ τοῦ Μουσταφάμπεη, ὁ ὅποιος ἐπέστρεφεν ἐξ Ἀταλάντης. Ὁ Καραϊσκάκης μὲ τὸν ὑπαρχηγὸν τοῦ Γρίβαν ἀπέκλεισαν τοὺς Ἀλβανοὺς εἰς τὴν **Αράχωβαν**. Τὸν ἀποκλεισμὸν συνεπλήρωσεν ὁ χειμὼν καὶ ἡ χιονοθύελλα. Οἱ Ἀλβανοὶ κατελήφθησαν ἀπὸ πανικὸν καὶ περιεπλανήθησαν εἰς τὰς χιονοσκεπεῖς ἀτραπούς. Κατὰ τὴν Φορεκήν τύπτα τῆς **24 Νοεμβρίου 1826** κατεστράφη σχεδὸν δλόκληρον τὸ σῶμα τοῦ Μουσταφάμπεη. Ἐκ τῶν 2 χιλ. μόνον

1826

300 έσώθησαν, ὁ δὲ Καραϊσκάκης κατεσκεύασε πυραμίδα ἀπὸ τὰς κειραλὰς τῶν φρονευθέντων καὶ ἔβαλεν ἐπιγραφήν: *Τρόπαιον τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸν βαρβάρων.*

Μετὰ τοσίς μῆνας ὁ Καραϊσκάκης ἐκέρδισεν ἄλλην σημαντικὴν νίνην. Ὁ Κιουταχῆς προσέβαλε τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1827 τὴν ὁχυρωμένην θέσιν τοῦ Καραϊσκάκη παρὰ τὸ *Δίστομον*. Οἱ Τοῦροι ἀπεκριούσθησαν καὶ ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν ἀφῆσαντες τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὰ τηλεβόλα των. Μετὰ τὰς ἐπιτυχίας αὐτὰς ὁ Καραϊσκάκης ἔθεωράθη ἐθνικὸς ἥρως, ἡ δὲ Κυβέρνησις διέταξε νὰ ψαλῇ δοξολογία διὰ τὸ κατόρθωμα τῆς Ἀραχώβης.

Ἡ κυβέρνησις δύως ἐπροτίμησε νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως δι’ ἀμέσου ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ Κιουταχῆ. Λιγὸς τοῦτο δὲ μὲν Φαβιέρος μὲ δλίγους ἄνδρας κατώρθωσεν ὑπὸ βροχὴν σφαιρῶν ν’ ἀνέλθῃ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν φρουράν. Τὴν δὲ 24 Ιανουαρίου δὲ ἄγγλος στρατηγὸς *Πόρθων* ἀπεβίβασθη εἰς τὴν πειραικὴν ἀπτὴν μὲ 2300 ἄνδρας καὶ 15 τηλεβόλα.

Οἱ Κιουταχῆς ἀμέσως ἐπετέθη, ἀλλ’ ἡ ἐπίθεσις ἀπεκριούσθη. Τέλος ὁ Καραϊσκάκης διετάχθη νὰ στήσῃ τὸ στρατόπεδόν του εἰς τὸ *Κερατσίνην*. Ἀλλ’ αἱ νέαι αὐταὶ κινήσεις διετάραξαν τὸ σχέδιον τοῦ Καραϊσκάκη καὶ ὠδήγησαν εἰς τὴν καταστροφήν.

Η ΕΝ ΤΡΙΩΝΗ ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ

Ἡ κυβέρνησις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε μεταθέσει τὴν ἔδραν τῆς εἰς τὴν Αἴγιναν καὶ συνεκάλεσεν ἔκεī Ἐθνοσυνέλευσιν. Ἀλλ’ ὁ Κολοκοτρώνης καὶ οἱ ὀπαδοί του, οἱ ὅποιοι ἀντεπολιτεύοντο τὴν κυβέρνησιν, συνεκάλεσαν ἄλλην ἔθνοσυνέλευσιν εἰς Ἐφιμόνην. Τοιουτορρόπτως πάλιν ἡ Ἑλλὰς ἐφαίνετο διηγομένη. Εντυχοῖς ἔφθασαν εἰς τὴν Ἑλλάδα δύο ἄγγλοι φιλέλληνες, ὁ στρατηγὸς *Τσώρτς* καὶ ὁ νανάρχος *Κόχραν*, οἱ ὅποιοι κατώρθωσαν νὰ συμφιλιώσουν τὰς δύο ἀντιμαχομένας μεριδίας. Ἡ ἔθνοσυνέλευσις συνήλθε τότε εἰς τὴν *Τροιζῆνα*.

Ἡ συνέλευσις ἔλαβε σπουδαίας ἀποφάσεις. Τὸν μὲν *Τζάρτς* διώρισεν ἀρχιστράτηγον, τὸν δὲ λόρδον *Κόχραν* νανάρχον τοῦ 1827 Ἑλληνικοῦ στόλου. Τέλος τὴν *30 Μαρτίου* 1827 ἐξέλεξε *Κυβερνήτην* τῆς Ἑλλάδος τὸν *Ι. Καποδίστριαν*.

Η ΕΝ ΦΑΛΑΡΩ ΔΙΑΣΤΡΟΦΗ

Ἡ κυβέρνησις ἐγκατέλειψε τὸ σχέδιον τοῦ Καραϊσκάκη καὶ κατὰ τυμβουλὴν τοῦ *Τσώρτς* καὶ τοῦ *Κόχραν* προετοίμασε μεγά-

ἶην ἐκστρατείαν, διὰ νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀζοπόλεως.
Οἱ Καραϊσκάκης ἐπέμεινεν εἰς τὸ σχέδιόν του, ὅταν συνηντήθη
μὲ τοὺς δύο ξένους εἰς τὸ Κερατσίνι. Ἀλλ᾽ ὁ Κόχοαν δὲν τὸν
ῆκουσε καὶ ἀπεβίβασε τὸν στρατὸν του εἰς τὸ Φάληρον. Ἀπ' ἐκεῖ
προσέβαλε τοὺς Τούρκους εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ἰσχυρὰν ἀντίστα-
σιν ἀντέταξαν οἱ Γκένηδες εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἀγ. Σπυρίδω-
νος. Ἡναγκάσθησαν δικαῖος νὰ ἀποχωρήσουν συνθηκολογήσαντες,
ἄλλος οἱ Ἑλληνες παρεσπόνδησαν καὶ ἔσφαξαν αὐτούς.

Ἡ ἐπίμεσις κατὰ τῆς Ἀζοπόλεως ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ
τὴν 23 Ἀπριλίου. Οἱ Καραϊσκάκης πάλιν ἐφράντισε ν' ἀπο-
τέψῃ τοὺς ξένους ἀπὸ τὴν παράτολμον ἐπιχείρησιν, ἄλλα δὲν
εἰστρικούσθη. Τὴν δὲ παραμονὴν τῆς ἐπιμέσεως εἰς μίαν τυ-
χαίαν συμπλοκὴν ἐπληγώθη ὁ Καραϊσκάκης καὶ μετεκομίσθη
εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Τσώρτες, ὃπου περὶ τὰ ἔξημεράματα ἔξέπνευ-
σεν. Οἱ θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη κατετάραξε τοὺς Ἑλληνας, οἱ
ὅποι είχον ἀπεριώσιστον ἐμπιστούντην εἰς τὴν στρατηγικὴν
ἴανοτητα τοῦ δορυελιώτου πλέοντον. Οἱ Καραϊσκάκης ἐτάφη
εἰς τὴν Σαλαμίνα, ἡ δὲ ἐπίμεσις ἔνεκα τῆς κηδείας ἀνεβλήθη
διὰ τὴν ἐπομένην.

Τὴν **24 Ἀπριλίου** οἱ Φιλέλληνες ὠδήγησαν τὸν ἔλληνι-
κὸν στρατὸν εἰς φοβερῶν σφαγῆν. Είχεν ἀποφασίσει νὰ
ἐπιτεθοῦν τὴν νίκτα. Ἀλλ' ή ἀποβίβασις τῶν στρατευ-
μάτων καὶ ἀλλαγὴν ἀποφάσισεν διήρκεσαν δῆλην τὴν νίκτα, τὴν δὲ
προσθαν οἱ διπλαζηγοὶ ἐβάδισαν μὲ μεγάλην ἀταξίαν. Οἱ δρα-
στήριος καὶ στρατηγικὸς Κιουταζῆς εἶδε τὴν ἀταξίαν καὶ ἐπε-
τέθη μὲ δῆλας τὰς δυνάμεις του. Τότε τὸ μικρὸν σῶμα τῶν τα-
κτικῶν σινετρόβη, οἱ τοῦρκοι ἵππεῖς κατεπάτησαν τοὺς ἀτάκτους,
οἱ δὲ Ἑλληνες μὲ μεγάλην ἀταξίαν ἤσχισαν νὰ φεύγονταν πρὸς τὸ
Φάληρον. Πολλοὶ ἐρρίφησαν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγησαν.

Οἱ καταστροφὴ τοῦ Φαλήρου ἦτο ἡ μεγαλυτέρα ἀπὸ ὅσας
ἔπαδον οἱ Ἑλληνες κατὰ τὴν ἐπανάστασιν. Περισσότεροι ἀπὸ
1500 ἐφονεύθησαν. Οἱ διπλαζηγοὶ Νοταρᾶς, Βέηκος, Γ. Τζα-
βέλλας, Φωτομάρας καὶ ὁ ταγματάρχης Ἰγγλέσης ἦσαν νεκροί,
250 αἰχμάλωτοι ἀπεκεφαλίσθησαν.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν ἡ Ἀκρόπολις ἐσυνθηκολόγησεν ὑπὸ
τὸν δρόν ν' ἀποχωρήσῃ ἡ φρουρὰ μὲ τὰ δύλα καὶ τὰς ἀποσκευάς.
Εἰς δῆλην σχέδιον τὴν Σαερέαν ἡ ἐπανάστασις κατελυγή, μόνον δὲ
εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἀκρον τῆς Πελοποννήσου διετηρεῖτο ἀκόμη

1827

Γ' ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

(*Από τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου μέχρι τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου 1827—1829*)

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ

Κατὰ τὰς κρισίμους αὐτὰς στιγμάς, κατὰ τὰς δόπιας ἡ ἐπανάστασις ἐφαίνετο ὅτι ἔσβυνεν, ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα οἱ εὐρωπαῖοι. Πρώτη ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἡκολούθησε φιλελληνικήν πολιτικήν. Εἰς τὴν Ρωσίαν ἀπέθανεν ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος καὶ τὸν διεδέχθη ὁ Νικόλαος, ὁ δόπιος ἡτο ἀνθρωπος μὲν θέλησιν καὶ δὲν ἔξηρτατο ἀπὸ τὸν Μέττερνικ. Τὴν Ἀγγλίαν καὶ Ρωσίαν ἡκολούθησε μὲν ὀλίγον καὶ ἡ Γαλλία.

Αἱ τρεῖς λοιπὸν Δυνάμεις ὑπέγραψαν ἐν Λονδίνῳ τὴν *6 Ιουλίου 1827* τὴν λεγομένην *Ιουλιαρήν Σύμβασιν*. Κατ' αὐτὴν ἡ Ἑλλὰς ἀνεγνωρίζετο αὐτόνομος ὑπὸ τὴν ἐπικρατεροποίησιν τοῦ σοιλάτου. Τὴν ἀπόφασίν των αἱ Δυνάμεις ἀπεφάσισαν νὰ ὑποστηγοῦσαν μὲν στρατιωτικὴν ἐπίδειξιν. Στόλος ἀγγλικὸς ὑπὸ τὸν *Κόδρικτον*, γαλλικὸς ὑπὸ τὸν *Δεριγρὺν* καὶ ωστεικὸς ὑπὸ τὸν *Ευδεν* κατέπλευσαν εἰς τὸ Ἀγαῖον, διὰ νὰ ἐπιβάλουν τὴν ἀνακοίνων. Άν οἱ Τούρκοι δὲν ἐδέχοντο, είχον τὸ δικαιόμα τοῦ ναύαρχοι νὰ ἐποδίσουν τὸν τουρκικὸν στόλον νὰ μεταφέρῃ στρατὸν καὶ πολεμεφόδια καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ μεταχειρισθοῦν βίαν. Οἱ μὲν Ἑλληνες ἐδέχθησαν προθύμως τὴν ἀπόφασιν τῶν Δυνάμεων, ὅλῃ δοσυλτάνος ἀπέκρουσε τὴν ἐπέμβασιν.

ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΝΑΥΑΡΙΝΟΥ

Οἱ τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος ἀφοῦ ἐνισχύθη μὲν νέα πλοῖα καὶ μὲν στρατόν, ἥλθεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Πρύλου. Μετ' ὀλίγον ἥλθον ἐκεῖ καὶ οἱ εὐρωπαῖοι στόλοι. Οἱ ναύαρχοι ἀνεκοίνωσαν εἰς τοὺς Ἑλληνας καὶ Τούρκους τὴν ἀπόφασιν τῶν τοιῶν Δυνάμεων νὰ παύσουν τὰς ἐχθροπραξίας. Οἱ Ἑλληνες τότε ἔλαβον θάρρος καὶ ἐφρόντισαν ν' ἀνανέσουν τὴν ἐπανάστασιν ὅπου ἡτο δυνατόν, διότι είχον εἰδήσεις ὅτι μόνον τὰ ἐπαναστατημένα μέρη θὰ περιληφθοῦν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κράτος. Οἱ φιλελληνοί *Αστυγες* κατέστρεψε τουρκικὸν στολίσκου εἰς τὴν Ἰτέαν, ἡ δόπια είναι ἐπίνειον τῶν Δελφῶν καὶ τῆς Ἀμφίσσης εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον. Οἱ Περσαὶ εἰς ἀντεδίκησιν ἤρχισε φορεόνταν λεηλάσιαν

τῆς Μεσσηνίας καὶ τῆς Ἀργολίδας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔλαβε καὶ ὅδη γίας ἀπὸ τὸν σουλτάνον νὰ ἔξαρθοι μήσηγ τὸν πόλεμον μὲ μεγαλυτέραν δραστηριότητα.

Τότε δὲ στόλος τῶν Δυνάμεων εἰσῆλθεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ναυαρίνου, διὰ νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὸν Ἰβραήλ τὴν ἀπόρριψιν τῶν Δυνάμεων καὶ νὰ ἀναγκάσῃ αὐτὸν νὰ παύσῃ τὴν καταστροφὴν τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν. Οἱ εὐρωπαῖοι ναῦται ἐμίσουν τοὺς μωαμεθανοὺς καὶ ἐφέργοντο ἀπὸ τὸν πόλον νὰ προσβάλονται αὐτούς. Ἄλλοι εἶχον διαταγήν νὰ μὴ πυροβολήσουν. Η σύγκρουσις διῆσε επῆλθε μοιραίως.

Τὴν 8 οὐτοβρίου οἱ μωαμεθανοὶ ἐπροβόλησαν κατὰ τῆς ἀγγλικῆς λέμβου, ή δροία μετέβη πρὸς συνεννόησιν. **Η λέμβος** καὶ ἡ γαλλικὴ ναυαρχίς ἀπήντησαν. Ὅταν δὲ ἦν ἀγυπτιακὸν πλοῖον ἤρχισε νὰ κανονιοβολῇ, τὸ πῦρ ἐγενικεύμητο. Τὰ 26 εὐρωπαϊκά πλοῖα, 11 ἀγγλικά, 7 γαλλικά καὶ 8 φρεσκιά, μὲ 1270 τηλεβόλα, ἔκαναν τὸν τουρκοαγυπτιακὸν στόλον. δ **1827** δροῖος ἀπετελεῖτο ἀπὸ 82 πλοῖα μὲ 2000 τηλεβόλα. Τὴν ἀλληληγορίαν ἤμεραν ὁ κόλπος τῆς Πύλου ἥτο γεμάτος ἀπὸ καπνίζοντα συντομίματα. Η καταστροφὴ τοῦ Ναυαρίνου ἥτο ἡ μεγαλυτέρα ἀπὸ δύσας είχεν ὑποστῆ ὁ τουρκικὸς στόλος ἀπὸ τῆς ναυμαχίας τῆς Ναυπάκτου (1571).

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Η ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου ἐσήμαινε τὴν ἀπελέυθερωσιν τῆς Ἑλλάδος. Ἐν τούτοις δὲ σουλτάνος ἐδέχθη μὲ ἀπάθειαν τὴν καταστροφὴν καὶ ἤρχισε νὰ ἐτοίμαζῃ νέαν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Τότε οἱ πρόσβεις τῶν Τοιῶν Δυνάμεων ἐγγατάλειψαν τὴν Κων (1828—1829). Οἱ Ράσσοι ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους, ἐπροχώρησαν μέχρι τῆς Ἀδριανούπολεως καὶ ἤπειλον αὐτὴν τὴν Κων πόλιν. Ἀφ' ἑτέρου ἡ Γαλλία ἀνέλαβε νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς **1828** Αγυπτίους ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον καὶ ἔστειλε τὸν στρατηγὸν **Μαΐζων** μὲ 14 γαλ. στρατὸν καὶ 300 ἵπτεις (8 Λήγοντον). Τότε ἐμεσολάβησεν ἡ Ἀγγλία καὶ δὲ Ἰβραήλ ἐδέχθη νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Πελοπόννησον. Η ἀπελευθερωσίς τῆς Ἑλλάδος ἥτο πλέον ἔργον εὔκολον. Τὰ φρούρια τῆς Πελοποννήσου παρεδόθησαν, δὲ στρατηγὸς Τσώρτες ἀπῆλαξε τὴν

Δ. Ἑλλάδα ἀπὸ τὸν ἐχθρόν. Εἰς τὴν Ἀν. Ἑλλάδα δ. Δ. Ὑψηλάντης εὐνόλως ἐνίκησε τοὺς Τούρκους. Εἰς τὴν **Πέτραν** τῆς Βοιωτίας (12 Σεπτεμβρίου 1829) ἔδόθη ἡ τελευταῖα μάχη τοῦ ἀγῶνος. Τοιουτορόπως δ. Δ. Ὑψηλάντης ἔθεσε τέλος εἰς τὸν πόλεμον, τὸν δποῖον πρὸ 8 ἑτῶν είλεν ἀρχίσει δ ἀδελφός του Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης εἰς τὰς ὅχθας τοῦ Ηρούνθου.

ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τὴν 10 Μαρτίου 1829 αἱ τρεῖς Λυνάμεις Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ῥωσία, αἱ δποῖαι ὀνομάσθησαν **Πρωστάτειδες Δυνάμεις**, ὑπέγραψαν τὸ **Πρωτόκολλον τοῦ Δονδίνου**. Λιγότερον ἔδρυσεν ἡ Ἑλληνικὸν κράτος ὑπὸ τὴν ἐπικυρωματίζαν τοῦ σουλτάνου. Τὸ νέον κράτος περιελάμβανε τὰς χώρας πρὸς νότον τοῦ Ηαγαστητικοῦ καὶ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, τὴν Ἐρέτοραν, τὰς Κυκλαδαῖς καὶ τὰς πλησίον τῆς Πελοποννήσου νήσους.

Ἄλλα μετὰ τὴν διασπορὴν νίκην οἱ ἄργιλοι διπλωμάται ἐσφέρθησαν διτὸς ἡτο καλύτερον νὰ ἴδρυσουν μικρὸν μὲν, ἀλλὰ ἀνεξάρτητον ἡλληνικὸν βασίλειον. Λιγότερον τὴν 22 Ιανουαρίου 1830 ὑπέγραψαν νέον **Πρωτόκολλον τοῦ Δονδίνου**, διὰ τοῦ δποίου ἔδρυτον ἀνεξάρτητον ἡλληνικὸν βασίλειον κυβερνόμενον ὑπὸ πληρονομικοῦ βασιλέως. Ἄλλα τὸ νέον κράτος είχε πολὺ περιωρισμένα σύνορα, διότι ὅριον πρὸς βορρᾶν ὥριζετο δ. Σπερχειός, ή δὲ Αἰτωλία καὶ Ἀκαρνανία ἀφίνοντο εἰς τὸν Τούρκον.

Ἄλλοι οἱ Ἑλληνες δὲν ἐδέχθησαν τὴν λέσιν ταύτην καὶ ἥκουσαν ἐσφερικαὶ ταραχαῖ. Αἱ Δυνάμεις τότε διὰ νὰ δέσουν τέλος εἰς τὴν ἀναρρίαν, ἐκαμαν τὴν **Σύμβασιν τοῦ Δονδίνου** τοῦ 1832. Τὰ σύνορά τῷ κράτους ἐξετείνοντο μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ καὶ τοῦ Ηαγαστητικοῦ κόλπου καὶ ἐξελέγη βασιλεὺς δ. δευτέροτοκος νίδις τοῦ βασιλέως τῆς Βαναδίνας Λουδοβίκου 1832. Οθων. Ή Κρήτη καὶ η Σάμος δὲν περιελήφθησαν εἰς τὸ ἡλληνικὸν βασίλειον. Καὶ η μὲν Κρήτη ἔδόθη εἰς τὸν πασᾶν τῆς Αίγαντον, η δὲ Σάμος ἔγινεν ἀντόνομος. Τοιουτορόπως ἴδρυθη τὸ μικρὸν ἡλληνικὸν βασίλειον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Ο ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

Η Έθνοσυνέλευτις τῆς Γοιζῆνος ἔξελεξε, καθὼς εἶδομεν, τὸ Μάρτιον τοῦ 1827 κυβερνήτην τῆς Ἐλλάδος τὸν Ι. Καποδίστριαν. Ο Καποδίστριας προτοῦ κατέληψε εἰς τὴν Ἐλλάδα, ἐπειδὴ φυτὶ τὰς αὐλὰς τῆς Ἐνόρωτης καὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1828 ἔφαστεν εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἀνέλαβε τὴν κυβερνησιν. Ἐκυβερνήσεις δὲ τὴν Ἐλλάδα ἔπει τὸν 3^ο ἑτη.

Ο Καποδίστριας εἶχε πολλὴν μαρτυρίαν καὶ μεγάλην πεῖραν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων. Έγεννήθη τὸ 1776 εἰς τὴν Κέρκυραν ἀπὸ ἀριστοροιατήν γούρογένειαν. Ἀφοῦ ἐτελεῖσθαι τὰς σπουδάς του εἰς τὴν Ἐνόρωτην, διοφίσθη γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας τῶν Ιονίων νήσων, τὰς δοπίας εἶχε τότε ἡ Ρωσσία. Ἐμεινε δὲ πάντοτε φίλος τῆς ρωσσικῆς τολιτικῆς. Λιὰ τοῦτο ὅταν οἱ Ἀγγίται κατέλαβον τὰς Ιονίους νήσους, ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Κέρκυραν καὶ ἤλθεν εἰς τὴν Ρωσσίαν, ὅπου εἰσῆλθεν εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ τσάρου. Ἐκεῖ διερρίθη καὶ προίχθη εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα. Ο τσάρος ἔξετιμησε πολὺ τὴν διπλωματικὴν του ἴκανότητα καὶ τὸν ἔστειλεν ὃς ἀντιτόποστον τῆς Ρωσσίας εἰς δύο μεγάλα συνέδρια, τῶν Παρισίων καὶ τῆς Βιέννης. Τελευταίως ἦτο ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσσίας, ὅτε ἔξελεγκτη κυβερνήτης τῆς Ἐλλάδος.

Ο Καποδίστριας εἶχε μέγα κῦρος, ὅταν κατήρχετο εἰς τὴν Ἐλλάδα, καὶ ὅλοι ἡλπίζοντες ὅτι μὰ κατώρθωνε νὰ φέρῃ τὴν γαλήνην εἰς τὴν χώραν, ἡ δοπία ἐμαστεῖστο ἀπὸ ἀναοχίαν. Άλλα τὸ ἔργον τοῦ Κυβερνήτου ἦτο δυσκολότατον. Η Ἐλλὰς ἔξηργαζετο ἀπὸ ἔνα πόλεμον ὀκταετῆ ἐρημωμένη. Τὸν τόπον ἐλυμαίνετο ἡ ληστεία, ἡ γῆ ἦτο ἀκαλλέργητος, τὰ δὲ ὥμη τῶν κατοίκων ἔηγρωμένα. Ἐκτὸς δὲ τούτων ὁ Κυβερνήτης εἶχε ν' ἀντιμετωπίσῃ καὶ διπλωματικὰς δυσκολίας. Η Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλ-

λία τὸν ὑποπτεύοντο ὡς ὄργανον τῆς Ρωσσίας καὶ ἐφερον πολλὰ
ἐμπόδια εἰς τὸ ἔργον του.

Ο Καποδιστριας

Αλλὰ καὶ αἱ ιδέαι του περι-
κράτους, ἔξηγειρον πολλοὺς
ἐναντίον του. Ο Καποδί-
στριας δηλαδὴ ἐφρόνει διτὶ ή
Ἐλλὰς δὲν ἦτο ὕδιμος διὰ
συνταγματικὸν πολίτευμα. Διὰ
τοῦτο μόλις κατῆλθεν εἰς τὴν
Ἐλλάδα, διέλυσε τὴν Συνέ-
λευσιν, ή δποία τὸν Ἐξέλεξε
κυβερνήτην, καὶ διώρισε συμ-
βούλιον ἀπὸ 27 ἀνδρας τὸ
δοποῖον. ὠνόμασε Πανελλή-
νιον. Τὴν ἔξουσίαν ὅμως κυ-
ρίος είχεν ή λεγομένη Γενικὴ
Γραμματεία, τῆς δποίας
πρόσεδρὸν διώρισε τὸν Σπυρί-
δουρα Τσιρούλην, τὸν συγ-
γραφέα τῆς Ιστορίας τῆς Ἑλ-
ληνικῆς ἐπαναστάσεως. Αλλὰ
τὰ μέτρα ταῦτα δυσηρέστη-
σαν τοὺς δπαδοὺς τοῦ συν-
ταγματικοῦ πολίτευματος καὶ ἤγισε νὰ σχηματίζεται κατ' αὐτοῦ
ἰσχυρὰ ἀντιπολίτευσις.

Ο Κυβερνήτης ὅμως εἰργάσθη ὅσον διάροι "Ἐλληνες. Διώρ-
θωσε τὰ οἰκονομικά, ἐδημιούργησε τακτικὸν στρατὸν καὶ μεγά-
λην προσοζὴν ἔδωσεν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ ιδρύσας
πολλὰ σχολεῖα.

"Αλλ' οἱ ἀντιπολίτευμενοι ἔξηγειραν κατ' αὐτοῦ τὸν λαόν
"Η Μάνη ἐστασίασε καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἐλλάδος ἥσαν ἔτοιμα
ν ἀπολούσθησον τὸ παραδειγμά της. Ο Κυβερνήτης διὰ νὰ ἐπι-
βάλῃ τὴν τάξιν, συνέλαβε τοὺς Μανδομαχαλαίους καὶ τὸν Ηε-
τρόμπενην ἐνέκλεισεν εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Ναυπλίου. "Οταν δὲ
ἐπεχίοησε νὰ στειλῇ στρατὸν κατὰ τῆς Μάνης, ἐστασίασε καὶ η
"Υδρα. Τότε οἱ ἀντιπολίτευμενοι ἐκάμαν ιδικήν των κυβέρνησιν,
τὴν δποίαν ὠνόμασαν Συνταγματικὴν Ἐπιτροπείαν. Ο Μια-

ούλης καὶ ὁ Μαροκορδῦτος κατέλαβον κατὰ διαταγὴν τῆς Ἐπιτροπείας τὸν ναύσταθμον τοῦ Πόρου. Ἀλλά, ὁ Καποδίστριας παρεζάλεσε τὸν ωδόν των ναύαρχον *Roxdō* νὰ κτυπήσῃ τοὺς στασιατάς. Ἐνῷ δὲ ὁ ωδός των ναύαρχος ἦτο εἴδος νὰ βομβαδίσῃ τὰ ἐλληνικὰ πλοῖα, ὁ Μιαούλης ἔθεσε πῦρ εἰς τὸν ναύσταθμον. Ἡ φρεγάτα Ἐλλὰς καὶ μία κορβέτα κατεστράφησαν, μόλις δὲ ἐσώθησαν τὰ ἄλλα πλοῖα καὶ ὁ ναύσταθμος.

Τὴν 27 Σεπτεμβρίου τοῦ 1831 ὁ νίδος τοῦ Πετρόμπεη Γεώργιος καὶ ὁ ἀδελφὸς Κωνσταντίνος Μαροκορδῦτης, οἱ δποῖοι ἐξαιτοῦντο εἰς τὸ Ναύπλιον ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἐπιτίρησιν, παρεμόνευσαν τὸν Κυβερνήτην, ἐνῷ μετέβαινεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀγ. Σπυρίδωνος διὰ τὴν προώνταν λειτουργίαν, καὶ τὸν ἐδολοφόνησαν. Ὁ Κωνσταντίνος ἐφορεύθη ἐπὶ τόπου ὑπὸ τῶν ἀπολούθων τοῦ Κυβερνήτου, ὁ δὲ Γεώργιος κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐτούφεκισθη ἐνώπιον τοῦ πατόρος του. Αὗτὴ εἶναι τὰ τραγικὰ γεγονότα τοῦ Ναυπλίου.

ΟΩΜ — Η ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου ἡ Ἐλλὰς περιέπεσεν εἰς ἀναρχίαν. Τὰ διάφορα κόμματα ἐφιλονίκουν περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ ἐπιτελήθη πᾶλιν ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Τέλος αἱ Δυνάμεις ἐξέλεξαν βασιλέα τῆς Ἐλλάδος τὸν Ὅθωνα καὶ τὴν 14 Ιουνίου 1832 συνῆλθεν εἰς *Πρόνοιαν* πλησίον τοῦ Ναυπλίου ἡ ΕἼδηνική Συνέλευσις, ἡ δποίᾳ ἐτεκνόωσε τὴν ἐξλογὴν τοῦ Ὅθωνος.

Ο Ὅθων ἀπεβίασθη εἰς τὸ Ναύπλιον τὴν 25 Ιανουαρίου 1833. Ἀλλά ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς ἦτο ἀνήλικος, διατήρη τὸν διώριστε τρεῖς βαναρούς, οἱ δποῖοι θὰ ἐνυβέργων τὴν Ἐλλάδα μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ βασιλέως. Οἱ βαναροί, οἱ δποῖοι ἐλέγοντο ἀντιβασιλεῖς, ἤσαν δὲ *Ἄρχανσμπεργχ*, πρώην βαναρὸς ὑπουρογός, δ *Μάουντερ*, καθηγητὴς τῆς νομικῆς, καὶ δ *Εὔδεκ*, στρατηγός. Οἱ ἀντιβασιλεῖς μὲν πολλοὺς ἄλλους βαναρούς, οἱ δποῖοι προσεκλήθησαν εἰς τὴν Ἐλλάδα καὶ ἔλαβον ἀνώτερα ἀξιώματα, ἐπροσπάθησαν νὰ δραγανώσουν τὴν Ἐλλάδα κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν εδωλωπαῖκῶν κρατῶν. Ἀλλά ὑπῆρχον μεγάλαι δυσκολίαι. Ο λαὸς ἦτο πτωχὸς καὶ ἀμαθής, χρῆμα δι' ἐπιχειρήσεις δὲν ὑπῆρχε καὶ ἡ συγκοινωνία ἦτο εἰς πρωτόγονον κατάστα-

1833

πιν, διότι οὔτε ὄδοι ἐπῆρχον οὔτε ἀλλα μέσα συγκοινωνίας. Τὰ πάντα ἔπειτε νὰ δημιουργηθοῦν ἀπὸ τὴν τέφραν τοῦ πολέμου.

Διὰ τοῦτο τὸ ἔογον τῶν ξένων ἡτο δυσκολώτατον. Ἐκτὸς τούτου συνήντησαν μεγάλην ἀντίδρασιν, τὴν δποίαν ηὔξησεν ἡ ἀπολυταρχικὴ τῶν διοίκησις καὶ ἡ ἄγνοια τοῦ τόπου καὶ τοῦ λαοῦ. Ἀλλ' οἱ Βαναρδοὶ κατεδίωξαν αὐστηρῶς τοὺς ἀντιπολιτευομένους καὶ κατεδίκασαν μᾶλιστα εἰς θάνατον τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τὸν Πλαπούταν, οἱ δποῖοι εἶχον συνωμόσει ἑναντίον των. Ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐκτελέσουν τὴν καταδίκην τοῦ γέροντος πολεμιστοῦ τῆς ἑλευθερίας. Εντυχῶς κατὰ τὴν ἐποχήν, κατὰ τὴν δποίαν ἡ ἀντίδρασις εἶχε φθάσει εἰς μεγάλην ἔντασιν, ἐνηλικιώθη δὲ "Οθων" καὶ ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους.

ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΟΘΩΝΟΣ

Οἱ ἀντιβασιλεῖς ἐκυβέρνησαν τὴν χώραν ἀνευ βουλῆς καὶ συντάγματος ὅπως δὲ Καποδιστριας. Τὴν ἀπολυταρχικὴν αὐτὴν κυβέρνησιν ἥκολούθησε καὶ δὲ "Οθων. Προσέλαβεν Ἡ Ελληνας ἐπουργούς, ἀλλὰ προύδρειν δὲ ἴδιος τοῦ ἐπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ ἐκυβέρνα ὅπως ἥθελεν. Εἰς τὰ Ὑπουργεῖον διετήρησε τὸν ἀντιδημοτικὸν Ἀρμανσμπεργκ καὶ ἐκράτησεν εἰς τὰς θέσεις των ἰδίους τοὺς Βαναρδούς. Ταῦτα δυσηρέστησαν τοὺς Ἡ Ελληνας, οἱ δποῖοι εἰς διάφορα μέρη ἐκίνησαν στάσεις καὶ ἐτάραζαν τὴν χώραν.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε γίνει ἀρκετὴ πρόδοδος εἰς τὸν τόπον. Προτοτάξει τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ "Οθωνος" ἡ πρωτεύουσα μετεξελίχθη εἰς Ἡ Αθήνας (τέλος 1835) καὶ ἐκτίσθησαν τὰ σημερινὰ λεγόμενα Παλαιὰ Ἀράκτορα. Οἱ βασιλεὺς τῆς Βαναρδίας ἐπεσκέψθη τὴν Ἡλλάδα καὶ κατόπιν δὲ "Οθων" μετέβη εἰς τὴν Ἔνδρωπην, δπον ἐνυμφεύθη γερμανίδα πριγκίπισσαν, τὴν Ἡ Αμελίαν. Η ἀπολυταρχικὴ διώσις κυβέρνησις τοῦ "Οθωνος" καὶ ἡ διατήρησις τῶν Βαναρδῶν διαρκῶς ηὔξανε τὴν δυσαρέσκειαν τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ πολὺ μεγαλυτέρας δυσκολίας ἐγέννησεν εἰς τὸν "Οθωνα" ἡ ἔξωτερη πολιτικὴ του. Ὁ "Οθων" καὶ ἡ Ἡ Αμελία ἐπίστενον δτι ἦτο εὔκολον νὰ διαλέσουν τὴν Τονκιάν καὶ ἐφαντιζόντο δτι δὲν διαφέρει πολιτικὴν στεφμοῦν αὐτοκράτορες εἰς τὴν Κινγκιλν. Ἡσαν δηλαδὴ μεγαλοῦδεῖται, δπον Ἡ.εγον τότε. Ἀλλ' η πολιτικὴ αὐτὴ ἀφ' ἐνδος μὲν ἔξωργίζε τὸν σουλτάνον, ἀφ' ἐτέρου δὲ δυσηρέστει τὰς Μεγάλας Λινάμεις, αἱ δποῖαι εἶχον πηρούχη

νπέρ τῆς ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας. Ἐκτὸς τούτου δὲ Ὁθων ἔπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι οἱ πολιτικοὶ τῆς Ἑλλάδος ἡσχολοῦντο μᾶλλον εἰς τὰ προσωπικὰ καὶ δὲν ἐφρόντιζον νὰ πραγματοποιήσουν τὴν Μεγάλην Ἰδέαν, ἐγίνετο ἐγωιστὴς καὶ ἀπολυταρχικός. Ἐπίστενε δηλαδὴ ὅτι μόνον αὗτὸς καὶ η Ἀμαλία εἰργάζοντο διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο ὑπῆρχε μεγάλη ἀντίδρασις κατὰ τῆς διοικήσεως τοῦ Ὁθωνος.

Τὴν νύκτα τῆς 2-3 Σεπτεμβρίου τοῦ 1843 οἱ συνταγματάρχαι Δημήτριος Καλέγης καὶ Ἰωαννης Μαρχυγάνης κατέλαβον μὲ στρατὸν τὴν ἔμπροσθεν τῶν Ἀνακτόφων πλατειῶν καὶ ἡνάκρασαν τὸν Ὁθωνα νὰ παραδῷσῃ σύνταγμα καὶ νῦν ἀπομακρύνῃ τὸν Βαναρούν. Ἐκτοτε ή ποδὸς τῶν Ἀνακτόφων πλατειῶν ὀνομάσθη Πλατεῖα τοῦ Συντάγματος καὶ μία ὁδὸς τῶν Ἀθηνῶν λέγεται ὁδὸς Γ' Σεπτεμβρίου.

Απὸ τοῦ 1843 δὲ Ὁθων ἐκυβέρνησεν ὡς συνταγματικὸς βασιλεὺς. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τοῦ πολιτικοῦ βίου τῆς Ἑλλάδος διεκρίθησαν δύο πολιτικοὶ ἄνδρες, δὲ Μαυροκορδάτος καὶ δὲ Κωλέττης. Καὶ δὲ μὲν Μαυροκορδάτος ἐφρόνει ὅτι ἔπειτε πρῶτον νὰ δηγανωθῇ τὸ ιράτος ἐστερεοῦς καὶ κατόπιν νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν πραγματοποίησιν τῆς Μεγάλης Ἰδέας. Ο δὲ Κωλέττης ἐνόμιζεν ὅτι τὰ σύνορα τοῦ βασιλείου ἥσαν πολὺ περιφορισμένα καὶ ἔπειτε πρῶτον νῦν ἀδημάθῃ τὸ ἔδαφος τοῦ βασιλείου. Οἱ δύο αὗτοὶ πολιτικοὶ ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἐκυβέρνησαν τὴν Ἑλλάδα ὡς πρωθυπουρογοί, πότε δὲ εἰς καὶ πότε δὲ ἄλλος.

Ἄλλος δὲ Ὁθων ἐμεινεν κατὰ βάθος ἀπολυταρχικὸς καὶ προσεπάθει διαρκῶς νὰ παραβαίνῃ τὸ σύνταγμα. Διὰ τοῦτο ἐδημιουργήθη μὲ τὸν καιρὸν ἀντιπολίτευσις πολὺ θαρραλέα καὶ ζωηρὰ κατὰ τοῦ βασιλέως. Ἄρχηγὸς αὐτῆς ἦτο δὲ Ἐπαμεινώνδας Δεληγεώργης, ἀνθυπότος πολὺ τολμηρὸς καὶ πολὺ ἀγαπητὸς εἰς τὴν νεολαίαν. Ἀφ' ἑτέρου δὲ Ὁθων εἶχε τὴν ἀντιπάθειαν πολλῶν εὐρωπαϊκῶν κυβερνήσεων, ἵδιως ἀφότου κατὰ τὸν Κοιμαϊκὸν πόλεμον προσεπάθησε νὰ ὑποκινήσῃ ἐπαναστάσεις εἰς τὴν Τουρκίαν. Η ἀντιπολίτευσις λοιπὸν ἐνθαρρυνομένη ἔωθεν ἔξηγειρε στάσεις εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Αἱ στάσεις κατεπνίγησαν εὐπόλως.

Τότε δὲ Ὁθων (1862) ἀπεφάσισε νὰ περιοδεύσῃ τὴν Ἑλλάδα, διὰ νῦν ἀποκτήσῃ πάλιν τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ. Τρεῖς ήμέρας μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ δὲ Θεόδωρος Γερίβας

έπανεστάτησε τὴν Βόνιτσαν. Μετ' αὐτὴν ἐστασίασαν τὸ Μεσολόγγιον καὶ αἱ Πάτραι. Ὁ Ὀθων ἔσπευσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἀλλ᾽ εὑρε καὶ αὐτὴν ἐπαναστατημένην. Ὁ Δεληγεώργης ἐπὶ πεφαλῆς τῶν ἐπαναστατῶν ἐκήρυξεν αὐτὸν ἔκπτωτον | 1862 καὶ ἔξελεξε προσωφινὴν κυβέρνησιν. Ὁ Ὀθων ἔμεινε μίαν νύκτα εἰς τὸν Πειραιᾶ ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ τὴν ἔπομένην ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Εὐρώπην.

Τοιουτοδόπος ἦλησεν ἡ βασιλεία τοῦ Ὀθωνος. Ἐκ τῆς ἀληγόρωφαίας του, τὴν δρόμους τῶν Ἀθηνῶν ἔγιναν συγκρούσεις καὶ ἐχύθη αἷμα. Τέλος τὴν 10 Δεκεμβρίου 1862 συνῆλθεν ἐν Ἀιθήναις ἡ Β' Ἐθνοσυνέλευσις καὶ μετὰ τρεῖς μῆνας αἱ Προστάτιδες δυνάμεις ἔξελεξαν νέον βασιλέα, τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Λανίας Γεώργιον. Η Ἐθνοσυνέλευσις ἐψήφισε τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864, μὲ τὸ διπότον ἡ Ἑλλὰς ἐκυβερνήθη ἐπὶ 45 ἔτη, δηλαδὴ μέχρι τοῦ 1909.

Ἐπειδὴ ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἐδέχθη ὡς βασιλέα τὸν Γεώργιον, τὸν διπότον εἰχε προτείνει ἡ Ἀγγλία, αὕτη ἐπροθυμοποιήθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰς Ιονίους νήσους, τὰς διποτὰς κατεῖχεν ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ Ναπολέοντος.

Ο Γεώργιος ἥτο 17 ἔτῶν, ὅταν κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ κατώρθωσε πολὺ ἐνωρίς νὰ ἐννοήσῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ λαοῦ, τὸν διπότον ἐκαλεῖτο νὰ κυβερνήῃ. Ἐκυβέρνησεν ἐπὶ 46 ἔτη (1864 - 1912) καὶ καθ' ὅλον τὸν βίον του ἐφάνη συνταγματικὸς βασιλεὺς καὶ ἔμεινε ψύχραιμος εὐδωπαῖος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ εὐεξάπτου καὶ πολυταράχου λαοῦ του.

ΜΕΡΟΣ Γ'.

Η ΝΕΩΤΑΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΝΕΩΤΑΤΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Σπουδαιότατον γεγονός είς τὴν ἴστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Οἱ εὐρωπαῖοὶ λαοὶ ἔδειχαν μεγάλην ἵνανότητα εἰς τὴν μελέτην τῶν φυσικῶν δυνάμεων. Ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη ἀνεπτύχθη πολὺ εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὸν Ίδον αἰδόνα. Τὰ πορίσματά της ἐφῆρμοσαν εἰς τὴν τέχνην καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τοιουτορόπτως ὁ ἀνθρωπὸς ἀπέκτησε μεγίστην δύναμιν, ἔξονσίασε τὴν φύσιν καὶ ἐχρησιμοποίησε τὰς φυσικὰς δυνάμεις διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς του.

Οἱ ἄνθρωποι ἐχρησιμοποίησαν κυρίως δύο φυσικὰς δυνάμεις, τὸν ἀτμὸν καὶ τὸν ἥλεκτρον. Δι’ αὐτῶν ἔξονσίασαν τὴν θάλασσαν καὶ ἐσυντόμευσαν τὰς μεγάλας ἀποστάσεις. Τὸ ἀτμόπλοιον εἰς τὴν θάλασσαν, ὁ σιδηρόδρομος εἰς τὴν ξηρὰν διευκόλιναν τὴν συγκοινωνίαν εἰς βαθμόν, τὸν δποῖον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθοῦν οἱ παλαιότεροι ἀνθρωποι. Εἰς τὰ μέσα ταῦτα προσετέθησαν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τὸ αὐτοκίνητον καὶ τὸ ἀεροπλάνον, διὰ τοῦ ὅποιον ὁ ἀνθρωπὸς ζητεῖ νὰ ἔξουσίασῃ τὸν ἀέρα.

Τὰ πορίσματα τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης ἐπροκάλεσαν τὴν καταπληκτικὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας. Ἡ μηχανὴ ἐτελειοποιήθη, ἀντικατέστησε τὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ηὔξησε καταπληκτικῶς τὴν παραγωγὴν. Κατεσκευάσθησαν κολοσσαία ἐργοστάσια, εἰς τὰ δποῖα ἐργᾶνται χιλιάδες ἐργάται, τὸ κεφάλαιον ἡδεήθη καὶ πολλὰ κράτη ἐπλούτησαν ὑπερβολικά. Ἐδημοινογήθησαν πολλαὶ μεγαλουπόλεις εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν

Αμερικήν καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἥλλαξεν ἐντελῶς ὅφεν. Αἱ ἐφευρέσεις τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς βιομηχανίας ἔχονται μοποιηθῆσαν εἰς τὸν πολεμικὸν τέχνην, τὰ πόλεμικὰ μέσα ἔτελειοποιηθῆσαν εἰς βαθμὸν τρομακτικὸν καὶ ὁ πόλεμος ἔγινε καταστρεπτικώτερος.

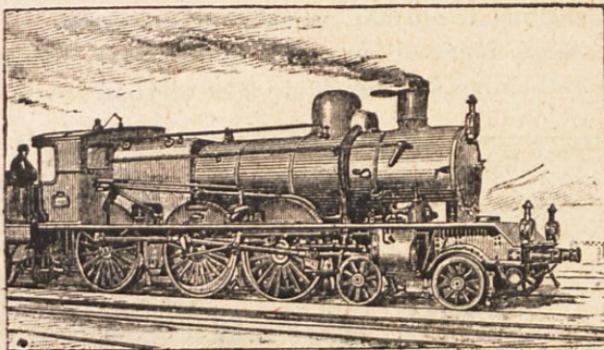
Τὰ πελλιὰ μέσα τῆς συγγεινωνίας

Προτοῦ ἀνακαλυφθῇ ὁ σιδηρόδρομος, τὰ ταξίδια ἐγίνοντο μὲν μεγάλας ἄμαξες, δύον ὑπῆρχον δρόμοι καλοί. "Ἄλλοις ἐγίνοντο μὲν ζῷα. Λιώ τοῦτο ἐχοειάζοντο ἡμέραι ὀλόκληροι, διὰ νὰ μεταβῇ κανεὶς ἀπὸ τὴν μίαν πόλιν εἰς τὴν ἄλλην. Εἰς τὴν εἰζόνα βλέπομεν μίαν μεγάλην ταχυδρομικὴν ἄμαξαν ἀπὸ ἔκεινας, τὰς ὁποίας μετεχειφίζοντο ἄλλοτε εἰς τὴν Εὐρώπην. Σύρεται ἀπὸ 4 ἵππους καὶ χροεῖ ἕως 20 ταξιδιώτας. Οἱ ἄμαξηλάτης ἐκάθητο ὑψηλὰ εἰς ἴδιατέραν θέσιν, εἰς ἓνα δὲ ἀπὸ τοὺς πρώτους ἵππους ἵππευεν ἴδιαίτερος ἀνθρώπος ὁ ὄποιος μὲ τὴν μάστιγα ἐβίαζε τοὺς ἵππους. Ἡ ἄμαξα αὐτὴ ἦτο δυνατὸν νὰ διατρέξῃ τὸ πολὺ 12 χιλιόμετρα τὴν ὡραν.

ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ναπολέοντος ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ ἀπολύταρχία. Οἱ περιφήμοις πρωθυπουργὸς τῆς Αὐστρίας Μέττερνιχ καὶ οἱ ὀπαδοί του προσεπάθησαν νὰ ἐπανα-

φέρουν τὸ παλαιὸν καθεστώς καὶ κατεδίωξαν σκληρῶς τοὺς ὀπαδοὺς τῶν νέων ἰδεῶν. Ἀλλ᾽ ἡ ἀπολυταρχία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ σταθῇ πλέον, διότι ὁ λαὸς εἶχεν ἀναπτυχὴν καὶ ἡ ἀστικὴ τάξις

‘Ο σιδηρόδρομος

Τὸ μέσον, τὸ ὅποιον ἐσυντόμευσεν ὑπερβολικὰ τὰς ἀποστάσεις, εἶναι ὁ **σιδηρόδρομος**. Αμαζαὶ μεγάλαι καὶ πολλαὶ μὲ ἀναπαντικὰ καθίσματα συνδέονται ὥπισθεν τῆς ἀτμομηχανῆς, ἡ ὅποια σύνει δὲν τὸν **εἰρημὸν** ἐπάνω εἰς σιδηρᾶς γραμμάς. Οἱ κοινοὶ σιδηρόδρομοι διατρέχουν ἀπὸ 40—50' χιλιόμ. τὴν ὥραν. Ἀλλ᾽ ὑπάρχουν αἱ ταχεῖαι ἀμαξόστοιχοι (*express*—*էքսպրէ*), αἱ δόποιαι διατρέχουν ἀπὸ 80—100 χιλ. τὴν ὥραν. Ὄταν ταξιδεύῃ κανεὶς μὲ σιδηρόδρομον, βλέπει ἀξιοθαύμαστα τεχνικὰ ἔργα, γεφύρας μεγάλας ἐπάνω εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς χαράδρας καὶ ὑπογείους σήφαργας ἢ πό τὰ ὑψηλὰ βουνά (*mountain*). Σήμερον πολλοὶ σιδηρόδρομοι κινοῦνται καὶ μὲ ἡλεκτρισμὸν, ὅπως εἶναι ὁ σιδηρόδρομος Ἀθηνῶν—Πειραιῶς. Μὲ τὸν σιδηρόδρομον ταξιδεύομεν ἀναπαντικώτατα, διότι ὑπάρχουν εὐρύχωροι ἔξωσται, ἐστιατόφιον καὶ κλίναι ἀκόμη διὰ νὰ κοιμάμεθα τὴν νύκτα.

ἐγίνετο διαρκῶς ἴσχυροτέρα μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου.

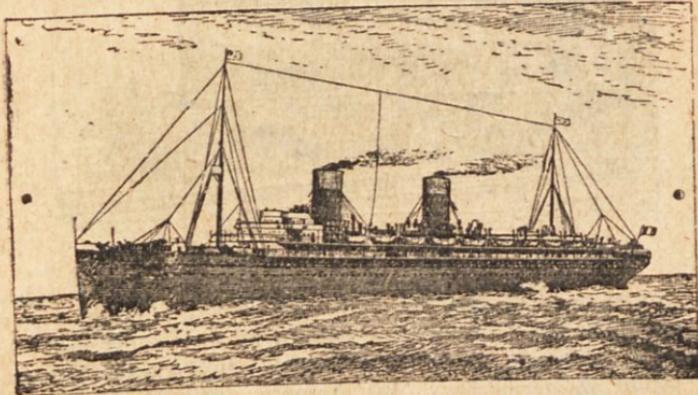
Διὰ τοῦτο κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 19ου αἰῶνος ἔγιναν εἰς τὴν Εὐρώπην πολλαὶ ἔξεγέσεις, αἱ δόποιαι σκοπὸν εἶχον νὰ ἐπιβάλουν τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα. Αἱ σημαντικώτεραι ἀπὸ αὐτὰς εἶναι αἱ δύο γαλλικαὶ ἐπαναστάσεις, ἡ Ἐπαράστασις τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1830 καὶ ἡ Ἐπαράστασις τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1848, αἱ δόποιαι ἔδωσαν τὸ σύνθημα τῆς ἔξεγέσεως εἰς πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης.

Κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα παρατηροῦμεν δύο σημαντικὰ πολιτικὰ

A. Λιξάρον ‘Ιστορία Γ’ Ελληνικού

10

φεύματα. Πρῶτον οἱ λαοὶ προσπαθοῦν νὰ ἐφαρμόσουν τὰς νέας
ἰδέας περὶ τοῦ πολιτεύματος. Θέλουν δηλαδὴ τὸ κράτος νὰ κυ-
βερνᾶται ἀπὸ ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ἑνὸς
θεμελιώδους νόμου, δ ὅποιος δυναμάζεται *Συνταγματικὸς Χάρ-*
της ἡ ἀπλῶς Σύνταγμα. Αὐτὴ εἶναι ἡ **Ἀρχὴ τῆς κυριαρχίας**
τοῦ λαοῦ. Δεύτερον ἔκαπτον ἔθνος προσπαθεῖ νὰ ἐνωθῇ καὶ ν.

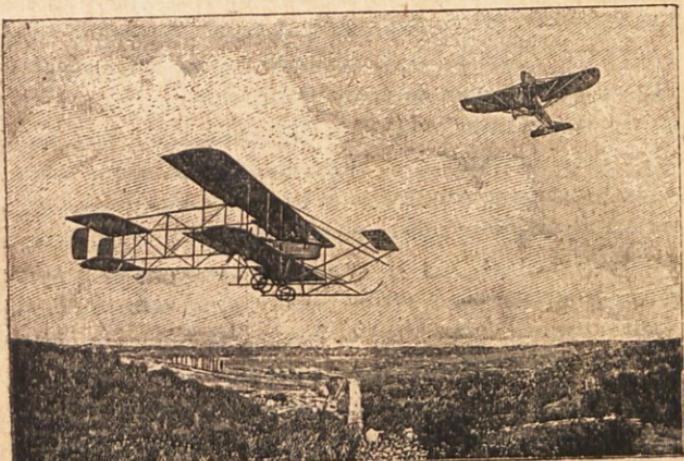
Tὸ ἀτμόπλοιον

Οἱ ἄνθρωποι ἀλλοτε ἐταξίδευν μὲ στιοφόρα. Τὰ θαλασσινὰ τα-
ξίδια ἦσαν τότε δύσκολα καὶ ἐπικίνδυνα. Σήμερον μετὰ τὴν ἀνακάλυ-
ψιν τοῦ ἀτμοῦ κατασκευάζονται πλοῖα, τὰ ὅποια χωροῦν ἔως 3 χιλ.
ἀγθρώπων, ἔχουν δῆλα τὰς ἀναπαύσεις καὶ συντομεύουν πολὺ τὰς
ὑποστάσεις.

ἀποτελέσῃ κράτος ἀνεξάρτητον. Τοῦτο συμβαίνει κυρίως εἰς τὰ
ἔθνη, τὰ δόποια δὲν κατώρθωσαν ν' ἀποκτήσουν τὴν ἀνεξαρτη-
σίαν των, ἡ τὴν ἐνότητά των. Τοιουτοτρόπως τὰ ἔθνη τῆς Αὐ-
στριακῆς μοναρχίας καὶ τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας προσπα-
θοῦν ν' ἀποκτήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Δύο δὲ μεγάλα ἔθνη
τῆς Εὐρώπης, οἱ Γερμανοί καὶ οἱ Ἰταλοί, καταβάλλουν μεγάλας
πρασπαθείας, διὰ νὰ ἐνωθοῦν καὶ ν' ἀποτελέσουν ἐν κράτος
Αὗτὴ εἶναι ἡ λεγομένη **Ἀρχὴ τῶν ἔθνοτήτων**.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 19ου καὶ τοῦ 20οῦ αἰῶνος αἱ δύο αὐ-
ταὶ ἀρχαὶ ἐπικρατοῦν εἰς τὴν Εὐρώπην. Τὸ συνταγματικὸν πολί-
τευμα εἰσάγεται εἰς δῆλα σκεδόν τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης. Τὰ πλεῖ-
στα ἐκ τῶν ὑποδούλων ἔθνον ἀποκτοῦν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Ἡ

δὲ Ἰταλία καὶ ἡ Γερμανία κατόπιν πολλῶν προσπαθειῶν ἐνοῦνται εἰς ἑνιαῖα κράτη. Καὶ οἱ μὲν Ἰταλοὶ ἡνώθησαν μὲ δημοψήφισμα ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ περιφέμου πολιτικοῦ **Καβούρ**. Τὴν δὲ Γερμανίαν ἥνωσεν ὁ μέγας πολιτικὸς **Βίσμαρκ** διὰ τῆς σπάθης. Οἱ Βίσμαρκ διὰ νὰ ἐνώσῃ τὴν Γερμανίαν ἔκαμε δύο πολέμους, ἕνα κατὰ τῆς Αὐστρίας (1866) καὶ ἕνα κατὰ τῆς Γαλλίας (1870).

Τὸ ἀεροπλάνον

Οἱ ἄνθρωποι προσπαθεῖ νὰ ἔξουσιάσῃ τὸν ἀέρα. Μὲ τὴν ἀνατίνην τοῦ ἀεροπλάνου ἔγινε σημαντικὸν βῆμα . . . καὶ εἰς τὸ μέλλον ὑπάρχει ἐλπὶς νὰ ταξιδεύωμεν ἐναερίως. Τὸ ἀεροπλάνον ἀνέρχεται εἰς μεγάλα ὅψη, δύναται ν' ἀναπτύξῃ ταχύτητα 120-150 χιλιόμ. τὴν ὥραν καὶ συντομεύει εἰς βαθμὸν ἀπίστευτον τὰς ἀποστάσεις, διότι ταξιδεύει κατ' εὐθεῖαν γραμμήν. Τὸ διάστημα μεταξὺ Ἀθηνῶν-Λαρίσης δύναται νὰ τὸ διατρέξῃ εἰς 2-3 ὥρας.

Σημαντικότατος εἶναι ποὺ πάντων ὁ **Γαλλογερμανικὸς πόλεμος**, ὃ δύοις ἐγέννησεν ἀλησμόνητον μῆσος μεταξὺ τῶν δύο λαῶν, διότι οἱ Γερμανοὶ ἐπατείνωσαν τὴν Γαλλίαν καὶ ἀφήθεσαν ἀπ' αὐτὴν δίνο-ἐπαρχίας, τὴν Ἀλσατίαν καὶ τὴν Λωρραινήν.

Εἰς τὴν Αὐστρίαν ὅμως καὶ εἰς τὴν Τουρκίαν ἥργησε νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ ἀρχὴ τῶν ἐθνοτήτων. Διὰ τοῦτο αἱ δύο αὐταὶ χῶραι ποὺ πάντων ἡ Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία ἦσαν ἐστίαι διαρκῶν ταραχῶν καὶ ἐξεγέρσεων.

ΝΕΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Τοιουτοδόπως δλίγον κατ' δλίγον ἐπεκράτησαν αἱ Ἰδέαι, τὰς δποίας είχε κηρύξει ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις, καὶ εἰσήχθη εἰς δλα σχεδὸν τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα. Ἡ εὐρωπαϊκὴ κοινωνία ἔλαβε τότε νέαν δψιν. Ἡ πρόοδος τῆς βιομηχανίας ἀνεστάτωσε τὴν παλαιὰν κατάστασιν. Ἡ ἀστικὴ τάξις ἐπλούτησε τόσον πολὺ, ὥστε εἰς τὰς περισσοτέρας χώρας κατέλαβε τὴν πρώτην θέσιν. Ἡ παλαιὰ ἀριστοκρατία παρήκμασε, τὰ προνόμια τῆς κατηγορήθησαν καὶ ἐπῆλθεν εἰς τὰς πλείστας χώρας τῆς Εὐρώπης ἡ ἔξισσωσις τῶν κοινωνικῶν τάξεων.

Εἰς τὴν νέαν κοινωνίαν δλοι οἱ ἄνθρωποι είναι ἵσοι πρὸ τοῦ νόμου καὶ ἔχοντες ἵσα πολιτικὰ δικαιώματα. Ἀλλὰ ἡ κοιλοστιαία ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου ἐδημιούργησε νέαν ἴσχυρὰν τάξιν, τὴν **Τάξιν τῶν κεφαλαιούχων**. Τοιουτοδόπως τὴν παλαιὰν ἀριστοκρατίαν τῆς καταγωγῆς ἀντικατέστησεν ἡ ἀριστοκρατία τοῦ χρήματος. Τούναντίον εἰς τὴν νέαν κοινωνίαν ὑπάρχουν ἔκατονμισάντας ἀνθρώπων, οἱ δποῖοι δὲν ἔχουν καμμίαν περιουσίαν καὶ είναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἐργάζωνται μὲν ἡμερομίσθιον εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν κεφαλαιούχων. Ἀλλὰ τὸ ἡμερομίσθιον αὐτὸν είναι τόσον μικρόν, ὥστε μόλις ἀρκεῖ διὰ νὰ συντηροῦν τὴν ζωήν των καὶ τὰ τέκνα των, τὰ δποῖα πάλιν είναι ἀναγκασμένα νὰ ἔξαπολουσθήσουν τὸν βίον τοῦ ἐργάτου. Αὐτὴ εἶναι ἡ λεγομένη **Ἐργατικὴ τάξις**.

Τὴν νέαν αὐτὴν κοινωνικὴν κατάστασιν ὠκόμασαν **Κεφαλαιούχατικὸν καθεστώς**. Εἰς τὸ νέον καθεστώς ὑπάρχουν πάλιν κατ' οὐσίαν δύο κοινωνικαὶ τάξεις, μία τάξις τῶν δλίγον, οἱ δποῖοι ἔχουν δλα τὰ πλούτη καὶ δλας τὰς ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς, καὶ μία τάξις τῶν πολλῶν, οἱ δποῖοι δὲν λαμβάνουν μέρος εἰς τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς. Καὶ ὅπως πρὸ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐπάλαιον δύο ἀντιμέτωποι τάξεις, ἡ τάξις τῶν εὐγενῶν καὶ ἡ τοίτη τάξις, τοιουτοδόπως καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας μας ὑπάρχουν δύο ἀντιμέτωποι τάξεις, ἡ κεφαλαιούχατικὴ καὶ ἡ ἐργατικὴ, αἱ δποῖαι ἔξαπολουσθοῦν μὲ νέαν μορφὴν τὴν πάλην τῶν τάξεων. Οἱ ἐργάται ὠργανώθησαν εἰς σωματεῖα καὶ συνεννοήθησαν μὲ τοὺς ἐργάτας τῶν ἄλλων χωρῶν καὶ τοιουτοδόπως ἡρχισε μεγάλη κίνησις, η δποία ὀνόμαζεται **Σοσιαλιστικὴ κίνησις**.

ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Από τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 μέχοι τοῦ μεγάλου εὐφωπαϊκοῦ πολέμου τοῦ 1914, ἐπὶ 44 δηλαδὴ ἔτη, ἐπειράτησεν εἰρήνη εἰς τὴν Εὐρώπην. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τὴν πολιτικὴν τοῦ κόσμου διηνύθυναν αἱ ἐξ Μεγάλαι Δυνάμεις, ἡ Ἀγγλία, Γαλλία, Γερμανία, Ρωσσία, Αὐστρία καὶ Ἰταλία.

Η Ἀγγλία εἶναι ἡ μεγίστη τῶν Δυνάμεων. Κατέχει σπουδαιοτάτας χώρας εἰς τὰς πέντε ὑπερίοντας. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἔχει τὸν Καναδᾶν, τὸν δοποῖον διωργάνωσεν εἰς Ἰδιαίτερον κράτος ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς. Κατέχει διάσημον τὴν Αὐστραλίαν, εἰς τὴν δοποίαν ἐγκατεστάθησαν πολλοὶ ἄγγλοι καὶ διωργάνωσαν ὕδιον κράτος μὲ πρωτεύουσαν τὴν πόλιν Σίδνεϊ. Εἰς τὴν Ἀφρικὴν κατέχει τὸ ἀρχοτήγιον τῆς Καλῆς Ελπίδος καὶ μέγα μέρος τῆς Νοτίου Αφρικῆς καὶ ἀπὸ τὸ 1882 ἐκνοίενται τὴν Αἴγυπτον καὶ σχεδιάζει νὰ ἐνώσῃ τὰς δύο αὐτὰς μεγάλας κτήσεις διὰ κολοσσιαίας σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Εἰς τὴν Ἀσίαν κατέχει τὰς Ἰνδίας καὶ πολλὰς ἐπικαίρους θέσεις εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Κίνας. Αἱ Ἰνδίαι μὲ τοὺς ἀμυνθήτοντος θησαυροὺς τῶν εἶναι ἡ βάσις τοῦ παμεγίστου ἀποικιακοῦ κράτους τῆς Ἀγγλίας. Η ἀγγλικὴ ἀντοχατορδία εἶναι ἡ μεγίστη ἀπὸ ὅσας ἰδρυθησαν ἔως τόρα εἰς τὴν γῆν. Μόνον αἱ ἀποικίαι περιλαμβάνονται 375 ἑκατομ. κατοίκους. Η Ἀγγλία μὲ τὸν κολοσσιαῖον πολεμικὸν στόλον τῆς κατέχει ἐπικαίρους θέσεις εἰς τὰ διάφορα σημεῖα τῆς γῆς (Γιβραλτάρ, Μάλτα, Σουέζ, Κύπρος, Ἀδερ, Βορμάη κ.π.) καὶ ἔχουσι τὰς θαλάσσας. Τὰς ἐκτεταμένας αὐτὰς χώρας καὶ τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀνθρώπων κυβερνᾷ ἡ σχετικῶς μικρὰ ἀγγλικὴ φύλη μὲ τὴν μεγάλην εὐφυΐαν καὶ τὴν δραστηριότητά της. Η ἀγγλικὴ κατοχὴ εἶναι εὐεργετικὴ εἰς τὰ μέρη αὐτά, διότι μεταδίδει τὸν πολιτισμόν, τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν.

Η Γαλλία εἶναι τὸ δεύτερον μετὰ τὴν Ἀγγλίαν ἀποικιακὸν κράτος. Ἀφοῦ συνῆλθεν ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τοῦ γαλλογερμανικοῦ πολέμου τοῦ 1870, διωργάνωσε τὰ οἰκονομικὰ καὶ τὸ στρατόν τῆς καταστροφὴν περιελάμβανε τὸ Ἀλγέριον, τὴν Τέρνιδα, τὴν Σενεγάλην, τὸ Κόρκο, τὸ Σουδάν εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν νῆσον Μαδαγασκάρην, καὶ τὴν Ἰρδοζίραν εἰς τὴν Ἀσίαν. Οἱ Γάλλοι εἰργάσθησαν μὲ ἀρκετὴν δραστηριότητα εἰς τὰ μέρη ταῦτα.

Η Γερμανία ήτο ή νεωτάτη ἀπὸ τὰς Μεγάλας Δυνάμεις καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν διανομὴν τῶν ἀποικιῶν. Κατεῖχεν ἀσημάντους κτήσεις εἰς τὴν Ἀφρικήν καὶ μερικὰς θέσεις εἰς τὰ παράλια τῆς Κίνας. Ἀλλὰ ἡτο κολοσσιαία ἡ ἐσωτερικὴ τῆς δύναμις. Οἱ Γερμανοὶ εἶναι ζωτικώτατη φύλη καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας των ηὗξανε κατ' ἔτος κατὰ 800 χιλιάδας. Η ἐργατικότης των ἡτο ἀπαράμιλλος καὶ ἔκαμαν μεγάλας προόδους εἰς τὴν βιομηχανίαν. Πρὸ τοῦ εὐδωπαῖκοῦ πολέμου οἱ Γερμανοὶ κατεσκεύαζον τὰ εὐδημότερα βιομηχανικὰ προϊόντα καὶ ἡπείλουν νὰ ἐκτοπίσουν εἰς τὴν παγκόσμιον ἀγορὰν τοὺς ἄλλους λαούς. Κατὰ ἔχορὰν ἡτο ἡ μεγίστη στρατιωτικὴ δύναμις καὶ εἶχε πινύτατον σιδηροδρομικὸν δίκτυον, τὸ δποῖον διευκόλυνε τὴν κινητοποίησιν. Ἀνέπτυξεν ἐντὸς δλίγου σημαντικώτατον ἐμπορικὸν ναυτικὸν καὶ ἤρχισε νὰ κατασκευάζῃ πολεμικὸν στόλον, ὁ δποῖος ηὗξανεν ἀπὸ ήμέρας εἰς ήμέραν καὶ ἡπείλει νὰ ὑπερβῇ τὸν ἀγγλικόν.

Η Ρωσσία ἡτο ἀγανής αὐτοκρατορία καὶ κατεῖχεν ἐπτεταμένας χώρας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν. Οἱ Ρωσσοὶ εἶναι δι πολυτληθέστερος λαὸς τῆς Εὐρώπης, πρὸ τοῦ πολέμου εἶχον κολοσσιαίαν αὐξησιν πληθυσμοῦ (3 ἑκατομ. κατ' ἔτος) καὶ ἡπείλουν εἰς τὴν Εὐρώπην τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Τουρκίαν. Εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπέξετάθησαν μέχρι τοῦ Ελιζηνικοῦ Ωκεανοῦ, κατεσκεύασαν τὸν ὑπερσιβηρικὸν σιδηροδρομον, δ δποῖος ἐφθανεν εἰς τὸ Βλαδιβοστόκ καὶ τὸ Πόρτ Αρθούρο, καὶ ἡπείλουν τὴν Κίναν καὶ Ιαπωνίαν. Η Κίνα δὲν ἡτο εἰς θέσιν νὰ ὑπερασπισθῇ, ἀλλ' οἱ Ιαπωνες ἀντετάχθησαν εἰς τοὺς Ρώσσους καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἔγινεν δ περίφημος Ρωσσοϊαπωνικὸς πόλεμος, εἰς τὸν δποῖον ἐνίκησαν οἱ Ιαπωνες.

Η Αὐστρία ἡτο μεγάλη καὶ πλονσία αὐτοκρατορία, ἀλλὰ περιελάμβανε διαφόρους λαούς, οἱ δποῖοι ἐζήτουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Διὰ τοῦτο δὲν ἡτο πολὺ λιχνοῦ καὶ ἥναγκάζετο νὰ διατηρῷ στρατὸν πάντοτε.

Τέλος ἡ Ἰταλία ἡτο ἡ μικροτέρα καὶ πτωχοτέρα ἀπὸ τὰς Δυνάμεις. Εἰς τὸ ἐξωτερικὸν δὲν εἶχεν ἀποικίας καὶ μόνον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀφήρεσεν ἀπὸ τὴν Τουρκίαν τὴν Τρίπολιν εἰς τὴν Ἀφρικήν καὶ τὰ ἑλληνικὰ Δωδεκάνησα.

Ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης ἀνεπτύχθησαν δύο μεγάλα κράτη, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἡ Ιαπωνία.

Ο ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις είχον πολλάκις ἀντίθετα συμφέρονται καὶ διὰ τοῦτο ὑπῆρχε μέγας ἀνταγωνισμὸς μεταξύ των. Ὁ γαλλογερμανικὸς πόλεμος, καθὼς εἴπομεν, ἐγέννησε μεγάλην ἔχθραν μεταξὺ Γερμανίας καὶ Γαλλίας. Ἡ Γαλλία δὲν ἦδυνατο νὰ λησμονήσῃ τὰς δύο ἐπαρχίας, τὴν Ἀλσατίαν καὶ Λωρραινηρ, τὰς δηποίας ἀφῆρεσεν ἡ Γερμανία, καὶ προετοιμάζετο νὰ ἐδικηθῇ. Ἡ Γερμανία τότε συνεννοήθη μὲ τὴν Αὐστρίαν καὶ ἐγένεν ἡ Γερμανοαυστριακὴ συμμαχία, ἡ δὲ Γαλλία συνεννοήθη μὲ τὴν Ρωσίαν. Εἰς τὴν Γερμανοαυστριακὴν συμμαχίαν προσετέθη καὶ ἡ Ἰταλία καὶ τοιουτορόπως ἐδημιουργήθη ἡ λεγομένη **Τριπλῆ Συμμαχία**.

Ἡ Ἀγγλία κατ' ἀρχὰς ἔμεινεν ἔξω ἀπ' αὐτοὺς τοὺς συνδεσμούς. Ἄλλη ἡ μεγάλη πρόοδος τῆς γερμανικῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ πολεμικοῦ στόλου ἐτάραξε τὸν διπλωμάτας τῆς Ἀγγλίας καὶ ὁ βασιλεὺς Ἐδωνάρδος Ζ' εἰργάσθη μὲ μεγάλην ἐπιτηδεύτητα καὶ συνήνωσε πλῆθος ἔχθρων κατὰ τῆς Γερμανίας. Ἀπὸ τὴν Τριπλῆν Συμμαχίαν ἀπεκώρισε τὴν Ἰταλίαν, ἀφοῦ ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὴν νὰ καταλάβῃ τὴν Τρίπολιν. Ἡ Ἀγγλία συνεμάχησε μὲ τὴν Γαλλίαν καὶ Ρωσίαν καὶ τοιουτορόπως ἐδημιουργήθη ἡ **Τριπλῆ Συνεργότητα**, ἡ **Ἀντάντη**.

Ἀπὸ τότε αἱ Δυνάμεις ἥρχισαν νὰ ἐτοιμάζονται μὲ δλας τὰς δυνάμεις των διὰ πόλεμον. Ὅπηρχον δὲ πολλαὶ ἀφομαὶ διὰ πόλεμον. Ἡ πρώτη καὶ κυριωτάτη ἦτο ὁ ἐμπορικὸς καὶ βιομηχανικὸς ἀνταγωνισμός. Ἄλλο ἐκτὸς αὐτοῦ ὑπῆρχον πολλὰ ἄλλα τὰς ζητήματα εἰς τὴν Εὐρώπην. Εἰς τὴν Βαλκανικὴν ὑπῆρχε μεγάλη ἀντίθεσις μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Ρωσίας. Ἡ Ρωσία ἥθελε νὰ διαλύσῃ τὴν Τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν, ἐνῶ ἡ Αὐστρία τὴν ἀπεστήριζεν. Ἀφοῦ δὲ ἐμεγάλωσεν ἡ Γερμανία καὶ ἐδημιουργήσεν ἐμπορικὰ συμφέροντα εἰς τὴν Τουρκίαν, διερρίφημος αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος Β' ἐκηρύχθη προστάτης τῆς Τουρκίας. Διὰ τοῦτο τὰς ζητιανικὰ ἔθνη καὶ πρὸ πάντων οἱ Ἑλληνες καὶ οἱ Σέρβοι ἐμίσουν τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Αὐστρίαν, ἐνῶ ἡ Τουρκία συνεννοήθη μὲ αὐτὴν καὶ προσεκάλεσε γερμανοὺς ὁργανωτὰς τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ

Άπ' ὅλας τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης ἡ Βαλκανικὴ χερσόνησος ἵτο ἡ πλέον καθυστερημένη εἰς τὸν πολιτισμόν. Ἡ τουρκικὴ κατάκτησις εἶχε φέρει ἀμάθειαν καὶ βαρβαρότητα εἰς τὴν χώραν. Οἱ Τούρκοι ἐφάνησαν ἀνίκανοι νὰ δεχθοῦν τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν καὶ νὰ διογγανώσουν τὸ κράτος τῶν κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸ σύστημα. Ἡ Τουρκία δὲν εἶχεν οὔτε βιομηχανίαν οὔτε πολλὰς μεγάλας πόλεις, δπως ἡ ἄλλη Εὐρώπη, οὔτε μέσα συγκοινωνίας οὔτε τὸν πλοῦτον οὔτε τὴν λεπτότητα τῶν ἥθων, τὴν δποίαν παρούσιαζεν ἡ Εὐρώπη κατὰ τοὺς χρόνους τούτους. Ἡ Κωνικὸς ἡτοὺς μεγάλη ἀσιατικὴ πόλις μὲ στενοὺς δρόμους καὶ μικρὰς κατοικίας, ἐκτὸς διλίγων συνοικιῶν, εἰς τὰς δποίας ἔξων εὐρωπαῖοι. Αἱ δὲ ἄλλαι πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς Τουρκίας ἦσαν σωρεία δυσμόρφων κατοικιῶν, εἰς τὰς δποίας ἔξη λαὸς πτωχὸς καὶ ἀμαθής.

Άλλὰ καὶ τὰ μικρὰ βαλκανικὰ κράτη, τὰ δποῖα ἥλευθεροφθῆσαν ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, πολὺ βραδέως ἐπροχώροιν εἰς τὸν πολιτισμόν. Καὶ αὐτὰ δὲν εἶχον οὔτε βιομηχανίαν οὔτε ἐργοστάσια οὔτε μέσα συγκοινωνίας οὔτε μεγάλας πόλεις οὔτε τὸν πλούτον καὶ ἀνεπτυγμένον βίον τῆς Εὐρώπης.

Διὰ τοῦτο οἱ εὐρωπαῖοι ἐθεώρουν τὴν Βαλκανικὴν ὡς χώραν ἡμιβάρβαρον καὶ ὡς τόπον ἐκμεταλλεύσεως. Αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις εἶχον οἰκονομικὰ συμφέροντα εἰς τὴν Βαλκανικὴν καὶ ἴδιος εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ ἀνεμιγγύνοντο μὲ τῷ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου.

ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

Ἡ Τουρκία μέχρι τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἔμεινε μεσαιωνικὴ ἀποκλυτικὴ ἀντοκχατοργία. Ὁ σουλτάνος δὲν ἀνεγνώριζε τὴν ἀρχὴν τῆς κυριαρχίας τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἐκνβέργνα τοὺς ὑπηκόους του ὡς ἀπόλυτος μονάρχης, ὡς παλίφης, δηλαδὴ ὡς τοποτηρητῆς τοῦ Προφήτου καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐπίσης ἡ

Τουρκία δὲν ἀνεγνώριζε τὴν ἀρχὴν τῶν ἐμνοτήτων, διότι ὁ σουλτάνος ἔξουσίαζεν ἐκτὸς τῶν Τούρκων πολλοὺς χριστιανοὺς λαοὺς παρὰ τὴν θέλησίν των, ἐκυβέρνα κακῶς καὶ κατεπίεῖεν αὐτούς. Διὰ τοῦτο οἱ χριστιανοὶ λαοὶ ἔζητον μὲν πᾶν μέσον νὰ ἐλευθερωθοῦν.

Ἡ Τουρκία μολονότι εἶχε χάσει πολλὰς χώρας, ἡτο μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων ἀκόμη ἐκτεταμένη αὐτοκρατορία. Ἐπειδὴ δικαὶ δὲν κατώρθωσε νὰ διοργανωθῇ κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα οὔτε νὰ εἰσαγάγῃ τὰ νεώτερα πολεμικὰ μέσα, ἐφαίνετο ὅτι δὲν ἡτο δυνατὸν νὰ ζήσῃ πολὺν καιρὸν. Οἱ ὑπόδουλοι χριστιανοὶ λαοὶ ἥθελον ν̄ ἀπέλευθερωθοῦν, ἐκτὸς δὲ τούτου ἡ Τουρκία εἶχε φοβερὸν ἐχθρὸν τὴν Ῥωσίαν, ἡ δποία ἔζητε νὰ διαλύσῃ τὸ τουρκικὸν κράτος καὶ νὰ κυριεύσῃ τὰς χώρας τοῦ σονάτανου. Αἱ ἄλλαι Δυνάμεις δικαὶ εἶχον συμφέρον νὰ διατηρήσουν τὴν **ἀκεραιότητα τῆς Τουρκίας**, ὑπεστήριζον αὐτὴν διαρκῶς καὶ προσεπάθουν νὰ ματαιώσουν τὰ σκέδια τῆς Ῥωσίας.

Διὰ τοῦτο ὑπῆρχον πάντοτε μεγάλα ζητήματα εἰς τὴν Βαλκανικήν. Οἱ χριστιανοὶ λαοὶ ἐπειδὴ ἐκυβερνῶντο κακῶς καὶ ἐπιέζοντο, ἔκαψαν διαρκῶς ἔξεγέρσεις. Ἡ Ῥωσία ενδισκεν εἰκαίριαν ν̄ ἀναμιγνύεται εἰς τὰς ἕποιθεσιες τῆς Τουρκίας. Αἱ ἄλλαι δυνάμεις ἔζητον νὰ ἐπωφεληθοῦν τὰς ταραχὰς διὰ τὰ συμφέροντά των. Πολλάκις δὲ ἐφάνη ὅτι ἡ Τουρκία διελύετο καὶ ἐτέθη τὸ ζήτημα ποῖος θὰ κληρονομήσῃ τὸ κράτος τοῦ Σονάτανου. Τοιουτούτως ἐδημιουργήθη πολύπλοκον διπλωματικὸν ζήτημα, τὸ δποῖον δινόμασαν Ἀρατολικὸν ζήτημα.

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΡΟΣ ΕΔΑΦΙΚΗΝ ΕΠΕΚΤΑΣΙΝ

Οἱ Ἑλληνες ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ἀνέκαθεν ὡς τοὺς νομίμους κληρονόμους τοῦ τουρκικοῦ κράτους. Καὶ κατὰ τοὺς δυστυχεστέρους χρόνους, τῆς δουλείας δὲν ἔχασαν τὴν ἐλπίδα ὅτι μίαν ἡμέραν ἡ Τουρκία θὰ διαλυθῇ καὶ ὅτι οἱ Ἑλληνες θ̄ ἀνατήσουν τὸ παλαιὸν κράτος των μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κωνιστόλιν. Η μεγάλη ἐπανάστασις τοῦ 1821 ἤλευθερώσει μόνον μικρὰν γονιάν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, ἐνῶ ἐκτεταμέναι ἐλληνικαὶ χώραι καὶ πολυάριθμοι Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ ἔμειναν ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν. Τὸ ἐλεύθερον λοιπὸν βασίλειον καὶ ὅλοι οἱ Ἑλληνες ὡς πρώτιστον σκοπὸν εἶχον ν̄ ἀπέλευθερώσουν καὶ τοὺς ὑποδεύλους ἀδελ-

τροὺς ἐκ τῆς τουρκικῆς τυραννίας. Τοῦτο ἡτο τὸ μεγαλύτερον ἴδαινικὸν τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους.

“Αλλ’ ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων ἐπροχώρει βραδέως. Τὸ 1853 ἐδημιουργήθη σπουδαιότατον ἡγέτημα εἰς τὴν Βαλκανικήν. Ο τσάρος τῆς Ρωσίας Νικόλαος είχε σκοπὸν νὰ διαλύσῃ τὸ κράτος τοῦ σουλτάνου, τὸν διπεῖον ὀνόματεν ἀσθενῆ ἄνθρωπον, καὶ ἐπετέθη κατὰ τῆς Τουρκίας. ‘Αλλ’ ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ἐβοήθησαν τὴν Τουρκίαν καὶ τοιουτοῦρπως ἥρχισε πόλεμος, ὁ δποῖος διήρκεσε 4 ἔτη καὶ ὠνομάσθη Κριμαϊκὸς πόλεμος (1853 – 1856). Η Ἑλλὰς ἐζήτησε νὰ ἐπιφεληθῇ ἀπὸ τὴν δύσκολον θέσιν τῆς Τουρκίας καὶ ἐτεχείρησε νὰ καταλάβῃ τὴν Θεσσαλίαν.” Αλλ’ ὁ ἀγγλογαλλικὸς στρατὸς κατέλαβε τὸν Πειραιᾶ **1854** καὶ ἦνάγκασε τοὺς Ἑλληνας νὰ ἡσυχάσουν. Τὸ γεγονός τοῦτο ὀνομάζεται εἰς τὴν ἑλληνικὴν ιστορίαν *Κατοχή*.

Η Τουρκία ἐσώθη, διότι ἡ Ρωσία ἤναγκάσθη νὰ συνιητολογήσῃ καὶ τὸ 1853 ἔγινεν ἡ ὀνομαστὴ Εἰρήνη τῶν Παρισίων. Αἱ Δυνάμεις ἡγρυνόθησαν πᾶλιν τὴν ἀκεραιότητα τῆς Τουρκίας, ὁ δὲ σουλτάνος ὑπεσχέθη νὰ εἰσαγάγῃ σπουδαίας μεταρρυθμίσεις εἰς τὸ κράτος τον. Η Βλαζία καὶ ἡ Μολδανία συνηνώθησαν εἰς μίαν ἡγεμονίαν μὲ τὸ ὄνομα *Ρουμανία*. Τοιουτοῦρπως ἐπῆρχον εἰς τὴν Βαλκανικὴν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος δύο ἄλλα χοιστιανικὰ κράτη, ἡ Σερβία καὶ ἡ Ρουμανία. Καὶ ἡ μὲν Σερβία ἡτο κράτος πολὺ μικρὸν καὶ πτωχὸν μὲ πρωτεύουσαν τὸ Βελιγράδιον. Η δὲ Ρουμανία ἐπειδὴ εἶναι κύρια εὐφορος, ἐπροόδευσε καὶ ἔγινεν ἐντὸς δύλιγον ἀξιόλογον κράτος.

Η Ἑλλὰς δὲν ὠφελήθη τίποτε ἀπὸ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον. **1863** Μόνον τὸ 1863 ἀπέκτησε τὰς *Iονίους νήσους*, τὰς δποίας ἐχάρισεν ἡ Ἀγγλία, ὅταν ὁ βασιλεὺς Γεώργιος Α' κατήρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τοία ἔτη μετὰ ταῦτα, τὸ 1866, ἐπανεστάτησαν οἱ Κρήτες διὰ νὰ ἐνωθοῦν μὲ τὴν Ἑλλάδα. “Αλλ’ αἱ Δυνάμεις δὲν ἤσαν εὐνοϊκαὶ καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἐπίσημον ἑλληνικὸν **1866** κράτος δὲν ἐτόλμησε νὰ βοηθήσῃ τοὺς ἐπαναστάτας. Οἱ Κρήτες καὶ πολλοὶ Ἑλληνες ἐθελονταὶ ἐπολέμησαν γενναῖως, ἀλλὰ τὸ κίνημα δὲν ἐπέτυχεν.

ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΕΣΑΡΧΙΑ

Απ’ δλους τοὺς τοὺς χοιστιανικοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς τελευταῖοι ἐκινήθησαν οἱ Βούλγαροι. Οἱ Βούλγαροι ἐπὶ πολλοὺς αἰ-

ῶνας ἔζησαν ὡς ἀμαθεῖς γεωργοί, ἀδιάφοροι διὰ τὰ πολιτικᾶ γεγονότα τῆς Βαλκανικῆς καὶ τῆς χώρας των. Ἐπειδὴ ἡ χώρα των εἶναι εὔφορος, ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ πολλοὶ ἴσχυροι Τούρκοι γαιοκτήμονες καὶ οἱ Βουλγαροί εἰργάζοντο ὡς δουλοπάροικοι εἰς τὰ κτήματά των. Οἱ δὲ θρησκευτικοὶ ἀρχηγοὶ τῶν Βουλγάρων, δηλαδὴ οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι, ἦσαν Ἐλληνες διοικούμενοι ἀπὸ τὸ Οίκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Διὰ τοῦτο οἱ Βουλγαροί δὲν εἶχον ἐθνικὴν συνείδησιν, δηλαδὴ δὲν ἐγνώριζον ὅτι ἀποτελοῦν ἰδιαίτερον ἔθνος, διάφορον ἀπὸ τὸ Ἑλληνικόν.

Πρῶτοι οἱ Ῥώσοι εἰργάσθησαν, διὰ νὰ ἔξυπνήσουν τοὺς Βουλγάρους. Εἰς τὴν Ἐλλάδα τότε εἶχε γίνει σημαντικὴ μεταβολὴ. Οἱ Ἐλληνες δὲν ἦσαν πλέον πρόσθυμοι νὰ ὑπηρετήσουν τὰ ὁμοσικὰ σχέδια. Ἡ ἀγγλικὴ διπλωματία εἶχε κατορθώσει νὰ τοὺς πείσῃ ὅτι ἡ Ῥωσία σκοπεύει νὰ καταλάβῃ τὴν Κωνζπόλιν καὶ νὰ ἴδρυσῃ μεγάλην αὐτοκρατορίαν εἰς τὴν Βαλκανικήν. Τοιουτούρπως ὑπῆρχε μέγας κίνδυνος νὰ ματαιωθοῦν τὰ Ἑλληνικὰ ἴδιανικά. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐλλὰς ἐστράφη εἰς τὰς Δυτικὰς Δυνάμεις καὶ ἥκολούθει ἀγγλικὴν πολιτικήν. Οἱ Ῥώσοι τότε ἔζηγειραν τοὺς Βουλγάρους ἐναντίον τῶν Ἐλλήνων. Οἱ δὲ Βουλγαροί ἔζητησαν νὰ χωρισθοῦν ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Κωνζπόλεως. Ἀπεκήρυξαν τοὺς "Ἐλληνας μητροπολίτας καὶ ἔπαυσαν νὰ μνημονεύουν τὸ ὄνομα τοῦ Πατριάρχου.

Τὸ βουλγαρικὸν κίνημα ἡτο εὐχάριστον καὶ εἰς τοὺς Τούρκους πολιτικούς, οἱ δόποιοι ἔζητον νὰ ἔξασθενίσουν τὴν Ἐλληνικὴν Ἔκκλησίαν. Διὰ τοῦτο ὁ σουλτάνος ἀνεγνώρισεν εἰς τοὺς Βουλγάρους τὸ δικαίωμα νὰ ἴδρυσουν χωριστὴν ἐκκλησίαν καὶ νὰ διορίσουν ἀρχηγὸν αὐτῆς, ὁ δόποιος ὀνομάσθη "Εξαρχος. Τοιουτότριπας ἴδρυθη τὸ 1870 ἡ **Βουλγαρικὴ Ἔξαρχία**. **Ο 1870** Εξαρχος ἐγκατεστάθη ἐπιδεικτικῶς εἰς τὴν Κωνζπόλιν, τὸ δὲ Πατριαρχεῖον ἀφώρισε τοὺς Βουλγάρους καὶ τὸν βουλγαρικὸν κλῆρον ὡς σχισματικούς. Τοιουτούρπως ἐδημιουργήθη τὸ σχίσμα μεταξὺ τῆς Ἐλληνικῆς καὶ Βουλγαρικῆς ἐκκλησίας καὶ ἀπὸ τότε ἥρχισε σφραδόδος ἀγῶν μεταξὺ Ἐλλήνων καὶ Βουλγάρων.

ΠΡΟΣΑΡΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΡΤΗΣ

Τὸ 1875—1878 ἐδημιουργήθη εἰς τὴν Βαλκανικὴν νέα μεγάλη κούσισ. Μετὰ τὸν Κοιμαϊκὸν πόλεμον ὁ σουλτάνος πολλάκις

ὑπερσχέμη ὅτι θὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὸ κοάτος τοῦ μεταρρυθμίσεις καὶ
ὅτι θὰ βελτιώσῃ τὴν τύχην τῶν χριστιανῶν. Ἀλλὰ τὸ κοάτος τού
τοῦ ξηρολούθει νὰ κυβερνᾶται κάκιστα καὶ οἱ χριστιανοὶ ἐπιέζοντο
πανταχοῦ.

Τὸ 1875 ἐπανεστάτησαν αἱ δύο δυτικώταται ἐπαρχίαι, ἡ Βοσ-
νία καὶ ἡ Ἐρζεγοβίνη, ἥρχισαν δὲ νὰ κινοῦνται καὶ οἱ Βούλγα-
ροι. Οἱ Τούρκοι μετεχειρίσθησαν πάλιν τὴν παλαιάν των μέθο-
δων, δηλαδὴ πρόσβησαν εἰς φοβεράς σφαγάς. Τότε ἡ Σερβία καὶ
τὸ Μαυροβούνιον ἐβοήθησαν τοὺς ἐπαναστάτας καὶ μετ' ὀλίγον
ἡ Ῥωσία ἐπετέθη κατὰ τῆς Τουρκίας. Τοιουτοτρόπως ἥρχισεν
ὁ περίφημος *Ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος* τοῦ 1877—1878.

Οἱ Ρῶσσοι ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους εἰς τὴν Ἄσιαν καὶ εἰς
τὴν Εὐρώπην. Ὁ δωσικὸς στρατὸς τῆς Εὐρώπης διέβη τὸν Αἴ-
γον, κατέλαβε τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἐπορχώρησε πρὸς τὴν
Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὸ προάστειον τοῦ Ἅγιου
Στεφάνου. Ἡ Τουρκία ἦναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ τὴν λεγομένην
Συνθήκην τοῦ Ἅγ. Στεφάνου, διὰ τῆς δοπιάς παρεχώρησεν
εἰς τὸν τσάρον μεγάλας ἔκτάσεις.

Τὰ γεγονότα ταῦτα κατετάραξαν τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἔλληνικὴ
κυριεγονίσις κατ’ ἀρχὰς ἥρκιούνθησε τὴν ἀγγλικὴν πολιτικὴν καὶ
ζημιεῖνεν οὐδετέρα. Ἀλλ᾽ ὅταν οἱ Ρῶσσοι κατέλαβον τὴν Ἀδρια-
νούπολιν καὶ ἐβάδιζον κατὰ τῆς Κωνσταντινούπολεως, ἥρχισε μέγας ἀνα-
βοσιμὸς εἰς τὸν λαόν. Ἡ κυβέρνησις ἀνετοράτη καὶ ἐσχηματίσθη
νέον *Υπουργεῖον* ὑπὸ τὸν *Κονμουρδοῦχον* μὲν ὑπουργὸν τῶν
ἔξωτερικῶν τὸν Θεόδ. Δεληγιάννην. Ἡ νέα κυβέρνησις ὑπεκίνη-
σεν ἐπαναστάσεις εἰς τὴν Θεσσαλίαν, Ἡπειρον καὶ Κορτην καὶ
ἀπεράσισε νὰ καταλάβῃ μὲ στρατὸν μερικὰς ἐπαρχίας τῆς Τουρ-
κίας. Ἀλλ᾽ ἀφοῦ ἔγινεν ἀνακοή μεταξὺ *Ρώσσων* καὶ *Τούρκων*,
τὰ ἔλληνικὰ σχέδια ἐματαιώθησαν.

Οἱ Ρῶσσοι τότε ἔλυσαν τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα χωρὶς νὰ λά-
βουν ὑπὸ ὅψιν τὰ ἔλληνικὰ δίκαια. Ἐδημιούργησαν μέγα βουλ-
γαρικὸν κοάτος, τὸ δόποιον εἶχε διεῖδον εἰς τὸ Αιγαῖον καὶ πε-
νιελάμβανε τὸ περισσότερον μέρος τῆς Μακεδονίας. Τὸ γεγονός
ἥτο ἀπέλπιστικὸν διὰ τὴν Ἑλλάδα, διότι ἐνεδρούσετο εἰς τὸ
κέντρον τῆς Βαλκανικῆς ἡ Βούλγαρια καὶ ἐκλείστη ἡ δόδος πρὸς
τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλὰ τὴν κατάστασιν ἔσωσαν αἱ Δυνάμεις. Ἡ

Αγγλία καὶ ἡ Αὐστροία ἡπείλησαν τὴν Ῥωσσίαν μὲ πόλεμον καὶ τὴν ἡνάγκασαν ν' ἀναθεωρήσῃ τὰς ἀποφάσεις τῆς.

Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1878 συνῆλθε τὸ σπουδαιότατον **Συνέδριον τοῦ Βερολίνου**, τὸ δποῖον ἐκανόνισε τὰ πράγματα τῆς Βαλκανικῆς. Ηεριώθισε τὰ δρια τῆς Βουλγαρίας εἰς τὸν Αἶμον, τὴν δὲ Ἀνατολικὴν Ῥωμανίαν ἔκαμεν ἀνεξάρτητον ἐπιφύλαξ. Ἡ Ρουμανία καὶ ἡ Σερβία ἀνέκηρούχθησαν βασίλεια. Ἐδωκε **1878** δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Θεσσαλίαν, τὴν νότιον Μακε-

δονίαν καὶ τὴν Ἡπειρον. Ἄλλ' ἡ Τουρκία προσεπάθησε μὲ κάθε μέσον νὰ μὴ παραχωρήσῃ τὰς χώρας ταύτας εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ μόλις τὸ 1882 μετὰ πολλὰς προστριβὰς ἡ Ἑλλὰς κατέλαβε τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὸν νομὸν τῆς Ἀρτης. Αὐτὴ εἶναι ἡ τελευταία ἑδαφικὴ αὔξησις τῆς Ἑλλάδος μέχρι τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου τοῦ 1912.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ—ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἡ κρίσις, ἡ δοτία ἐδημιουργήθη μὲ τὸν ὁμοσπονδικὸν πόλεμον, ἀπέδειξε τὴν ἀδυναμίαν τῆς Ἐλλάδος. Ἔφανη τότε ὅτι οἱ εὐρωπαῖοι πολὺ δὲν γνώριζον τὸ ἔλληνικὸν κράτος, διότι ἀπὸ τῆς Ἰδρύσεώς του δὲν εἶχε γίνει πολὺ μεγάλη πρόοδος. Ἡ χώρα ἔμεινεν εἰς τὴν παλαιὰν κατάστασιν. Δὲν κατεσκευάσθησαν ὄρδοι οὔτε σιδηρόδρομοι, δὲν ὑπήρχε τάξις καὶ ἀσφάλεια, πολλοὶ μέρη ἐμάστιζεν ἡ ληστεία καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία δὲν είχον ἀναπτυχθῆ. Ἡ παιδεία δὲν εἶχε διαδοθῆ πολὺ καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν κατοίκων ἦτο ἀγράμματον.

Εἰς τοῦτο ἔπταιε πολὺ ἡ κακὴ διοίκησις. Οἱ πολιτικοὶ τῆς Ἐλλάδος ἐφρόντιζον περισσότερον διὰ τὰ προσωπικὰ συμφέροντα καὶ τὰ προσωπικὰ πάθη παρὰ διὰ τὸ ἀληθινὸν συμφέρον τῆς χώρας. Αἱ κυβερνήσεις δὲν ἔμεινον πολὺ εἰς τὴν ἀρχήν, αἱ ἐπιλογαὶ ἐγίνοντο μὲ πάθος, τὸ ἐν κόμμα ἀνέτρεπε τὸ ἄλλα καὶ τὸ νέον ἐπουργεῖον κατέστρεφε τὸ ἔργον τοῦ προηγούμενου. Τοιούτοις ποτὲ λοιπὸν ὁ πολιτικὸς βίος τῆς Ἐλλάδος παρουσίαζε μεγάλην ἀταξίαν. Τοῦτο ἔκαμψε πολὺ κακὴν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς εὐρωπαίους, οἱ δοτίοι ὥμιλουν διὰ τὸ ἔλληνικὸν κράτος μὲ περιμόριόν τους.

Δὲν ἔλειφαν ὅμως ἄνδρες, οἱ δοτίοι ἥθελησαν νῦν ἀννψώσουν τὴν ἔλληνικὴν πολιτικήν. Ὁ ἔξοχότερος μεταξὺ αὐτῶν είναι ὁ **Χαρίλαος Τρικούπης** (1832-1896). Ὁ Τρικούπης κατήγετο ἀπὸ τὸ Μεσολόγγιον καὶ ἦτο υἱὸς τοῦ ἱστοριογάφου τῆς ἔλληνικῆς ἐπαναστάσεως Σπυρίδωνος Τρικούπητος. Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὴν Εὐφώπην καὶ, ὅταν ἥλθεν εἰς τὴν Ἐλλάδα, προσεπάθησε νῦν δώσῃ νέαν κα τεύθυνσιν εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς πατρίδος του. Τὸ δνειόδον του ἦτο νῦν ἔξομοιώσῃ τὴν Ἐλλάδα μὲ τὰ εὐρωπαϊκά κράτη. Ἡ μελετὴ νῦν διαδώσῃ τὴν παιδείαν, νῦν οἰκοδομήσῃ κτίσια, νῦν κατασκευάσῃ σιδηροδρόμους καὶ νῦν ἔξημερώσῃ τὰ ἥμητα. Ἀντίπαλον εἶχε τὸν **Θεόδωρον Δεληγιάννην**, ὁ δοτίος ἥκολούθει τὴν ἀντίθετον ὄδον. Ἐκοιλάκευε τὸν λαὸν καὶ ἔζητει νῦν ὀφεληθῆ ἀπὸ τὰς ἀδυναμίας του. Ὁ Τρικούπης ἔγινε πολλάκις πρωθυπουργός, κατεσκεύασε τοὺς δὲν γνώριζον σιδηροδρόμους, τοὺς δοτίοις ἔχομεν σήμερον, ἀνέπτυξε τὸ ἔλληνικὸν ναυτικὸν καὶ ἔξωθενσε διὰ δημόσια ἔργα. Ἄλλος οἱ Ἐλληνες ἐφάνησαν ἀχάριστοι εἰς

τεν μέγαν πολιτικόν. Εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1895 τὸν κατεψήφισαν καὶ ἔφεραν εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν Δεληγιάννην. Ὁ Τοικούπης ἔφυγε τότε εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου καὶ ἀπέθανε μετ' ὀλίγον.

Ο ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ 1897

Αφοῦ ἀπεκώρησεν ὁ Τοικούπης ἀπὸ τὸν πολιτικὸν βίον, ἐπεζήτησεν ὁ Δεληγιάννης καὶ τὸ κόμμα του. Ἡ ἀταξία ἐκορυφώθη τότε καὶ ὠδήγησε τὸ κράτος εἰς τὸν καταστρεπτικὸν πόλεμον τοῦ 1897.

Εἰς τὴν Κορήτην συνέβαινον ταραχαὶ ἀπὸ τοῦ 1889. Οἱ χοιστιανοὶ τῆς νήσου δὲν ἦσαν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν τουρκικὴν διοίκησιν καὶ ἐστασίαζον εἰς πολλὰ μέρη. Οἱ Τούρκοι κάτοικοι ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν χοιστιανῶν εἰς τὰ Χανιά καὶ ἔκαμαν σφαγάς. Τοῦτο ἐπροκάλεσε μέγαν ἐρεμισιὸν εἰς τὰς Ἀθήνας. Τότε ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐστειλε τὸν πρίγκιπα Γεωργίου μὲν μικρὸν στόλον ἀπὸ τορπιλικά, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀπόβασιν νέων τουρκικῶν στρατεψάτων. Τὴν δὲ 3 Φεβρουαρίου 1897 ἡ Ἑλληνικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Τιμολέοντα Βάσσον ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Κορήτην καὶ κατέλαβεν αὐτὴν ἐπ' ὄνόματι τοῦ βασιλέως Γεωργίου. Ἡ **1897** Τουρκία τότε ἐνθαρρυνομένη ἀπὸ τὴν Γερμανίαν ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ο Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1897 διήρκεσε 30 ἡμέρας (8 Ἀπριλίου - 8 Μαΐου) καὶ ἦτο σειρὰ ἀποτυχιῶν διὰ τὸν Ἑλληνας. Ο τουρκικὸς στρατὸς κατέλαβε τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἔφθασεν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Λαμίας. Αἱ Δυνάμεις ἐπενέβησαν τότε καὶ ὁ πόλεμος ἐσταμάτησε.

Τὴν 22 Νοεμβρίου 1897 ὑπεγράφη ἡ εἰρήνη τῆς Κων)πόλεως, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἑλλὰς ὑπεχρεώθη νὰ πληρώσῃ 110 ἑκτομ. φρ. πολεμικὴν ἀποζημίωσιν εἰς τὴν Τουρκίαν, ὃ δὲ τουρκικὸς στρατὸς ἐξεκένωσε τὴν Θεσσαλίαν. Αἱ Δυνάμεις διώρισαν τότε τὸν πρίγκιπα Γεωργίου ἀρμοστὴν τῆς Κορήτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΜΑΣ

Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΟΝ ΠΩΛΕΜΟΝ

Μετὰ τὸν ἀτυχῆ πόλεμον τοῦ 1897 ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος ἦταν πολὺ δυσάρεστος. Οἱ εὐρωπαῖοι ἐσχημάτισαν τὴν ἵδεαν ὅτι τοῦ Ἑλληνικὸν βασιλείου δὲν εἶχε ζωτικότητα καὶ ὅτι οἱ Ἑλληνες δὲν ἦσαν ἴκανοι νὰ διοργανώσουν τὸ κράτος των καὶ νὰ κληρονομήσουν τὰς χώρας τοῦ σουλτάνου. Τὸ δὲ χειρότερον, οἱ ἴδιοι οἱ Ἑλληνες εἶχον χάσει τὸ θάρρος καὶ τὴν αὐτοπεποίθησιν. Εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν ἔξηκολούθει νὰ ἐπικρατῇ ἡ ἴδια ἀταξία καὶ δὲν ἐγίνετο καμμία προσπάθεια πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως. Τὸ κράτος δὲν εἶχεν οὔτε στρατὸν οὔτε χρήματα.

Ἄπὸ τὴν κατάστασιν αὐτὴν ἦτο φυσικὸν νὰ ἐπωφεληθοῦν οἱ ἔχοντες τῆς Ἑλλάδος. Πρὸ πάντων ἐπροξένει ἐντύπωσιν ἡ πρόοδος τῆς Βουλγαρίας. Οἱ Βούλγαροι ἐλευθερωθέντες 40 ἔτη μετά τὴν Ἑλλάδα εἶχον διοργανώσει τὸ κράτος των καλῶς μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Ρώσων, κατήρτισαν στρατὸν καὶ ἥρχισαν νὰ ἔχουν βλέψεις εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην. Ἐννέα ἔτη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν των κατέλαβον τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν καὶ τὸ κράτος των ἐμεγάλωσε σημαντικῶς. Τότε ἔξηγέρθησαν ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Σερβία, αἱ ὁποίαι εἶχήτουν καὶ αὐταὶ ἐδαφικὴν ἐπέκτασιν χάριν τῆς ἰσορροπίας, ὅπως ἐλεγον. Οἱ Σέρβοι ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Βουλγάρων, ἀλλ᾽ ἐνικήθησαν εἰς τὴν τριήμερον μάχην τῆς Σλίβεντσας (1885). Ἡ δὲ Ἑλλὰς ἐκινητοποίησε τὸν στρατὸν τῆς, διὰ νὰ καταλάβῃ διάζ τὰς χώρας, τὰς ὁποίας ἔδιδεν εἰς αὐτὴν ἡ Βερολίνειος συνθήκη. Ἄλλοι Δυνάμεις ἀπέκλεισαν τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος καὶ ἤναγκασαν αὐτὴν ν' ἀποστρατευθῇ.

Τὰ κατορθώματα ταῦτα ὑψώσαν τὸ γόητρον τῆς Βουλγαρίας καὶ ἀπὸ τότε οἱ Βούλγαροι ἔγιναν τολμηρότεροι. Ἐκήρυξαν ὅτε ἔχουν τὸν καλύτερον στρατὸν τῆς Βαλκανικῆς, ὅτι θὰ ὑποτάξουν αὐτὴν καὶ θὰ ἰδρύσουν μεγάλην Βουλγαρικὴν αὐτοκρατορίαν.

Οι Βούλγαροι ἔστρεψαν ίδιως τὴν προσοχήν των εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπου ὑπῆρχον βουλγαρόφωνοι γεωργικοὶ πληθυνσμοί. Προσεπάθησαν λοιπὸν νὰ τοὺς προσελκύσουν. Ἐδίδασκον εἰς αὐτοὺς ὅτι εἶναι Βούλγαροι καὶ ἐνέπνεον τὸ μῆσος κατὰ τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν Ἑλλήνων. Ἐπωφελούμενοι δὲ ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν, εἰς τὴν ὅποιαν περιῆλθεν ἡ Ἑλλὰς μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897, καὶ ἀπὸ τὴν ἀναρχίαν, ἡ ὅποια ἐπεκράτει εἰς τὸ κράτος τοῦ σουλτάνου, εἰσῆλθον εἰς τὴν Μακεδονίαν βούλγαροι κομιτατζῆδες καὶ ἥροισαν νὰ ἔξαπλώνουν τὴν βουλγαρικὴν ίδεαν καὶ νὰ καταδιώκουν τὸν διδασκάλοντας καὶ τοὺς ἰερεῖς, κατέστρεφον τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ ἐδολοφόνουν τὸν ἔλληνας προκρίτους.

Κατὰ τὰ πρῶτα λοιπὸν ἔτη τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἐγεννήθη σοβαρὸν **Μακεδονικὸν ζήτημα** καὶ ὅλοι ἐπίστευον ὅτι οἱ Βούλγαροι θὰ καταλάβουν τὴν Μακεδονίαν. Ἀλλ' ὁ μακεδονικὸς κίνδυνος ἔξυπνησε τὸν Ἑλλήνα. Εἰς τὰς Ἀθήνας ίδρυθησαν δύο μακεδονικοὶ σύλλογοι καὶ πολλοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ πολιτευόμενοι εἶδον ὅτι ἡ Μακεδονία διὰ τὴν Ἑλλάδα ἡτο ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου. Ἀπεφάσισαν τότε νὰ μεταχειρισθοῦν βίαν κατὰ τῆς βίας. Ἀντάρτικὰ Ἑλληνικὰ σώματα εἰσῆλθον εἰς τὴν Μακεδονίαν ὑπὸ τὴν διηγίαν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν. Μετ' ὀλίγον Κρῆτες πολεμισταὶ ἥλθον νὰ ἐνισχύσουν τὸν ἀγῶνα. Αἱ ἐπισκοπαί, τὰ προξενεῖα, τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα, ἥσαν αἱ βάσεις τῶν Ἑλλήνων ἀνταρτῶν. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος ἐφονεύθη ὁ **Παῦλος Μελᾶς**, ὁ δοῦλος κατήγετο ἀπὸ ἐπιφανεστάτην οἰκογένειαν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τὸ ὄνομά του ἔγινε γνωστότατον καὶ ἔδωκεν αἴγλην εἰς τὸν ἀγῶνα. Τὰ Ἑλληνικὰ σώματα εἰργάσθησαν μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν καὶ μέγα μέρος τῆς Μακεδονίας ἀπηλλάγη ἀπὸ τὴν βουλγαρικὴν τρομοκρατίαν.

Η ΝΕΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Μετ' ὀλίγον τὰ βαλκανικὰ ζητήματα ἔλαβον μεγαλυτέραν σπουδαίωτητα. Τότε ἐγίνετο ἡ ἀγγλορωσσικὴ προσέγγισις. Ο βασιλεὺς **Ἐδονάρδος Ζ'** συνηντήθη μετὰ τοῦ Τσάρου εἰς τὴν πόλιν τῆς Ρωσσίας Ρεβάλ, πλησίον τῆς Πετρουπόλεως, καὶ ἐλέγετο ὅτι οἱ δύο ἡγεμόνες ἀπεφάσισαν νὰ διαμελίσουν τὴν Τουρκίαν. Οἱ δὲ Τούρκοι πατριώται ἔβλεπον ὅτι ἀπὸ τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐκινδύνευε νὰ

χαθῆ τὸ εὐρωπαϊκὸν κράτος τοῦ σουλτάνου. Τότε ἔγινε μεγάλη κίνησις εἰς τὰς τάξεις τῶν τούρκων ἀξιωματικῶν καὶ ἰδρύθη τὸ περιφημον κοιμτάτον "Ἐρωσὶς καὶ Πρόσοδος". Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1908 οἱ τούρκοι ἀξιωματικοὶ τῆς Μακεδονίας, ἔζοντες ἐπὶ κεφαλῇ τὸν Ἐμβέρο καὶ τὸν Νιαζῆ, ἐπανεστάτησαν κατὰ τοῦ ἀπόλυταρχικοῦ σουλτάνου Χαμίτ καὶ ἐκήρυξαν τὸ σύνταγμα. Μετ' δὲ λίγον οἱ ἐπαναστάται, οἱ δόποι οἱ ὄνομάσθησαν Νεότουρκοι, ἔξεθρονισαν τὸν Χαμίτ.

Τότε ἥρχισε κολοσσαία κίνησις εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ εἰς τὰ Βαλκανικὰ κράτη. Οἱ Εὐρωπαῖοι ἐπίστευσαν ὅτι ἀναγεννᾶται τὸ τουρκικὸν κράτος καὶ οἱ διπλωμάται τῆς Εὐρώπης δὲν ἔχουν ποῖος νὰ περιποιηθῇ περισσότερον τοὺς Νεότουρκους. Οἱ δὲ χωιστιανικοὶ λαοὶ ἐπίστευσαν ὅτι ἡλλαζανοί Τούρκοι καὶ ὅτι ἡτο δυνατὸν νὰ ξήσουν ὡς ἀδελφοὶ μὲ αὐτούς. Οἱ Τούρκοι τότε ἔκαμαν μεγάλον θόρυβον, εἰργάζοντο διὰ νὰ ἀνασυντάξουν τὸ κράτος των καὶ νὰ διοργανώσουν πολυάριθμον στρατόν. "Αλλὰ μετ'" δὲ λίγον ἐπεκράτησαν εἰς τὴν Τουρκίαν οἱ ἀδιάλλακτοι ἐθνικισταί, οἱ δόποι οἱ ἐκήρυξαν δὲν θὰ ἐκτουρκίσουν δλους τοὺς χωιστιανικοὺς λαούς, διὰ νὰ σχηματίσουν δμοιόμοφφον διθωμανικὸν κράτος. Ήδιώς ἐστρέφοντο κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οἱ δόποι μὲ τὸ πλῆθος, μὲ τὴν διοργάνωσιν καὶ τὸ Πατριαρχεῖόν των ἀπετέλουν τὸ σπουδαιότερον χωιστιανικὸν στουχεῖον τῆς διθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Μετὰ τὴν νεοτουρκικὴν ἐπανάστασιν ἡ Κρήτη ἐκήρυξε τὴν ἔνωσίν της μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Διωρίσθη πενταμελῆς ἐπιτροπή, η δόπια ἐκυβέρνα τὴν νήσον ἐν δυνάματι τοῦ βασιλέως Γεωργίου, καὶ εἰσῆγε τὸ Ἑλληνικὸν σύνταγμα. Μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἦτο δὲν Ἐλλάς δὲν ἔναι παρασκευασμένη διὰ πόλεμον καὶ ἔλαβον ἀπειλητικὴν στάσιν. "Ο ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Μαχαιρὸν Σεφκέτη ἡπείλει ὅτι θὰ ἐπιχειρήσῃ στρατιωτικὸν περίπατον εἰς Αθήνας καὶ διαχιλιθοφόρος τῆς Θεσσαλονίκης Κερίμ ἀγάς ἐκήρυξε τὸν ἐμπορικὸν ἀποκλεισμὸν τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων. Κατὰ τῶν ἀπειλῶν τούτων ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ πρᾶξῃ τι. Ο πρωθυπουργὸς Γεώργιος Θεοτόκης ἐκήρυξεν δὲν ἀναγνωρίζει τὴν ἔνωσιν τῆς Κρήτης καὶ ἀπέφυγε πᾶν δι, τι ἦτο δυνατὸν νὰ ἔξερεθρίσῃ τοὺς Τούρκους.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΓΟΥΔΗ

Τὴν 4 Ιουλίου 1909 παρηγήθη ὁ Θεοτόκης καὶ διεδέχθη αὐτὸν ὁ Δημ. Ράλλης, ὁ δποῖος διὰ ν' ἀποφύγη τὸν τουρκικὸν πόλεμον, ἥκολονύθησε τὴν πολιτικὴν τοῦ Θεοτόκη. Ἀλλ' αἱ ταπεινώσεις, τὰς δποίας ὑπέστη ἡ Ἑλλὰς, ἀπὸ τοῦ 1897, ἐπλήγωσαν τὴν ἔθνικὴν φιλοτιμίαν. Οἱ διανοούμενοι καὶ ὁ λαὸς ἔζήτουν τὸ μέσον νὰ ἔξαγάγουν τὸ κράτος ἀπὸ τὴν ταπεινωτικὴν θέσιν. Όλοι δὲ ἐφρόνοντο ὅτι αἰτία τοῦ κακοῦ ἦτο ἡ ἀθλίᾳ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ τῆς χώρας καὶ ὅλοι ἥρχισαν νὰ ζητοῦν νέους πολιτικοὺς ἄνδρας καὶ τὴν ἀρδούσασιν. Ἡρχισε τότε νὰ γίνεται μεγάλῃ κίνησις εἰς ὅλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις καὶ πολλοὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου ἰδουσαν τὸν στρατιωτικὸν σύνδεσμον, ὁ δποῖος ἀνέλαβε τὸ ἔργον τῆς ἀνορθόσεως.

Τὴν νύκτα τῆς 14—15 Αὐγούστου 1909 περισσότεροι τῶν 500 ἀξιωματικοὶ ἔζηλον ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ ἐστρατο-1909 πέδευσαν εἰς τὸ Γουδί ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ συνταγμα-
τάρχου Νικολάου Ζορμπᾶ. Ὁ Ράλλης ἤναγκάσθη νὰ παριτῇ καὶ τὴν κυβέρνησιν ἀνέλαβεν ὁ Κυριακούλης Μανδούμχάλης ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ στρατιωτικοῦ συνδέσμου. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐδημοσίευσαν τότε προκήρυξιν, διὰ τῆς δποίας ἔζήτουν ὁιζικὰς μεταρχυμίσεις καὶ Ἰδίως τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου. Ὁ δὲ λαὸς μὲ κολοσσιαῖα συλλαλητήρια ὑπεστήριξε τὸν στρατιωτικὸν σύνδεσμον καὶ ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς ἀνορθόσεως.

Ο σύνδεσμος προσεκάλεσεν ὡς σύμβουλον τὸν Βενιζέλον, ὁ δποῖος ἦτο πρόεδρος τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς εἰς τὴν Κοίτην. Ἐκεῖνος δέ, ἀφοῦ ἤλθεν εἰς Ἀθήνας, ἐπόρεινε νὰ συγκληθῇ ἀμέσως Ἐθνοσυνέλευσις, διὰ νὰ ἐπανέλθῃ ἡ χώρα εἰς κανονικὸν πολιτικὸν βίον. Ὁ βασιλεὺς συνεκάλεσε τότε Ἐθνοσυνέλευσιν καὶ ὁ σύνδεσμος ἐδήλωσε διὰ διαγγέλματος ὅτι διαλύεται.

Τὴν 8 Ιανουαρίου 1911 συνῆλθεν ἡ Β' Ἀραθεωρητικὴ Συνέλευσις. Ἐπειδὴ δὲ συνεκέντρωσε μεγάλην βενιζελικὴν πλειοψηφίαν, ὁ βασιλεὺς διώρισε πρωθυπουρογόν τὸν Βενιζέλον. Ἡ Συνέλευσις ἀνεθεώρησε τὸ σύνταγμα καὶ ἐψήφισε νόμους, οἱ δποῖοι σκοπὸν είχον νὰ βελτιώσουν τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τῆς Ἑλλάδος. Ἡτο γενικὸς πόθος ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς ἐσωτερικῆς διοίκησεως τοῦ κράτους, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο δὲν ἐδόθη καιρός, διότι μετὰ ἐν περίπου ἔτος ἡ Ἑλλὰς ενθέμη πρὸ μεγάλων ἐξωτερικῶν

γεγονότων. Άλλù ἀπò τῆς ἐπαναστάσεως διωργανώθη ὁ πωσδί—
ποτε ὁ στρατὸς καὶ συνεπληρώθη ὁ πολεμικὸς ἐφοδιασμός.

ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ — ΠΑΡΑΜΟΝΑΙ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Τὸ μέρος τοῦ 1912 συνέβη εἰς τὴν Βαλκανικὴν σπουδαιότατον γεγονός. Τὰ Βαλκανικὰ κράτη, Ἐλλάς, Βουλγαρία, Σερβία καὶ Μαυροβούνιον συνεννοήθησαν νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῆς Τουρκίας. Για κράτη τῆς Βαλκανικῆς, τὰ δποῖα μέχρι τοῦδε ἔχωριζε φοβερὸν μῆσος ἔνεκα τοῦ ἀνταγωνισμοῦ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἥνωσεν ὁ κοινὸς κίνδυνος. Οἱ Νεότουρκοι, καθὼς εἴδομεν, ἥθελον νὰ ἐκτουρκίσουν τοὺς χριστιανικοὺς λαοὺς τῆς αὐτοκρατορίας καὶ νια κάμουν κράτος ὅμοιόμορφον, δπως ἦσαν τὰ εὐρωπαϊκά. Διὰ νὰ ἐπ.τιχουν τοῦτο οἱ Νεότουρκοι μετεχειρίσθησαν βίαν, διωγμούς, δολόφονίας, καὶ κάθε εἰδοῦς πιέσεις. Τότε τὸ Πατριαρχεῖον ἐκήρυξε τὴν ἑκκλησίαν ἐν διωγμῷ, ἡ Βουλγαρία διεμαρτυρήθη καὶ ἡ Ἀλβανία ἐπανεστάτησεν. Ή δὲ Ἰταλία ἐπωφελούμενη τὰς ἀνωμαλίας τῆς Τουρκίας κατέλαβε τὴν Τρίπολιν καὶ, διὰ ν' ἀναγκάσῃ τὴν Τουρκίαν νὰ κάμῃ εἰρήνην, κατέλαβε τὰ ἑλληνικὰ Ιωνία κάνησα, τὰ δποῖα κρατεῖ μέχρι σήμερον.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Πρῶτος ἐκ τῶν συμμάχων ἐκήρυξε τὸν πόλεμον ὁ ἡρωϊκὸς
1912 βασιλεὺς τοῦ Μαυροβουνίου **Νικήτας** τὴν 25 Σεπτεμβρίου 1912. Μετὰ πέντε ἡμέρας, δηλαδὴ τὴν 30 Σεπτεμβρίου, ἡ Ἐλλάς, ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ Σερβία ἔδωσαν διακοίνωσιν εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ ἔζητον νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰρηνεία αὐτονομία εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς κτήσεις τοῦ σωυλτάνου. Ή Τουρκία ἀπέρριψε τὴν πρότασιν καὶ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας καὶ Βουλγαρίας τὴν 4 Ὁκτωβρίου. Άλλὰ τὴν ἐπομένην ἐκήρυξε καὶ ἡ Ἐλλάς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας.

Οἱ Βούλγαροι ἐκνοίευσαν τὸ *Μονσταφᾶ πασᾶ* εἰς τὰ τουρκοβουλγαρικὰ σύνορα καὶ μετ' ὅλιγον ἔγιναν κύριοι τοῦ φρονδίου τῶν *Σαράντα Ἐκκλησιῶν*, τὸ δποῖον εἰλέν δχνδώσει ὁ γερμανὸς στρατηγὸς καὶ ὁργανωτὴς τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ *Φόρ νιέρ Γκόλτες πασᾶς*. Οἱ δὲ Σέρβοι ἔδωκαν τριήμερον μάχην εἰς τὸ *Κουμάροβον* καὶ τὴν 13 Ὁκτωβρίου ὁ σέρβος διάδοχος εἰσῆλθεν εἰς τὰ *Σκόπια*, τὴν παλαιὰν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους τοῦ Στεφάνου Ντουσιάν.

Ο ἔλληνικὸς στρατὸς ὑπὸ τὴν ἀφοργίαν τοῦ διαδόχου κατέλαβε τὴν Ἐλασσῶνα, ἔδωκε σημαντικὴν μάχην εἰς τὸν Σαραντάπορον, ἐνίκησε τοὺς Τούρκους καὶ κατέλαβε τὰ Σέρβια, τὴν Κοζάνην καὶ τὰ Γρεβενά. Συγχρόνως ἄλλος ἔλληνικὸς στρατὸς κατέλαβε τὴν Ἡπειρον ἡγέροι τῆς Χειμάρρας. Ο δὲ στόλος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Παῦλον Κουντουριώτην κατέλαβεν ἐννέα νήσους, Χίον, Λέσβον, Σάμον κλπ. Ἐπίσης δὲ στόλος κατέλαβε καὶ τὸ Ἀγιον Ὅρος. Ἄλλος δὲ σημαντικότατη ὑπηρεσία, τὴν δποιαν προσέφερεν ὁ ἔλληνικὸς στόλος εἰς τὸν συμμαχικὸν ἀγῶνα, ὅτι ἀπέκλεισε τὸν τουρκικὸν στόλον εἰς τὰ Δαρδανέλλια καὶ ἴμποδισε τὴν μεταφορὰν τουρκικοῦ στρατοῦ ἐξ Ἀσίας εἰς Εὐφώπην.

Μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα οἱ Βούλγαροι, ἀφοῦ ἐπολιόρκησαν τὴν Ἀδριανούπολιν, ἔδωκαν μεγάλην μάχην πρὸς τὸν δύκον τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὸ Λουνὲ Μπουνγράς τῆς Θράκης. Ο τουρκικὸς στρατὸς πολυπληθής, ἀλλὰ κακῶς ὠργανωμένος καὶ κακᾶς, ἐφωδιασμένος, ὑττήθη καὶ ὑπεχώρησεν εἰς τὴν Τσατάλτζαν, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Κων]πόλεως. Ἐκεῖ οἱ Βούλγαροι συνήντησαν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν καὶ, ἐπειδὴ προσεβλήθησαν ἀπὸ τὴν χολέραν, δὲν κατώρθωσαν νὰ προελάσουν πρὸς τὴν Κων]πόλιν.

Ο δὲ ἔλληνικὸς στρατὸς διηγημένος εἰς τοεῖς φάλαγγας, ἀφοῦ κατέλαβε τὴν Αίκατερίνην, τὴν Βέροιαν καὶ τὴν Νιάουσταν, ἔδωκε τὴν διήμερον νικηφόρον μάχην εἰς τὰ Γιανιτσά, πλησίον τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ (19 καὶ 20 Ὁκτωβρίου). Οἱ Ἑλλήνες εἰσῆλθον εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μακεδονίας Θεσσαλονίκην τὴν 26 Ὁκτωβρίου, ἔορτὴν τοῦ μεγαλομάρτυρος Ἀγίου Δημητρίου, τοῦ πολιούχου τῆς πόλεως. Ο τουρκικὸς στρατὸς ἀνερχόμενος εἰς 35 χιλ. ὑπὸ τὸν Ταχσὸν Πασᾶν παρεδόθη εἰς τὸν Ἐλληνας, δὲ δε βασιλεὺς Γεώργιος ἔσπευσε νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν πόλιν. Εἶχε γνωσθῆ ὅτι τιμῆμα βούλγαρικοῦ στρατοῦ ἐβάδιζεν ὄλοταγῆς διὰ νὰ κατελάβῃ τὴν περιμάχητον πόλεων. Ἄλλος δὲ ταῦτας αὐτὸς ἔφθασε πρὸ τῆς πόλεως, εὗρεν αὐτὴν εἰς κεῖσας τῶν Ἐλλήνων καὶ ἐζήτησε νὰ στρατωνισθῇ ἐντὸς αὐτῆς, διὰ ν' ἀναπαιθῇ ἀπὸ τὴν κοπιαστικὴν πορείαν.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Σέρβοι κατέλαβον τὸ Μοραστήριον, οἱ δὲ Ἑλλήνες ἐπορχώθησαν μέχρι Φλωρίνης καὶ εἰς τὴν Ἡπειρον ἐπολιόρκησαν τὰ Ιωάννινα. Οἱ Μανωλοβούνιοι ἐπολιόρκησαν

τὴν Σκόδραν. Τοιουτορόπως εἰς διάστημα 20 ἡμερῶν ἡ Τούρκια ἐσαρθόθη ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, ἔμειναν δὲ εἰς αὐτὴν μόνον ἡ πέραν τῆς Τσατάλτζας περιοχὴ καὶ τὰ τούτα φρούρια Ἀδριανούπολις, Ἰωάννινα καὶ Σκόδρα.

Ἡ Εὐρώπη ἔμεινε κατάπληκτος ἀπὸ τὰ φαγδαῖα γεγονότα. Ἐνῶ δὲ κατ’ ἀρχὰς αἱ Δυνάμεις εἰχον δηλώσει ὅτι δὲν θά̄ ἐπιτρέψουν ἑδαφικὰς μεταβολάς, τώρα διετέθησαν ενοικῶς πόδες τοὺς συμμάχους καὶ δι πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας Ἀσκονῆθ ἐκήρυξεν ὅτι δὲν εἶναι δίκαιον οἱ σύμμαχοι νικηταὶ νὰ στεղθοῦν τοὺς καρποὺς τῆς νίκης των. Μὲ δυσφορίαν ἔβλεπον τὴν καταστροφὴν τῆς Τουρκίας ἡ Γερμανία καὶ ἡ Αὐστρία. Ἰδίως ἡ Αὐστρία ἦθελε νὰ ἐπέμβῃ, διότι ἔβλαπτον τὰ συμφέροντά της ἀπὸ τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ Δυοραχίου ὑπὸ τῶν Σέρβων. Ἀλλ’ ἡ Ρωσσία ἥμποδισεν αὐτὴν.

ΑΝΑΚΩΧΗ—ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

Τὴν 20 Νοεμβρίου οἱ Τούρκοι ὑπέγραψαν ἀνακοινὴν μὲ τοὺς Βουλγάρους, Σέρβους καὶ Μαυροβουνίους. Ἡ Ἑλλὰς ἐξηκολούθησε τὰς ἐχθροπραξίας. Τὴν δὲ 3 Δεκεμβρίου συνηλθον ἀντιπρόσωποι τῶν ἐμπολέμων εἰς τὸ Λονδίνον. Οἱ Τούρκοι ἐν Κων]πόλει εἰχον ἀποφασίσει νὰ ὑπογράψουν εἰρήνην. Ἀλλὰ τότε εἶχεν ἐπιστρέψει ἐκ Τριπόλεως, ὅπου ἐπολέμει κατὰ τῶν Ἰταλῶν, ὁ ἥρως τῆς νεοτουρκικῆς ἐπαναστάσεως Ἐμβέρ. Οἱ Νεότουρκοι διωγάνωσαν κίνημα ἐν Κων]πόλει καὶ ἀνέτρεψαν τὴν κυβέρνησιν, ἡ δοίοια ἐκλινεν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης. Ἐκυριάρχησαν οἱ ἀδιάλλοτοι καὶ αἱ διαπραγματεύσεις εἰς τὸ Λονδίνον ἐσταμάτησαν, ἥσησε δὲ πάλιν ὁ πόλεμος.

Η ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΝΑΥΜΑΧΙΑ—ΠΤΩΣΙΣ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ο ἑλληνικὸς στόλος ἐναυλόκει εἰς τὸν λιμένα τῆς Λίμνου Μούδρου. Ἐνῶ δὲ διήρκουν αἱ διαπραγματεύσεις εἰς τὸ Λονδίνον, ὁ τουρκικὸς στόλος ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰ στενά, διὰ νὰ προσβάλῃ αὐτόν. Κατ’ οὖσίαν ὁ τουρκικὸς στόλος ἤτο ἀνώτερος ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸν καὶ εἰς πλοῖα καὶ εἰς τηλεβόλα. Ἀλλὰ τὴν ὑπεροχὴν εἰς τοὺς Ἑλληνας ἔδιδεν ἡ ἴκανότης τῶν πληρωμάτων καὶ τὸ θωρηκτὸν Ἀβέρωφ. Μετὰ τὴν σύγκρουσιν, ἡ δοίοια ἐπηκολούθησεν, οἱ Τούρκοι ἥναγκάσθησαν νὰ κλεισθοῦν εἰς τὰ στενά (3 Δεκεμβρίου).

“Αλλὰ μετ’ διάγονοι οἱ Τοῦρκοι προσεπάθησαν μὲ τέχνασμα νὰ διασπάσουν τὸν ἑλληνικὸν στόλον. Καθ’ ὑπόδειξιν γερμανῶν ἀξιωματικῶν ἔστειλαν τὸ Χαμιδιέ εἰς τὸ Αἴγαίον μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ Ἀβέρωφ θὰ ἔτρεχε πρὸς καταδίωξιν του. Τὸ Χαμιδιέ ἐβομβάρδισε τὴν Σύρον. Ἀλλ’ ὅτε τὴν ἐπομένην ἔξηλθεν ὁ τουρκικὸς στόλος ἀπὸ τὰ στενά, εὑρέθη πρὸ τοῦ ἡνωμένου ἑλληνικοῦ. Ἐγινε τότε ναυμαχία, κατὰ τὴν δοῖαν τὰ τουρκικὰ πλοῖα ἔπαθον μεγάλας ζημιάς καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰ στενά

1913

(5 Ιανουαρίου 1913). Αὕτη εἶναι ἡ *Ναυμαχία τῆς Ἑλλησ.* Τὴν 21 Φεβρουαρίου 1913 μετὰ μακρὰν πολιορκίαν καὶ πολλὰς θυσίας τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ φρούριον *Μπιζάνι* ἔπεσεν ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἡπείρου, τὰ Ιωάννινα. Ή πτῶσις τῶν Ιωαννίνων ἐφαίνετο ὅτι ἥτο τὸ τέλος τῶν ἑλληνικῶν ἀγώνων.

Ἐν τῷ μέσω τῶν θριάμβων ἐδολοφονήθη ἐν Θεσσαλονίκῃ δι βασιλεὺς Γεώργιος, ὁ δοποῖς ἔξηκολούμθει νὰ παραμένῃ ἐκεῖ ὡς φρουρός. Τὴν 5 Μαρτίου ἐνῶ ἔξηρχετο εἰς τὸν συνήθη περίπατον ἀκολουθούμενος ἀπὸ ἕνα μόνον ὑπασπιστήν του, ἔλλην τις ἀνισόρροπος παραμονεύσας ἐπυρθοβόλησεν αὐτὸν ἐκ τοῦ πλησίου καὶ τὸν ἐφόνευσεν. Τοιουτορόπως ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς Γεώργιος καὶ διεδέχθη αὐτὸν ὁ νίος του Κωνσταντῖνος.

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

Ἐν τῷ μεταξὺ ἔπεσεν ἡ Ἀδριανούπολις, οἱ δὲ Τοῦρκοι εἶδον δι τὸ ἄσκοπον νὰ ἔξαπολουσθήσουν τὸν πόλεμον κιτά τῶν συμμάχων. Διὰ τοῦτο ἔκαμαν ἀνακωχὴν καὶ τὴν *17 Μαΐου* ὑπεγράφη εἰς τὸ Λονδίνον ἡ εἰρήνη. Οἱ Τοῦρκοι παρεχώρουν εἰς τοὺς συμμάχους ὅλας τὰς χώρας τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας δυτικῶς τῆς Αἴγαου καὶ Μηδείας ἐκτὸς τῆς Ἀλβανίας. Ἐπίσης παρεχώρουν τὴν Κρήτην, περὶ δὲ τῶν νήσων τοῦ Αίγαίου καὶ τῶν συνόρων τῆς Ἀλβανίας θ’ ἀπεφάσιζον αἱ Δυνάμεις.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ (17 Ιουν.—17 Ιουλ. 1913)

Οἱ σύμμαχοι ἐφίλοντες την, ὅταν ἥλθεν ἡ ὥρα τῆς διανομῆς τῶν χωρῶν. Οἱ Βούλγαροι διεκόρυττον δι αὐτοὶ ἐγίκησαν τὴν Τουρκίαν καὶ είζον τὴν ἀπαίτησιν νὰ λάβουν τὴν μερίδα τοῦ λέοντος. Ἐζήτουν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας τὴν Θεσσαλονίκην καὶ ἀπὸ τοὺς Σέρβους τὸ Μοναστήριον. Ἐδειξαν δὲ πολὺ κακὴν συμπεριφορὰν εἰς τοὺς συμμάχους κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνακωχῆς.

Πολλάκις ἥλθον εἰς σύγκρουσιν μὲ τοὺς Ἑλληνας καὶ Σέρβους.
Ἐκτὸς τούτου ἡ Γερμανία καὶ ἡ Αὐστρία ἀφοῦ δὲν κατώρθωσαν νὰ σώσουν τὴν Τουρκίαν, ἥθελον νὰ περιπλέξουν τοὺς συμμάχους εἰς ἔριδας καὶ νὰ ἐπωφελήθουν ἀπὸ τὴν διαιρεσιν. Διὰ τοῦτο ἐνεθάρρυνον τοὺς Βουλγάρους εἰς τὰς ὑπερβολικὰς ἀπαιτήσεις των.

Οἱ Ἑλληνες καὶ οἱ Σέρβοι τότε ἔκαμαν συμφωνίαν καὶ τὴν
17 Ιουνίου ἥρχισαν αἱ ἐχθροπραξίαι. Πρῶτοι οἱ Βούλγαροι προσέβαλον τοὺς Ἑλληνας καὶ Σέρβους εἰς τὴν Γενιγέλην, ὅπου συνηνόντο οἱ δύο στρατοί, διὰ νὰ διασπάσουν αὐτούς.

ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΚΙΛΚΙΣ ΚΑΙ ΛΑΧΑΝΑ (21 Ιουνίου)

Οἱ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε διπλασιασθῆ μὲ τοὺς στρατευτίμους τοῦ ἔξωτερικοῦ καὶ τοὺς ἔθελοντάς. Ἀμέσως τότε τὸ ἐπιτελεῖον διέταξε νὰ συλληφθοῦν οἱ στρατωνισμένοι ἐντὸς τῆς Θεσσαλονίκης Βούλγαροι, δὲ στρατὸς ἐβάδιζε πρὸς τὸ **Κιλκίς**. Τὸ Κιλκίς εἶναι φύσει ὀχυρὰ θέσις ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Θεσσαλονίκης Σερρῶν καὶ εἶχεν ὀχυρωθῆ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, καθὼς καὶ ὁ Λαχανᾶς ἀνατολικῶς αὐτοῦ. Οἱ Ἑλληνες εἶχον μέγαν ἐνθουσιασμόν, ἡ τελευταία δὲ συμπεριφορὰ τῶν Βουλγάρων εἶχεν ἐμπνεύσει εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν φοβερὸν μῆσος. Διὰ τοῦτο ἡ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Κιλκίς καὶ τοῦ Λαχανᾶ δόμοιάζε μὲ καταγίδα. Μετὰ διήμερον μάχην (21—23 Ιουνίου) οἱ Βούλγαροι ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ τὰς ὀχυρὰς θέσεις των καὶ ἐτράπησαν πρὸς βοόφων. Ἐπίσης καὶ οἱ Σέρβοι ἐνίκησαν τοὺς Βουλγάρους καὶ ἀπώθησαν αὐτοὺς πρὸς τὰ παλαιά των σύνορα.

Τὴν 28 Ιουνίου εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἡ Ρουμανία, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ, καθὼς ἔλεγε, τὴν ἡγεμονίαν τῶν Βουλγάρων, εἰς τὴν Βαλκανικήν. Οἱ ρουμανικὸς στρατὸς χωρὶς νὰ δώσῃ μάχην ἔφθασεν εξεικονικῶς ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν Σόφιαν. Ἄλλα καὶ οἱ Τούρκοι ἐπωφελήθησαν ἀπὸ τὰς φιλονικίας καὶ ὑπὸ τὴν διδηγίαν τοῦ Ἐμβέρο κατέλαβον τὴν Αδριανούπολιν. Οἱ βασιλεὺς τῆς Βουλγαρίας Φερδινάνδος ἐπειδὴ ἐκινδύνευεν ἡ Βουλγαρία, ἐζήτησεν εἰρήνην.

ΕΙΡΗΝΗ ΤΟΥ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ (28 Ιουλίου)

Τὴν 17 Ιουλίου συνῆλθε συνδιάσκεψις εἰς τὸ Βουκουρέστιον καὶ μετὰ πολλὰς συζητήσεις ὑπεγράφη ἡ εἰρήνη. Ἡ Τουρκία

ἐνοράτησε τὰς Σαράντα Ἐκκλησίας καὶ τὴν Ἀδριανούπολιν. Ἡ Ἑλλὰς ἐνοράτησε τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν μέχρι τοῦ Νέστου καὶ τῆς Ῥοδόπης, ἡ δὲ Βουλγαρία ἔλαβε τὴν Δυτικὴν Θράκην καὶ ἐκ τῆς Μακεδονίας τὴν περιφέρειαν τῆς Στρωμνίτσης. Ἡ Ρουμανία τέλος ἐνοράτησε τὴν βουλγαρικὴν ἐπαρχίαν Δοβρούτσαν.

Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Μετὰ τοὺς δύο ἐπιτυχεῖς πολέμους ἡ Ἑλλὰς ἐφαίνετο ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὴν δόδον τῆς μεγάλης προόδου. Τὸ ἔθνος ἥσθιαντο μεγάλην αὐτοπεποίθησιν καὶ εἶχεν λιχνῷ πόθον πρὸς δοῦσιν καὶ δημιουργίαν. Ὁ λαὸς ἐπίστευσεν ὅτι τὰ κατορθώματα τῶν δύο πολέμων ἦσαν ἀποτελέσματα τῆς ἐσωτερικῆς διοργανώσεως, τὴν διοίκησιν τούτων ἔξετέλεσεν δὲ ἴδιος μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Γούδι. Εἶχε δὲ πρὸς τούτοις μεγάλην ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς ἀρχηγούς του. Διὰ τοῦτο τὰ ἔτη 1913 καὶ 1914 δύνανται νὰ δονομασθοῦν ὡς χρόνοι τῆς ἑλληνικῆς ἀνθήσεως.

Αἱλλὰ κατὰ τὴν ἄνοιξην τοῦ 1914 ἥρχισε νὰ θολώνῃ ὁ ὄριζων. Οἱ Τούρκοι ἥρχισαν νὰ ἐκδιώκουν ἀπὸ τὰς ἐστίας των τοὺς Ἑλληνας τῆς Θράκης καὶ τῆς Μ. Ασίας. Κυρίως ὅμως τὴν πρόοδον τοῦ ἔθνους ἐσταμάτησε γεγονὸς πολὺ σημαντικότερον, δὲ μέγας εὐρωπαϊκὸς πόλεμος.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ—ΑΙΤΙΑ

Ο τρομερὸς πόλεμος μεταξὺ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, τὸν ὅποιον οἱ ἀνθρώποι μὲ φρίκην ἐσυλλογίζοντο, ἔξεσπασε τὸν Αὐγούστον τοῦ 1914. Υπῆρχον πολλὰ αἴτια, τὰ ὅποια ὡδήγησαν εἰς τὴν καταστρεπτικὴν σύγκρουσιν τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Ἡ πρώτη καὶ κυριωτάτη αἴτια ἡτο δὲ ἐμπορικὸς καὶ βιομηχανικὸς ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ Γερμανίας καὶ Ἀγγλίας. Ἡ καταπληκτικὴ πρόοδος τῆς γερμανικῆς βιομηχανίας ἔβαλεν εἰς ἀνησυχίαν τοὺς Ἀγγλούς. Ἡ δὲ ταχεῖα ἀνάπτυξις τοῦ γερμανικοῦ πολεμικοῦ στόλου ἡτο ἀπειλὴ κατὰ τῆς κυριαρχίας τῆς θαλάσσης, τὴν διοίκησιν ἀπὸ αἰώνων εἶχεν ἡ Ἀγγλία. Ἀφ’ ἑτέρου ὑπῆρχε μεγάλη ἔχθρος μεταξὺ Γαλλίας καὶ Γερμανίας. Ἡ Γαλλία ἡτο πάντοτε πρόθυμος ν’ ἀναλάβῃ τὸν ἀγῶνα τῆς ἐκδικήσεως καὶ ν’ ἀνακτήσῃ τὰς δύο ἐπαρχίας, τὴν Ἀλσατίαν καὶ τὴν Λωρραΐνην. Ἡ δὲ Ρωσσία ἥθελε νὰ διαλύσῃ τὴν Τούρκιαν, ἀλλ’ εὗρισκεν ἐμπόδιον τὴν

Ανστρίαν καὶ τὴν Γερμανίαν. Εἰς δὲ τὴν Βαλκανικὴν ἡ Σερβία ἀφοῦ ἐμεγάλωσε διὰ τῆς πατακτήσεως τῶν τουρκικῶν ἔδαφῶν, ἔζητε ν' ἀποσπάσῃ τὰς σλανικὰς χώρας τῆς Ανστριακῆς μοναρχίας. Ἀλλὰ καὶ ἡ Γερμανία ἀποκτήσασα μεγίστην δύναμιν ἐπὶ στενενὶ ὅτι ἦτο εἰς θέσιν νὰ συντρίψῃ τοὺς ἄλλους λαοὺς καὶ νὰ κυριαρχήσῃ εἰς τὴν Εὐρώπην.

ΕΚΡΗΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Διὰ τοῦτο τὰ μεγάλα εὐρωπαϊκὰ κράτη συνεπλάκησαν, μόλις ἐδόθη ἡ ἀφορμή. Τὴν **15 Ιουνίου 1914** σέρβοι συνωμόται ἐδολοφόνησαν εἰς τὸ Σερβίαν τῆς Βοσνίας τὸν διάδοχον τῆς Ανστρίας Φραγκίσκον Φερδινάνδον μετὰ τῆς συζύγου του. Ἡ Ανστρία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας. Τότε ἥρχισε νὰ **1914** κινητοποιεῖται ἡ Ρωσσία καὶ ἀμέσως διέταξε τὴν γενικὴν κινητοποίησιν διάτοκοράτωρ τῆς Γερμανίας καὶ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσσίας (1 Αὐγούστου) καὶ μετὰ δύο ἡμέρας κατὰ τῆς Γαλλίας. Τὴν δὲ 4 Αὐγούστου ἡ Ἄγγλια ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας, ἐπειδὴ παρεβίασε τὴν οὐδετερότητα τοῦ Βελγίου. Τὴν Ἄγγλιαν ἥκολούθησεν ἡ Ιαπωνία, ἡ δοπία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων. Ἡ Ιταλία ἔμεινεν οὐδετέρα.

Τοιουτοδόπως αἱ δύο Δυνάμεις τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, Γερμανία καὶ Ανστρία, ενέρθησαν ἀπέναντι κόλοσσιαίου συνασπισμοῦ Ρωσσίας, Σερβίας, Γαλλίας, Βελγίου, Ἄγγλιας καὶ Ιαπωνίας, εἰς τὰς δοπίας προσετέθησαν βραδύτερον καὶ ἄλλαι δυνάμεις.

Η ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ο πόλεμος οὗτος εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ ὅσους εἶδεν ὁ κόσμος. Υπελογίσθη ὅτι τὰ δύο ἀντιμαχόμενα μέρη ἐκινητοποίησαν κατὰ τὸ διάστημα τῆς τετραετοῦ πάλης περίπου 50 ἑκατομ. ἀνθρώπων. Ἐπίσης οὐδέποτε τὰ φονικὰ ὅπλα ἤσαν τόσον τέλεια.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου ἡ Γερμανία είχε τὸν μεγαλύτερον καὶ τὸν καλύτερον ὀργανωμένον στρατὸν καὶ ἀφθονό τερατοῦ τελειότερα πολεμικὰ μέσα. Ἀλλὰ περιεκυρώθη ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη ἀπὸ ἐχθρούς, οἱ δοποὶοι ἐσχημάτισαν σιδηροῦν τεῖχος πέριξ αὐτῆς. Κατ' ἀρχὰς προσέβαλε τὴν Γαλλίαν. Ἐπειδὴ τὰ γαλλο-

γερμανικὰ σύνορα ἡσαν ἰσχυρῶς ὀχυρωμένα, οἱ Γερμανοὶ παρεβίασαν τὴν οὐδετερότητα τοῦ Βελγίου. Μὲ τὰ μεγάλα τηλεβόλα τῶν συνέτριψαν τὰ φρούρια τοῦ Βελγίου, ἐνίκησαν τὰ βελγικὰ στρατεύματα καθὼς καὶ τοὺς Γάλλους καὶ Ἀγγλους, οἱ δποῖοι ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν τοῦ Βελγίου.

Κατὰ τὸ τέλος Αὐγούστου πέντε μεγάλαι γερμανικὰ στρατιαὶ ἐκανόντο κατὰ τῆς Γαλλίας, συγκεντρωμέναι εἰς τὸν σχετικὸς στενὸν χώρον μεταξὺ Βερντὲν καὶ τῆς θαλάσσης. Τὴν 4 Σεπτεμβρίου αἱ τρεῖς γερμανικὰ στρατιαὶ τοῦ κέντρου εἶχον διαβῆ τὸν ποταμὸν Μάργην, παραπόταμον τοῦ Σηκουάνα, καὶ ἐβαδίζον κατὰ τῶν Παρισίων. Οἱ Παρίσιοι κατελήφθησαν ἀπὸ πανικόν, ἡ δὲ κυβέρνησις ἔφυγεν εἰς τὸ Βορντώ.⁷ Άλλ.⁸ δ γάλλος ἀρχιστράτηγος Ζόφφ⁹ δὲν ἔχασε τὴν ψυχραιμίαν του. Εἶχε συγκεντρώσει κολοσσιαίας μάζας στρατοῦ εἰς ἀσφαλεῖς θέσεις μεταξὺ Παρισίων καὶ Βερντέν. "Οταν λοιπὸν τὰ γερμανικὰ στρατεύματα διέβησαν τὸν Μάργην καὶ ἐποχώρουν μὲ μεγάλην ταχύτητα, ενέρθησαν μεταξὺ τοῦ μεγάλου δύκου τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Χιλιάδες τηλεβόλων ἥρχισαν νὰ βάλλουν μὲ μεγάλην εὐστοχίαν. Οἱ Γάλλοι ἐπετέθησαν κατόπιν διὰ τῆς ἐιφολόγησης. Τότε ἐπῆλθε σύγχυσις εἰς τὰς τάξεις τῶν Γερμανῶν, οἱ δποῖοι ἡναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν μὲ ἀταξίαν. Διεσπάσθησαν, ἀπεμονώθησαν καὶ ἦσαν τούτης της πολεμίας ηγετοί. Οἱ Γερμανοὶ ὑπερχώρησαν πολλὰ κιλιόμετρα πρὸς βορρᾶν. Αὗτὴ εἶναι ἡ περίφημος **Μάχη τοῦ Μάργη**.

Οἱ Γερμανοὶ δὲν κατώρθωσαν νὰ συντρίψουν τὴν Γαλλίαν. Άλλ. καὶ οἱ Γάλλοι δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐκδιώξουν τοὺς ἐχθροὺς ἀπὸ τὸ ἔδαφός των. Απὸ τότε οἱ Γερμανοὶ ἔκαμαν χαρακώματα καὶ ἐκόρατησαν θέσιν ἀμυντικήν. Τοιουτούρπως δὲ πόλεμος ἥλαξε φάσιν. Απὸ πλέιστον ἐλιγμὸν καὶ κινήσεως μετεβλήθη εἰς πόλεμον χαρακωμάτων.

Εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέτωπον ἡ Γερμανία κατ' ἀρχὰς ἡναγκάσθη νὰ κρατήσῃ ἄμυναν. Ἐκεῖ δὲ μέρος δῶσσος στρατηλάτης **Νικολάι Νικολάεβιτς**, ἀδελφὸς τοῦ τσάρου, συνεκέντρωσεν εἰς τὰ αὐστρογερμανικὰ σύνορα πελωρίας μάζας ἀνθρώπων, βέβαιος ὅτι θὰ συνέτριψε μὲ τὸν δύκον τοῦ στρατοῦ του τὴν Βιέννην καὶ τὸ Βερολίνον. Οὗτος ἦτο δὲ μέρος δύο στρατηγῶν, ὅπως ἔλεγον οἱ δημιοποιογάφοι τῆς Ἀντάντ.¹⁰ Οταν λοιπὸν ἡ γερμανικὴ θύειλα.

διηγεύνετο κατὰ τῶν Παρισίων, ὁ Νικολάεβιτς πρὸς ἀνακούφισιν τῶν Γάλλων ἔστειλε δύο στρατιὰς κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας. Οἱ Ῥώσσοι ἐποιχώρησαν καταστρέφοντες τὴν χώραν μέχρι τῆς Κενιζέργης. Τότε δῆμος προσέβαλεν αὐτοὺς ὁ γερμανὸς στρατηγὸς **Χίντεμπουργός**. Οἱ Ῥώσσοι ὑπέστησαν μεγάλην καταστροφὴν εἰς τὰς Μαζουριανὰς λίμνας. Ἐκατὸν χιλιάδες συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι. Αὗτὴ εἶναι ἡ δονομαστὶ **Μάχη τοῦ Τάννεμπεργ** (τέλος Αὐγούστου).

Οἱ Ῥώσσοι δῆμος ἐνίκησαν τοὺς Αὐστριακοὺς καὶ ἐποιχώρησαν μέχρι τῶν Καρπαθίων. Ἄλλ' ὁ γερμανικὸς στρατὸς ἐφθασεν ἐγκαίρως ὑπὸ τὸν Χίντεμπουργὸν καὶ τοὺς ἐσταμάτησεν. Οἱ Ῥώσσοι ἡναγκάσθησαν νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς ὀχυρωμένην γραμμήν. Τοιουτορόπως ὁ πόλεμος καὶ εἰς τὸ ἀνατολικὸν μετεβλήθη εἰς πόλεμον χαρακωμάτων καὶ τὸ σχέδιον τοῦ Νικολάεβιτς ἀπέτυχεν.

Οἱ Σέρβοι εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου ἐπεχείρησαν νὰ εἰσβάλονταν εἰς τὴν Αἴστριαν, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν μὲ πολλὰς ἀπωλείας. Τότε ἀνστριακὸς στρατὸς διέβη τὸν Δρίναν, κατέλαβε τὸ Βελιγράδιον καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Σερβίαν. Ἄλλ' οἱ Σέρβοι ὑπὸ τὴν δόδηγίαν τοῦ διαδόχου **Άλεξάνδρου** ἐνίκησαν τοὺς αὐστριακοὺς εἰς ἀποφασιστικὴν μάχην. Οἱ αὐστριακοὶ ἔξεκένωσαν μὲ βίαν τὸ Βελιγράδιον.

Ο ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Ἄφοῦ δὲ πόλεμος εἰς τὴν ἔηρὰν μετεβλήθη εἰς πόλεμον τὸν χαρακωμάτων, ἐφάνη ὅτι θὰ διαρκέσῃ πολὺ. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου ἡ Ἀγγλία ἀπέκλεισε τὴν Βαλτικήν, ἐνῷ δὲ ἀγγλογαλλικὸς στόλος ἀπέκλεισε τὴν Ἀδριατικήν. Τοιουτορόπως αἱ Κεντρικαὶ Δυνάμεις ἀπέκλεισθησαν ἀπὸ τὸν λοιπὸν κόσμον. Τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα τῆς Γερμανίας ἦσαν συνελήφθησαν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἢ κατέφυγον εἰς οὐδετέρους λιμένας. Ὁ γερμανικὸς στόλος ἐκλείσθη εἰς τοὺς λιμένας τῆς Βαλτικῆς. Ὅσα γερμανικὰ πολεμικὰ ενδέθησαν ἔζω κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου κατεστράφησαν.

Δύο δῆμος γερμανικὰ πολεμικά, τὸ *Iχέμπερ* καὶ τὸ *Μπρεσλάου*, τὰ δποῖα εὑρίσκοντο εἰς τὴν Σικελίαν, κατώρθωσαν νὰ διαφύγουν τὸν ἀγγλικὸν στόλον καὶ νὰ εἰσέλθουν εἰς τὰ Δαρδανέλλα. Τὸ γεγονός τοῦτο εἶχε μεγάλην σημασίαν, διότι τὰ δύο θω-

ορικτὰ ἔδωσαν θάρρος εἰς τὸν Νεοτούρκους, οἱ δποῖοι φυσικῶν πόλεων πρὸς τὴν Γερμανίαν, νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἀντάντ (τέλος Ὁκτωβρίου 1914).

Ἡ Γερμανία ἀπίγνητησεν εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν διὰ τοῦ ἡπορθοντίου πολέμου. Τὰ γερμανικὰ ὑποβρύχια διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς διαφόρους θαλάσσας καὶ ἐβίθιζον τὰ πολεμικά, τὰ μεταγωγικὰ καὶ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα τῆς Ἀντάντ. Συγχρόνως τὰ γερμανικὰ ἀεροπλάνα καὶ τὰ πηδαλιούχοιμενα Τσέπελιν ἐβομβάρδιζον τὸ Λονδίνον καὶ τὸν Παρισίους. Ἐκτὸς τούτου οἱ Γερμανοὶ διωργάνωσαν μὲ μεγάλην αὐστηρότητα τὴν διανομὴν τῶν τροφίμων καὶ ἐπέβαλον μεγάλην οἰκονομίαν. Μόλις ταῦτα δ ἀποκλεισμὸς ἦτο φοβερὸν ὅπλον, τὸ δποῖον ὑπέσκαπτε τὴν ἀντοχήν της.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟ 1915

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἔγιναν τέσσαρα σημαντικὰ γεγονότα. Ὁ ὁρσικὸς στρατὸς ὑπέστη καταστρεπτικὰς ἥττας, ἡ ἐπίθεσις τῶν συμμάχων κατὰ τῶν Δαρδανελλίων ἀπέτυχε, κατελήφθη ἡ Σερβία καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν πόλεμον δύο νέα κράτη, ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Βουλγαρία.

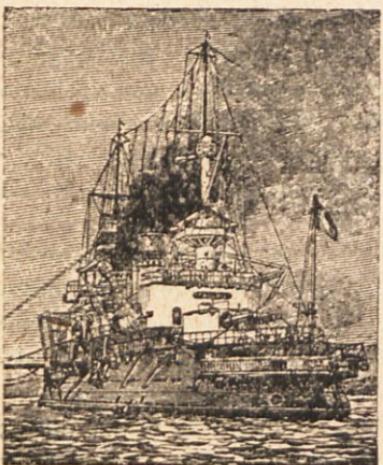
Οἱ Γερμανοὶ ἀφοῦ ἀπέτυχον εἰς τὸ δυτικὸν μέτωπον, ἡθέλησαν νὰ δώσουν ἴσχυρὸν κτύπημα κατὰ τῆς Ῥωσσίας. Οἱ γερμανοαυστριακοὶ ὑπὸ τὴν ὄδηγίαν τοῦ στρατηγοῦ **Μάκενσεν** διέστασαν τὸ ὁρσικὸν μέτωπον καὶ κατεδίωξαν ἐπιμόνως τὸν Ῥώσσον, οἱ δποῖοι δὲν κατώρθωσαν νὰ κρατηθοῦν εἰς κανένα σημεῖον. Οἱ Ῥώσσοι ὑπέστησαν σειρὰν καταστροφῶν. Ἡ Πολωνία κατελήφθη καὶ οἱ Γερμανοὶ ἴσχυρίσθησαν ὅτι συνέλαβον ἐν ἔκατομμύριον ὁρσούς αἰχμαλώτους.

Οἱ Τούρκοι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου ἔκλεισαν τὰ στενὰ καὶ ἀπέκοψαν τὴν συγκοινωνίαν τῆς Ῥωσσίας μετὰ τῶν συμμάχων της. Τοῦτο ἔβλαπτε πολὺ τὰ συμφέροντα τῆς Ἀντάντ. Διὰ τοῦτο στόλος ἀγγλογαλλικὸς προσέβαλε τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1915 | **1915** τὰ Δαρδανελλία, τὰ ὄποια εἶχον δχνωθεῖ ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Γερμανοί. Συγχρόνως ἀπεβίβασαν στρατὸν εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως. Δὲν κατώρθωσαν ὅμως νὰ παραβιάσουν τὰ στενά. Ἀλλὰ καὶ δ τουρκικὸς στρατὸς ὑπέστη φοβερὰν καταστροφὴν εἰς τὰς μάχας τῆς Κπλλιπόλεως καὶ ἔχασε τὴν μαχητικήν του δύναμιν.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Γερμανοὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῆς Σερβίας, ἀφοῦ συνεμάχησαν μὲ τοὺς Βούλγαρους. Τὸ φθινόπωρον τοῦ 1915 ἥρχισε σφοδρὰ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Σερβίας. Ἐντὸς δὲ γοῦ η Σερβία καὶ τὸ Μαυροβούνιον κατελήφθησαν, οἱ βασιλεῖς τῶν κατέφυγον εἰς τὴν Εὐρώπην, τὰ δὲ λείφαντα τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ διεβίβασαν οἱ Ἰταλοὶ εἰς τὴν Κέρκυραν.

Οἱ Ἰταλοὶ ἀφοῦ ἔκα-

μαν πολὺν διπλωματικὸν θόρυβον, ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρίας. Διέδιδον ὅτι θὰ κατώρθωσον ἐντὸς δὲ γοῦ διέγειραι τὰ ἔκατον μύρια τοῦ χωστικοῦ στρατοῦ. Ἀλλ' ἡ ἐπιθετικὴ ἀξία τοῦ ἵταλικοῦ στρατοῦ ἐφάνη ἀσήμαντος. Εἰς τὰ αὐτοῦ ἵταλικὰ σύνορα ἔγιναν πολλαὶ μάχαι, αἱ δοποῖαι ἐγέννησαν πολὺν θόρυβον καὶ ἐλάχιστα ἀποτελέσματα.

Πολεμικὸν πλοῖον

Τὰ πολεμικὰ πλοῖα ἦσαν ἀπὸ τὰ φορεώτερα πολεμικὰ μέσα τοῦ εὐφωταίκου πολέμου. Είναι διαφόρων τύπων, δρέπων, θωρακτὰ μάχης, καταδρομικά, ἀντιτορπιλικά, τορπιλοβόλα, ὑποβρύχια κτλ. Είναι κατασκευασμένα ἀπὸ χάλυβα καὶ ὄπλισμένα μὲ τεράστιον ἀφιθμὸν τηλεβόλων. Εἰς τὴν εἰκόνα βλέπομεν τὸ γαλλικὸν δρέπων τοῦ Gaulois, τὸ ὃποιον ἐβυθίσθη εἰς τὰ Δαρδανέλλια, νάμεις κατὰ τῆς Γαλλίας. Τὴν ἀνοιξιν λοιπὸν τοῦ 1916 ὁ στρα-

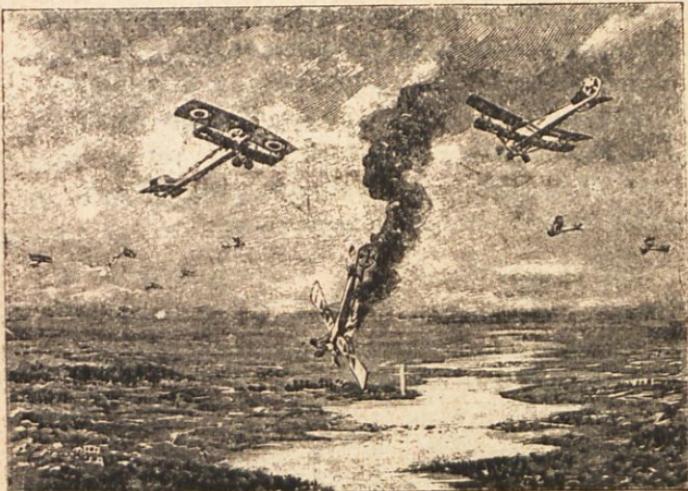
1916 τὸς τοῦ διαδόχου προσέβαλε μὲ μεγάλην δομὴν τὸ φρούριον **Βερντέν**. Κατ' ἀρχὰς οἱ Γερμανοὶ μὲ αἰγνιδιασμοὺς εἵλον σημαντικάς ἐπιτυχίας. Ἀλλ' οἱ Γάλλοι ἀφοῦ συνηλθον ἀπὸ τὴν πφώτην ἐκπληξεῖν, ὑπερόησπισαν μὲ πεῖσμα τὸ φρούριον. Ἀφοῦ δὲ ἔλαβον ἀγγιλικὰ τηλεβόλα, συνέτοιψαν τὰς ἐπιθέσιες

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟ 1916

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ χωστικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Σερβίας ἡ θέσις τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων (*Ἀντάντ*) ἦτο πολὺ δυσάρεστος. Οἱ Γερμανοὶ διέθετον τώρα πολλὰς δυ-

τῶν Γερμανῶν. Ἐν τούτοις οἱ Γερμανοὶ ἐπέμειναν εἰς τὰς ἐπι-
θέσεις τῶν καὶ ἐθυσίασαν πολλάς χιλιάδας ἀνθρώπων.

Διὰ δευτέραν φοράν λοιπὸν ἐφάνη ὅτι ἡτο ἀδύνατον νὰ συν-
τρίψουν τὴν Γαλλίαν. Οἱ Γερμανοὶ ἡθέλησαν τότε νὰ δοκιμάσουν
τὴν δύναμιν τοῦ στόλου των, διὰ νὰ διασπάσουν τὸν ἀποκλει-
σμόν. Άλλὰ κατὰ τὴν **Ναυμαχίαν τοῦ Σκάγερακ** δι γερμανικὸς

A e q o μ a x i a

Σπουδαιότατον μέρος εἰς τὸν μεγάλον πόλεμον ἔλαβον τὰ ἀερο-
πλάνα. Ἡσαν ὑπλισμένα μὲ μυδραλιοβόλα καὶ ἔχαμγον μάχας ἐναερί-
ους. Κατὰ ἑκατοντάδας πολλάκις συνηντᾶντο τὰ ἀντίπαλα ἀεροπλάνα.
Εἰς τὴν εἰκόνα φαίνεται γερμανικὸν ἀεροπλάνον, τὸ ὅποιον ἐκτυπήθη
καὶ καταπίπτει μέσα εἰς φλόγας καὶ καπνούς.

στόλος ὑπέστη σοβαρὰς ζημίας καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς λιμένας
τῆς Βαλτικῆς (31 Μαΐου 1916).

Τὴν ἄνοιξην τοῦ 1916 ἡ Ρουμανία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ
τῆς Αὐστρίας καὶ δι ὁριανικὸς στρατὸς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Τραν-
συλβανίαν. Ἀλλ' ἐνῷ ἡ κυρία δυναμις τοῦ οριανικοῦ στρατοῦ
εὑρίσκετο ἐκεῖ, Βούλγαροι, Γερμανοὶ καὶ Τούρκοι προσέβαλον
ὑπὸ τὴν δύναμιν τοῦ Μάκενσεν τὸν οριανικὸν στρατὸν τῆς
Δορδούντσας, τὸν ὅποιον ἐνίσχυεν ἀσήμιαντος ὁστικὴ ἐπικουρία.
Οἱ Ρουμανοὶ ἡττήθησαν καὶ ὑπεζώρησαν εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Δου-
νάβεως. Ο Μάκενσεν διέβη μὲ εὐκολίαν τὸν Δούναβιν. Ἐν τῷ

μεταξὺ οἱ αὐτοτιμακοὶ καὶ οἱ γερμανοὶ ἐνίκησαν τὸν ρουμανικὸν στρατὸν τῆς Τρανσυλβανίας καὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Βλαχίας. Οἱ Ρουμανοὶ ὑπεκώρησαν εἰς τὴν Μολδανίαν καὶ ὅ νινομένος ἔχθρικὸς στρατὸς κατέλαβε τὸ Βουκουρέστιον.

Ἐν τῷ μεταξὺ δ στρατὸς τῆς Ἀντάντ, δ ὅποιος ἀπεσύρθη ἀπὸ τὰ Δαρδανέλλια, ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Ἐκεῖ μετεφέρθησαν διὰ θαλάσσης τὰ λειψανα τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ. Τοιουτοφότως ἐδημιουργήθη τὸ μέτωπον τῆς Θεσσαλονίκης. Οἱ σύμμαχοι ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Βουλγάρων, διὰ ν' ἀνακούφισουν τὴν Ρουμανίαν, ἡ δποίᾳ ἐπιέζετο τότε. Κατώρθωσαν δὲ ν' ἀνακτήσουν μικρὸν μέρος τοῦ σερβικοῦ ἐδάφους καὶ τὸ Μοναστήριον. Ὁ γάλλος στρατηγὸς **Σερζάρ** διωργάνωσε τὸ μέτωπον τῆς Θεσσαλονίκης καὶ κατεσκεύασε γαρακώματα.

Ο ΠΔΑΕΜΟΣ ΤΟ 1917

Ιαρὰ τὰς στρατιωτικὰς ἐπιτυχίας ἡ κατάστασις τῆς Γερμανίας ἦτο δυσάρεστος. Ὁ ἀποκλεισμὸς ὑπέσκαπτε τὴν δύναμιν τῆς. Τὰ τρόφιμα ἥσαν σπάνια, δὲν ὑπῆρχε γάλα διὰ τὰ βρέφη, πρὸ πάντων ἔλειπε τὸ λίπος, τὸ δποῖον εἶναι ἀπαραίτητον εἰς τὰ βρόεια κλίματα, καὶ δὲν ἐφαίνετο τὸ τέλος τοῦ πολέμου.

Οἱ Γερμανοὶ ἐκήρυξαν τότε τὸν ἀπεριόριστον ὑποβρύχιον πύλεμον (Φεβρουάριος 1917). Τὰ γερμανικὰ ὑποβρύχια δηλαδὴ ἐβύθιζον ἄνευ εἰδοποιήσεως τὰ πλοῖα, εἰς οίνοδήποτε ἔθνος καὶ ἀν ἀνηκον. Μὲ τὸ μέτρον τοῦτο ἥλπιζον ὅτι θὰ κατέστρεφον τὸν ἐμπορικὸν στόλον τῶν συμμάχων, θὰ παρέλυνον τὰς μεταφοράς των καὶ θὰ τοὺς ἡνάγκαζον νὰ συνθηκολογήσουν. Ὁ ἀπεριόρι-

1917 στος ὑποβρύχιος πόλεμος ἐπροξένησε σοβαρὰν καταστροφὴν εἰς τὸ παγκόσμιον ναυτικόν. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐβυθίσθησαν καὶ πολλὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα. Δὲν ἤργησεν ὅμως νὰ φανῇ ὅτι δὲν θὰ φέρῃ τὸ ἀποτέλεσμα, τὸ δποῖον ἀνέμενον οἱ Γερμανοί. Τούναντίον ἐξήγειρε νέον ἔχθρὸν κατὰ τῆς Γερμανίας. Αἱ **'Ηνωμέναι Πολιτεῖαι** τῆς Ἀμερικῆς διεμαρτυρήθησαν διὰ τὸν ὑποβρύχιον πόλεμον καὶ τέλος ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατ' αὐτῆς. Ἡ δὲ Κίνα, ἡ Βραζιλία καὶ ἄλλαι νοτιοαμερικανικαὶ δημοκρατίαι ἤκολουθησαν τὸ παράδειγμα τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν.

Τότε συνέβη σημαντικώτατον γεγονός εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁ ρωσικὸς λαός, δ ὅποιος εἶχεν ὑποφέρει τρομερὰ ἀπὸ τὸν πόλε-

μον, ἔξηγέρθη. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1917 ἔξερράγη ἐπανάστασις εἰς Πετρούπολιν. Η αὐτοχρονικὴ οἰκογένεια ἐφονεύθη καὶ οἱ Ρῶσσοι ἐπαυσαν τὸν πόλεμον μὲ τοὺς Γερμανούς. Η Ρουμανία ἦναγκάσθη νὰ πρᾶξῃ τὸ ὕδιον. Τοιουτούρρως δὲ γερμανοαυστριακὸς στρατὸς τοῦ ἀνατολικοῦ μετώπου ἥτο ἐλεύθερος νὰ δράσῃ εἰς ἄλλο σημεῖον. Οἱ Γερμανοὶ ἐτοίμασαν τότε μεγάλην ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Ἰταλίας. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ φυινοπώρου τοῦ 1917 τὰ γερμανοαυστριακὰ στρατεύματα διέσπασαν τὸ ἵταλικὸν μέτωπον, ἐπέφερον μεγάλην καταστροφὴν εἰς τὸν ἵταλικὸν στρατὸν καὶ συνέλαβον πολλοὺς αὐχαλώτους. Ο ἵταλικὸς στρατὸς ἐκινδύνευε νὰ διαλυθῆκαι νὰ διασκορπισθῇ. Αλλὰ τότε ἔφθασαν εἰς βοήθειαν ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα, τὰ δποῖα ἐσταμάτησαν τοὺς πανικοβλήτους ἵταλούς.

Ο ΠΩΛΕΜΟΣ ΤΟ 1918

Εἰς τὸ δυτικὸν μέτωπον αἱ δυνάμεις τῶν συμμάχων ηὔξανον διαρκῶς, διύτι δλος δ κόσμος ἐπρομήθευεν εἰς αὐτοὺς

Τὰ γκες

Τὴν τελευταίαν περίοδον τοῦ πολέμου οἱ Ἀγγλογάλλοι μετεχειοὶ στησαν τὰ τάγκες, δηλαδὴ θωρακισμένα αὐτοκίνητα, τὰ δποῖα ἔφερον κανόνια καὶ δὲ ν ἀνετρέποντο εύκολα ἀπὸ τὰς ὅβιδας τοῦ ἐχθροῦ. Μὲ τὰ τάγκες κατώρθωνον νὰ κόπτουν τὰ συρματοπλέγματα καὶ νὰ ἀνοίγουν δρόμον εἰς τὸ πεζικὸν διὰ τὴν ἐπίθεσιν.

δπλα καὶ πολεμεφόδια. Οἱ σύμμαχοι ἐπεχείρησαν πολλὰς ἐπιθέ-

A. Δαζάρον, 'Ιστορία Γ' 'Ελληνικοῦ

σεις κατὰ τῶν Γερμανῶν, διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὸ τέλος τοῦ πολέμου. Αἱ ἐπιθέσεις ὅμως αὗται ἔφερον μικρὰ ἀποτελέσματα καὶ ἐστοιχίσαν χιλιάδας θύματα.

“Αλλ’ ὅταν οἱ Γερμανοὶ εἰρήνευσαν μὲ τὴν Ρωσσίαν, ἐστρεψαν τὰς δυνάμεις των κατὰ τῶν συμμάχων εἰς τὸ δυτικὸν μέτωπον. Τὴν 20 Μαρτίου τοῦ 1918 ἥρχισεν ἡ μεγάλη ἐπίθεσις κατὰ τῶν ἀγγλικῶν θέσεων, ἡ δοπία ὠνομάσθη **Αὐτοκρατορικὴ** ἐπίθεσις, διότι ἔγινε παρουσίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου. Οἱ Ἀγγλοὶ ἀπεκρούσθησαν ἀπὸ τὰς δυναμάς θέσεις των καὶ ὑπέστησαν μεγάλας ἀπωλείας. Άλλὰ βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐσταμάτησαν τὴν γερμανικὴν προέλασιν. Οἱ Γερμανοὶ ἐστράφησαν τότε κατὰ τῶν Γάλλων καὶ, ἀφοῦ διέσπασαν τὰς δυνάμεις των πλησίον τοῦ Ρέμς, ἔφθασαν πάλιν εἰς τὸν ποταμὸν Μάρνη, τὸν διποῖον διέβησαν εἰς ἓν σημεῖον.

Άλλὰ τότε ἥρχισεν ἡ ἀντείθεσις τῶν συμμάχων. Οἱ σύμμαχοι ἐνισχυθέντες τώρα μὲ τὰς ἀμερικανικὰς ἐπικουρίας, αἱ δοπίαι ἔφθανον διαρκῶς, καὶ μὲ ἄπειρα τηλεβόλα, ἀεροπλάνα καὶ θωρακισμένα αὐτοκίνητα (τάγκες), συνέτριψαν εἰς πολλὰ σημεῖα τὰ γερμανικὰ στρατεύματα καὶ ἤναγκασαν αὐτὰ νὰ ὑποχωρήσουν μὲ μεγάλας ἀπωλείας.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐκρίθη ἡ τύχη τοῦ πολέμου εἰς τὸ Μακεδονικὸν μέτωπον. Οἱ συμμαχικὸι στρατὸς ἐνισχυθεὶς σημαντικῶς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ διέσπασε τὸ βουλγαρικὸν μέτωπον. Οἱ Ἑλληνες ἐνίκησαν εἰς τὸ Σκορδά καὶ τὴν Δοϊράνη. Οἱ Βούλγαροι ἤναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσουν. -

Αφ’ ἑτέρου διαγγλικὸς στρατός, διὸ ποιοῖς εἶχε προελάσει ἀπὸ τοῦ Σουέζ εἰς τὴν Παλαιστίνην, ἔξεμηδένισε τὸν τουρκικὸν στρατὸν καὶ κατέλαβε τὴν Δαμασκὸν καὶ τὸ Χαλέπι. Ἡ Τουρκία ἤναγκασθη νὰ ὑποταγῇ. Εἰς τὸ Ἰταλικὸν μέτωπον διαστριακὸς στρατὸς ἐστασίασε καὶ διελύθη. Τότε ἐκλονίσθη τὸ γερμανικὸν μέτωπον τῆς Γαλλίας καὶ ἡ Γερμανία ἐταράχθη ἐσωτερικῶς. Ἡ στάσις ἥρχισεν εἰς τὸ ναυτικὸν καὶ ἐντὸς δλίγου μετεδόθη εἰς δλην τὴν χώραν. Τότε διατάχθησαν ἡ ναυαρτηθῆ καὶ ἡ φύγη εἰς Ὀλλανδίαν. Ἐπίσης παρηγήθησαν καὶ ἔφυγον ἀπὸ τὰ κράτη των οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες καὶ ἡ Γερμανία ἐκηρυχθή δημοκρατία καὶ ἐσυνθηκολόγησε μὲ τοὺς συμμάχους, ἀφοῦ ἐδέχθη τοὺς δρους των.

Οἱ ὅροι τῆς ἀνακωχῆς ἦσαν βαρύτατοι διὰ τὴν Γερμανίαν.

“Ηναγκάσθη νὰ παραδώσῃ τὸν στόλον της, τὰ τηλεβόλα καὶ μέγα ποσὸν σιδηροδρομικοῦ ὑλικοῦ.

ΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ

Μετὰ τὴν ἀνακωχὴν συνῆλθεν ἡ μεγάλη συνδιάσκεψις εἰς τὰς Βερσαλλίας, ἡ δποία ἐπέβαλεν εἰς τὴν Γερμανίαν τοὺς δύοντας τῶν συμμάχων. Ἡ Ἀλσατία καὶ ἡ Λωρραινή ἐδόθησαν εἰς τοὺς Γάλλους καὶ ἐπεβλήθη εἰς τοὺς Γερμανοὺς μεγάλη πολεμικὴ ἀποζημίωσις. Αὕτη εἶναι ἡ *Ἐλέγην τῶν Βερσαλλιῶν* (τέλος 1918).

Οἱ σύμμαχοι συνῆψαν χωριστὴν εἰρήνην μὲ τοὺς ἄλλους ἐχθρούς. Ἡ Αὐστρία διελύθη δοιστικῶς. Ἐκ τῆς μεγάλης Αὐστριακῆς μοναρχίας προῆλθον τρία κράτη, ἡ Αὐστρία, ἡ Ούγγαρια καὶ ἡ Τσεχοσλοβακία. Ἄλλα σημαντικὰ χώρας ἔλαβον ἡ Ρουμανία, ἡ Σερβία καὶ ἡ Ἰταλία. Ἀνεγεννήθη δὲ τὸ *Πολωνικὸν κράτος*, τὸ δποῖον συνήνωσε τὰς χώρας, τὰς δποίας είχον ἄλλοτε διαμορφασθῆ ἡ Ρωσσία, ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Πρωσσία.

Τίδαιτέρως ἐνδιαφέρουν ἡμᾶς αἱ δύο συνθῆκαι, αἱ δποῖαι ἔγιναν μὲ τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Βουλγάρους. Ἡ συνθήκη μὲ τοὺς Βουλγάρους, ἡ δποία δονομάζεται *Συνθήκη τοῦ 1919 Νεϊγύ* (27 Νοεμβρ. 1919), ἀπεμάκουνε τοὺς Βουλγάρους ἀπὸ τὸ Αἴγαίον καὶ ἔδωκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Δυτικὴν Θράκην. Ἡ δὲ συνθήκη μὲ τοὺς Τούρκους, ἡ δποία δονομάζεται *Συνθήκη τῶν Σεβρῶν* (20 Ιουλίου 1920), ἔδωκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην μέχρι τῆς Τσατάλτζας καὶ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Σμύρνης μετὰ τῶν περιχώρων.

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

“Οταν ἔξερράγη δ εὐρωπαϊκὸς πόλεμος, εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐσχηματίσθησαν δύο ἁεύματα. Ἄλλοι μὲν ἥθελον νὰ ἐισέλθουν εἰς τὸν πόλεμον ἀμέσως παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν συμμάχων, ἄλλοι δὲ ἥθελον νὰ μείνουν οὐδετέροι. Ἄλλ’ ἀπεδείχθη ταχέως ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μείνῃ οὐδετέρα, ἀφοῦ μάλιστα οἱ δύο ἔχθροί της εἰς τὴν Βαλκανικὴν, οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Τούρκοι, ἐτάχθησαν μὲ τοὺς Γερμανούς. Τὰ πνεύματα ἔξηφθησαν περισσότερον, ὅταν οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Γερμανοί κατέλαβον τὴν Ἀνατολ. Μακεδονίαν καὶ Ἰλιμανῶτισαν ἐν σῶμα τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ. Τότε πολλοὶ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ κατήρισαν στρατόν, διὰ νὰ πολεμήσουν μαζὶ μὲ τοὺς Ἀγ-

γλογάλλους, οἱ δποῖοι ἐν τῷ μεταξὺ, καθὼς εἴδομεν, εἶχον ἀποβι-
βασθῆ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Μετ' ὀλίγον ἡ κυβέρνησις τῆς Θεσ-
σαλονίκης ἐπεκράτησεν. Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἦναγκάσθη ν'
ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ ἡ Ἑλλὰς εἰσῆλθεν εἰς τὸν
πόλεμον μὲ δῆλας τὰς στρατιωτικάς της δυνάμεις.

Ἡ Ἑλλὰς προσέφερε μεγάλην ὑπῆρεσίαν εἰς τοὺς συμμάχους.
Οἱ στρατός της διέπρεψεν εἰς πολλὰς μάχας καὶ συνετέλεσε πολὺ^ν
εἰς τὴν διάσπασιν τοῦ βουλγαρικοῦ μετώπου. Ἡ συνθήκητῶν Σε-
βρῶν ἔδωσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην, καθὼς
εἴπομεν, καὶ τὴν περιοχὴν τῆς Σμύρνης. Τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην
κατέλαβεν εὐκόλως ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν
συμμάχων. Εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ὅμως διωργάνωσε τὴν ἀμυναν δ
στρατηγὸς Μονσταφᾶ Κεμάλ, ὁ δποῖος εἶχε διακριθῆ εἰς τὰς μά-
χας τῶν Δαρδανελλίων. Ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς ἀνέλαβεν ἐπίθεσιν
κατὰ τῶν δυνάμεων τοῦ Κεμάλ, ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Προύσαν
καὶ ἔκαμε ναυτικὴν βάσιν τὰ Μουδανιὰ εἰς τὴν Προποντίδα.

Μετ' ὀλίγον συνέβη μεγάλη πολιτικὴ μεταβολὴ εἰς τὴν Ἑλ-
λάδα. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 1 Νοεμβρίου 1920 κατεψηφίσθη τὸ
κόύμα τοῦ Βενιζέλου, ὁ δποῖος ἦναγκάσθη νὰ φύῃ ἀπὸ τὴν
Ἑλλάδα, καὶ οἱ νέοι πολιτικοί, οἱ δποῖοι ἥλθον εἰς τὴν ἀρχήν,
ἀνεκάλεσαν τὸν βασιλέα Κωνσταντίνον. Ἀλλ' οἱ σύμμαχοι ἔθεω-
ρησαν τοῦτο ὡς ἐχθρικὴν πρᾶξιν καὶ ἔπαιναν νὰ ὑποστηρίζουν
τὴν Ἑλλάδα οἰκονομικῶς καὶ στρατιωτικῶς.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΚΑΤΑΣΤΡΩΦΗ

Τοιουτοτρόπως ἡ Ἑλλὰς ἐγκατελείφθη εἰς τὰς δυνάμεις της,
ἐνῶ τούναντίον ὁ Κεμάλ ἐνισχύετο διαιρῶς ὑπὸ τῆς Γαλλίας καὶ
Ἴταλίας. Τότε τὸ ἐλληνικὸν ἐπιτελεῖον διὰ νὰ προλάβῃ τὴν μεγα-
λυτέραν ἐνίσχυσιν τοῦ ἐχθροῦ, ἀνέλαβε μεγάλην ἐπίθεσιν, ἀφοῦ
ἐστρατολόγησε νέας ἥλικίας. Ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς προήλασεν εἰς
μέγα μέτωπον, κατέλαβε τὸ Ἐσκί Σεχίδο καὶ τὸ Ἀφιδν Καραχι-
σάρ καὶ ἔδειξε μεγάλην ἀντοχὴν καὶ αὐτοθυσίαν. Δυστυχῶς ὅμως δ
ἐχθρὸς ἦτο ἀσύλληπτος εἰς τὰς μεγάλας ἐκτάσεις τῆς Μ. Ἀσίας.

Τὸ ἐπιτελεῖον τότε προέβη εἰς ἀπονεοημένην ἐπιχείρησιν.
Διέταξε τὸν στρατὸν νὰ προελάσῃ πρὸς τὴν Ἀγκυραν, ἡ δποία
ἀπέχει 300 χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ Ἐσκί Σεχίδο καὶ 700 ἀπὸ τὴν
Σμύρνην. Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἦτο καταστρεπτικὴ διὰ τὸν ἐλλη-
νικὸν στρατὸν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Οἱ στρατιῶται ἐβάδισαν μὲ πολ-

λὰς στερήσεις εἰς μέρη ἄγνωστα, πολλάκις ἀκατοίκητα καὶ νοσηρά, διὰ τῆς λεγομένης Ἀλμυρᾶς Ἐρήμου, καὶ ἔφθασαν μέχρι τοῦ Σαγγαρίου ποταμοῦ. Ἀλλ' ἡσαν τόσον ἔξηντλημένοι, ὅστε ἡ ἐπιχείρησις κατὰ τῆς Ἀγκύρας ἀπέτυχε καὶ ὁ στρατὸς ἦναγκάσθη νὰ διανύσῃ ἄλλην μὰν φροὰν τὰς ἀπεράντους ἐκείνας ἐκτάσεις.

Απὸ τότε ὁ στρατὸς περιωρίσθη εἰς τὴν ἄμυναν. Ἄλλὰ τὸ ἥμινόν του εἶχε καταπέσει, ἡ μακρὰ διαμονὴ εἰς ἔνην χώραν ἐκούρασεν αὐτὸν καὶ ἡ συντήρησις ἦτο κακή, διότι τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους ἡσαν εἰς θλιβερὰν κατάστασιν. Τοιουτορόπως παρέλυσεν ἡ τάξις καὶ ἡ πειθαρχία καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐπεσεν εὔκολον θῆμα, δταν οἱ Τούρκοι συνεπλήρωσαν τὰς προετοιμασίας των καὶ ἤρχισαν τὴν ἐπίθεσιν.

Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1922 ἤρχισεν ἡ τουρκικὴ ἐπίθεσις. Οἱ Τούρκοι διέσπασαν εὐκόλως τὸ μέτωπον εἰς τὸ Ἀφιὸν Καραχισάδῳ καὶ περιεκύλωσαν τμῆματα τοῦ ἐκεῖ μαχομένου στρατοῦ. Τότε ἐπῆλθε σύγχυσις εἰς ὅλον τὸ στράτευμα, τὰ τμῆματα δὲν κατώρθωντο νὰ συνεννοοῦνται καὶ μετ' ὀλίγον ὀλόκληρος ὁ στρατὸς μὲ μεγάλην ταραχὴν καὶ σύγχυσιν ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ πρὸς τὴν θάλασσαν, ἀφοῦ ἐγκατέλειψε μεγάλας ποσότητας πολεμεφοδίων καὶ τροφῶν. Χιλιάδες αἰχμάλωτοι ἔμειναν εἰς τὰς κεῖρας τοῦ ἔχθροῦ.

Ο Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐξεκένωσε τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἄλλὰ τραγικωτέρα ἦτο ἡ τύχη τῶν ἐγχωρίων. Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας ἦ ἐσφάγησαν ἢ ὑκμαλωτίσθησαν ἢ διεπεραιώθησαν εἰς τὴν Ἐλλάδα. Τοιαύτη ἦτο ἡ τρομερὰ καταστροφὴ τῆς Μ. Ἀσίας, μία ἀπὸ τὰς μεγαλύτερας, τὰς ὅποιας ὑπέστη τὸ ἔλληνικὸν ἔθνος.

Η Ἕλλας ἦναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ τὴν **Συνθήκην τῆς Δωξάνης**, διὰ τῆς ὅποιας παρέδωκεν εἰς τοὺς Τούρκους τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην καὶ ἐδέχθη τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἔλλήνων τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῆς Θράκης μὲ τοὺς μωαμεθανοὺς κατοίκους τῆς Ἐλλάδος. Απὸ τότε ἡ Ἕλλας δὲν ἔπαυσε νὰ δοκιμάζῃ σειρὰν κλονισμῶν. Η βασιλικὴ δυναστεία ἀνετράπη καὶ τὴν 25 Μαρτίου τοῦ 1924 ἐγκατεστάθη ἡ Δημοκρατία.

1922

ΕΙΚΩΝΕΣ ΚΑΙ ΧΑΡΤΑΙ

	Σελ.
<i>Άι περὶ τὴν Μεσόγειον χῶραι μετὰ τὸ 1204 μ. Χ.</i>	6
Κωνσταντίνος ΙΑ' ὁ Παλαιολόγος.....	17
Μούμεθ Β'	18
‘Η δχόρωσις τῆς Κωνζπόλεως.....	20
Τὰ πλοῖα τοῦ Κολόμβου	25
Χάρτης ἀνακαλύψεων	26
Μυστικὸς Δεῖπνος (Λεονάρδο δὲ Βίντσι).....	30
Ἐξάλησία Ἀναγεννήσεως	31
Μέγαρον ἀναγεννήσεως	32
‘Ο Μωϋσῆς (Μιχ. Ἀγγέλου)	33
‘Η Ἄγια οἰκογένεια (Ραφαὴλ)	34
‘Ο Ἰησοῦς καὶ ὁ Φαρισαῖος (Τιτσιάνο)	35
Λούθηρος	37
Σουλεϊμάν Β'	50
Φαναριώτης	55
Ἐνδυμασία καὶ δρισμὸς τῶν Ἑλλήνων	62
Ἐνδυμασία γυναικῶν Ἀττικῆς	63
Ἐνδυμασία γυναικῶν (Τοίχεου)	64
Ἐνδυμασία γυναικῶν (Μύκονος)	65
Μέγας Πέτρος	70
Αίκατερίνη Β'	71
‘Η Βαστίλη	74
Ἐπίθεσις κατά τοῦ Κεραμεικοῦ	75
Μαρά—Δαντόν—Ροβεσπιέρ	76
‘Ο Μέγας Ναπολέων	78
Ρήγας Φεραίος	81
‘Αλῆ πασᾶς	82
Τὸ Σοῦλι	84
Πλοίον τῆς γραμμῆς	87
Φρεγάτα-Βούκιον-Πλοίον γραμμῆς	87
Χάρτης Μολδοβλαχίας	90
‘Αθανάσιος Διάκος	99
‘Οδυσσεὺς Ἀνδρούτσος	100
Θεόδωρος Κολοκοτρώνης	103
Πετρόμπετης	103
Σχέδιον πυροποιικοῦ	104
‘Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος	106
‘Ανδρέας Μιαούλης	110
Κωνσταντίνος Κανάρης	111
Χάρτης Ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως	112-113
‘Ο Βύρων	120
‘Ο Ἰβραήμ	122
Γεώργιος Καραϊσκάκης	131
I. Καποδίστριας	138
Τὰ παλαιά μέσα τῆς συγκοινωνίας	144
‘Ο σιδηρόδρομος	145
Τὸ ἀτμόπλοιον	146
Τὸ ἀεροπλάνον	147
Χάρτης συνθήκης Βερολίνου	157
Πολεμικὸν πλοῖον	174
‘Αερομαχία	175
Τάγκας	177

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α'

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΜΕΣΑΙΩΝ- Σελίς ΝΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ (1204-1453)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'. 'Η Φραγκοκρατία.	3-9
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'. Οι τελευταῖοι χρόνοι τῆς ἡλληνικῆς αὐτοκρατορίας.	10-22

ΜΕΡΟΣ Β'

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΧΡΟΝΩΝ (1453-1862)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'. 'Η ἀναγέννησις τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην	23-39
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'. 'Η Εὐρώπη τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα	40-47
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'. 'Η Τουρκοκρατία - 'Η μεγάλη ἐπέκτασις τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους	48-52
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'. Οἱ Ἑλλήνες ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν.	53-67
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'. Προσπάθειαι τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἑλευθερίας.	68-73
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η. Παραμονὰ τῆς ἡλληνικῆς ἐπαναστάσεως	74-88
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'. 'Η μεγάλη Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις Α'. Πρώτη περιόδος (1821-1824)	89-121
Β'. Δευτέρα Περιόδος (1824-1827)	121-133
Γ'. Τρίτη περιόδος (1827-1829)	134-136
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'. Τὸ ἡλληνικὸν κράτος	137-142

ΜΕΡΟΣ Γ'

Η ΝΕΩΤΑΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'. 'Η Εὐρώπη κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους.	143-151
ΚΑΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'. 'Η Ἑλλὰς καὶ τὰ Βαλκανικὰ ξητήματα	152-159
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'. Τὰ γεγονότα τῶν ἡμερῶν μας. Εἰκόνες καὶ χάρται	160-182
Περιεχόμενα.	182
	183

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἐν Ἀργοστολίῳ τῇ 24 Ἀπριλίου 1925

•Αριθ.
•
{ Πρωτ. 15460
Διεκπ.

Πρός
τὸν κ. Χ. Θεοδωρίδην καὶ Α. Λαζάρου
συγγραφεῖς διδακτικῶν βιβλίων

Ἄνακοινοῦμεν ὑμῖν, ὅτι δι' ὑπουργικῆς ἀποφάσεως τῇ 8ῃ
τοῦ ἵσταμένου μηνὸς ἐκδοθείσης καὶ τῇ 13ῃ τοῦ αὐτοῦ δημοσιευ-
θείσης ἐν τῷ ὑπὸ ἀριθ. 35 δευτέρῳ τεύχῃ τῆς ἐφημερίδος τῆς
Κυβερνήσεως, συμφώνως πρὸς τὴν ὑπὸ ἀριθ. 14 πρᾶξιν τῆς οἰ-
κείας κριτικῆς ἐπιτροπῆς, ἐνεκρίθη τὸ πρὸς κρίσιν ὑποβληθὲν ὑμέ-
τερον βιβλίον «Ἐλληνικὴ ἴστορία ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων-
σταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων μέχρι τῶν ἡμερῶν μας», πρὸς
χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Γ' τάξεως τῶν Ἐλληνικῶν σχολείων
καὶ τῶν ἀντιστούχων τῶν λοιπῶν σχολείων τῆς μέσης ἐκπαίδεύ-
σεως, ὑποχρεούμενοι δπως συμμιօρφωθῆτε πρὸς τὰς ἐν τῇ σχετικῇ
ἐκθέσει τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς περιλαμβανομένας ὑποδείξεις.

Κατ' ἐντολὴν τοῦ Ὑπουργοῦ
‘Ο Τμήματάρχης τοῦ Γ’ τμήματος

Π. Ζαγανιάρης

I. Γρυπάρης

Χαροπάνισης παραγόμενη τον βίτιον φτζόν, ούτε μαραζείται την πατέντα

ες αρχήν σφετερού καθαρισμού της ΑΙΑΚΗΣ για την επένδυση
τελείων, όπου διατίθεται στην ΕΠΕΝΔΥΣΗ ΒΑΣΙΣΤΙΚΗΣ
αποδοτικότητας κατά την οποίαν πρέπει να προστατεύεται
η ανάπτυξη της οικονομίας με μεγάλη προστασία της ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ.
Από την άλλη πλευρά, η οικονομία πρέπει να προστατεύεται
από την ανάπτυξη της οικονομίας της ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ.

Είναι πιο σημαντικό να προστατεύεται η ΑΙΑΚΗΣ από την ανάπτυξη
της οικονομίας της ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ. Η ΑΙΑΚΗΣ θα πρέπει να προστατεύεται
από την ανάπτυξη της οικονομίας της ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ.

Από την άλλη πλευρά, η ΑΙΑΚΗΣ θα πρέπει να προστατεύεται
από την ανάπτυξη της οικονομίας της ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ.

Επί τέλος, η ΑΙΑΚΗΣ θα πρέπει να προστατεύεται από την ανάπτυξη της οικονομίας της ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ.

Επί τέλος, η ΑΙΑΚΗΣ θα πρέπει να προστατεύεται από την ανάπτυξη της οικονομίας της ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ.

Επί τέλος, η ΑΙΑΚΗΣ θα πρέπει να προστατεύεται από την ανάπτυξη της οικονομίας της ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ.

Επί τέλος, η ΑΙΑΚΗΣ θα πρέπει να προστατεύεται από την ανάπτυξη της οικονομίας της ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ.